

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

degradada de
Pesus

degradada de

degradada de

del colegio de granada de
Comp. de Jesus

Vid de N.º

No
Gracia

L42

del Rey de España por el Rey de España

VITA N. 13376

I G N A T I I

L O I O L Æ Q V I

Religionem Clericorum

Societatis I E S V

instituit.

*A Petro Ribadeneira sacerdote Societatis eiusdem
pridem conscripta, & nunc denuò recognita
& locupletata.*

CVM PRIVILEGIO.

MADRITI.

Apud viduam Alphonfi Gomezij Regij Typographi.

M. D. LXX XVI.

T A S S A

Yo Pedro çapata del Marmol, secretario del cõsejo de su magestad, doy fee çauiedose presentado ante los señores del dicho cõsejo, vn libro en latin intitulado la vida del padre Ignacio de Loyola, fundador de la Cõpañia de Iesus, q̄ cõ su licẽcia hizo imprimir el padre Pedro de Ribadeneyra de la dicha Cõpañia, le tassarõ a tres maravedis y medio el pliego de papel entero, ya este precio y no a mas, mandarõ que se venda, y primero que se veda ningũ libro, se imprima esta tassa en la primera hoja de cada volumẽ, y para que dello conste, de pedimiẽto del dicho padre Pedro de Ribadeneyra, y de mandamiento de los dichos señores de la presente firmada de mi nombre. En la villa de Madrid, a . 23. dias del mes de Julio de mil y quinientos y ochenta y seys años.

Pedro çapata
del Marmol.

E L R E Y

Por quanto por parte de vos el padre Pedro de Ribadeneyra Religio de la Compañia de Iesus nos fue fecha relacion, que vos auia descripto vn libro en latin de la vida del padre Ignacio de Loyola, fundador de la dicha Compañia, y tambie le auia des traduzido y aãdido en Castellano, y con licẽcia nra y preuilegio por diez años le auia des hecho imprimir: supplicadonos os diessẽmos licencia para imprimir el de latin, y tambie el de Romance, pues el vno y el otro era vna misma cosa y muy conformes, como se veria por los dichos libros de que hizistes presentacion, y para entrambos libros os diessẽmos priuilegio por diez años, los quales corriesen desde el dia de la data desta nuestra cedula, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la pragmática por nos yltimamẽte hecha sobre la impressiõ de los libros dispone, fue acordado que deniamos mandar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, e nos tuuimoslo por bien. Y por la presente por os, hazer bien y merced, os damos licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguiẽtes, que corran y se quenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, a vos o la persona q̄ vuestro poder ouiere, pod.ys hazer imprimir y vender los dichos libros que de suso se haze mencion. Y por la presente damos licencia e facultad a qualquier impresor de nuestros reynos que vos nombraredes, para q̄ por esta vez los pueda imprimir, con que despues de impressos antes que se vendan los traygays al nuestro cõsejo, juntamente con los originales que en el se vieron q̄ vã rubricados y firmados al cabo de Pedro çapata del marmol escriuano de camara de los que en el cõsejo residen, para q̄ se vea si la dicha impressiõ esta cõforme a los originales, o traygays se en publica forma en como por corrector nombrado por nuestro mandado se vio y corri-

glo la dicha impresion por los dichos originales, y se imprimio conforme a ellos, y que quedan así mismo impresas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que así fueren impresos, y se os tasse el precio q por cada volumen ouieredes de auer: y mandamos que duráte el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no los pueda imprimir ni vender, so pena que el que los imprimiere aya perdido y pierda todos e qualesquier libros, moldes e aparejos que de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez. que lo cótrario hizierela qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare, y la otra tercia parte para nuestra camara, y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes y Oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles de la nuestra casa, corte y chancillerias, y a todos los corregidores, asistente, gouernadores, alcaldes mayores, e ordinarios, e otros jueces e justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestrs reynos y señorios así a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante que vos guarden e cumplan esta nuestra cedula y merced, que así os hazemos, y contr el tenor e forma della, ni de lo en ella contenido, no vayan ni pasen, ni consentan yr ni pasar por alguna manera. So pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en Aráueza a diez y siete dias del mes de Março de mil y quinientos y ochenta y seys años

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad
Iuan Vazquez.

CANDIDO LECTORI
Petrus Ribadeneira S.
in Christo.

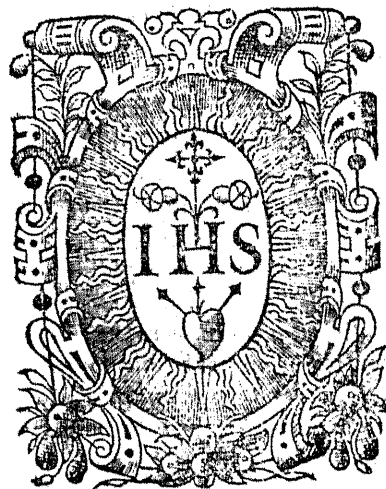

I B E L L V M hunc de uita Ignatij Loiole Societatis nostrae parentis, ante annos quindecim, iussu patris nostri Francisci Borgiae Praepositi tunc Generalis, Latine conscripsi. In eo scribendo tria mihi potissimum seruanda proposui. Primum, ne quid dubij affirmarem pro certo, ne quid incerti, pro explorato. Alterum, ne copia rerum quae in tam feraci argumeto, multae, magnae & uariae se offerrebant, lectorem onerarem: sed potius habito delectu, ex tot, tantisque uirtutum exemplis, quaedam illustriora tantum exciperem, & uel ad permouendos animos ad pietatem, uel ad Societatis nostrae quasi cursum explicandum, aptiora. Tertium fuit, ne inani styli affectatione res propositas amplifisarem, & hebraeam (quod aiunt) quasi uino minus uendibili suspendere. Haec in libelli huius confessione tunc secutus sum: & secutus ne sim, nescio. Ex hoc certe meo consilio factum est, ut nonnulla praetermitterem, quae incerta mihi, certa alijs uidebantur: quaedam etiam silentio

lento præterirẽ, quod similitudinem & cognationem
quandam habere uidebantur cum alijs, quæ a me narra-
bantur in historia. Denique dum breuis esse laboro,
& orationis copiam fugio, in obscuritatem fortasse inci-
di: & res quasdam dum uerbis ornare nolo, breuiter
perstrinxi, & attigi potius, quam explicauit. Quocir-
ca, cum P. N. Claudij Aquauina iussu, ac uoluntate
libellum hunc recognoscere, & typis rursus mandare
uellem, multa mihi necessario addenda iudicauit. Primũ
noua quedam, quæ post libellum excusum, grauissimi
uiri & Ignatio ualde familiares, & ante Societatem
conditam intimi necessarii, quasi testes oculati: ipso
Ignatio nobis retulerunt. Tum alia, quæ dubiũ ante
mihi erãt, & diligenti postea inquisitione inuestigata,
certa esse cõperi, Deinde etiam nonnulla diuina, factaq;
Ignatij adieci, quæ ad sanctissimæ uitæ pertinent disci-
plinam, & ad præstantem alios gubernandi prudentiã.
Vt Societatis uidelicet filij (quos potissimũ meus hic
labor spectat) in hoc ueluti speculũ intueantur: & op-
timi atq; sapientissimi magistri, & parentis sui expres-
sum habeant, quod imitentur, ante oculos positum om-
nium uirtutum exemplum. Multa tamẽ reliqui & pres-
si, ne prolixus forte ac molestus essem. Atq; hunc La-
tinum librum reculẽdi, augendiq; laborem, eo libentius
suscepi, quod hæc eadẽ Hispanice etiam pridẽ scripsi,
atq; in uulgus emisi, & in nostrorum hominum mani-
bus sunt, & (quæ Dei benignitas est) cum fructu, ut au-
dio, uoluptateq; leguntur. Ex quo Latine etiã scriben-
da

da uidebantur, & cum reliquis aliarum nationum pa-
tribus communicandi, quæ ad omnes pertinent: quo eo-
rum latius pateat utilitas. Sunt enim multa (nisi fallor)
in hoc libello, quæ non solum ad uirtutem, suiq; profe-
ctum nostros, sed etiam ad alios prudenter instituẽdos,
magnopere iuuare possint. Nam profecto Ignatius
noster, cum cæterarum omnium uirtutum, tum uero spi-
ritualis ac diuinæ prudentiæ laude maxime excelluit: ea
que non magis in constitutionibus, regalibus, decretis, res-
ponsis, quam in factis illius eminent. Præterea, cur hæc
laborem subirem, illa etiam causa fuit, quod uiderem
præclaros nonnullos nostra tempestate scriptores, mul-
ta de Ignatio nostro, & Hispanicè, & Latine memo-
riæ prodidisse, erudite quidem atque eleganter, sed quæ
ingenium autorum ac pietatem magis indicent, quam
incredibile nostrorum desiderium expleant, & incen-
sam res omnes Ignatij audiendi sitim restringunt. Cu-
iũ ego uiri historiã, quoniã a puero sanctissimæ ipsius
uitæ spectator, atq; admirator fui, pleniorẽ, ac maio-
riferum fide scribere potero, illumq; suis coloribus ex-
primere. Hæc te candide lector, in hac nostra recogni-
tione admonitum uoluit: tu pro tuo candore boni consu-
le, & uale in Christo.

CARISSIMIS
IN CHRISTO FRA-
tribus Societatis Iesu, Petrus
Ribadeneira salutem.

ITAM IGNATII
Loiola, nostræ Societa-
tis autoris, omniumque
nostrum parentis opti-
mi, scribere instituo. Magna certe pro-
uincia, tantum excellentium virtutum
splendorem, verbis non obscurare, &
parem rebus scripturam afferre. Sed
in hoc tamen onere ferendo, multa me
sane consolantur. Primum, quod illud
ego, non mea sponte suscepi: sed illius
voluntate adductus, cuius apud me au-
toritas est, sicut debet esse, grauissima.
Nam R. P. Franciscus Borgia, Socie-
tatis nostræ Præpositus Generalis, hoc
mibi

mibi onus imposuit, cuius ego vocem,
Christi vocē putare, eiusq; nutus intue-
ri, summa religione, atq; obseruantia
debeo. Deinde, quod ad Deum, qui mi-
rabilis in Sanctis suis est, & fons, atque
origo Sanctitatis omnis, ex hoc meo la-
bore, laudis aliquid peruenturum con-
fido. Ille est enim, qui religiosa omnia
Matt. 7. instituta stabilivit: & viam arctam, &
portam angustam esse ad beatitudinē
docuit: & ne labore, aut perueniendī
difficultate deterriti, animos despon-
Ioan. 10. deremus, ipsemet, qui & ostium, & via
G. 14. est, dux etiam noster esse dignatus est:
& suo exemplo, tum compendiarium,
& rectam, tum vero facilem viam,
atque expeditam nobis efficere. Ille
admirabili providentia, omnibus pro-
pemodum saeculis, atque aetatibus, diui-
nos quosdam viros, quasi caelestes faces,
in terras mittit: ut singulari Euangeli-

ca

ca disciplina, & Christiana perfectio-
nis ardore flagrantes, ignem illum, quē
mittere ipse in terram venit, exsusci- **Luc. 12.**
tent: & inflammatis vocibus, atque
exemplis, extingui non suāt. Ille Ignatium
donauit nobis. Quare de Ignatio
quae à nobis dicentur, à Deo profecta,
in Deum omnia referantur: cuius tanta
est erga omnes homines bonitas, ut
eorum velit esse merita, quae sunt ipsius
dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, &
testantur, cum ante illius thronum co-
ronas suas capitibus detractas, reuerē- **Apo. 4.**
ter deponunt. Hūc accedit cum alio-
rum, quos permultos esse intelligo, tum
vero omnium vestrum, fratres, incen-
sum quoddam haec audiendi, legendiq;
studium: cui ego quidem tam honesto
praesertim ac pro satisfacere pro mea
parte, vehementer cupio. Quis enim
cum extremis ijs, calamitosissimisquē

x 2 tem-

temporibus, hanc Societatem Dei Opt.
Max. beneficio constitutam, & tam
longe, lateq; disseminatam, atque bre-
uissimò tempore, toto propemodum ter-
rarum orbe propagatam intelligat, nō
iure eius ortum, initia, progressiones
requirat? Atque hæc quidem ratio fra-
tres, cum ceteris nobis communis est:
illa præcipua, ut quem ducem sequi-
mur, eius quoque virtutem imitemur.
Ut enim illustrium familiarum alumni,
suos quique duces sibi ante oculos po-
nunt, ut ad eorum normã, vitam omnẽ
suã, & actiones dirigant: sic nos Igna-
tium, ducem nobis diuinitus datum, &
sacræ militiæ nostræ antesignanũ, &
principem proponere nobis debemus:
& eminentem illius omnium virtutum
formam, moribus si minus exprimere,
certe quoad possumus adumbrare.
Erit etiam fortasse, noster hic vobis

non

non solum utilis, sed etiam nō iniuncun-
dus labor. Nam qui alicuius vestigia
persequi cupiunt, vitæ quoque illius ex-
plicatione delectantur: & cū voluptate
audimus, quæ cum fructu imitamur.
Quid illa, quæ extremo loco à me posi-
ta, non extrema apud me debet esse,
grati videlicet animi pietas, & iucunda
quædam eius viri recordatio, qui me in
Christo genuit, aluit, educavit? cuius
ego pijs lacrymis ac precibus, meam vi-
tam & salutem acceptam ferre pla-
ne debeo? Quamobrem illius vitæ me-
moriã, iam prope senescentẽ, eo etiam
ab obliuione hominum vindicare cona-
bor: ut quoniam parẽ beneficij gratiam
referre nequeo, referam certe, quãtam
maximam possum. Erit igitur meus
hic scribendi labor, Deo, ut spero, non
ingratus: Ignatio ipsi debitus: vobis
fratres, forsitan fructuosus: alienis

* 3

mini-

minime, ut opinor, molestus: mihi quidem, et si propter corporis imbecillitatem grauis, propter officium tamen pietatis iucundus: quem spero equidem, hac tantarum rerum compensatione, leuiorem futurum. Et quoniam historiae prima lex veritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: sed res mihi notas, certas, testatasque literis proditurum. Ea enim in medium afferemus, quae nos ipsi, aut in Ignatio vidimus, aut ex ipso aliquando audiimus. Siquidem tanta erga me pater misericordiarum benignitate usus est, ut me puerum, ac vix quatuordecim annos natum, nullo meo merito (nondum Societate nostra à Paulo III. Pontif. Max. confirmata) ad cognitionem Ignatij, atque ad eam familiaritatem adduceret, ut ab eius latere non discederem; sed domi, foris, omnibus in rebus

illi

illi praesto essem, eiusque dicta, facta, vultum, motus obseruarem, magno certe cum animi fructu, magna cum admiratione. Quae quidem tanto in me quotidie magis augebatur: quanto Ignatij virtus in singulos dies magis enitebat, et mihi eius splendorem, etate progrediente, perspicere magis licebat. Propter hanc igitur diurnam consuetudinem, et familiaritatem, non solum exteriora, et aperta cum multis, verum etiam interiora, et recedita quaedam Ignatij cum paucis, ex ipso saepe cognouimus. Deinde ea dicemus, quae assidua multorum amorum flagitatione victus, et omnium ferè patrum contentione, ipsemet Pater, de vita à se ante acta. P. Ludouico Gonzali aperuit: idque eo anno, qui eius mortem antecessit, meditato, magnoque consilio fecit. Nam e quo nostra primum Societas est instituta, et clarissimi om-

nium virtutum radij, quibus Deus animam serui sui Ignatij collustrauerat, erumpere, atque splēdere cæperūt: magno desiderio omnes eius filij affecti sumus, ea cognoscendi, quæ ad vitam patris nostri moresq̄ pertinebant. Quibus videlicet eum rationibus Deus euocasset, quibus inirijs, medijs, profectibus purgasset, illuminasset, perfecisset. Equum enim, & rationi cōsentaneum videbatur, eos qui spiritalis huius ædificij lapides essent, scire atq̄ omnino intelligere, quibus fundamētis hoc ipsum ædificium niteretur: & eius potissimum Patris vestigijs insistere, quem cœlestis doctrinæ magistrum, atque huius viæ ducem à Deo accepissent. Neque vero fieri poterat, vt probe imitemur, quæ plene nobis cognita non essent. Quamobrem, summa diligentia res omnes Ignatij inuestigauimus, & ex eo ipso, pre-

preteritæ vitæ rationes tantopere audire cupiuimus, postulauimus, efflagitauimus: ipse vero continuis precibus, & ardenti nostrorum studio cessit tandem, & se vinci passus est. Neq̄ enim quæ seruis suis Deus confert beneficia, ipsis solis confert, sed ad multorum etiam vtilitatē: & quanuis illi ipsi qui accipiunt, occultēt sæpe quæ accipiunt, & silentij & humilitatis velo tegant: Deus tamen illos interdum mouet, & ad proferendum impellit. Ex quo cum beatus Franciscus sacra stigmata, quibus mirabiliter fuerat insignitus, occultare primum quidem vellet, postea tamen dubitare cæpit, ea ne prode Deo gratius futurum esset? quod cum in cōsultationem sanctus Pater adduxisset, & ex socijs suis quæsiuisset, num illustrationem quandam, quam à Deo acceperat, patefacere deberet, an dissimulare

simulare

Bona. in
Vita S.
Frācis
c. 13.

simulare ac silentio premere? Quidam
ex socijs respondit, quod à D. Bonauen-
tura ijs verbis memoriæ proditum est.
Frater non solum propter te, sed etiam
propter alios, scias tibi ostendi aliquan-
do sacramenta diuina: timendum pro-
pterea iure videtur, ne si quod pluri-
bus profuturum accepisti celaueris,
pro talento abscondito reprehensibilis
iudicaris. Hæc igitur causa fuit, cur
per multi sanctissimi viri ea promerēt,
& in hominum utilitatem proferrent,
quæ occulte, in secreto cordis, atque
intimis animi sensibus à Deo accepe-
rant. Immo vero plurimi hæc ipsa con-
scripserunt, & liquidas purissimasque
animi voluptates, spiritus suauitates,
diuina plane, & quæ omnem sensum
exuperāt solatia, quibus benignissimus
dominus eos excitabat, sustentabat,
inebriabat, & in se (vt ita dicā) transf-
for-

formabat, literis etiam consignarunt.
Quæ omnia in tenebris certe iacerent,
nisi illi ipsi in lucem protulissent: & ni-
si Deus, qui tā liberalis erga illos fuit,
summa etiā in nos benignitate, sanctos
suos permouisset, vt quæ in tenebris ac-
ceperāt, in lumine dicerēt, & quæ in au-
re audiissent, prædicarent super tecta.
Quæ ob rē, hanc Ignatio etiam nostro mē-
teminiecit, autorq; fuit, vt de se ipse ea
narraret Ludouico Gonsaluo, quæ ille
accurate diligēterq; ex Ignatij ore ex-
cepit, & totidē ferme verbis perscripsit.
Eaq; omnia, quæ admodū tūc quidē scri-
pta sunt, apud me habeo. Postremo ea
etiam narrabimus, quæ à R. P. Iacobo
Layne, Societatis nostræ Preposito Ge-
nerali, vel sermone, vel scripto accepi-
mus: qui propter arctissimā coniunctio-
nē, & summam cū Ignatio Societate, in
perferendis pro Christo & eius ecclesia
immen-

immensis prope laboribus, ipsis illis primis initijs, cum esset tempore ex socijs fere primus ex decem, amore omnium carissimus filius, multa vidit, multa notavit, eaque in quotidiano sermone, optanti mihi saepe narrauit. Ex ijs igitur fontibus haec nostra manarunt.

Quae vero incertis autoribus, aut non satis locupletibus dici poterant, ea ne scribenda quidem, putauimus. Est enim persuasum nobis, cum in omni re mentiri turpe esse, tum vero, in sanctorum vita referenda, turpissimum. Nam neque Deus, ad gloriam suam illustrandam, mendacijs nostris indiget: neque primam, & summam veritatem, falsis narrationibus, & commentitijs honorare velle, fas est. Atque hoc etiam, spe aggredior maiore ad scribendum, quia non de antiquissimi alicuius viri Sanctitate, mihi agendum est: in quo

Veri-

Veritati quicquam affingere liceat, nemine propter vetustatem iam refellente: sed haec ijs cognoscenda proferimus, quorum permulti coniunctissime cum eo ipso, de quo loquimur, familiarissimeque vixerunt: vt summum virum ijs, qui illum non viderunt, eorum quibus ille notissimus fuit, viuorum, & praesentium testimonio commendemus. De instituto autem nostro, & omni scribendiratione, paucis accipite. Ego cum initio proposuissem, Ignatij tantummodo vitam conscribere, & praecleara illius exempla hominum memoriae commendare, postea tamen animo plus etiam aliquanto suscepi. Nam quod viderem, ab optimis viris nostrique amantijs desiderari, & Societatis nostrae ortus, atque progressus cognitionem requiri, illud etiam attingere decreui, breuiterque explicare, Societatem

quam

quam longe Ignatius, lateq; propaga-
uerit, nonnullaq; complecti eorum, que
in vniuersa Societate, dum ille viueret,
scriptione digna mihi visa sunt. Quae
quidē, quoniam illo vel duce gesta, vel
defensore propulsata, vel moderatore
constituta sunt, implicata mihi cū eius
vita, cōnexaq; ita videbātur, vt seiun-
gi commode, secerniq; nō possent. Ne-
que mihi tamen hoc propositum est, om-
nia vt persequar; sed vt pauca quaedā
deligā, quae vel illustriora sunt, vel So-
cietatis quasi cursum declarāt: & quae
nisi nunc recenti memoria, literis con-
signata sint, obliuione forsitā obruan-
tur. De eorum Patrum vita, qui primi
Ignatij filij, ac socij fuerunt, & viuo
Ignatio, mortui sunt, de nonnullis prae-
terea, qui pro Christi fide amplificāda,
sanguinē profuderunt, singulatim men-
tionē faciemus: de illis, quia nos genue-
runt

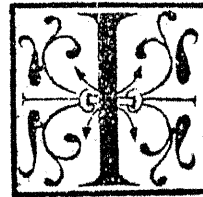
rūt in Christo: de his, quia mortē naturae
debitā, p̄ Christo potissimū reddiderūt.
De ijs, qui adhuc viuūt, parcē loq̄mur,
de mortuis paulò plenius. Ante mortē,
ait Sapiens, ne laudaueris hominē quē-
quā: quasi dicat, lauda post vitā, magni-
fica post cōsummationem. Reliquū est,
fratres, vt Deū precemur, nostris vt
ceptis adspiret, & hos libros quinque
quasi minuta quinq; pie à nobis ad Ec-
clesiæ Sanctae edificationem, in eius ga-
zophylatium oblata, benigne ad gloriā
suam, atq; ad hominū salutem, utilita-
temq; suscipiat. Vos vero, fratres, pro
fraterna, & mutua caritate nostra,
vehementer obsecro, vt à Deo impetre-
tis, vt mihi tribuat summum hoc be-
neficium, vt Ignatij morum sanctitatē
aliqua saltem ex parte possim imitari.
Cuius quidem, si in se deprimendo,
constantia; in castigando, seueritas; in
peri-

periculis, fortitudo: in turbulentis rebus, tranquillitas: in letis, moderatio: in omnibus pax, & gaudium in Spiritu sancto: si deniq; lectissimus, virtutū eius omnium comitatus, assidue nobis ante oculos versabitur, rectissimam habebimus regulam atque certissimā, ad quam non solum mores nostros, vitamq; conformare, sed etiam verum, germanumq; nostræ vocationis spiritū, examinare possimus: cuius solida effigies, & expressa in illius vita planè conspicitur.

VITÆ IGNATII
LOIOLÆ
LIBER PRIMVS.

ORTVS JGNATII,
& vita, antequàm à seculi vanitate conuerteretur.

CAPVT PRIMVM.

IGNATIVS Loyolā Societatis Iesu auctor, atque institutor, nobili loco natus est, in ea Hispaniæ, atq; Cantabriæ parte, quæ Guipuzcoa, vel Prouincia vulgo dicitur, anno humanæ salutis, 1491. Innocentio VIII. Pont. Max. Federico III. Cæsare Augusto: Ferdinando, atq; Isabella, Catholicis Hispaniarum Regibus. Patrem habuit Beltranū Loiolæ Dominum, Loiolæ familię perâriq; atq; illustris caput.

A Matrem

Matrem verò Marinam Sonemæquæ nobilem fœminam, quæ filias quinque genuit, filios octo: ex quibus Ignatium postremum fœlici partu enixa est. Qui puerili ætate transacta, in curiam Ferdinandi Regis à parentibus missus est. Adolescentiam autem ingressus, & bellica gloria, & fratrum emulatione commotus, in eo multum operæ ponebat, vt rei militaris laude esset illustris. Anno igitur Domini 1521. cum Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent vehementius, (est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces, re desperata, deditiõem cogitarent, eius potissimum opera factum est, vt res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cum omnes ad oppugnationem machinas Galli adiuuissent, & tormentis continenter mœnia verberarent, ænea pila bombardæ in eam muri partem, qua Ignatius propugnabat, impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atq; comminuit: sinistrum verò lapis de muro vi globi labefactato excussus, grauius vulnerauit. Ignatio prostrato, reliqui omnes, qui illius virtute nitebantur, spe defensionis abiecta, deditiõem Gallis fecerunt, à qui-

à quibus captus Ignatius, & in castra ductus, humaniter acceptus est, atque à medicis diligenter curatus. Post aliquot dies liberaliter etiam ad suos dimissus, læticiariis humeris in patriam reuectus est. Ibi cum vulnus, dextri præsertim cruris, in dies ingrauesceret, accersiti sunt denudè medici, & Chirurgi, qui Tibiã rursum esse disiungendam censuerunt: vt quæ ossa, siue aliorum medicorum incuria, minus aptè cõagmentata, siue itineris agitatione luxata fuerant, suis locis restituta, coalescerent. Quam excarnificatiõem ita pertulit, vt neque ingemisceret, neq; vultum mutaret, neque vllum infirmioris animi signum ederet: quod & antea, & postea semper in reliquis corporis cruciamentis, quæ passus est, fortiter præstitit. Inualefcebat interim morbus quoridie magis, eõq; iam processerat, vt ab extremo vitæ periculo non multum abesse videretur. Itaque admonitus, peccatorum suorum confessionem fecit, sacramentorumque armis se præmuniuit pridie illius diei, qui beatissimis Apostolis Petro & Paulo sacer est. Cui igitur res iam ad summum vitæ discrimen adducta esset, mortemq; imminere iudi-

carent medici, si ad mediam vsque noctē, nihil melius eueniret: ea ipsa hora vis morbi remitti appetē cępit: quod nō absque diuinę prouidentię consilio, diuo Petro deprecatore, factum credimus, quem pręcipua quadam Ignatius religione semper coluerat, quemque adesse, sanitatęq; adferre, sibi videre visus est. Depulso mortis periculo, ossa solidari iam cęperant, & arctius constringi: duo tamen supererant incommoda, alterum efficiebat os sub genu relictum, quod extra prominebat fœdus, alterum tibię contractę breuitas, quę & rectę illum incedere, & pedibus firmiter consistere prohibebat. Quibus incommodis vt mederetur, cū elegantię esset, habitusque corporis studiosissimus, atque institutū militaris vitę cursum prosequi statuisset, ex medicis primū quęsiuit, possetne os illud quod deformiter eminebat excidi: Posse quidem affirmarunt, sed grauissimō tamen dolore, & omniū, quos in curatione tolerasset, maximo. Verū ille nihilominus, vt suę voluntati satisfaceret, & (quod me audiente narrauit) vt habiles, arque elegantes vrbanas ocreas gestare posset, secari os iussit: neq; a proposito

posito abduci potuit, ligarique se omnino vetuit, eademque constantis animi firmitate cruciatum illum pertulit, qua superiores vicerat. Atque hoc remedio deformitas ossis sublata est. Tibię contractio aliquantulum curata est, cū alijs medicamentis, tum machinis quibusdam, quibus magno multorum dierum dolore, continenter eius breuitas protendebatur, neque tamen vsque ad eō produci potuit, quin altera breuior aliquanto relinqueretur.

QUA RATIONE A SÆCULI VANITATE AD DEUM CŌVERSUS SIT.

Caput II.

Interea cū in lecto iacere cogeretur, essetque in prophanis libris legendis multum temporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, vt eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus ociosus esset, quorū alter Christi Saluatoris nostri, alter sancto-

rum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodam affici videbatur. Sed quoniã antea vitæ consuetudo corroborata erat, inanium rursus cogitationum concursu obruebantur, ne coalesceret illa tum primum excepta pietatis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & confortam virtutem exsuscitabat interdum, iudicis que, & fallacibus cogitationibus, veras, solidasque cogitationes ex recentibus lectione rursus obiebat. Quibus commotus eius animus ad Christi, & Sanctorum imitationem tam vehementer accendebatur, vt nullis difficultatibus (quæ multæ occurrebant) ab eo proposito deterretur. In hac contrariarum cogitationum vicissitudine, distrahebarur in varias sententias, & anticipi deliberandi cura, huc, atque illuc impellebatur: cum mundus apud se retinere Ignatiũ conaretur, Christus verò ad se illum vocaret, & traheret. Erat tamen illud, in hac cogitationum varietate discrimen, quod fluxus illæ, & variorum principia habebant læta, exitus ameros. Nam præsentibus cum aderant, suauiter qui-

quidem sensibus blandiebantur, sed recedentes, quasi aculeo quodam infixio, mentem aridam, & sibi met displicentem relinquebãt. At verò illæ cogitationes de Deo, de Hierosolymitana professione, de vitæ asperitate sectanda, de virtutis dignitate complectenda, non solum dum aderant, iocunditatis plenissimæ erant, verum etiã abeuntes, præclara relinquebant suæ lucis, & suauitatis impressa vestigia. In quod discrimen à se multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illustratus, animum intendere cepit, & tum demum intelligere, quantum inter vtrasque cogitationes interesset. Quam comparationem cogitationum cum cogitationibus, & spiritus cum spiritu contentione, primam omnium ratiocinatione fuisse perhibebat earum, quas plurimas postea de diuinis rebus Ignatius habuit. Ex qua, vsu doinceps vberiore spiritualium rerum aucta, omnium, quas in exercitijs tradidit de spirituum diuersitate, præceptionum riuuli profluxerunt. Etenim animaduertit primum duos esse spiritus, Dei & mundi, non solum diuersos, sed penitus etiam inter sese pugnantes, tum dili-

genter obseruauit vtriusque spiritus proprietates. Qua ex obseruatione, diuino munere, & lux consecuta in ratione est ad eiusmodi spiritus discernendos, ac diiudicandos: & vis quædam in voluntate excellens ad ea, quæ mundus suggerit, constanter repudianda, ea verò appetenda, & suscipienda, quæ Dei spiritus proponit, ac suadet. Quæ principia in omnē postea vitam diligentissimè seruauit. In hūc igitur modum ab oculis depulsa caligine, cū processus aliquos iam effecisset, & assidua piorum librorum lectione diuturnaque consideratione diuinarum rerum, quas animo cōceperat, se aduersus omnes diaboli imperus obfirmasset: cepit seridè & grauius mutandæ vitæ cogitationem, suscipere, in mentem reuocare peccatorū suorum maculas, ac secum expendere, quibus illas supplicij deleret. Quod cū piæ cogitatione versaret, & sancta illa amulandi Christum, & sanctos viros desideria animo recurrerent, ad omnes difficultates perrumpendas, satis ea se cogitatione munitum esse existimabat: in Deo omnia potero, dat velle, dabit & perficere. Cū igitur, vitam commutare deliberatū ipsi-

iam

iam esset, atque constitutum, de nocte (v̄t solebat) surrexit è cubili ad orationē aliquando, anxia illa, atque ancipiti delibèrandi cura liberatus, vt sese perpetuū Deo atque suauissimum sacrificium offerret. Dum autem ante imaginem immaculatæ virginis Mariæ in genua procumbit, & feruentes atq; humili fiducia mixtas preces benignissimo atque dulcissimo filio purissimam matrem offert, seque spondet vanitatis castris contemptis, in eius potestate fore, eius signa fortiter atque perseueranter sequuturum, sub illo Imperatore omnino meriturum: ecce tibi, terræ motu de repente factò domus tota contremiscit, fragor ingens exauditur, cubiculum vbi Ignatius erat à fundamentis concutitur. Itaque, quemadmodum locus, in quo Apostoli orabant diuinitus contremuit, & carcer, vbi Paulus & Silas victi de nocte in oratione vigilabant, terræ motu concussus est, eoque signo declarauit Dominus, & seruorum suorum virtutem, & orationis efficacitatem: sic nunc Ignatio orante, & cubiculo contremiscente voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatij preces sibi gratas, & ad impetran-

Act. 16.

A 5 dum

dum efficaces. Vel certè quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Dæmon iam vinctus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & fremdens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt; certi tamen ab Ignatio nihil aliud constitutum est, nisi vt Hierosolymam vbi conualuisset, proficisceretur, seque prius flagellis, ieiunijs, & id genus asperitatibus generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desiderijs tam incensis cogitationes illæ fordidae, & inanes paulatim refrigescerent. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm antea inflammavit ardentius, præclara quædam, atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnâ cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquandiu permanente, mirifice recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tâtum cum præteritæ vitæ tædium cœpit, maximeque earum rerum, quæ cum oblectatione coniunctæ sunt, vt omnium impudicarum rerum imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè veram fuisse

fuisse visionē, ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientē, frater eius, reliquique domestici, sui factum esse dissimilem, non magno negotioprehenderunt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vultus tamen satis, illo tacente, loquebatur. Cum præsertim accederet iugis precario, frequēsq; lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus pietatis, grauitatisque plena colloquia, multa & diligens scriptio. Scribebat enim pulcherrima quæque, ac maximè insignia Christi, beatæ Virginis, aliorumque sanctorum, tum verba, tum facta, & in librum perpolitum, atque elegantem, memoriæ causa, quàm optimis litterarum notis referebat. Et quidem aureis litteris Christi, puniceis beatæ Virginis, varijs coloribus reliquorum sanctorum exempla. Sed quanquam ex hisce occupationibus magnam ipse voluptatem caperet, illa tamē erat maxima, quam ex fixo cœli, stellarumque omnium percipiebat aspectu, quod quidem & sēpe

pè, & diu faciebat, quod se vehemēter accendi ad Deo seruiendum, cœlestium orbium contemplatione sentiret: quod non eo solū tempore, sed in omni postea vita seruauit. Audiuius enim sæpè illum, extrema etiam senectute, cū in cœlum, quā liber circumspēctus erat, oculos sustulisset, eosque aliquantisper fixos habuisset, obortis præ læticia lachrymis, dicentem: Heu quam sordet terra, cū cœlum aspicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, versanti, & animum ad maiora paranti, illa etiam cogitatio subijt, quidnam, Hierosolymis rediēs, potissimū facturū esset. Exquirebat enim optimum vitæ statum, in quo totum se, omnibus rebus posthabitis, collocaret: & summa parsimonia, atque austeritate victus maceraret.

EX PATRIA IN MON- TEM Serratum proficiscitur.

Caput III.

SAnitate vtrunque recuperata, specie
Squidem Ducis Naiaræ inuisendi (quo
cum

eum magna erat Loioleæ familiæ, vetusque coniunctio) sed reuera vt egrederetur de domo, & cognatione sua, professionē parat Ignatius. Quem Martinus Garcia frater natu maximus, & familiæ caput, rem odoratus, seu ocatum in interius cubiculū rogat, & obtestatur, ne se, suosque omnes perditum ear, etiam, atque etiam cogitet, quā directum ad gloriam iter sit ingressus, quas res gesserit, qua spe & animi, & ingenij sit. Omnia, inquit, in te magna sunt: ingenium, iudicium, animus, nobilitas, gratia principum, ciuium beneuolentia, rei militaris vsus, prudentia: ad hæc florens, ac firma ætas, magna expectatio omnium: sic in te tot spes, tam solidas, tam florescentes euertes? omnium expectationē fallēs? familiam nostram tot ornamentis, que tibi captam viam insistenti sunt proposita spoliabis? etsi ego ætate, tu ramen auctoritate maior es. Vide quæso, ne quid in te admittas, quod non solū sperarum nobis, nostræque familiæ decus adimar, sed etiā ignominie notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter, se sui, maiorumque suorum esse memorem, daturum operam, ne ab illis degenerasse, aut familiæ suæ splendorem ob-

Gen. 12.

ob-

obscurasse videatur. Quibus verbis non tam placauit animum fratris, quam illum ab se excussit, atq; itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ad beatam Virginis ædem, in Monte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauiter afficiebat: quod quidem ab eo die, qui initium profectiois fuit, semper in itinere seruauit. Et ut intel ligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auxerit, hoc ille tempore, minimè sanè inuestigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, que cuiusque virtutis vis, & natura esset, quibus finibus temperantia modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritualis prudentia postularet: sed id complexus, quod optimum tunc videbatur, & presenti statui maximè congruebat, totus in eo erat, ut res maximas, & maximè arduas, que posita sunt in corporis afflictatione, perficeret: idq; hac ratione ductus decernebat, quod ad hanc normam sancti viri (quos sibi ad imitandum proposuerat) se conformassent. Nam iam tum ita Deus regebat Ignatium, ut id semper spectaret; id

id quæreret, quod ad maximam Dei gloriam fore iudicaret, idque antiquissimum semper habuit: Illa tamen accessio iam facta erat, ut in ijs corporis acerbitatibus cõsectandis, non tam peccatorum suorum, quam Deo placendi rationem duceret: Itaque, detestabatur ille quidem præteritam vitam crimina, in ijs tamen pœnis, quas ad illa diluenda sponte subibat, tam erat accensus, & Deo gratificandi studio quodam inflammatus, ut illas cum susciperet, non tam peccata, quam Dei honorem atq; gloriam sibi poneret ante oculos.

Pergentem captò itinere Ignatium, & rectam Montem Serratum versus progredientem, Sarracenus quidam, siue Maurus affecurus est: (Erant per id tempus in Hispania Tarraconensi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquijs). Cum uenirent, incidit (ut fit) illis sermo de uirginitate beatæ Virginis Mariæ, quam cum in conceptu filij concederet Maurus, à partu negaret, ad eamque rem naturales rationes aliquot adferret, neque ad ueritatem flecti posset ab Ignatio, celeriter præcessit, solumq; Ignatium reliquit, hærentem diu, multumque dubitantem, utrum ab se

picta

pietas Christiana exigeret, vt Maurū con-
 iqueretur, & pugione confoderet, quod
 de beatissima & immaculata Virgine co-
 ram se ignominiosè locus fuisset. Homo
 quippe militaris, & fallaci veri honoris
 imitatione olim delusus, dedecori sibi es-
 se ducebat, si quid à religionis Christianæ
 inimico, se audiente, de inuiolata sacro-
 sanctæ Virginis integritate impunè detra-
 heretur. Quæ quidem cogitatio in speciè,
 pia, diu, multumque rudem tunc Christi
 militem torfit, in eamque deliberationem
 tandem induxit, vt vbi ad biuium (vnde
 à via publica ad oppidum vicinum Mau-
 rus declinat) constitisset, habenas mulæ,
 qua vt hebatur, permitteret; & si ad locū,
 vbi Maurus erat, diuerteret, quæ situm il-
 lum, atque inuētum interficeret, sin rectā
 pergeret, omitteret. Atque ita diuina pro-
 uidentia factum est, vt iumentum lata, fa-
 cilique via prætermissa, suam iter seque-
 reretur. Vt omnes intelligat, Deus militem
 suum ad extrema perduceret. Nam: vt ait

L. 22. cō.
 Fdh. c. 70.

D. Augustinus, animæ virtutis capaces, ac
 fertiles præmittunt sæpè viria, quibus hoc
 ipsum indicent, cui virtuti sint potissimū
 accom-

accommodatæ, si fuerint præceptis excul-
 ta. Vnde & Moyſes interficiēs Aegyptiū, *Exod. 2.*
 adhuc inculcus, vitiosa quidem, sed ma-
 gnè fertilitatis, signa fudebat.

Cum igitur non longè à monte Serrato
 abesset, in pagum quendam peruenit,
 vbi cum vestitum emit, quem Hierosoly-
 mam proficiscens gestare decreuerat, ta-
 larem videlicet ex canabinâ tela aspera,
 & aculeata in modum sacci tunicam, pro
 militari balteo, funem, calceos ex sparto
 contextos, baculum peregrinatis insigne,
 & ad aquæ vsum cucurbitulam. Quoniam
 verò carnis suæ imbecillitatem extimēs,
 sibi ipse diffidebat (quamuis & diuino vi-
 so erectior, & Deo placendi studio multo
 iam esset confirmator) spes suas in beatissi-
 mæ Virginis patrocinio desigens, casti-
 tatis voto in hoc itinere sese obstrinxit,
 eamque perpetuam Christo, & castissime,
 atque purissimæ eius matri, feruens spiri-
 tu consecrauit: cuius beneficio eam pro-
 fus integram (vt paulò antè dictum est)
 semper obtinuit, tantum & deuotius
 ardor, & pium ipsius Virginis
 patrocinii apud Deum
 valet.

B I N

VITÆ IGNATII
IN SERRATO MONTE
vestium mutat. Cap. III.

VT venit in Serratum montem (is locus Dei genitrici dicatus) itinere vnius diei Barcinone distat, estque peregratio Benedictinæ familiæ cœnobio, & religionis causa eò confluentium cōcursu maximè celebris sibi optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto confessus est, illique homini omnium primo animi sui propositum aperuit: iumentum reliquit: gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Pridie verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, salutis initium attulit, Anni. 1522. noctis tenebris tectus, quâ occultissimè potuit, ad mendicū quendam, pannosumque hominē adit: suas vestes sibi detractas illi dono dat: ipse verò optato illo suo vestimento induitur, & ad sacram diuinæ matris aram consistit. Cùm autem in prophanis libris legisset ritum, quo non milites olim inaugurabantur, vt eius ritus imaginem quandam spiritaliter in se repræsentaret, nouis contra diabolum ar-

mis

mis accinctus, partim stans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram sacratissimæ Dei genitricis imagine, insomnem duxit, se illi commendans, sua flagitia deflexens, meliora animo concipiēs, ac ne à quopiam agnoscī posset, mane antè lucem (non quidē recto itinere, quod Barcinonem ducit, sed deflexo) in oppidū Minorellam, quæ hodie Manresa dicitur, & à Monte Serrato nouē passuum millibus distat, festinus diuertit, vili tegumento ex tela (vt diximus) tectus, baculo armatus, fune præcinctus, nudo capite, & pede altero. Nam alterū, quod ex recenti vulnere infirmum, haberet adhuc, & cruris fasciis conuolutum, singulis noctibus intumescebat, calceo aduersus cœli, solique iniuriam muniendū sibi existimauit. Vix à Monte Serrato tria passuum millia processerat, cùm illum inusitato gaudio expletū, & noui habitus lætitiā gestientem, homo quidam curriculo cōsecutus, percontari cœpit, dedissetne dono vestes suas egno cuidam, quæ hoc ipsum affirmantē, Prætor in vincula cōiecisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius vultū, vocēque mutauit, & lacrymas etiā profudit,

illud apud se etiam, atque etiam cogitans, ne poruisse quidem se sine dānno alterius, & iniuria benefacere! Ex quo periculo, ut immerentem hominem eriperet, vestes se dedisse confessus est. Inque tamen quifnam, unde, curias esset, interrogatus, aliud respondit: cum hæc ad miseriam hominis liberationem, nihil pertinerent.

DE VITA AB EO

Manresa instructa. Cap. V.

Manresam ubi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primo fixit, ibi sese ad strenue secum, & cum diabolo decerrandum comparauit: nihilque prius habuit, quam ut genus suum, præteritaque vitæ rationem occultaret, & omnibus ignotus delitesceret. Vestitus is erat, quem supra diximus: sed quod in capillo curando, comendoque, & reliquo corpore exornando curiosior in seculo fuerat, ut nimum cultum diligenterneglectu compensaret, castitatem, quam pro illius seculi more eleganter habebat, solutam, & inipexam reliquit: captus diu, noctuque

noctuque semper nudum habuit: vngues, & barbam exolescere per incuriam sinit: ter se præterea diebus singulis acriter verberabat, septem horas in oratione, fixis humi genibus, ponebat: idque magno studio & ardenti. Missæ sacrificio, Vesperarumque & Completorii precationibus intererat, ex eaque re magnam capiebat. animo voluptatem. Cogebat quotidie stipem, aqua & pane vitam tolerabat, carnibus, vinoque semper abstinens, omnibus diebus, præterquam Dominico, ieiunans, humi cubitans, noctis maximam partem vigilans, singulis diebus. Dominicis peccata sua confessione eluens, & sacræ synaxis præsidio sese confirmans: tam impense corpus suum inferiuitatem redigens, ut quicquid oblectationem ullam corpori posset adferre, studiosè refugeret. Quocirca cum esset maximis viribus, & corporis firmitate præstans: breui vigor omnis eius emarcuit, & hac vitæ acerbitate non mediocriter debilitatus est. His rebus fiebat, ut hominum animos in se conuerteret, & alliceret, qui plurimi cum ad eum venirent, in illiusque se familiaritatem insinuare cuperent, multo etiam magis eius sermonibus inflam-

mabantur. Nam etsi rerum adhuc erat spiritalium rudis, & parùm in virtutum exercitatione versatus: ijs tamen erat facibus diuini amoris incensus, vt facillè, quod intus continebat, se foras efferret. Itaq; eius ardens de diuinis rebus sermo, ac vehemens ad virtutè cohortatio, cum sanctæ vitæ exemplo coniuncta, animos hominũ, & Deo conciliare, & sibi ipsi beneuolètia deuincire, atq; etiã admiratione suspendere, spiritu sancto iuuante, facillè poterat. Cùm eò præsertim accederet peruulgata iam eius nobilitatis opinio, quæ rumoribus aucta, supra veritatem etiã (vt mos est) multorum sermone celebrabatur. Permanerat enim, rumore nuntio, quod in Serrato Monte remotis arboribus, Ignatius fecerat, & quamuis ipse lucernam sub modio absconderet; Dominus tamè eam super candelabrum ponebat, vt luceret omnibus.

Mat. 5.

SCRUPULIS ANGITUR, & probatur à Deo. Cap. VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnando traxerat

rat, calliditatem dæmonis, quicùm pugnam inierat, cogitationesque profus ignorans: Tenebat enim eundem tenorem vitæ, & in æquabili conscientie tranquillitate perstabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Sathanas, nondum terrores, minasq; suas tyroni Christi intenuerat: nondum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nondum denique commutationes rerum, & spiritalis hominis afflictæ & læti, iacentis, & exultantis vicissitudines, conuersionesq; perspexerat: cùm illum die quodam, situ iqualoreque confectũ, & in xenodochio versantem aggressus est: & quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedõre iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus incedis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatè obscuras? Sed Ignatius confestim se mendicis sociũ propiorè adiunxit, & familiarius etiã versari inter eos cœpit, atq; hoc eius facto diabolus repulsus est. Alio iem die, cùm festus valde esset, illam etiã cogitationem permolestam passus est. Qui inquit, fieri potest, vt duram hanc, & feram agrestium hominum vitam, septuaginta annos, ad

quos victurus es, perferas: cui ille: Nunquid tu mihi vnus hōra spatium certum prestabis: vita enim momenta nō in tua, sed in Dñi sunt potestate; & 70. anni laborum ac penitentia, quid sunt eum æternitate collati? Arque his duobus tantum relictis apertè intentatis, per vniversam vitam appetitus eius animus est, vt à cœpto viuendi cursu pedem referret. Quod cum eius omnis vita laborum, persequorū, molestiarum, vexationum plenissima fuerit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est facile apparet) perspicuum est diuinæ erga Ignatium benignitatis argumentum, quā illū dominus prægenit in benedictionibus dulcedinis. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quod magnas interdum permutaciones, contrariosque quasi spirituum impulsus sentire cepit. Nam oranti aliquando illi, & in pijs exercitationibus religioso versanti, exarescebat repente nonnunquam animus; & in eas angustias incidebat, vt se explicare vix posset: sibi que displiceret; & diuini spiritus suauitatem minime sentiret. Rursus tanta; tam copiosa diuina consolatio: his vis affluēbat, vt in eius ioco, p̄uocentis

tis. moestitiæ caligo ne appareret quidem. Quod ille discrimen, varietatemq; attendens admirabundus; & rei nouitate percussus, quid hoc, inquit, rei? quam nos: viā ingredimur? quod militia genus arripimus? Sed interim ita scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum suorum conscientia torqueri cepit, vt lachrymans dies: cū noctibus iungeret; semper anxius, semperque sollicitus. Etsi enim quam accuratissime omnia præterita vitæ crimina fuerat confessus: illa tamen semper cura extimulabatur; num hoc confessus sum? num illud benè explicauit? num satis apertè quæ ad rem pertinebant: adici? num aliquid vel affixi, vel omisi: quibus quidem aculeis aded vexabatur; vt nusquam acquiesceret, nullis orationibus, v̄gilij, ieiunij, flagellis denique leuaretur: sed mœrore prostratus, & quadam acerbissimi doloris: carnificina exanimatus; & confectus iaceret. Ad sacratissimam Eucharistiam de more, quasi ad sacram anchoram cōfugiebat: sed cū ori iam ad moueretur panis viuificus, scrupulorum vi, & subito quasi ventorum concursu abreptus; surgebat; & lachrymis se, gemitibusque penitus dabat;

& ad Dominum clamabat, Domine vim patior, responde pro me: &, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem vnum illi remediū, idq; præsentissimū, si spiritualis pater, cui conscientiam suam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo se, pacatoq; animo esse iuberet, & Domini nostri Iesu Christi nomine maderet, ne exacte vitæ peccata amplius confiteretur. Sed tamē, ne à se profecta medicina sanitatē non faceret, sed dolorē augetet, spirituali hoc patri dicere non audebat. Cū igitur aliquandiū hanc mentis vexationem pertulisset, quodā die tam grauitet, dolenterq; ab ijs scrupulorū tormētis est habitus, vt omni solatio destitutus, se totum orationi traderet. & fidei feruore succensus, clara, magnaque etiā voce clamaret. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Domine vim patior, responde pro me: Succurre Domine, subueni Domine: Emitte manū tuam de alto Domine, misericordia mea, seculum meum, liberator meus: protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam à creatura vlla natura pa-

cem, aut requiem inuenio. Artēde, & fac: Psal. 118.
 illumina faciem tuam super feruū tuum: ostende mihi viam, in qua ambulem, quia Deus meus es tu. Quod si vel catulū præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego verò nō recuso: libenter illum ducem, illū vitæ magistrū te auctore sequar. Inter hæc rursus vehementissima hominem cogitatio inuadebat, vt ex cellula, vbi erat (nam ex hospitali pauperum domo in Dominicorū cœnobio emigrarat) sese præcipitē daret. Sed ille, non faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? In has voces erumpenti, & præ dolore gementi venit in mentem cuiusdam sancti viri, qui, vt nescio quid à Deo impetraret, tamdiū cibo abstinuit, donec illud consequeretur. Ad cuius imitationem, statuit non prius cibū vllum, aut potum capere (nisi fortè mors illi immineret) quàm optatam mentis tranquillitatem inueniret. Quocirca septem integros dies ita ieiunus fuit, nihil vt omnino gustaret, cū tamē interea,

vel

Isa. 38.
 Rom. 7.

Rom. 7.
 Psal. 143.

Psal. 17.

vel de quotidiana precatione (cui septenas flexis genibus horas vacabat) vel de verberationibus, quas ternas in dies singulos usurpabat, vel de alijs vſitatis iſtituti ipſius officijs, nihil iccirco remitteret. Et cum ſe viribus adhuc integris, minimeq; debilitatum videret, & progredi longius vellet, prohibitus à Confefſario eſt, ac vehementer deterritus, iuſſuſque cibum capere, cum die Dominico ſuo more illi peccata ſua, & quid etiam feciſſet, indicaiſſet. Paruit confefſario neganti abſolutionem, ſe daturum, ni cibum ſumeret, & hortanti vt peccata ſua, de Dei benignitate, conſuſ ab illo ſibi remiſſa piè crederet, ne repugnare Deo velle videretur, coq; ſe die, & proximo liberū ſenſit: tertio verò poſt die oppugnatus iterum eſt, ſed oppugnationis iſ finis fuit, vt diſcedis tenebris, quas rebus clariffimis diabolus obducere conabatur, & reddita diuina luce, quaſi apertis oculis, è ſomno excitatus, magna animi claritate, conſtantiaque anteacta vitæ memoriã obliuione obruere, & obducta peccatorū vulnera, amplius in conſeſſione non refricare decerneret. Tantamq; mentis tranquillitatē, & ſpirituū diſcre-

diſcretionem; atque ſcrupuloſarum mentium curandarum gratiam à Deo eſt conſecutus, vt nemo ferè hac ægritudine affectus, ſanitatē ab Ignatio non inueniret. Neque enim ſibi ſolum probabatur, ſed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites ſuos, tum eos maximè, qui reliquorum ducēs futuri ſunt, humilēs, & probatos conſolatur, vt poſſint & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt.

2. Cor. I.

POST TENTATIONES iſtustratur. Cap. VII.

CV M igitur Dei miſericordia ex tentationum anguſtijs emerſiſſet, & tamen iccirco de ſumma animi cōtentione ad virtutum omnium verã in ſe imaginem exprimendam nihil omnino remitteret: placuit remuneratori bonorum omnium Deo, ſeruum ſuum diuinis conſolationibus mulcere, & mentem illius cœleſtium myſteriorum cognitionibus illuſtrare, vt ſecundum multitudinem dolorum, quos in corde ſuo pertulerat, cōſolationes

Pſal. 93.

tiones Domini lætificarent animam eius. Ergo quamvis iam inde à principio tractaret Deus Ignatium (vt ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animam informantis: post primam tamen tentationum rudimenta plenius illum erudit. Ex quo cum magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, statasq; quoti die perfolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorum confitens, & horarias B. Virgini preces recitans, cepit ita in Deum intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam visibili id significare exterius, quod interius percipiebat, cerneret, ea diuinę consolationis magnitudine, & copia, vt sibi à suspirijs, fletuq; etiã inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosequutus est, ad prandium vsque reperare nequiverit, aut verò à prandio aliud omnino vel cogitare, vel loqui, quàm de sanctissima Trinitate, tanta, tamq; varia rationum, similitudinum, atq; exemplorum copia, vt admirationi omnibus audientibus esset. Quæ res ita in eius mente hoc ineffabile mysterium inscripsit, ac veluti impressit, vt illo ipso

tem-

tempore, homo legendi, scribendiq; tantum sciens, de eolibet scribere sit aggressus, & ad totã vitam insculptæ illius veritatis vestigia extarent. Semper enim cum ad sanctissimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequenter, & diu faciebat) eximiam diuinę consolationis suauitatem percipiebat, & aliquando quidem singularem quandam in Deum patrem totius diuinitatis fontem, & reliquarum personarum originem, atque principium deuotionem sensit: deinceps etiam in filium: postremò in spiritum sanctum, singillatim se singulis personis commendans, & tradens, & simul ex omnibus, quasi ex vno, atque eodem gratiarum omnium plenissimo fonte, virtutes omnes abundanter hauriens.

Alio item tempore, magna cum spiritu alacritate modus eius menti obiectus est, quo mundum Deus condidit: quem logo post interuallo, cum hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cum rei diuinę venerabundus interesset, & corpus Domini adorandum populo

propo-

proponeret, mentis oculis quodam die clarè vidit augusto illo, atque tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atque hominem verissimè contineri.

Sæpissimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatem interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresa tantum, sed post etiam Hierosolymis, & non longè ab urbe Parauio, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide, ac spiritu confirmatus, & cœlesti lumine completus est, ut sæpè hæc secum reputans, illud etiam statuèret, si aut sacrarum litterarum monumentis cõsignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercideret, sibi tamen ita esse certa, penitusque infixa, ut ex illis tantum, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorum defensione etiam mortem oppeteret.

Egressus die quodam Manresa ad templum, quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus, paululum confedit in via, quã fluuius præ-

præterlabitur, faciemque conuertit ad flumen: ibi mentis ei oculi aperti, atque illuminati sunt, non ita quidem, ut speciè aliquam, aut in sensus cadentem imaginem videret, sed ut permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optimè intelligeret: tanta, tamque clara luce, ut ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur. Porro hæc mentis illustratio, vsque ad eum copiosa fuit, atque excellens, ut ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque diuina adiumenta, quæ per totam vitam ad annum 62. ætatis suæ à Deo accepisset, in vnum coaceruata, cum hac vna posse conferri: scq; quidquid alias, vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine iri dicisset minus esse, quàm quantùm tunc quidem accepit. Quæ res, cum fixum hominè, hærentemq; diu tenuisset, ad crucem quæ iuxta erat, genuflexo procubuit, ut Deo Opt. Max. pro hoc tanto beneficio gratias ageret. Antè verò quàm huiusmodi visis illuminaretur, cum in hospitali domo adhuc ageret, & aliàs frequèter, sese illi clara luce pulchra quædam species obiecerat, quæ non satis discernere poterat, aut quid

esset, ex quo esset, ex quo constaret, inter noscere: nisi quoddam serpentis nonnullam formam præseferre videbatur, multis quasi oculis resplēdens, cuius præsentis quantum aspectu recreari videbatur, tantumdem ex discessu doloris, ac mœstitiæ sentiebat. Hoc igitur visum sæpissime ipsi ante oculos versatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumine plenus, & ante crucem procumbens, facile perspexit rem illam non ea esse pulchritudine, atque splendore, quo se illi antea offerebat, aperteque cognouit illum esse dæmonem. Ex quo, longo etiam post tempore sæpius illi apparuit, non in via tantummodo, sed Lutetiæ etiam Parisiorum, & Romæ, non iam luce coruscus, sed aspectu deformis, & abiectus, ita ut baculo, quem gestare manu solitus erat, facile illum ab se abigeret.

Porro Manresæ cum adhuc versaretur, ijs, quas diximus, occupationibus tam ardentem deditus, accidit ut die quodam sabbathi, sub horam Completorii, à sensibus sic destitueretur, ut à pijs quibusdam viris, & mulieribus repertus, pro mortuo

mortuo haberetur, & nisi cordis tenuem palpitationem quidam deprehendissent, sepulturæ proculdubio mandauissent. Mā sit autem in hac ecstasi, siue abstractione à sensibus, ad alterum vsque diem sabbathi sequentis hebdomadæ: quo die hora Completorii quasi è somno excitatus, multis, qui eum obseruabant, præsentibus, oculos aperuit, sacratissimum IESV nomē ingeminans. Atque huius quidem rei qui testes fuerunt, iidem illi auctores sunt, nā ipse Ignatius hoc tam insigne domini beneficium mirificè occultauit, & (quod ego quidem sciam) aperuit nemini.

Incredibilia cuiuspiam fortasse hæc videbuntur, & supra ordinem rationis atque cursum, in eo potissimum viro, qui tyro & rudis omnino miles Christi adhuc erat; qui vix nomen dederat, vix militari sacramento se obstrinxerat, vix ab hostium castris ad Christi domini nostri signa transfugerat. Sed ut hæc magna profecto, præclara, admirabilia Dei dona esse in confesso apud omnes sapientes est, ita incredibilia videri non debent, nisi ijs fortè qui dona Spiritus sancti, & inestimabiles benignitatis diui-

nae thesauros, ne per somnium quidem audierunt. Qui neque lumen cœli viderunt vnquam, neque diuinarum illustrationum participes facti sunt, qui nullam vnquam voluptatem liquidam, & solidam animorum esse purant: sed omnes voluptates corporis sensu definiunt, easq; vndequaque conquirunt & captant, & nouas semper veteribus addunt, turpissimas illas quidem, & honestati cōtrarias, & homine ipso indignas. Qui hac quidem in re audiendi nō sunt. Animalis homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ Dei sunt, neq; enim potest, cœcus enim de coloribus non iudicat. Alij sunt tamen viri eruditi, & in monumentis Sanctorum versari, qui sciunt huiusmodi illustrationes Dei, extraordinarias quidem esse, sed concedi tamen solitas nōnunquam, ijs qui eximio & præcipuo quodam iure à Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna in primis cautio adhibenda est, ne fallamur. Aliqui enim sunt qui falsa persuasione decepti, existimant Dei esse dona, quæ satanæ transfigurantis se in Angelum lucis præstigiæ sunt. Alij quorum animus est mobilis, & facilis leuitate, vel occul-

ta superbia cordis, vel arrabili, vel capitis imbecillitate obscuratus, putant se ea videre atque audire, quæ reuera neq; audiunt, neque vident. Quæ quamuis ita sint, tamen negare non possumus, in Dei ecclesia veras esse atque diuinas reuelationes, quibus amicos suos & familiares, aliquando Deus, benigne suauiterque permulcet. Quod si in illorum seruorum numero, cum quibus Deus se ita communicat, & pleniori manu tanta bona largitur, Ignatius fuit, nemi nisi sanè mirum videri debet. Nam quamquam tyro, multum tamen iam tunc virtute processerat, & erat ab ipso met Deo electus, vt innumerabilium filiorum pater, & sacrae huius militiæ antesignanus & princeps esset, vt exercitum duceret, acies instrueret, & signa cum humani generis hoste strenuè, fortiterque conferret. Quod absque dubio præstabilius est, maiusque Dei donum, quam rerum abditarum intelligentias accipere. Cerrè quidem si attentè consideremus, quis fuerit Ignatius, & quid effecerit, facile intelligemus illum neque viribus naturæ, neque propriæ industriæ ar-

tibus rem tantam aggredi ac perficere potuisse, sed cœlesti quodam ac peculiari Dei dono indiguissè, vt quod videmus opus efficeret. Nam qui fieri potest, vt homo militaris, illiteratus, vanitatis vile mancipium, delectum haberet, milites conseriberet, societatem cogeret, religionem hanc institueret, & breuissimo tempore per vniuersum terrarum orbem propagaret, & summa prudentia regeret, & aduersus ipsam impetus propulset, tantisque fructus ad Dei gloriam, suis ex laboribus colligeret, nisi Deus ipse suo illum ornasset spiritu, prudentia instruxisset, virtute armasset? Quam Idcã, quodue exemplar habuit propositum, ex quo huius societatis exemplum duceret? Quo in libro legit illius regulas, constitutiones, documenta? Vnde speciem formamque societatis accepit? quæ quidem vt in ijs quæ religionem continet, vna eademque cum reliquis religionibus est, ita ab illis disiuncta atque distincta in multis, quæ nostris temporibus congruentia, & præsentì ecclesiæ statui sunt necessaria. Accepit nimirum ab eo, qui hæc solus dare potuit, qui ex lapidibus suscitauit filios Abrahæ,

Abrahæ, vocatque ea quæ non sunt tantum ea quæ sunt. Qui ad subiiciendam & prosternendam sæculi huius vanitatem, duodecim piscatores elegit, vt patefacta Euangelij luce, teneat errorum, vitiorumque omnium, ab animis hominum depulsa, penitus euanescerent. Hac enim ratione, se rerum omnium dominum verissimè ostendit, & vt rebus omnibus vim suam largitur atque naturam, ita nomen cuique atque pretiũ imponit, vt tanti queque res sit, quãti eam Deus æstimat. Neque enim Deus, principibus huius sæculi est similis, qui ministros quidẽ eligunt, sed bonos ministros efficere non possunt. Ipse verò eligit ministros noui testamenti, & sua electione idoneos facit, & ad omnia quæ vult habiles atque instructos. Quapropter cum effectus diuinæ virtutis, & tam multas admirabiles videamus in Ignatio, exque apertæ, expositæ, oculisque omnium ita subiectæ sint, vt negari non possint (nisi ab eo qui neget solem meridie lucere) & maiora Ignatio dare cogamur : demus etiã illi hæc quæ minora sunt, intelligamusque omnes illos perfectæ vitæ radios, ex hæc diuinarum

illustrationum luce, & quasi ex copiosissimo cælestis gratiæ fonte, tot riuulos profluxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus; partim deinceps narraturi sumus.

DE EXERCITIORUM *Spiritualium libro. Cap. VIII.*

HOC eodem tempore, Exercitiorum spiritualium librum (quem appellât) ex accurata eorum, quæ sibi contingerant, obseruatione conscripsit. Quorû exercitiorum vsus, quantum adiumenti Christianæ Reip. in omnem partem attulerit, satis cõstat. Nã vs pauca ex multis de illorum vsu, atq; vtilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim fermè primos illos patres, quos instituendæ societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundi que despicientiam excitauit. Qui postea consecuti sunt, & in societate iam stabilitate ingressi, viri vel doctrina, vel ingenio, vel nobilitate, vel alijs nature

for-

fortunæq; ornamentis insignes, maxima ex parte, exercitijs huiusmodi, ad hoc vitæ genus complectendum, adducti sunt. Neque vero tantum hoc beneficium Religionis nostræ solummodo proprium est: sed etiã commune cum cæteris. Meditandi enim huiusmodi ratio, Cœnobia multa referfit: multos religiosos viros labantes, in suscepto vitæ consilio confiamauit: solutos, vagosque vinculis disciplinæ seuerioris adstrinxit. Non tamen Religionum spatijs eorum fructus circûscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætaté, vitæq; rationem comprehendunt. Nam & viri tum Ecclesiæ, tum Sæculi principes, & infimi homines: docti, indocti: mariti, cœlibes: iuuenes ætate, ac senes: Deo iam dicati, & omnino liberi in hanc exercitiorû meditationem ingressi, multum vel in perditæ vitæ emendatione, vel in bonæ incremento progressionis fecerunt. Et quod dignû magis admiratione est, multiviri eruditione florentes, & sapientia omnium cõsensione principes, post rot doctrinæ suæ laudes docendo, ac disceptando partas, discipuli Ignatij facti sunt: & ab ea quæ inflat scientiæ, ad salutarem sapientiam cõ-

C 5

lestemq;

illustrationum luce, & quasi ex copiosissimo cælestis gratiæ fonte, tot riuulos profluxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus, partim deinceps narraturi sumus.

*DE EXERCITIORUM
Spiritalium libro. Cap. VIII.*

HOC eodem tempore, Exercitiorum Spiritalium librum (quem appellat) ex accurata eorum, quæ sibi contigerant, obseruatione conscripsit. Quorû exercitiorum vsus, quantum adiuuenti Christianæ Reip. in omnem partem attulerit, satis constat. Nã vs. pauca ex multis de illorum vsu, atq; ytilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim fermè primos illos patres, quos instituendæ societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundi que despicientiam excitauit. Qui postea consecuti sunt, & in societate iam stabilitate ingressi, viri vel doctrina, vel ingenio, vel nobilitate, vel alijs nature for-

fortunæq; ornamentis insignes, maxima ex parte, exercitijs huiusmodi, ad hoc vitæ genus complectendum, adducti sunt. Neque vero tantum hoc beneficium Religionis nostræ solummodo proprium est: sed etiã commune cum cæteris. Meditandi enim huiusmodi ratio, Cœnobia multa referit: multos religiosos viros labantes, in suscepto vitæ consilio confiamauit: solutos, vagosque vinculis disciplinæ seuerioris adstrinxit. Non tamen Religionum spatijs eorum fructus circûscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætatē, vitæq; rationem comprehendunt. Nam & viri tum Ecclesiæ, tum Sæculi principes, & infimi homines: docti, indocti: mariti, cœlibes: iuuenes ætate, ac senes: Deo iam dicati, & omnino liberi in hanc exercitiorû meditationem ingressi, multum vel in perdita vitæ emendatione, vel in bonæ incremento progressionis fecerunt. Et quod dignû magis admiratione est, multiviri eruditione florentes, & sapientia omnium cõsensione principes, post tot doctrinæ suæ laudes docendo, ac disceptando partas, discipuli Ignatij facti sunt: & ab ea quæ inflat scientia, ad salutarem sapientiam cœlestemq;

lestemq; traducti. Nā quod in hac spiritali propria cognitionis schola discimus, non solum ad excolendum intellectum pertinet, sed ad inflammandam etiam voluntatem: itaque non tam cognitione, quā actione perficitur: ac finem habet, non ipsam scientiam, sed operationem. Ex quo, hæc cognitio non subriles, & argutos, atque acres disputatores efficit: sed fortes, efficaciēs, atque ardētes effectores: eosque vehementer permouet, atq; ad bene beateq; viuendum impellit. Hæc enim cœlestis est sapientia, quæ edificat, vngit, inflammat: illa alia sepenumero inflat, excitat, hominem ventosum reddit, atque insanem. Sed eum eorum utilitas quàm latissime pateat, tum in ijs solet elucere potissimum, quide vitæ genere deligendo cōsulant, idque constituere ex diuina voluntate cupiunt: ne quod plerisque contingit, certo aliquo cursu viuendi implicentur, priusquam quid rectissimū sibiq; maximè conducibile sit, iudicare potuerint. Neque enim omnia omnibus conueniunt: neque idē vitæ genus in omnes quadrat, sed alia alijs congruunt, atq; apta sunt magis. Quid autem, cuique magis expediat, ille solus

lus nouit, qui nos immeritos in gloriam suam creauit, & sanguine suo, immortalis, & sempiternæ beatitudinis dignos effecit. Quam obrem vitæ genus cuique sincerò, consideratè, attentèque eligendum est, magnifque & assiduis precibus Dominus est inuocandus, ut auctore illo, ac duce, illud genus viuendi quisque eligat, quod optimum sit cuique atque aptissimum. Nunc autem secus sit. Plerique enim mortales, vel libidine quadam obcecati, vel utilitatis specie decepti, vel parentum, amicorumque exemplo inducti, vel alijs denique rationibus minus idoneis impulsis, atque imbecilla, eum neque vis animi, neque consilium adhuc viger, precipitanter ac temerè se se proijciunt, genereque vitæ eo implicantur, cuius statim eos fera capit penitentia erroris enim sui pœnis, per rotam vitam, incredibilibus quidem sed inutilibus lachrymis pēdunt. Et merito quidem. Nam cū reliqua negotia diligentissime inquirent, discutiant, & in vtramque partem dispiciant, & conferant: summum sui ipsorum negotium, quod in vitæ genere eligendo positum, & negotiorum omnium est maximum,

num, supinè atque oscitanter tractant, im-
 prudenterq; & vt fors aut libido tulit, cur-
 sum quèdã viuendi arripiunt, quem ne-
 que tenere iucundè, neq; deserere, hone-
 ste possunt. Quod certè non euenerit, si in
 genere vitæ eligendo, Dei voluntatem an-
 te oculos propositam haberent, finè suum
 vltimum spectarent, cõque consilia diri-
 gerent, vnde omnis certa, rectaque pen-
 det deliberatio. Denique si rerum naturã
 non peruerterent, sed sequerentur potius,
 sine, vt finè vtentes, medijs, tanquam ijs
 quæ ad finem referuntur. Ad quod quidè
 Dei in primis gratia nobis opus est, quam
 oratione, meditatione, solitudine etiã, &
 à reliquis negotijs vacatione facilius con-
 sequemur. Animus enim liber, & ab alic-
 nis curis vacuus, vagabit sibi liberius, da-
 bitque operam vt siquid infidet, affectus,
 quod sincerum de rebus iudicium possit
 corrumpere, id totum rescindat, & ampu-
 tet, præsterque se dignũ Deo, quo præeun-
 te & prælucente menti nostræ; nihil erit
 non rectum, vtile nobis atque salutare. Si
 ne Deo autem omnia nostra cõsilia, ceca,
 præpostera, & peruersa sint necesse est.
 Quæ cum ita sint, non tamè iccirco desue-
 runt

runt aduersarij, qui hanc rem tum ratione,
 tum perpetua experientia comprobant
 eleuare conati sint. Sed in nihilum eorum
 conatus reciderunt, simul atque Apostoli-
 ca sedes, post diligentem inuestigatione
 exercitijs feridè examinatis, aduersarijs se-
 se opposuit, & sua auctoritate, eorũ vsum
 non modo permisit verum etiam collauda-
 uit, ac suavit. Quod ex literis Apostolicis
 Pauli Tertij Põtificis Maximi cõstat, quas
 anno 148. scribi iussit, quibus cõmunitus
 exercitiorum liber, postea typis excusus,
 in lucem æditus est.

*IN GRAUEM MOR-
 bum incidit. Cap. IX.*

CV M in ea vitæ ratione, quam supra
 diximus versaretur, accidebat illi se-
 pissime, vbi se noctu quieti dederat,
 vt illustrationes permagnæ, & spirituales
 consolationes mirificæ quædam eius ani-
 mo immitterentur. Quæ cum de exiguo,
 & somno destinato tempore multum eri-
 perent, & noctes hominem cogerent fere
 insomnes traducere, diligentius id anim-
 maduertès,

mauertēs, dubitare apud se cœpit, quo ex fonte caderent. Rebus omnibus prudēter discussis, statuit tandē reiectis illis, satius omnino esse, cōstitutum tēpus somno tribuere. Ex magnis itē laboribus, & perpetua animi contentione in morbum grauem incidit. Egrotāti suppeditabat omnia perliberaliter Manresæ magistratus, & matrone hōnētissimæ officiosē ministrabant. Vt que adeo verō vis morbi inualuit vt timor instāre ipsi videretur. Paranti se ad mortē ea cogitatio subiit, se iustum esse, cui cum summa vi repugnare conaretur, peccata preteritæ vitæ in memoriam vsq; reuocās, & nihil tamen proficeret, cruciabatur miris modis, sic vt vim morbi intimis visceribus grassantem, leuem præ ea molestia duceret, quam ex conatu ad resistendum adhibito, sentiebat. Cum meliusculē pauld habuisset, & ab extremo illo vitæ periculo nonnihil recessisse videretur, vociferari palām cœpit, & nonnullos, qui officij gratia eō venerant, compellere, cōtestarique, vt cum se rursus in extremis laborātem cernerent, magnis vocibus clamarēt. Omīser peccator, o infelix, etiam, atque etiam cogita, quibus te sceleribus obstrinxeris,

xeris, quibus vitijs Dei in te iram prouocaueris. Vbi aliquantulum conualuit, statim ad consuetas pœnitentias, & eandem vitæ asperitatē redijt, in morbumq; de integro incidit, quod & tertio fecit, cum indefesso studio, & obfirmato animo se ipsū peruincere, & labores viribus maiores cōpetere, perferreq; adniteretur. Sed tamen experiētia doctus, & stomachi grauisimo eōq; frequenti dolore exagitatus, & rigidi cœli hyemali asperitate cōmotus, piorum hominū cōsilijs obtēperare coactus est, & ex pāno admodum crasso, coloris cœsij exiguas duas vestes, & quasi semipileum eiusdem pannī, ad se contegendum, accipere.

NAUIGAT HIEROSOLYMAN. Cap. X.

ANnum vnū plus minus Manresæ trāsegit, in ea quā diximus vitæ asperitate. Quo elapso tempus interim appetebat, quo profectionem Hierosolymitanam aggredi statuerat. Ergo Barcinonem versus Manresa discessit, & quidem solus, sic enim peregrinari decreuerat. Quamuis enim essent, qui se illi vltro comites

comites offerrent, quique illum hortarentur, ac vrgerent vehementius, vt aliquem vel latinè, vel italicè sciètem, quasi viè du cem, ac sermonis interpretem, sibi ascisceret: nullum tamen admisit, ea maximè ratione adductus, quod spes omnes suas in Deo positas habere cuperet. Quod si viè socium secum haberet, verebatur ne præstas illa in Deum fiducia, in socium deriuata, minueretur. Neque verò sociorum auxilium excluderat tantum, sed etiam sollicitam viatici omnis curam: ne quid esse videretur, quod spem suam infringeret, & animum ad cœlestia properantem, in suo cursu redderet tardio rem. Erat Barcinone myoparo, erat & nauis oneraria in Italiam parata, voluit igitur in myoparone m conscendere, quia breuiorem fore traiectum sperabat: sed quo minus id faceret hæc causa fuit. Primaria quædam atque honestissima matrona Isabella Rossella, in templo quodam eruditum virum de superiore loco ad populum verba facientem, attente aliquando audiebat. Quæ oculos in reliquam cõcionem forte intendens Ignatiũ, in ipsius altaris gradibus cum pueris confidentem aspexit: eumq; rei nouitate, & hominis

nis aspectu cõmota attentius cepit intueri. Vidit enim (sicut ipsamet Romæ mihi narrauit) caput Ignatij circũquaq; fulgere, & clarissimos quasi radios emittere, seque interius admoneri, ac veluti stimulis quibusdam vrgeri vehementius hominè vt acerferet, atque alloqueretur. Dissimulauit tunc quidem Isabella, pro loco & tempore, sed concione expedita, simul atq; domũ redijt, viro suo æque atq; ipsa nobili, sed cæco, rem quæ sibi in templo euenisset totam narrauit, rogauit que maritum, vt hominem euestigio cõquiri iuberet, & ad se adduci. Adductus Ignatius apud illos pransus est, remota mensa, de Deo, de virtutibus, de beata vita sermonem instituit: omnesque qui adstabant mirabiliter ad pietatem inflãmavit. Ex Ignatio tunc rescitum est, ipsum commodam in Italiam nauigandi tempestatem prestolari. Quò etiã Episcopus sanguine cũ nobilissimo illo viro cõiunctus nauigabat. Itaque sanctitatis Ignatij admiratione capti, ipsum rogant cum Episcopo vt nauem conscendat, myoparone m relinquat, in quem libellos etiã coniecerat. Quod ita factum est. Porrò, in ipso Barcinonis conspectu, myoparo

naufragio periit, fluctibusque hauſtus eſt. A nauis autem nauarcho, ea lege admiſſus eſt, ſi panis nautici, quantum ſibi ad viſtum ea in nauigatione opus eſſet, in nauim inferret: aliter admitti poſſe negabat. Cœpit igitur de pane illo quærendo Ignatius agere: ſed cum hoc eius propoſito repugnare videretur, ſimul grauius angſtæ cœpit, & ſecum: Hæccine eſt illa tam ſtabilis, tam ſecura fiducia, nihil à Deo tibi defuturum? numquid ille panem non poterit dare, & parare menſam peregrino tuo? Ex quibus ſpinofis cogitationibus cum exire ipſe per ſe non poſſet, ad conſeſſariũ, vt in eiufmodi ſolebat rebus, cauſſas deſert in vtranque partem dubitandi: quanto, quam incenſo perfectionis ardeat deſiderio, exponit, idque pro viribus, quod Deo gratiſſimum ſit, amplectendi: illi deinde rem totam permittit, eiufque iudicium ſecutus, panes in nauim impoſuit. Sed cum pauculi oboli ex ijs, quos oſtiatim emendi carat, ipſi nauim aſcenſuro ſupereſſent, illos in publico iuxta nauium ſtationem reliquit, ne quid amplius viatici, quam quod neceſſarium omnino videbatur, ſecum ferret. Tantum in eo inerat perfectionis ſtudium

dium, & tam incenſus, paupertatis amor. Hoc tempore inanis gloria aculeis plurimum extimulabatur, ſic, vt neque patriam neque genus ſuum reterege auderet, multo verò minus, quod iter ſuum dirigeret, ne forte bona hominum de ſe opinione intumeſceret. Sed redeo ad nauigationem in Italiam, qua nauigatione, magna, ſædãque teſtate iactatus, quinque dierum ſpatio Barcinone Caietam applicuit. Grauis ille, & peſtilens annus Italiae fuit. Sequiebat enim multis locis peſtilentia: quapropter ſumma cautio adhibebatur à cuſtodibus oppidorum, ne quis aduena admitteretur. Ex quo Romam proficiſcens, multa in itinere paſſus eſt, grauiã, & permoleſta. Nam oppidorum ingreſſu ſæpe arcebatur, & ita erat fame, macieque debilitatus, vt ſuſſisteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate, non poſſet. Romam tamẽ ad diem Dominicum palmarum Anni. 1523. venit: ſacra urbis loca piẽ obiuuit: benedictio nemque ſummi Pontificis Adriani ſexti reuerenter accepit. Cum autem plurimi illum à profeſſionis Hieroſolymitanæ conſilio detererent, fierique poſſe negarent, vt abſque pecunia eo perueniret, neque ta

D 2   men

men infractum eius animum, & in Deo defixum, longa periculorum enumeratione, à sententia dimouere potuissent, sex septuē aureis coronatis octauo post Dominicę resurrectionis die abeuntem donauerunt, quos Ignatius, eorum, quę audierat, metu victus, accepit, vt nauis soluendę esset. Sed pauld post, cum à dissidentia, & humano timore id profectum agnosceret, & conscientiamorderetur, non quasi culpa esset, pecuniam accipere, sed quasi desiderio id suo repugnaret, & de proposito, perfectissimam paupertatem omnibus in rebus sequendi, remittere aliquid videtur, se incusans, & damnans, & de proijcienda pecunia secum ipse cogitans, decreuit tandem in obuios pauperes, & mendicos illam conferre, quod quidem cumulatę perfecit. In hoc itinere, quod Roma Venetias habuit, multa aspera, & acerba pertulit. Propter grassantis enim pestis metum, vel in porticibus excubare, vel pernoctare sub dio cogebatur. Et viatores exanguem illum, ac luridum intuiti, summaque macie confectum, se infugam aliquando dabant. Alij vero, qui se in via illi socios adiunxerant, lentius, præ vi-

rium

rium tenuitate ambulante, sub noctem deseruerunt. Sed qui dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ille desertum inuisit Ignatium, abiectum suscepit, & cõplexus est. Namque obrulit se illi nocte, postquam relictus est, proxima, Christus in latissimo quodam campo à Fossa Clodia pergenti Patauiũ: plurimumq; aspectu suo recreauit eius animum: & ad grauiora perferenda roborauit, & ita eius iter direxit, vt Patauinę vrbis custodię ingredientem, egredientemue illum nihil omnino remorarētur, aut interpellarent, & aditus Venetias perfacilem haberet. Publicis quippe exploratoribus omnia executiõibus, intactus ipse solus prætermisus est: cum tamen desertores illi socij laboris multum subierint, vt liberum in eam vrbem ingressum inuenirent. Legatum Caroli V. Imperatoris, ac Hispaniarum Regis conuenire numquam voluit. De pecunia, qua Hierosolymã nauigaret, minime laborabat, certissima spe nixus, Deum expeditam sibi nauigationem daturum, vt sanctorum locorum conspectu aliquando frueretur. Atq; cum multi multa contra adferrent, & peregrinorum bona pars, recenti, miserabi-

Hebr.13.

liq; Rhodi expugnatione exterrita, retro
 celsisset, eius tamen sensibus insitum erat,
 etiamsi vna tantū nauicula eō cursum di-
 rigeret, se illo anno Hierosolymam peruē-
 turum. Venetijs dū moraretur, vetere suo
 instituto stipem cogebat: in platea Diui
 Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio or-
 dine quidam noctu domi suæ cum esset, ex-
 citari se repente huiusmodi vocibus sen-
 sit? Tu ne, inquit, vt mollibus vestitus do-
 mi tuæ sis, seruus meus seminudus in porti-
 cu iaceat? tu in lecto pretioso molliter dor-
 mias, ille dura cubet humo? quibus stimu-
 lis concitatus Senator, surgit eō festim, fo-
 ras proruit, per incerta vagatur, humi cu-
 bantem offendit, Ignatium, domum ea no-
 cte perducit, & liberaliter tractat. Deinde
 ne in honore haberetur, ab eo Ignatius di-
 scelsit, & ad hominem Hispanum, eius ro-
 gatu, diuertit. Ducem Venetiārū Andream
 Gritū Hispanicè allocutus, facile impetra-
 uit, vt in Prætoria nauī, qua eius insulæ Præ-
 fectus transirebat, in Cyprum vsque gra-
 tuitō transportaretur. Prætoria porrō nauis
 idoneam nauigandi tempestatem ex-
 pectabat, cum altera, qua peregrini vehe-
 bantur, e portu prius soluisset. Operientē
 nauim,

nauim, & cōscendere parantē, grauissima
 subito febris illū corripuit: & cum dies ali-
 quot afflixisset, tandē discessit: sed illud in
 commodē cecidit, vt soluendi tempus in
 eū diem incurreret, quo pharmacū à medi-
 co præscriptū sumpserat, qui eo quidē die
 citra magnum vitæ discrimen, Ignatiū na-
 uim posse ascendere negabat. Sed ille sa-
 pientioris, diuiniq; medici cōsilio ductus,
 eo, ipso die, hausto cōscēdit. Atque ita ac-
 cidit, vt cum multū maris iactatione euo-
 muisset, magna is dies principio morbi le-
 uationem, deinde etiā sanitatem inte-
 gram adferret. Cum autem quorundā fla-
 gitia grauer ferret, & magna spiritus, &
 orationis libertate acrius insectaretur: ne
 que ab alijs vectoribus aliquod ei exitium
 rimentibus, reprimi vllō modo posset: con-
 silium ceperunt nauæ, vt illum in Insu-
 la quadam deserta, & vasta exponerent.
 Sed cum nauis ad destinatum locum pene
 esset appulsa, subito vehementique vento
 repulsa, perpetrare mediatum facinus ne-
 quiuere. Itaque breui Cyprum attingit: na-
 etulque peregrinorum nauim, in eam trā-
 scendit: nihilo plus viatici secum infe-
 rens, quam in prtorē intulerat, verissimā

nimirum spem in Deum. Qui sapè Ignatio toto navigationis tempore sese ostendit, illumq; incredibili consolatione permulfit, ac sustentauit, & in portum à se toties tam vehementer optatum tandem inuexit.

HIEROSOLYMIS LOCA sancta perluſtrat. Caput XI.

DEcimaquarta die mensis Iulij, anni domini 1523: (sicut in commentario lo quodam eius ipsius manu scripto inuenio) Venetijs soluit. Quod huius mensis reliquum erat, & totum mensem Augusti in nauigatione consumpsit. Itaq; pri die Kal. Septemb. Ioppem nauis appulsa est. Quarto verò die Septembris sub meridiem in sanctam ciuitatem ingressus est. Nam vel ex hac tam diligenti dierum obseruatione, & curiosa annotatione temporis facile conijci potest, quanta Ignatij iãrum esset in Deum pietas, quanta in consilijs factisque omnibus meditatio. Hierosolymam igitur cum primùm venit, admirabilem in ipso sancta: ciuitatis aspectu conso-

consolatione percepit, quam constantem, quandiù in ea vrbe fuit, perpetuamq; semper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hierosolymis remanere, & sacris locis, qui ex impressis Christi domini nostri vestigijs, miram redolent pietatem, religiose colendis, visendisq; reliquum vitæ traducere, proximorumq; saluti pro sua virili, deseruire. Cuius propositi altera de mansionem partem (nam alteram de salute animarum curanda, nulli hominum aperiebat) Diui Francisci Hierosolymitani Cænobij præfecto indicauit, & in eam rem commendatitias litteras, quas adferebat, reddidit: ac ne ipsis inopia fortè laborantibus, oneri esset, nihil se aliud velle dixit, quàm vt suorum peccatorum confessionem audirent. A quo benè sperare iussus est, re tamen in aduentum ministri Provincialis reiecta. Qui cum paulò post rediisset, hortatus est Ignatium, in Italiam vt reuerteretur, ne pio quidem, sed præcipiti consilio deceptus, in ea mortis vel feruitutis pericula incideret, in qua permultri alij, simili pietatis specie adducti, incurissent. Sed cum Ignatij animus periculorum magnitudine ab incæpto deterreri

haud posset, seque (nisi conscientia forte, aut religione aliqua impediretur) in sententiâ permansurū omnino præferret: Prouincialis minister ab Apostolica sede potestatis se habere dixit, amandandi aut retinendi, quos amandos, aut retinēdos existimaret: sacris præterea interdicens eis, qui sibi non obtemperarēt. Discederet prouide bono ac libenti animo, quādoquidem facile poterat in animum inducere, Dei hanc esse voluntatem, quam ipse loci, rerumque naturæ gnarus, amicè, fraternèque declarabat, ne tradita sibi potestate contra voluntatē suam vti cogereur. Quibus verbis fidem habuit, consiliūque Dei aliō ipsum vocantis, securus, se dicto audientē fore dixit. Cū de reditu cogitaret, magno reuiscendi montem Oliueti desiderio incēsus (in cuius lapide quōdam Christi Saluatoris nostrī ascendētis in cœlum, pedum vestigia cernuntur impressa) clanculum se à socijs subduxit, solusque nullo duce, nullo comite, nullo Turcā custode (quæ res periculosissima est) in montem aduolauit. Er cū ei aliud nihil suppetere, gladiolum scriptorium, vt admitteretur, custodi pro mercede dedit: atque exi-

mia

mia lætitia perfusus, in Berphage properauit: sed statim in Oliueti montē recurrit, vt qua in parte pedis dextri vestigiū, qua sinistri esset, diligentius animaduerneret, forcicesque ex theca detractas, vt rursus admitteretur, custodi dedit. Sed redeuntem gaudioque maximè exultantem Christianus quidam à Franciscanis ad eum perquirendum missus Ignatium inuasit, multa minitans, ac truci vultu frendēs, quod se in tantum discrimē obiecisset, brachioque apprehēso ad Cœnobium vsque pertraxit. Ipse verò facile duci se passus est, magnamque in eo itinere, atque singularē à Domino consolationem accepit, cū ita correptus brachio, & impulsus, Christū semper supra se astantem, atque incedentem, & in Cœnobium vsque sibi veluti præeuntem aspiceret.

REVERTITUR IN Hispaniam. Cap. XII.

Posteaquàm intellexit, diuinam non esse voluntatem, vt Hierosolymis remaneret, ad reditum se accinxit, quo in reditu nonnulla illi memoratu digna acci-

acciderunt. Erat hyems maxima, rigidū, ac niuosum cœlum, neque ille vestimenti plus habebat, quā femoralia ex crassa quadam tela ad genua vsque demissa, & thoracem ex nigra tela multis à tergo locis incisum, perexiguam vestem, eamque attritā & vilem. In insula Cypro tres naues reperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potentisque hominis Veneti ingens ac valida, & aduersus maris, vëtorumque imperus satis vt videbatur armata atque instructa: inquam, vt Ignatium admitteret, cum peregrini rogarent Nauarchum, hominemque collaudarent: si sanctus est, inquit ille, navi non indiget, super vndas feratur. Itaque in tertiam cōscendit, parua, & iuncturis malè coagmentatam. Eodem die, secundo vëro tres simul è portu soluerunt: sed exorta grauissima tempestate, nauis ea, quæ Turcas vehēbat, vnā cum vectoribus perijt. Veneta scopulo illisa, naufragium, saluis hominibus, fecit. Exigua illa, & minimè stabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, sed tamen portum quendam Apuliæ tenuit. Inde Venetias salua peruenit, duobus; & cō amplius mensibus in ea nauigatione consumptis.

sumptis. In ea vrbe nonnihil recreatur. Quindecim, sexdecimue nummos argenteos hospitis cuiusdam sui liberalitate, & ad fouendum stomachum frigoris, vi debilitatum, panni aliquantulum accipit: inde Hispaniam versus discedit. Ferrariæ dū orat in templo, ab illo (vt fit) etiam medicus quidam eleemosynam perijt: Ignatius benignè dat: eius qui acceperat admonitu, reliqui egeni qui pro templi foribus astabant, certatim ad Ignatium confluunt: quibus ille quotquot habuit nummos, ad vnum elargitur: atque è templo exiens (mendicis omnibus magnis illum vocibus sanctum inclamantibus) mendicare ipse è vestigio incipit panem, quo eo ipso die vesceretur. Ferraria Genuam profectus est: sed cum bello atroci inter Hispaniarū Galliarumque Reges Gallia Cisalpina omnis arderet, admonitus est, vt de via desisteret, ne à militibus exceptus pœnas acerbissimas daret, quas multi antea dederāt. Ipse vëro qui dominum habebat ducem, firma in eum fiducia septus, ire perrexit. Aliquantulum progressus, in militum Hispanorum potestatem venit. Qui exploratorem ex habitu, & specie rati, primo quidem

dem verbis hominem mulcent: deinde diligēter excutiunt, omnesque partes corporis petulantius etiam perferunt. Cū eorum nihil, quæ suspicabantur, inuenissent, veste spoliatum ad Præfectū adducunt. Atque ante id tempus quidem, vt rusticanus, & agrestis haberetur, omnes quos alloquebatur viros etiam principes, inurbane erat solitus, & contra communem aliorum morem compellere. Sed dum ducitur ad Præfectum, noua quadam formidine correptus, dubitare cœpit, nū expediret suam illam consuetudinem intermittere, & alium loquendi vrbaniore modum, & communi vsui propiorem vsurpare, ac Ducem illum alloqui, quàm alios solebat, honorificentius: ne ille fortè contemptum se putans, acerba in ipsum supplicia constitueret. Hæc tamen cogitationem ab humano metu profectam intelligentem, ita repulit, vt eam ipsam ob causam, nullum plane honorem Duci habere deterneret: Quod & fecit. Nanque ex illo Dux, cuias sit, quærir: ille verbò tacet. Vnde veniat: silet: nomē sciscitatur: nihil respondet: denique ad interrogationes varias, multiplicesq; fixis in terrâ oculis animo

mo in cœlū, tacitus perseverat, ad vnam illam, Es ne explorator: tanrū inquit, Non sum: ne iustam iniuriæ causam dedisse videretur. Tūc Dux ira percitus, milites grauisissimis verbis corripere, stultitiam accusare, quod insanum hominem ad se adduxissent, & simul præcipere, vt eū amoneat, & abire permittant. Hic milites Ducis increpatione irritati, pugnis hominē, & calcibus tundunt, varijsq; contumelijs indignum in modū afficiūt. Narrabat ipse met postea mirabilē quandam se id temporis consolationem accepisse, cū eius ignominia veniret in meotem, qua Christus Redemptor noster ab Herode, & ab eius militibus affectus est. Post hanc derisionem, & per ora hominum traductionem, non defuit militi suo Deus. Nam Hispanus quidam communi humanitate ductus, ieiunium adhuc, fatigatumque Ignatium, ac pessimè acceptum refecit. Qui postridiè iter suum prosequens, à Gallis speculatoribus ex turri excubias agentibus, captus iterum est, ad Ducemque perductus: à quo perhumaniter acceptus, ac dimissus est: Genuamque peruenit: & inde opera Roderici Portundi hominis

hominis Cantabri Hispanicarum tritemium præfecti, sibi quondam in Catholici regis Ferdinandi curia noti, in nauim ascendit, & Barcinonem, non absque periculo, re nauigauit.

STUDIA LITTERARUM aggreditur. Cap. XIII.

IN Hispaniam eo consilio redijt, vt operam studijs litterarum daret, ad eamque rem Barcinonem commodam sedem sibi & maximè opportunam delegerat. Nam sacris Hierosolymæ locis exclusus, sese in omnes partes versare cepit, & quid ageret, potissimum quærere, quod Deo esset quam gratissimum. Cùm omnia secum diligentius reputasset, denique statuit, quo proximis eius opera vtilior esset, ad spiritus diuini vnctionem, litterarum quoque cognitionem adiungere. Quamobrè cum foemina quadam primaria, & de ipso optime merita, & cum ludi magistro quodam nomine Ardebalo, viro probò, & ad omnem pietatem propenso, suum hoc consilium cõmunicauit, quo vtrique probato, altera

altera sumptus, operam suam alter, & industriam est pollicitus. Cepit igitur Anno nostræ salutis. 1524. grandis iam natu (annum enim agebat. 33.) studia non arati, sed spiritui suo conuenientia exercere, primaque Grammatices rudimenta deuorare. Sed cùm neque exilium, spinosarumque rerum subtilitas, neque inusitati studij labor vllà eius animum molestia afficeret: perturbabat tamen illustrationum, quas inter ea ipsa studia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas. Nam cùm nomen, & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet, tanto splendore animus illustrabatur ad res diuinas intelligendas, vt noui ediscere nihil posset: & si quid antea esset memoriæ traditum, id totum facile effueret. Neque omni studio, animi contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere. Cuius rei nouitate perculsus, quid hoc, inquit, rei? cùm oramus, cùm confitemur, & supersubstantialem panem accipimus, cùm vigilamus, cùm nos verberibus cædimus, cùm spiritalia omnia, ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, ne-

que tam vehementes se nobis illustratis-
nes offerunt? cum puerilia agimus, & de
Deo propter Deum non cogitamus, tum
speciosæ nostræ menti imagines, & cœles-
tes illustrationes occurrunt? Agnosco,
agnosco importunissimi hostis callidita-
tem: agnosco veteratoris dolos, & astutiã.
Cuius conatibus vt occurreret, & consiliũ
diaboli se à studijs malitiosè auocãtis elu-
deret, præceptorem suum, in templũ, cui
sanctæ Mariæ à mari cognomẽ est, vt ve-
niat, rogat. Illi dæmonis tentamenta nar-
rat: suã in duos proximos annos assiduita-
tem pollicetur, se à lectionibus non abfu-
turũ (panis modo sibi, & aqua ad victũ sup-
perat) fidẽ suam obstringit. Et simul sese ad
pedes abijcit, ab eo etiã, atq; etiam petit,
vt se pro puero habeat, verberibus graui-
ter accipiat, sicubi minus attentũ, aut dili-
gentem esse deprehenderit: Atque hac tã
vehementi eius animi contentione, dia-
boli fraus repulsa est, & pax tum illi diui-
nitus reddita. In hac studiorum palæstra
versanti, pij quidã, ac docti viri cõsiliũ
dederunt, vt Erasmi Roterodami, qui eo
tempore bonus latinitalis auctor habeba-
tur, libellum de milite Christiano lege-
ret,

ret, vt sermonis, scilicet elegantiam cum
pietate coniungeret. Cuius cõsiliij Con-
fessarius etiam ad reliquos auctor accel-
sit. Quod cum Ignatius simpliciter fecif-
set, obseruauit illius libelli lectione refri-
gescere in se spiritum Dei & deuotionis
lentim ardorẽ restringui. Qua re animad-
uersa, librũ de manibus omnino abiecit,
& ita est auersatus, vt nec ipse ampliũ le-
gerit illius auctoris libros, & passim in So-
cietate nostra legi vetuerit. Thomæ de Kẽ-
pis de imitatione Christi libello plurimũ
tum vt rebatur, illiusq; lectionẽ valdè sem-
per probauit. Atq; ita illius libri spiritũ &
doctrinã hausit, tã auidè arripuit, tã perfẽ-
ctè in se expressit, vt (multorũ iudicio) Ig-
natij vita solida quædã, eminẽs, ac viua ef-
set imago, eorũ præceptorũ omnium, quę
aureo illo libello cõtinentur. Barcinonẽ
postquã reuertit, valẽtiori stomacho fuit,
quã Marselæ fuerat: quocirca acriores pe-
nitentias propter stomachi imbecillitatẽ,
ac itineris difficultates, intermissas repe-
tere statuit: cœpitq; calceorũ soleas per-
forare, & paulatim magis magisq; discin-
dere, sic, vt incunte hyeme dissolutis iam
ac fractis soleis, plantis omnino nudis,
E * pedi-

pedibus supernè tantùm tectis, ad vitandã ostentationẽ, incederet. Barcinone duos annos operã Ardebalo diligenter dedit, tantũque in latinã linguẽ cognitione profecerat, vt præceptorĩ aptus iam ad grauiorã studia videretur. Cuius iudicio cum alij nonnulli eruditi viri assentirentur, illumque omnes ad philosophiã studium capessendum hortarẽtur: ipse tamẽ, qui ad reliquas disciplinas optima iacere latinitatis fundamenta cupiebat, nõ prius illorum consilio paruit, quã Doctõr quidam, præstantiq; Theologus, cognito quantum in litteris profecisset, cæterorum sententiam probauit, & vt commodiùs philosophiã studijs vacaret, ad Complutensem Academiã vt proficisceretur, suãsit. Quod & fecit anno domini 1526.

COMPLUTI IN CAR-
cerem conijcitur & absolvitur,
Cap. XIII.

Complutum ingredienti Martinus Olaius puer occurrit, eleemosynãque primus omniũ est impartitus, is qui

qui longo post tẽpore, ætate iam confirmata, excellenti doctrina, magnaque auctoritate præstans, Societate nostram est ingressus. In eo oppido ad hospitalẽ pauperum domum diuertit, ostiatim, ex more panem in victũ mendicat. Id dum aliquando facit, à sacerdote quodam irrideretur: ab alijs etiã ociosis hominibus præteriens, contumelijs afficitur. Sed noui Altozang nosodochij moderator id grauior ferens, Ignatium ad se vocatum, in nosodochium suum perduxit. Ibi commodiore loco habitus, animum cum ad logices, ac philosophiã studium contulit, tum verò ad pietatem religiosẽ colendam, & proximorũ salutem studiosẽ procurandam. Nã & ege nos, fameque pressos, conquisitis vndique eleemosynis alere, & exercitationibus spiritalibus ad pietatem informare multos, & Christianã doctrinã rudimenta populo rudi explicare aggressus est tanto, tamque insigni fructu, vt vniuersa illa ciuitas commota post eius ingressum videretur. Quam rem humani generis hostis non ferens, conceptum in ipsum odium decreuit effundere. Erant id temporis Ignatio socij tres, qui hominis vita permoti, sese illi

eius vitæ sectatores adiunxerant, eodem panno vestiti, quibus quidam Gallus adolescens comes accesserat. Quos propterea à pãni similitudine, ensayalados, vulgo Hispanico vocabulo appellabant. Itaque eorum horum societate, tum hominum ad audiendum Ignatiũ concursu, tum verò consecuta eximia vtilitate excitati multi, multa, ut sit, pro sua quisque opinione loquebantur, variaq; & supra veritatem etiã aucta in utramque partem spargebantur in vulgus. Rem ad Inquisitores fidei Tolerũ rumor pertulit, qui rei nouitate commoti, ut nascenti malo (si quod esset) occurrãt, Complutum veniunt: quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodum viuat, diligentissime inquirunt. Cũ autem omnia ex ordine, tum illius verba, tum facta, rectæ fidei, pietatiq; consentanea reperissent, ne appellato quidem illo, rem integram Archiepiscopi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa erat, relinquũt, ipsi Tolerum reuertuntur. Interiectis aliquot diebus, Vicarius Ignatio, socijsq; ad se vocatis dixit, inquisitum esse diligẽter in eorum vitam, atq; mores, totamq; inquisitionem, & causam accurate esse perscrip-

ptam

ptam: nullum tamen errorem in doctrina, nullũ in vitæ ratione vitiũ inueniri. Quo circa posse illõs pro suo arbitrio agere, citraq; impedimentum vllum in proximorum salutem incumbere. Illud tamen sibi haud placere, quod vno omnes vestitu, cũ religiosi non essent, vterentur, satius fore, idque se velle, atque etiam præcipere, ut socij duo nigris vestibus, duo alij ruffis induerentur, Gallus adolescens suum habitum retineret. Ignatius, facturos se quæ iubebãtur, respõdit: quod & fecerũt. Post paucos item dies Vicarius Ignatium nudis pedibus vetat incedere: ipse verò calceamenta induit, ut erat in huiusmodi rebus, cũ præciperentur, facile obsequẽs. Aliquot menses effluerãt, cũ denuò in eius vitam inquiritur: sed post magnam inquisitionẽ, tum etiã intactus relinquitur. Nequẽ tamẽ iccirco quieto esse illi in posterum licuit. Etenim in eorũ numero, qui multũ in pietate Ignatij cõsilijs profecerãt, duæ fœminæ erãt viduę mater, & filia, nobiles, & honestæ, filia etiã græte florẽs, & forma. Quæ pio quidẽ, sed nõ secundũ sciẽtiam desiderio permotæ, primum quidem Ignatio improbant: postea verò etiã

E 4

nesciente,

nesciente, solæ suis pedibus, & in speciem mendicæ, longam peregrinationem religionis causa susceperant. Quæ res Ignatio magnam immeritò conflauit inuidiã. Nã ad eum iam extra Xenodochium habitantem, ac nihil tale suspicantem apparitor Vicarij venit, facilè sequentem, in carcerem ducit. Aestiuum tempus tunc erat, carereque liberiori vrebatur, quocirca frequentes ad eum auditores confluebant, quibus Christianas ipse institutiones enucleabat, spiritualesque exercitationes nihilo quam antea remissius tradebat. Illustribus nonnullis viris, atque foeminis (in ijs Teresæ de Cardenas genere, & pietate præstanti, & Leonoræ Mascarenæ Philippi Hispaniarum Principis postea moderatrici) sua ad illum liberandum studia proflentibus remisit, neque illorum auctoritatem interponi, neque vllum omnino patronum, aut aduocatum adesse sibi apud iudicẽ passus est. Nam cum nullius sibi conscius esset culpæ defensionem necessariam non putabat, & simul optabat multa pro Christo subire incommoda, & ab ecclesiasticis magistratibus dirigi, quibus obedientem semper se, ac facilem præbuit.

præbuit. Vnus ex socijs Segouix id temporis erat, nondũ planè ex graui morbo confirmatus. Qui cũ in vincula coniectũ Ignatium accepisset, properè Complutum venit: in eundem se carcerem vtrò includit: Ignatij monitu Vicario se sistit: illius iussu in carcerem reducitur. Sed paulò post Ignatij cura eximitur, de imbecilla illius valerudine magis, quam de sua incolumitate solliciti. Septimum decimũ iam diem in carcere Ignatius agebat, cum nihil ipse vel sciret, vel coniectura assequi posset, quam obrem esset in custodiam à iudicib⁹ traditus. Tunc Figueroa in carcerem ad eum venit, multa de homine sciscitatur, inter alia, casne, quas dixi, matrem, ac filiã nosset? annuit Ignatius: tum Vicarius. Ecquid illis profectiois auctor, aut conficius, antequam abirent, fuisti? Nihil certe minus: immò hoc tibi affirmo, percurfationes eiusmodi in vniversum illis dissuasisse me, ne filia ea ætate, ac forma in cuiusquam petulantiam incurreret. Possent illas intra domesticos parietes, non minus pietati vacare, quam foris, & quidem tutius, ac liberius. Cui iudex arridens. Atqui isthæc ipsa, inquit, est causa, cur com-

E s   prehen-

prehensus sis. Duo, & quadraginta dies abierant ab eo die, quo iam carcerem primum missus est: tum reuersis iam mulieribus, & interrogatis, publicus Vicarij scriba Ignatium conuenit: iudicis sententiam legit. Ea sententia tria continebantur. Primum, Ignatium, sociosque prorsus integros, atque innocentes videri. Alterum, vt idem habitus illis, qui reliquis scholasticis, idemque vestitus esset. Postremum, vt quoniam essent in sacris litteris rudēs (quod consultò ipsemet non obscure præferebat Ignatius) ne ad populum de sacrosanctis Christianæ religionis arcanis, ad quattuor proximos annos, loquantur, quibus quidem cognitionem rerum maiorem sibi parauissent. Ea sententia audita, respondit iudici de ea parte, quæ ad vestitum pertinebat, Ignatius. Cum nos iussistis vestes nostras inficere, non grauatè obtemperauimus: quia facile erat eidem panno alium colorem inducere: nunc verò, cum pretiosum habitum, & minimè egenis conuenientem imperatis, obedire non possumus: neque enim id præstare in nostra est potestate. Itaque iudex vestes illis, pileos, cæteraque scholasticorū mo-

re emi à se iussit. Sed Ignatius post sententiam nonnihil hæsitauit, quod cursum suum impediri, aditumque sibi ad salutem proximorum intercludi cerneret. Itaque statuit ad Toletanum Archiepiscopum Alfonso Fontecam Pintæ commorantem, se conferre: eiusque iudicio stare, ad quem eum in modū, quem diximus, indutus cum socijs discessit. Illum benignè exceptum Archiepiscopus fouit, & sua sponte ad Salmanticensem Academiam propensum viatico iuuit, suamque, & suorum operam atque omne genus officij humanissimè detulit.

*SALMANTICÆ RVR-
sus cōrehenditur, & liberatur.*

Cap. XV.

Salmaniticæ cœpit, vt consueuerat, populi animos ad Christi imitationem acuere. Ex more sæpius confitebatur pio cuidam, & Religioso ex Dominicana familia viro, qui in doctissimo illo Diui Stephani conuentu commorabatur. Haud ita multo post quam Salmanticam venit, Confessarius Ignatio significat,

fui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi audiendique desiderio teneri. Cū se præsto esse respondisset, ad prandium in diem Dominicum inuitat, simulque ut se se præmuniret, præmonet, velle illos multa de ipso sciscitari, multa cognoscere. Ad condictum diem Ignatius cū socio venit, pransi, in sacellum ipsi, Confessarius, fratres præterea duo conueniunt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat. Is blandè Ignatium inuitus, ac beneuolè? Gaudeo, inquit, cum tam multa de tua virtute, ac moribus passim prædicari audio, teque cum esse, qui non tibi solū, sed aliorū etiam salutē seruias, & Apostolicum in morem circumiens, populos doceas. Neque hoc præcipuum mihi, sed commune etiam cum reliquis nostris gaudium est. Quod quo solidius gaudeamus, cupimus his de rebus sigillatim aliqua ex te sane audire, in primisque in quo studij genere exiguilaueris, quibus in literis versatus sis? Cum simpliciter, candideque id quod erat Ignatius respondisset, quid est, ergo, inquit, quod tam tenui doctrina præditi, ac primis vix litteris imbuti, concionamini? Nos vero, Ignatius inquit, non concionamur

namur, sed interdum cum res fert, de diuinis rebus familiariter loquimur. Et ille, de quibusnam inquit, diuinis rebus? hoc enim est, quod maximè scire auemus. Tūc Ignatius. nos aliquando, Pater, de virtutis dignitate, ac turpitudine vitiorum loquimur: eos, qui nos audiunt, ad virtutes hortamur, à vitijs abducimus. Vos, Prioris Vicarius inquit, indocti estis, ut vos ipsi profiteamini, de virtutibus tamen, & vitijs sermonem habetis, atqui de his quidem verba rectè facere, nemo sanè potest, nisi aut doctrina labore parata, aut diuinitus infusa: id vobis doctrina non præstat, spiritus ergo sanctus. Atque hoc est de Spiritu Sancto, quod scire cupimus. Hic aliquantisper Ignatius hæsit, nouo illo genere argumentandi commotus. Post aliquantulū vero silentium, cum se collegisset, sit, inquit, satis, nihil enim est opus, ut ultra progrediamur. Cum verbo de Spiritu sancto Vicarius premeret, & vehementer ad respondendum Ignatium vrgeret, elicere ab ipso illud tantum potuit. Ego pater, nihil quidem amplius dicam, nisi id fortè iubeant, qui superiores sint, & mecum agere suo iure possint. Cum tot mundum, Vicarius

carius inquit, errores infestent, tot nouæ pestes quotidie existant, quæ doceas expli care non vis? atqui faciliè efficiemus, omnia vt dicas. Hic inquit, manetote. Remanent Ignatius, & socius in Sacello. Illi festinanter abeunt. Omnis Cœnobij fores occludi iubent, in cubiculum homines abducunt: tres ipsos dies eos retinent in Cœnobio: qui quidem dies Ignatio fuere lætissimi. Cum monachis cibum vna capiebant: vbi Ignatius erat, eo multi ex ipsis ad illum audiendum ventitabant: cubiculum fere semper erat auditoribus refertum, quibus ipse audacter, palamque de diuinis rebus ex more loquebatur, multisque suum institutum, ac docedi rationem probabat. Quocirca dissensio quodammodo inter illos facta est, cū alij probarent, alij verò improbarent eius doctrinã. Interea religiosi patres, temporum calamitatibus admoniti, & Ignatij de diuinis rebus loquendi vi, ac libertate, hominum ad eum concursu, rumore denique ipso (qui aliquid veritati semper affingit) commoti, ne quid forte mali subesset, rem deferunt ad Episcopi Vicarium. Vicarij apparitor post triduum in Cœnobiũ venit: Ignatium, sociumque com-

prehendit: in carcerem contrudit, nõ quidem in inferiorem cum facinorosis hominibus, sed in superiorem quemdam à communi habitatione seiunctum, malè materiaturum, peruetustum, repletum sordibus fetore tetrum, atque eadem cathena duodecim, tredecimue palmorum longitudine, altero vtrumque pede colligat, atque ita constringit, vt alter alteri semper adesse cogeretur. In hunc modum noctem illam peruigiles, orantesque traducunt. Post triduum vbi rescitum est, eos in custodia esse, lectorum stragula, cibos, reliqua vitæ necessaria abundè suppeditarunt pij viri, quorum magnus numerus, audiendi causa, ad Ignatium concurrebat. Ille vero morem suum illum retinebat, virtutes ornandi, accusandi vitia, excitandi omnes ad humanarum rerum despicientiam, Baccalareus quidam Frias Episcopi Vicarius, ad eos in carcerem venit: vtrumque separatim interrogat: illi Ignatius scripta sua, hoc est, exercitationum spiritalium librum ad examinandum tradit: duos (preter eum qui secum erat) socios sibi esse monet: locum, vbi sint, indicat. Socij illi, Vicarij iussu, in inferiore carcerem detruduntur, vbi reli-

reliquæ custodiæ afferuabantur, quo ab Ignatio, parietibus disjuncti essent. In hac item iactatione, & oblata sibi tempestate, nullum innocentiae suæ defensores adhibuit. Præterierant aliquot iam dies, cum ad iudices quattuor, viros eruditos, & graues, Ignatius adducitur. In ijs tres Doctores fuerunt, Isidorus, Parauigna, Frias, quartus, is qui est à me nominat⁹ Baccalaureus Frias, quem pro Episcopo fuisse iam diximus. Hi omnes traditum exercitationum librum legerant, & curiosius etiam expenderant. Productum ad se Ignatium multa rogant, multa non modo de libro illo, sed de abstrusis, reconditisque theologiae quaestionibus, de inexplicabilibus sanctissimæ Trinitatis, incarnationis, atque Eucharistiae mysterijs, & id genus alia percontantur. Ad quæ Ignatius (se ineruditum modestè præfatus) tam doctè grauitèque respondit, vt magis admirationi esset, quam reprehensioni locus. Deinde Episcopi Vicarius quaestionem ex iure canonico enodandam Ignatio proposuit: quam ille (cum se prius ignorare Doctorum de ea re sententias dixisset) ita dissoluit, vt scopum ipsum attingeret. Denique

que iussus est, primū Decalogi præceptū, vt populis solebat, exponere. Ille verò tā multa, tam exquisita in eam rem differuit, vt omnem illi, vltra interrogandi cupiditatem abijcerent. Vnum erat, quod iudices non satis probare videbantur: quod initio ferè exercitationum spiritualium positum, eam doctrinam continet, qua docemur, cogitationem, quæ peccatum veniale sit, ab ea cogitatione, quæ sit mortifera, verè secernere. Id vitio, propterea vertebat Ignatio, nō quod falsum esset, sed quod cū minus esset, doctrina excultus, ea constiteret, quæ discerni absque magna doctrina non possunt. Ad quod Ignatius tantū, Vera ne sint an falsa, quæ scripsi, vestri iudicij est, (ego enim, meum non interpono) si vera sunt, probate, si falsa, reiicite. Illi tamē nullo modo improbare ausi sunt. Multi, vt supra diximus, ad Ignatium visendi, audiendique gratia, conueniebant: ex quorum numero Franciscus Mēdotius (is qui Burgenis Episcopus, & S. R. E. Cardinalis postea excessit è vita): vicem illius dolens, ab eo familiariter aliquando quaesuit, dolenter ne ferret carcerem illum, ac vincula, cui Ignatius: Antipatum

malum tibi videtur carcer esse? at verò nò tam multæ Salmanticæ compedes sunt; non tot catenæ, quia ego plures pro Christo cupiam. Atque etiam sacratę quædam fœminę sanctitatis Ignatij opinione commotæ, & priuatis eius colloquijs ad pietatem aliquando incensæ, ad ipsum in carcere inclusum epistolâ scripserunt: in qua & eius iniurias dolebant, & eos, qui Ignatium in periculum illud discrimenq; coniecerant, grauius accusabant: ad quas Ignatius rescripsit, oppidò se mirari illas quibus crucis Christi mysteriũ notũ ac pertractatũ esse oportebat immesos gloriæ thesauros, in cruce inclusos penitus ignorare: se quidẽ gaudio exultare, & maiora, & grauiora propter dominum suum patiẽdi, perferẽdiq; cupiditate vehemẽter ardere. Idq; grauisimis verbis, atq; ardẽtibus scripsit, prorsus vt illas, & puderet sui, & Ignatiũ imitãdi, pariẽdiq; propter Christũ inflãmaturũ quoddã desideriũ incesseret. Dum in custodia Ignatij, socij tenerẽtur, accidit vt reliqui vincti, præterquã illi, aperto carcere fuga oēs euaderent. Itaq; socij postero die manẽ, soli parentibus foribus reperti sunt. Idq; tum apud iudices, tum apud populum

lum multũ admirationis habuit: quocircã è carcere emissi sunt, & in amplã domum traducti. Secundo, & vicefimo die, ex quo capti fuerãt, accersiti sunt à iudicibus, vt sententiã, quæ in eos ferebatur, audirent. Huius sententię summa erat, vitã atque doctrinã Ignatij, sociorumq; integrã, nullaq; omninò labe aspersam videri: liberũ illis esse, pro sua cõsuetudine, populũ docere, deq; omnibus rebus diuinis colloqui: illud vnũ cauerẽt, ne, quid mortale peccatum, quid veniale esset, definirẽt, nisi quatuor adhuc annos in litterarũ studio posuissẽt. Quã sententiã tandiũ seruaturũ se dixit Ignatius, quandiũ in illorũ iurisdictione, ac potestate esset. Neq; enim esse æquum, vt nullo vitio in vita deprehẽso, nullo errore in doctrina, ianuã sibi ad animarũ utilitatem obstruerẽt, ac loquendi liberẽ facultatem eriperent: se sui iuris esse, suãq; vitæ rationibus consulturum.

IN PARIISIENSEM

Academiam studiorum causa contendit. Cap. XVI.

EX quo primum Ignatius animum ad studia contulit, magna deliberatione

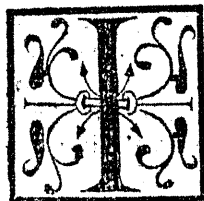
folicitari cepit, vtrumne, decurso studio-
rum curriculo, Religionem aliquam in-
gredi, an liber, atque expeditus ad salutē
animarum vagari, alioſque ſibi eiudē pro-
poſiti ſocios deberet adiungere. Quæ ſanē
conſultatio valdē eius animum ſollicitū
habuit. Quòd ſi religio complectenda eſ-
ſet, ea demùm ſequenda videbatur, quæ la-
befactata eſſet, ac planē diſſoluta, in qua
videlicet multa pati, multa ab hominibus
ſeueriorem diſciplinam. recuſantibus, per-
ferre cogeretur. Sed in hac deliberatio-
nē multò in eam partem eius animus erat
propenſior, vt ſocios cogeret, quo libe-
riùs, pleniusque omnes ſuas curas commo-
dis proximorum conſecraret. Quæ ſenten-
tia, quia melior, vicit. Itaque hunc animū
etiam tunc habuit, cum ferrea illa cathe-
na deuinctus erat, ex qua ſimul atque expe-
ditus fuit, Salmanticæque tantum impedi-
mentum obijci ſuis conſilijs vidit, aliò ſi-
bi emigrādum exiſtimauit. Quod & fecit,
multis optimis, atque clariffimis viris re-
pugnantibus, moleſteque eius diſceſſum
ferentibus. Re igitur cum ſocijs commu-
nicata, & compoſita, ſolus a ſellum libris
onuſtum agens, in viam ſe Barcinonem
verſus

verſus dedit, vt Lutetiam Pariſiorum ſtu-
diorum gratia ſeſe conferret. Barcinonē
vbi peruenit, omnes eius neceſſarij ac fa-
miliares, cognito eius animo, vehemēter
profeſſionem illi Pariſienſem diſſuaſe-
runt. Erat ſumma hyems, bellum inter Hi-
ſpanos, Gallosque ingens, & ſæuum, iter
infeſtū, ac periculoſum, multa crudelita-
tis exempla, eaque recens, ac hoſtiliter à
militibus in viatores exprompta, profere-
bantur. Hæc omnia tamē conſtantem Ig-
natij animum, ac diuino concitatū impul-
ſu, retardare non potuerunt. Quapropter
vix ſe commiſit, Deoque duce, ita pedi-
bus iter illud cōfecit, vt menſe Februario
ineunte, anni milleſimi quingentefimi
vigefimi octauī, Lutetiam Pariſio-
rum ſanus, incolumiſque
peruenerit.

VITÆ IGNATII
LOIOLÆ
LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS
labor & fructus.

Capit. I.

INGRESSVS Lute-
tiam Ignatius, cogitatio-
nes suas eò potissimum
cōtulit, vt rationem ali-
quam inueniret, quò eorū,
quę ad vitā necessaria
sunt, cura liberatus: in stu-
dijs ingenuarū artium sedulò versaretur.
Quę ressecus lōgè accidit, magnā enim in
illa studiorū tractatione molestiā, & diffi-
cultatē sustinuit. Principio, quandā pecu-
niā summā, dono sibi ex Hispania missam,
accepit, eamq; contubernali cuidam suo
seruandam tradidit, in vsus ille suos com-
modumq; conuertit: soluendo postea non
fuit,

fuit, itaq; Ignatio perijt. Qui in eas angu-
stias adductus est, vt in hospitalē diui la-
cobi domum diuertere, & ostiatim quāri-
tate victum quotidie cogereretur. Quod tā-
etsi vsitatum ipsi erat, & per se iucundū:
multū tamen impedimenti studiorū pro-
gressibus adferebat. Iam illud permole-
stum, quod à gymnasio, vbi discēbat, tam
procul aberat. Nam cū explicationes à
præceptoribus hyeme ante lucē haberentur,
in noctem producerentur vespertinæ,
ipse cum sole domo exire (vt Xenodochij
leges seruaret) cum sole redire cogebatur.
Cū igitur inchoata studia minimè sibi
ex sententia procederēt, magnoq; labore
exiguū fructum caperet, eam tādē ra-
tionem excogitauit, vt herum sibi aliquē
quæreretur, eruditū in primis virū, cui ipse
deseruiret, vt quod à domesticis ministe-
rijs daretur temporis, id totum in littera-
rum meditatione cōsumeret. Quem si in-
uenisset, statuerat illum Christi loco habe-
re, in condiscipulis verò Apostolos ipsos
cernere, & Christum ipsum sibi, sanctissi-
mūq; discipulorū illius ceterum, pia co-
gitatione representare. Quę eius cœlestis
velut pictura quædam, & conformatio in

communi vitæ consuetudine, & religio-
sa fratrum inter se communicatione, ma-
gnopere à patre nostro commendabatur,
vtpotè quæ ad retinendam in superiores
obseruantiam, fraternam erga pares cha-
ritatem, valeret plurimū. Herum, magna
diligentia multorum conquistum, inue-
nire non potuit. Quare vbi hæc non suc-
cessit, aliam viam commodiorem inuit.
Re Domino in oratione diligenter com-
mendata, consiliū religiosi cuiusdā vi-
ri sequutus, in Belgas annis singulis ire
constituit, vt ab Hispanis mercatoribus,
hominibus copiosis, qui in illa prouincia
negociabantur, aliquid pecuniæ in sum-
ptus corrogaret, & paucorum dierum ia-
ctura, studiorum omnium perturbationē
redimeret. Hac via, tantum quotannis mer-
catorum liberalitate pecuniæ refere-
bat, quantum ad vitam sufficeret fru-
galiter sustentandam. Primo & altero an-
no in Belgicam Galliam profectus est, ter-
tio etiam in Angliam excurrit. Post trien-
nium verò, eundi ac redeundi cura libera-
tus est. Nā mercatores ipsi suapte sponte,
pecuniam mittebant Ignatio in annos sin-
gulos, quæ ad eam addita, quæ ex Hispa-
nia

nia subministrabatur, neque tenuis omni-
nò erat, neque vsque ad eò angusta, vt ad
illum parcè modicèq; viuentem, atque ad
alterum etiam socium alendum non suffi-
ceret. Atque hunc in modum Ignatius vi-
tam tolerabat. Sed non inopiæ solùm in-
commodis illius affecta studia sunt, alia
etiam extiterunt impedimenta. Nam dia-
bolus, qui sibi ab Ignatio timebat vehemē-
ter, incitatum illius in litterarum studia
cursum, auertere moliebatur. Quamobrè
philosophiæ curriculum ingredienti, ead-
em illi impedimenta ex cogitationum
spiritualium importuna copia intulit, quæ
Barcinonè obiecerat in rudimentis Gram-
matices versanti. Sed fallaces illas ima-
gines facilè depulit, & callidi hostis
impetum, eadem ratione, qua superiorem
illum, refutauit ac fregit. Morbis etiā sub
studiorum finem, grauissimè est conflicta-
tus. Nam etsi initio aliquantò melius illi à
stomacho fuit: postea tamè voluntaria cor-
poris vexatio, & pœnæ (quas aliqua ex par-
te vel remissas, auxit, vel interdum etiam
intermissas, Lutetiæ reuocauit) studiorum
labor, animi grauis, ac perpetua conten-
tio, cœlum ipsum Parisiense ipsi insalubre,

& aduersum, ita Ignatium afflixerunt, ut quò perditæ valetudini parceret, studiorum cursum interrumpere cogeretur. Atque his tamen tot incommodis oppressus, tantum in literis profecit, ut fructus minimè penitendus videretur. In Hispania, quorundam consilio inductus, & animas citius iuuandi desiderio quodam incitatus, minus explicatas studiorum suorum rationes habuit. Nam & Logicæ, Philosophiæ, Theologiæque studia vno tempore complexus est: quæ præpropere festinatio magnam illi moram intulit. Quapropter ut tarditate cursum corrigeret, Lutetiæ primùm in Montis Acuti gymnasio, se bonis latinitatis præceptoribus reformandum tradidit; in eoque studio biennium ferè consumpsit: deinde satis iam Latina lingua promptus, Philosophiæ cursum, anno 1529. est ingressus: què feliciter sanè confecit. Quare lauream magistralem est adeptus, cum seuerè de eius scientiâ periculum esset factum, lapideo (ut vulgo vocant) examine, quod omnium in illa academia, solet esse grauissimum. Id, magistro suo auctore, non ad futilem ostentationem Ignatius, sed ad eruditionis testimonium fieri permisit: cum

cum animo versaret multa ob inopiã doctrinæ Còpluti & Salmanticæ ad proximorum salutem sibi obiecta fuisse impedimenta. Spacio Philosophiæ emenso, reliquum tempus, ad annum trigessimum quintum exeuntem, sacre Theologiæ tribuit, parq; suscepto labori fructus Dei benignitate, respondit. Illud sanè, quoniam res admonet, silentio non præteribo. Ex his tot tantisque difficultatibus, quibus Ignatij studia implicata fuere, eam curam natam esse, quam de nobis prouidus pater suscipiebat. Pressus est magna ipse inopia: at verò cupiebat, diligenterque curabat, ut dum in studijs litterarum versarentur, ita nostris ad vsus vitæ necessarios esset prouisum, ut absque vlla victus querendi solitudine viuerent. Aiebat enim in summa mendicitate, sapientiæ studium haud facile posse consistere, atque animi cultum, anxia illa cura alendi corporis, impediri. Ex quo his nostram Societatem institutis temperauit, ut Collegijs nostris communiter habere ea bona liceret, quæ paupertati nullo detrimento, scientiæ comparandæ magno essent adiumento. Vexatus est ille cælestium rerum haud oppor

opportunitatis imaginibus. Ne verò istiusmodi rebus ab exercitijs auocarentur litterarijs, voluit studiorum tempore, & meditationes, & ipsas proximum iuuandi occupationes nostris esse moderatas. Debilitarunt eum morbi, & idcirco filiorum suorum valetudini, diligentissimè dū vixit, per se consuluit, & vt idem semper fieret, essentque scholasticorum nostrorum conatus ex intermissione diuturni, in constitutionibus prouidit. Perturbate initio disciplinas multas vno tempore complexus est. Quod ne nobis eueniret, sapienter cauit, vt nostrorum studia nihil haberet aut præposterum, aut mutilum & concisum: sed rectè omnia, atque ordinè fierent: in eo enim, in quo passus est ipse, & tētatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Itaque hac ipsa de re loquens Ignatius, percipere se dicebat aliquem ex studiosorum numero nancisci, qui tot tantisque difficultatibus, incommodisque constrictus, atque ipse fuisset, tanta contentione, patem anorum numerum in studijs litterarum posuisset. Et meritò quidem id dicebat, ipse enim studuit magna in primis paupertate pressus, eaque voluntaria, atque spontanea omninò,

omninò, & nullo modo ab obediētia profecta, rum multis morbis diuturnisq; confectus: deinde neque honores neque dignitates spectans, neque vllum omninò pramium humanum, quod attrahere homines solet, atque ad labores perferēdos animare. Nulla præterea voluptatis, quam ex studijs caperet, inuitatus illecebra, que magnum inuitamentum mortalibus est laborum. Imò verò & suapte natura, & propter ætatem iam maturam, & ad disciplinas addiscendas minùs idonea, & propter degustatam spiritus suauitatem, à studijs litterarum abhorrebat. Habuit deniq; toto studiorum tempore occupationes multas, persecuciones, permolestas, magnas atque innumerabiles curas, quæ studiorum illius cursum vel impedirent, vel retardarent. Et tamen tot rebus aduersis, tātis implicatus molestijs, duodecim annos litteris nauauit operam, assidue atque strenuè, seipsum frangens, diuinæ voluntati per omnia obsequens, suamque subiciens. Atque vt id faceret contentius, omnia que impedimento ipsi esse poterant, studiose summouebat. Quocircà Lutetiæ inter Ignatium philosophiæ cursum ingressum, Fabrumque

Fabrumque conuenerat, vt ipso studendi tempore, de rebus spiritualibus ne loquerentur. Propterea quod in eiusmodi rerū colloquium si fortè incidissent, ita Ignatius diuini amoris quasi estu quodā atque impetu abripiēbatur, vt cætera oblitus, longius sermo cinando prouheretur, tempusque consumeret, atque id totum, de studendi ratione atque vtilitate detraheretur. Eadem de causa, ab exercitationibus spiritualibus tradendis alijsque pijs occupationibus, hoc ipso Philosophici studij tempore abstinuit, ne alienis distractus negotijs, remissior in studendi proposito, atque segnior esset. Quo tempore cum magna tranquillitate vteretur, nemine ipsum tunc persequente; quidam ipsius familiaris ad Ignatium: nonne (inquit) vides quanta rerum vicissitudo, quanta voluntatum commutatio facta sit? qui te paulo antea deprimebant, extinctumque cupiebāt, ij nunc extollunt, & laudibus in cœlū ferunt, quid hoc rei est? Ad quē Ignatius: Existis (ait) vinculis sine me expectam, expecta dū cursum Philosophiæ cōficiam, & tunc causam huius tranquillitatis intelliges. Me enim tacēte, tacent;

quiescente, quiescunt: vbi me commoueo inuidiæ continuò répestas exoritur, eiusque quasi fluctibus exagitor. Euēnit quod euenturum prædixit, & decurso Philosophiæ spacio, vbi sese ad homines iuuādos trāsrulit, & contentius agere cepit, odij & inuidiæ aculei qui excussi videbātur, denuò in ipsum emissi sunt, sicut paulò post explicabo. Quæ dicta sūt, vt robur Ignatij & animi in studijs contentio magis eluceat.

EX CHARITATIS OFFICIjs in inuidiā vocatur. Cap. II.

Studiorum tempore, non studijs solū dabat operam, sed etiam commouendis vitæ exemplo scholasticorum animis, & consilio, monitisque ad Christum adducendis. Nam & antequam ad Philosophiæ studium aggredieretur, nonnullos honestos iuuenes ingenio & doctrina præstātes, ita inflāmauit, vt cōtinuò rebus omnibus se abdicarēt. In ipso aut Philosophiæ cursu, ab hac (vt diximus) iuuādi alios occupatione, quasi minus propria, & studijs apta ferè abstinēbat. Cursu verò peracto, optimos quosque, & ad cultū cœlestis

doctrinæ

doctrinæ appositissimos adolescentes, ita ad hanc perfectionis disciplinam incitauit, vt in eius ex Lutetia discessu, plurimi eius familiares, rebus omnibus nuntium remitterent, & in sacra Religionis portum sese conferrent. Nempè vsque eò diuini amoris ardore incensus erat Ignatij animus, vt quòcunque accederet, quo ipse ardebat igne, hominum mentes facillè accederet. Semper tamen virtutis illius comes erat inuidia. Ex quo magnæ Lutetiæ tempestatēs in illum sunt concitatae. Nam cum Ignatij opera, Hispani quidam eam morum, vitæque mutationem fecissent, vt omnia bona sua pauperibus largirentur, stipem ipsi ostiatim rogarent, & suis domibus relictis, in diui Iacobi hospitali domo diuersarentur: eius rei fama sensim spargi primum cepta est: deinde hominum terminibus ita percubuit, vt omnem academiæ Parisiensem peruaderet, & varijs in vtramque partem opinionibus oppleteret. Hispani quidem certè nonnulli, homines nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum discipulis amicitia, necessitudineque coniuncti, hoc factum illorum molestissime tulerunt. Quamobrem ad eos celeriter

veniunt,

ueniunt, homines, domū suam vt redeant, hortantur, contendunt precibus, vrgent minis, omnia miscent: persuadere, tamen non possunt. Tum verò ira perciti, armati multi, homines vi abstrahunt, in eam oppidi partē, in qua Academia est, pertrahunt, id tandem extorquent, suis vt studijs sine imponant, animo suo deinceps obsequantur. Cum autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat. In ijs Petrus Ortizius, eruditionis laude florens, rei nouitate fortasse permotus est, vt eius doctrinā, de qua tam multa in vtramque partem lactari audiebat, examinandam, interiusque etiam perspicendam curaret. Itaque accusatus est apud fidei Inquisitorem Ignatius. Quod simulatque ille intellexit, nulla mora interposita, vtrò ipsi iudici se sistit. Is tū erat eruditus quidam, grauisque Doctor Matthæus Ori, ex Dnicana familia Theologus. Huic Ignatius, quid audierit, narrat, se, siue verū id sit, siue quid ipse aliud velit, præsto esse, vt sui rationem reddat. Iudex tranquillo animo hominem esse iubet, eius quidem nomen ad se delatam, nihil tamen sibi videri cur timeat. Alias itē,

G cum

cum, studijs iam confectis, iter illi infa-
ret in Hispaniam necessarium, renuntia-
tum est Ignatio, inquisitum criminose in
eius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorem
delatam. Quod ille audiens, nihil sibi con-
standum ratus, iudicem ipsum conuenit:
illud etiam, atque etiam orat, causam vti
cognoscat, proque veritate sententiam fe-
rat. Se quidem non esse iam solum, sed ha-
bere socios, de quorum fama, atque existi-
matione laboret: non esse integrum sibi,
rem tantam negligere, & proficiscentem
in Hispaniam, falsos, inanesque rumores
de sese dissipatos relinquere. Negat iudex
crimen vllum in accusatione esse, quod Ig-
natio sit extimescendum: vana quædam,
atque inania hominum vel errore, vel im-
probitate iactata, contineri ait, quæ quod
falsa ipse nec intelligeret, se ne Ignatium
quidem appellasse: cupere tamen se exer-
citationum spiritualium eius librum lege-
re. Quem cum legisset, ita probavit, vt
eius describendi peteret sibi fieri potesta-
tem. De causa tamen iudicanda, cum
aut procrastinare Ignatio, aut dissimula-
re videretur, ne veritas mendacij tene-
bris demerita iaceret, publicum scribam
ad

ad iudicem adducit: testes vocari iubet:
postulat suæ innocentiae testimonium.
Quod Iudex veritati dedit: in tabulas scri-
ba retulit: Ignatius scriptum accepit, vt
contra falsi criminis infamiam, si quando
opus esset, hac videlicet testificatione vte-
retur. Autores habeo ex nostra Societate
idoneos atque graues, qui Ignatij factum
quoddam referunt, ad rem qua de agnius
maximè pertinens, quod quidem ego,
tametsi in alia libelli huius editione præ-
terij: propterea quod Ignatius ipse in nar-
ratione de vita sua illud prætermisit, ta-
men scribendum nunc putavi. Est enim Ig-
natij moribus consonum, eiusque animi for-
titudini, atque prudentiæ valde consenta-
neum. Narrat igitur ij patres, eo ipso tēpo-
re, quo Ignatius nudis pedibus, ieiunus,
râto charitatis ardore incensus Rhoma-
gū profectus est, vt eum hominè qui pecu-
nia ipsum fraudauerat iacentè in lecto eri-
geret, atq; afflictū recrearet (quemadmo-
dū lib. 5. dicā) apud fidei questorè tūc ac-
cusatum, falsosque rumores per totam Aca-
demiam Parisiensem dissipatos, mul-
rumque de illius bona estimatione apud
imperitos fuisse detractum. Alij enim
G 2 ipsum

Lib. 5. c. 2.

ipsum ex conscientia fugisse affirmabant, alij vanam illam hominis sanctitatis speciem atque ostentationem erupisse tandē & in nihilum recidisse, nimiaq; omnia atque extrema tum suspiciosa esse, tum periculosa: alij alia pro suo quisque sensu, atque affectu loquebantur. Ea amicus quidam ad Ignatium scripsit, & ipsum de omnibus quæ vulgo iactabantur peramanter certiozem fecit. Accepit amici literas Ignatius Rhotomagi, in platea fortè consistens, atque è vestigio, publico Scribæ coram testibus accito litteras, quas à tabelario acceperat ostendit, docetque hominem, simul atque eas legisset, neque in hospitium reuersum, neque cum vllò mortaliū locutum, sese in viam dare, & Lutetiam Parisiorum regredi statuisse. Atque huiusce rei testimonium à Scriba petit, quo ipso, & testibus pro sequentibus, Rhotomago egressus est. Lutetiam ingressus, nihil prius habuit, quàm rectā ad fidei inquisitorē pergere, illi fideliter simpliciterque exponit, quid Rhotomagi amicorum litteris cognouisset, quid ad falsam illam depellendā suspicionem fecisset, seq; (ait) totum in eius potestate fore.

VIR-

VIRGARUM PERICULO liberatur. Cap. III.

EX suorum condiscipulorum numero Ignatius multis persuasit, vt familiaritates voluptatū poti⁹ illecebra, quā coniunctione studiorum, atque virtutis conciliatas dirimerent, diebus festis, pietati sedulò ac religioni vacarent, & confessionis, atque Eucharistiæ sacramenta, ritè susciperent. Quapropter accidebar, vt à constitutis literarum scholis, interdū per illos dies abessent. Quod Ignatij præceptor molestè ferens, & discipulos dilabi, se desereri, aliter quam par erat, interpretatus, Ignatium monuit, sua vt curaret, aliena relinqueret, discipulos suos in nullam fraudem deduceret, nisi sibi fraudi esse, ac vim suam experiri vellet. Ignatius verò, ne tertid quidem admonitus, à proposito desistit. Magister igitur, cum Iacobo Goueano (qui gymnasio præsidebat) re communicata, minas illius nomine iactare cepit, ac verberum terrorem intentare: sed nihil minis Ignatius cōmotus est. Quare Goueano moderatori magister, vnum Ignatium esse dicit, qui inani nescio, qua

G 3   simu-

simulatione sanctitatis, optimum illius gymnasij statum, ac disciplinā peruerat: se non semel atque iterum cōmonuisse hominem, minas precibus miscuisse: vsque ad eō tamen aduersus omnia obduruisse, vt neque illius, neque suam auctoritatem veritus, tantillum de pertinaci sententia decederet. His dictis, irritatum iam tum Goueanum, propter Hispanum quendam Amatorem nomine, qui suo gymnasio relicto, nudus nudum Christum fuerat auctore Ignatio secutus, & sua sponte satis incensum, ardentius etiam Ignatij magister inflammavit, vt de illo, quasi de communis ocij perturbatore, penas sumere decerneret. Iubet igitur, vbi primum Ignatius venerit, obserari gymnasij fores, signum dari, hominem corripere, virgas expediti. Quæ res cum emanasset, & ad amicorum Ignatij aures esset perlata, admonitus ab illis est, sibi vt caueret. Ipse vero expletus gaudio, præclaram occasionem de se triumphandi, prætermittendam non putauit. In illud ipsum gymnasium, vbi cruciatus sibi, atque ignominia parabatur, pedes cōuertit. Hic caro Ignatij metu exalbescere, trepidare, detrectare imperium.

Sed

Sed ille, ita ne aduersus stimulum calces? Ego te, inquit, a sine, literas docebo: & simul properè gymnasiū ingreditur. Oculi datur ianua, ad verberandū signum datur, virgis præceptores armatur, in carnatione discipuli omnes cōueniunt. Tū verò dures inter se quidē contraria, eodē tamen spectātes, agitare Ignatij animū cœperūt, & varias in partes distrahere. Nā Dei charitas, summū pro Christo patiendi, ferendiq; ignominiā desiderium, in eam partem illum impellebat, vt sese verberibus, & paratæ infamie vltro obijceret. Ex altera porro parte, proximorum amor urgebat, & inclinatum iam animum suo pondere illa re uocabant. Quid illis fiet, qui nunc primum Dei viam sunt ingressi, quam multi ab instituta vita desciscerant: illorum nē ego iacturam in meo lucro ponam? Quam turpe præterea est, atque nomine Christiano indignum, Christianum hominem in Christianorum conuentu virgis cœdi, quod Christum sequatur? quod alios ad Christū adducat? Haud ita: sed Dei amor Dei amorem vincat, quò victus ille, vincat, atque exardescat magis: mea utilitas fratrum utilitati cedat: desiderio nunc,

G 4 quidem

quidem aduersa patiendi, & voluntate, re, vbi sine detrimento alicuius fiat, Deo feruiamus. Hæc secum, & simul ad Goueanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantem, adit: facti sui consilium exponit: sibi quidem, nihil accidere in vita posse iucundius, quam verbera pro Christo experiri, qui carcerem etiam, & vincula expertus esset: se tamen pusillorum imbecillitati timere, illorum, non sui rationem ducere. Quid multa? prehensa manu Goueanus, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repente se, omnibus inspectantibus, illi ad pedes abiicit: lachrymis veniã perit: se nimis credulum, illum vtrũ sanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, sed Dei tantum honore tangatur. Hoc facto, & improbi percussi atque afflicti, & probi erecti, & ad virtutem ardentius inflammati sunt: & Ignatij verborum vis, & animi robur magis enituit, & omnes didicerunt, quam opportunè liberet Dominus sperantes in se. Quanta autem ex intentato hoc supplicio emolumenta in Dei Ecclesiam redundarint, aliò loco huius historiarum dicam.

Li. 2. c. 16.

Quos

QUOS SOCIOS SIBI
asciuerit. Cap. IIII.

CVM primum ad studia literarum animum adiecit, eò semper inclinavit Ignatius, vt aliquos commilitones, consiliorumque suorum socios sibi aggregaret. Ex quo iam inde ab eo tempore, quo in Hispania tam variè est, grauiusque exagitatus, comites illos habuit, qui se in illius societatem dederant. Quæ tamen recens conglutinata, Ignatij disunctione, & ab Hispania discessu facile diuisa est. Nam cum Ignatius Lutetiæ, tot angustijs premeretur, eos de rerum suarũ statu certiores fecit, ex quo facile intelligerent, quam exigua spes Lutetiæ ipsos alendi ostenderetur. Quamobrem alius aliò dilapsi sunt. Cum igitur ad Philosophiæ studia Lutetiæ animum Ignatius apulit, Petrus Faber, Franciscusq; Xavier, in collegio diuæ Barbaræ, non modo studiorum, verumeriam eiusdem cubiculi socij erant, cursuque Philosophiæ iam ferè peregerant. In idem contubernium, vitæque societatem admissus Ignatius est,

G 5

qui

qui iuuenes illos indole, ac doctrina excellentes, deuincire paulatim sibi officijs cepit. Fabrum in primis sibi maximè obstrinxit, cuius opera in auditis lectionibus repetendis multum utebatur. Ex quo factus est eius in Aristotelica, atque naturali doctrina discipulus: in spiritali, ac diuina, magister: breuique hominem ita vitæ admiratione permouit, vt sua studia cum Ignatiij studijs, voluntatem cum voluntate coniungeret. Neque tamen subito in illo demerendo, vim omnem suam Ignatius profudit: sed paulatim, pederentimque progressus est. Namque illum docuit, primum conscientiam suam quotidie examinare: tum, totius vitæ crimina, generali confessione eluere: deinde, octauo quoque die, sacratissimam Eucharistiam percipere. Denique cum quattuor iam annos in hac viuendi ratione consumpsisset, eiusque rei maturitas esse videretur, magno Deo seruiendi desiderio flagrantem Fabrum, exercitationibus spiritalibus perpoliuit. Qui râtum ex illis fructus cepit, vt tum demum se respirasse, atque ex magna antea actæ vitæ iactatione, cõquiesuisse diceret. Ante exercitationes enim illas, ipsemet Faber scribit,

bit, nullam sibi securitatem fuisse. Quibus adductus, ad Ignatium sese totum contulit. Franciscus Xauier etsi consuetudine familiaris, animo tamen in principio alienior fuit: sed ipse tandem vim spiritus loquentis in Ignatio sustinere minimè potuit. Iacobus Laines adolescens, confecto Philosophiæ cursu, Lutetiam ex Complutensi Academia, cum Alfonso Salmerone, item adolescentulo, venerat: tum studendi, tum etiam Ignatiij inquirendi, videntis causa. Quem vitæ integritate, ac parsimonia plurimum iam cum Compluti, hominũ sermone celebrari audierat: in eumque ipsum primum omnium Lutetiæ incidit, estque illi haud multo post familiaritate adiunctus: & eodem tempore, quo Petrus Faber, vnâ etiam cum Salmerone, exercitationibus spiritalibus eruditus. Atque in hunc modum, additi etiam Ignatio sunt Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla. Qui omnes numero septem, confecto Philosophiæ cursu, Laureaque magistrali insigniti, anno, 1534. die Assumptioni beatæ Mariæ Virginis sacro, ad eandem beatæ Mariæ, quæ Mons Martyrum vulgo dicitur, & ab vrbe Luretia non procul

procul abest, vnà omnes conuenerunt. Ibi ritè, confessione facta, atque sacra synaxi percepta, voto se obstrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condictâ diem renuntiandi, procurandâ proximorum salutis, Hierosolymam nauigandi: idq; præstituto tempore, atque ea conditione, vt si intra præscriptum anni tempus, eò nauigare, aut in sacris locis postea viuere nõ liceret, Romam reuenteretur: Romano, summoque Pontifici sese ad pedes abijcerent, vt ad suum arbitrium; ipsis in salutem animarum vteretur. Atque hoc votû duobus sequentibus annis, eadem ipsa die, cæremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broetus, eiusdem propositi socij, ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus a nostris patribus tunc gestis, quartum votum solenne, quodd professi nostri edûr de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem usurpatur, ortum habuerunt. Interea, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat, & communierat,

vt

vt eorum studia, neque conciderent, neque languerent, oratione in primis, meditationeque rerum diuinarum, crebra peccatorum confessione, atque sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa literarum, quæ quoniam sacræ erant, & in Deum iam tum referebantur, magnum pietati etiam adiumentum adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penè quotidiano congressu, concordissimæ vitæ consuetudine, rerumque omnium, atque animorum communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cœnare, & spiritalibus colloquijs sese ad sæculi contemptum, rerumque diuinarum studium incitare, Quibus rebus factum est, vt toto illo tempore, quo Lutetia, vt instituta studia absoluerent, remanserunt, non modò nulla de illorum ardenti voluntate decessio, verum etiam magna in dies accessio fieret.

LV-

VITÆ IGNATII
LUTETIA IN HISPANIA,
inde in Italiam discedit.

Cap. V.

INterim Ignatius grauisissimis stomachi doloribus cōficiēbatur: quare cum rebus omnibus tentatis, nullum morbo remedium inueniret, medicorum consilio, sociorumque cohortatione, in Hispaniā est redire coactus, atque expetiri, num loci mutatio, natiuique soli salubritas, vel sanitatem posset, vel morbi certē leuationē aliquā adferre. Quod Ignatius eō libentius fecit, quod ex socijs nonnulli ea negocia habebant in Hispania, quæ si ipse expediuisset, magna illos cura, ac molestia liberasset. Itaque anno 1535. Ignatius socijque res ita inter se cōponunt, vt ipse in patriā reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorū negocia diligenter agat, Venetias tū proficiatur: socij verò, vsque ad diē octauū ante Kalēdas Februarias. 1537. Lutetiæ in studio literarum sint, eoque ipso die Venetias versus decedant, vt sese cum Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumento propter

LIBER .II. 56

pter summam illius imbecillitatem à socijs coempto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamque firmior paulò, quam Lutetia discesserat, venit, vbi obuiani illi sacerdotēs omnes processerunt. Vt verò ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica, hospitalique domo diuersatus est, stipendique colligere cōstitium cœpit (multum fratre repugnante) & Christianæ fidei rudimenta, pueros docere. A cuius quidam explicatione, frater natu maior, vt Ignatium auerteret, futuram auditorum paucitatem obtendit. Sed Ignatius vel vnum modò puerum, sibi instar romanum fore dixit: nihilque vel voluntatem fratris, vel prudentiam veritus, eam ipsam institutionem fidei tradere aggressus est: ad quam deinde frater etiam ipse ventitabat, magnaque hominum copia confluebat. Ad conciones verò, quas singulis diebus Dominicis, feriisque nonnullis, magno auditorium fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius prouinciæ locis fiebat concursus, vt præ multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores complere cogentur. In prima autē concione, quam Azpetix ha-

habuit, magna totius nobilitatis, ac populi multitudine audiente, dixisse fertur Ignatiū, quiddam quodd hinc subiiciam, tum vt quanto studio, & suæ mortificationi atque contēptui, & alię famę, atq; existimationi consuleret, tum verò vt intelligamus, quantum inter Dei vias & sæculi interfit, & quàm diuersum atque omninò contrarium iter sequantur illi, qui Deo Duce atque authore viuunt, ab alijs qui carni & sanguini seruiunt, & per omne genus flagitij voluntatur. Quod videre etiam est in Beatissimi Patris Augustini confessionum libro, in quo amarissimè deflet adolescentiæ suæ errata: & pro magno atque grauisimo scelere enumerat quod puer fecit, huic exemplo simile quod Ignatiū de se narravit, suntque sanctorum historiæ similibus exemplis passim referat. Dixit itaque Ignatiū in concione se quidem in patriam rediisse, cum alias ob causas, tum verò potissimum: vt quos populos deprauatis moribus olim grauitè adolescens offenderat, aliqua melioris vitæ cōmutatione, si posset ædificaret, & præterita vitæ maculas lachrymis tergeret, culpasque contractas, bene factis palam expia-

expiaret, quod pœnitentiæ suæ iisdē testes essent, qui soluta atque profligata vitæ antea fuissent. Præcipuè verò se diū, multumque in magno dolore atque mœrore fuisse, aiebat, & acerbissimis conscientie stimulis exagitatum, quod adolescens vnà cum alijs adoleseētibus in hortum cuiusdam ciuis simul intrasset, & fructuum aliquantulam copiam furtim abstulisset, magno domini damno. Qui quod furti autorem nesciret, falsa suspicione deceptus, hominem quendam in custodiam tradi curasset, ac pecuniæ certa summa multari: itaque nulla sua culpa, nullo merito, & fama & bonis illum miserum spoliatum fuisse: Ego inquit sum reus, ille innocens est: ego deliqui, ego erraui, ille pœnas haud debitas luit, hominemque ipsum, qui in concione fortè aderat, proprio nomine appellans, etiam atque etiam rogat, sibi vt ignoscat. Se quidē publicè voluit se bonæ illius existimationi (vt par erat) satisfacere: & vt iacturam bonorum, quæ sua causa fecerat, etiam resarciret, & quantum posset compensaret, habere se (dixit) possessio nes duas, quas illi dono omnibus audientibus dedit. Quibus quidem operibus,

ribus, & vitæ exemplo, prudentiaque tantam apud illos homines profecit, ut errores multos corrigeret, vitia, quæ in sacerdotum etiam mores irreperant, & longam consuetudine honestatis nomen obsederant, emendare non destitit: multa que constituit, quæ ad hominum mores conformandos, pietatemque augendam pertinerent. In his severæ leges fuerunt, eius opera late à magistratibus, de alea, de concubinato sacerdotum. Nam cum patrio more, Virgines, quoad viro traderentur, capite aperto essent, pessimo exemplo multæ, cum apud clericos turpiter viverent: perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iunctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, præstabant. Quod nefarium institutum, ac sacrilegum, funditus tollendum curavit: & ut egenis, mendicisque hominibus sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, providit: atque etiam ut ter in die, mane, meridie, vespere populus ad orandum, capanæ pulsu, admoneretur, Deoque maxime pro illis supplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obstricti tenebantur. Quibus rebus, aliisque id genus constitutis, releuatur morbo, quo in patria etiam impe-

impeditus est, ad negocia sociorum gerenda decessit. Sed cum pedibus, & absque vlla prorsus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui sibi esse ignominiam duxerat, fratrem suum ad pauperes potius, quam ad se diuertisse, abiectum, despectumque summam sui contemptione, mendicato etiam in oculis suis vixisse, ut huic dedecori mederetur, & obscurati honoris (ut minus prudentibus rerum æstimatoribus videri poterat) damnum refarciret, illud vehementissimè pugnabat, ut eques, ac bene nummatus, comitatusque discederet. Quæ ut leniret Ignatius, quo minus se proficiscentem, frater reliquique necessarij prosequerentur, haud multum laboravit. Cum digressi comites essent, sineque illius provincie ipse excessisset, equum reliquit, pedibus, pecuniaque vacuus, Pompeiopolim primum venit: tum Almazanum, Seguntum, Toletum peragravit, ut negocia sibi data ab socijs ageret. Quibus cum illorum parentibus ita transactis, ut ne obolum quidem ab illis ultro etiam pecuniam, liberaliter offerentibus, acciperet: denique Valentiam venit. Ibi, amicis con-

tradicientibus, atque dissuadentibus navigationem (quod Anobarbus, nobilis Tyrrhenarum archipyrata, valida classe Tyrrhenum mare tum forte obsidere diceretur) nihil periculi magnitudine commotus, nauim conscendit. Ea navigatio grauis fuit, ac periculosa: malo enim nauis disiecto, multisque armamentis vi tempestatis vel amissis, vel labefactatis, spei nihil esse ad salutem videbatur: ex quo ad mortem se omnes parant. Ex quibus Ignatius se diligenter excutiens, animumque suum pertentans, atque explorans, timere nullo modo poterat. Pungebatur tamen acri doloris morfu, quod non satis diuinis donis haec nus respondisset: quod tot beneficijs tam plena manu à Deo in se collatis, minus strenuè, gnauiterque vsus esset, vel in suam, vel in proximorum vtilitatem. Perfunctus eo periculo, placatisque fluctibus, Genuam venit: inde Bononiam, maximo, grauissimoque vitæ discrimine. Cum enim solus per alpium radices iter faceret, à via aberrauit, in easque angustias aliquando incidit, vt edito, praruptoque loco, amne depresso, rapidissimoque subter labente, neque progredi, neque regredi posset, cum, qua-

quacunque se verteret, mirandæ altitudinis præcipitium, atque horribilis imminentis casus formido vbique occurreret. Sed bene longum viæ spatium manibus, pedibusque reptans confecit, & Dei misericordia tandem euasit. In ipso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponticulo ligneo in fossam cecidit, ex qua cum cæno oblitus, sordibusque fedatus emerisset, risum spectantibus mouit: atque ita urbem ingressus, totamque obambulans, eleemosynam perens, qui reruntium, aut panis frustulum sibi daret, inuenit neminem. Quod in tam opulenta, tamque celebri, ac benigna ciuitate permirum est: sed probat suos interdum Dominus. Illic tamen morbum contraxit, quem paulò post depulit, seque eo quo venerat modo, Venetias contulit. Ibi venturos socios, vt inter ipsos conuenerat, opperitur.

VENETIIS ACCUSATUR, & innocens declaratur.

Cap. VI.

NEquè tamen hoc tempore ociosus Ignatius fuit: nam solita vigilantiâ, & charitate in salutem proximorum

H 3 incum-

incumberbar. Quapropter nonnullos ad Christi Dñi nostri sequenda consilia permouit. In hoc numero ponuntur fratres germani duo, Iacobus, Stephanusq; Guia, homines honesti, ætateq; prouecti: qui Hierosolymis redeuntes, in Ignatiũ, cuius familiares Cõpluti fuerant, Venetijs inciderunt, & sanctissimè in Societate postea mortui sunt. In his etiã numeratur quidam Hozius Hispanus, vitæ eruditus, ac probus, qui multũ quidẽ Ignatij virtute, atq; doctrina capiebatur: haud tamen audebat totum se illi, penitusq; cõmittere, quòd multa de eo audiisset, vel malitiosè ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantẽ hominẽ Ignatius denique perpulit, vt ad exercitationes spirituales faciendas, se inclinaret, dubitãter quidem primò ac timidè, postea verò vltro etiã ac fidenter. Nam cũ initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni insillaretur, multos secum libros, in cubiculum cõportauisset, ad quorum normã, dictorum illius veritatem exigeret: & si quid erroris esset infusum, hac veluti præsentem medicinã sanaret: postea tamen Societatem cum illo, animumq; coniunxit, & ad reliquos socios adnume-

adnumeratus est. Venetijs etiã cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus III. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinem habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinũ, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles, ac pios se sociũ adiunxerat. A quibus originẽ eorum hominum ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: quòd Theatinus, vt diximus, Episcopus, illius vitæ institutum complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorũ in nos est appellatio, cognomenq; trãsfusum. Nã cũ ordo vterq; noster & illorũ, clericorũ Regulatiũ sint, eodẽq; ferme tẽpore nati, neq; habitu valde dissimiles, populus rudis externa specie deceptus alienum nomen nostris imposuit, Romæ primũ: vnde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam prouincias penetravit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosq; viros exercitationibus spiritualibus excoluit, & multum consilio ad virtutem perseguendam iuuit. Sed quidam vel maluolẽtia suffusi, vel falsa persuasio ne decepti sparserũt, fugitiuum illum esse, in Hispania non semel vinctum in cu-

stodia fuisse: igni tradita, combustaque ipsius statua, profugisse: ne Parisijs quidem licuisse homini viuere: ex qua etiam vire fugiens sue salutis consulisset. Demum eò processum est, vt res in iudicium sit adducta: diligenterque in eius vitam, atque mores inquisitum. Et quoniam mendacio res tota nitebatur, facile concidit. Nam Ignatius non iam suæ, verum sociorum famæ prospiciens, ne indefensa veritas opprimeretur, à Hieronymo Verallo, qui apud Venetos legati summi Pontificis munereungebatur, vt rem totam diligenter peruestigatam, & cognitam sua sententia declararet, omni studio contendit, atque impetrauit. Sententiæ autem, qua Ignatij integritas à legato per iudicem suum ordinarium patefacta est, apud nos extat exemplar.

SOCII LUTETIA IN ITALIAM AD IGNATIUM VENIUNT. Cap. VII.

DV M. Ignatius Venetijs socios præstolatur, graue bellum in Gallia subito exarsit. Namque Carolus. V. Romanorum Imperator, magno exercitu, per

per Insubrum fines, Galliam inuasit. Quã obrem nostri, qui profectio[n]i sue eum diẽ, qui dies Conuersio[n]i diui Pauli est consecratus, anni 1537. constituerant: bellicorumultu cum præuenire sunt coacti, & decima quinta die mensis Nouembris 1536. Lutetia excedere. Iter autem in hunc feremodum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque sarcinula onusti, vestitu vili, abiectoque pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius Iaius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant: sex reliqui aduersus graues lógæ, molestæque vicdifficultates, panis cœlestis virtute sese cõmuniebant. Ingredientibus diuersorium, egredientibusque orationis prima erat cura. In ipsa via orationi meditatio, meditationi sermo de diuinis rebus succedebat: cibus frugalis, sobriusque. In rebus decernendis, plurium sententijs stabatur, idque summa concordia. Quotidianas pluias per Galliam pertulerunt, hyemalem asperitatem per Germaniam. Latitamen, atque alacres infuerunt, durumque laborem obibant: & Deo duce, multis (quæ in ram longis itineribus aduenis præsertim, ignotis, at

que egenis hominibus vsu fere venire solet) maximisque periculis liberati sunt. Porro, eo ipso die, quo Lutetia exierunt, nonnulli habitum, incessum, numerum nostrorum patrum admirantes, de rustico quodam, qui prætereuntes illos curiosius fortè intuebatur, familiariter quæsierunt, qui nam illi homines essent? & ille, nescio quo afflatu, Gallicè, aliquam, inquit, prouinciam reformaturi discedunt. Venetias octauum diem Ianuarij, anni 1537. perueniunt, vbi cum Ignatio ipsos (vt inter se conuenerat) expectante, & cum alio Sacerdote, quem ad Ignatiũ sese adiunxisse iam diximus, peralacriter se coniunxerunt. Et quoniam Romam eundi, benedictionemque ad profectiõnem Hierosolymitamam à Pontifice Maximo petendi, nondum tempus maturum videbatur: interea rebus omnibus intermissis, quinque ex illis xenodochium diuorũ Ioannis, & Pauli, in xenodochiũ quod vocant incurabiliũ totidem, ad pauperum ægrotantiũ curam, concedunt. Vbi dum singulari charitate, ac diligentiã, vilissimam quæquã munera obeunt: dum afflictos recreant quibuscunquẽ; possunt rebus, magnam probitatis, ac religionis existima-

tionem

tionem adepti sunt. Sed cum reliquorum omnium, tum verò magistri Francisci Xauier incensa charitas, & plena sui, perfecta que victoria maxime tum quidem entuit: qui non contentus ea sedulo præstare, quæ sordidissima erant, vt horrorem, quem sentiebat, perfectius vinceret, saniosa etiam vlcera interdum lungebat. Tale illius principium, nec progressus dissimilis aut finis fuit. Ab illis tum patribus, probationum Societatis fundamenta iaciebantur. Ad mediam Quadragesimam Romam proficiscuntur: Ignatius tamen Venetijs de industria remansit. Profectionis autem is modus erat. Terni simul ibant, Sacerdos vnus, Laici duo, Galli, Hispanique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebant quoti die, alij cõmunicabant. Ieiunabant (quod Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis: idque tantum in cibum sumebant, quod ex eleemosyna suppeditabatur: quæ vsque adeo tenuis erat, vt non raro panis tantum cibus, aqua illis potus esset. Quapropter multis, magnisque laboribus, ac molestijs perfuncti in hoc itinere patres nostri sunt: acciditque vt die quodam Dominico, cum frustulũ tantum panis mane-

su m-

sumpſissent, nudis pedibus, maximis, & perpetuis imbribus, octo, & viginti passuū millia conficerent, tanta aquarum inundantium copia, vt interdum etiam tantū pectore extarent. Pergebāt tamen alacres, summaque lætitia animi gestientes, Davidis Psalmos cantillabant. Atque etiam magister Ioannes Codurius, qui pedes habebat scabie asperſos; eo ipso die sanatus est. Multa patres eo itinere diuina erga se pro uidentia argumenta senserunt: & tam solidis atque eximijs voluptatibus à Deo affecti sunt, vt laborum magnitudinem exaquarent, vel etiam vincerent. Romæ tum erat doctor Petrus Ortizius, à Carolo Cesare in urbē missus, vt Catherinæ Angliæ Reginae, Imperatoris amita, aduersus Hæricum. VIII. qui illa legitima viuente vxore, aliam duxerat, apud summum Pontificē, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu, patres urbem ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumque Pontificem adduxit. Nostrorum aspectu plurimū Pontifex exhilaratus est, voluitque vt ea ipsa die, qua ad se primum adierant, coram se de proposita quæstione

Theo-

Theologica disputarent. Præterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit: suamque benedictionem, ac Hierosolymam abeundi facultatem benignissimè est impertitus. Illis etiam, qui lacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntariae, & sufficientis literaturæ, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiendi potestas. Alij etiam, Hispani præsertim, pro sua quisque facultate, pecuniam in sumptus itineris suppeditarunt. Itaque summa coacta est decem supra ducentos ducatorum; quæ pecunia sine vecturæ periculo, Venetijs à mercatoribus est curata. Neque enim nostri, quousque in nauim ascenderent, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino, & vacui, quoque modo venerant, Venetias ad sua illa xenodochia reuersi sunt. Paulò post ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, postea verò etiã S. R. E. Cardinalis, paupertatis, castitatisque votis piè susceptis, lacris sunt initiati, sacerdotijque dignitatem ipso die diui Ioannis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex ab Episcopo Arbenſi sunt cõsecuti. Quo quidem die

die in ipsa consecratione, permagnam, atque adeo singularē tū Episcopus, tum ipsi animi senserunt iucunditatem.

*IN VENETIA DITIONE
passim operantur. Cap. VIII.*

DVM se patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cum eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrānum, cum summo Pontifice, & Carolo Casare conspirassent, strato classibus mari, Hierosolymitana peregrinorum nauigatio conquieuerat. Quod quidem multis ante annis nunquā acciderat: neq; ex illo tēpore vsq; ad annum Domini 1570. postea accidit. Deus enim qui omnia sapientissime moderatur, ac regit, aliquid maius, atq; amplius quam quod nostri patres moliebantur, ipsis neque cogitantibus, neque scientibus cogitabat. Quocirca admirabili plane, ac diuina prouidentia, institutum Hierosolymā nostrorū cursum interrupit, alioq; deflexit. Ergo nostri, postquam nauigandi eo anno, nihil spei ostēdi vident, ad præstandā voti

reli-

religionem, & fidem suam liberandam, integrum annū nihilominus expectare cōstituerunt: sed vt liberiore animo, & ab alijs occupationibus vacuo, ad sacra Missa peragenda se cōpararent, aliò sibi secedendum existimauerunt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines Vicetiam: Franciscus Xauier, & Salmeron in Mōtem Cælestium: Ioannes Codurius, & Hozius (quem nostris iam ad numeratum diximus) Taruissium: Claudius Iaius, & Simon Bassanum: Paschasius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditione Venetorum omnes versantur, neque ex illorum finibus vsquā excedunt. Ignatius igitur, socijque extra oppidum Vicetiam, ædiculam humilem, ac ruinosam reperiūt, foribus reuulsis, fenestris sublati, ventis circumstantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocant, palcarum aliquantula copia comportata, humum ad eubandum sternunt. Bis quotidie oppidum, ad victum queritandum, ingrediuntur, quem tenuissimum referebant: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebant: cui si olei, aut butyri paululum accessisset (quod tamen rarissimum erat) id verò in delitijs numerabāt.

Ex tribus, vnus domi remanebat, ad panē durum, mucidumq̄ue aqua macerandum, ac percoquēdum. Is fere Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarum vim, grauisimē tum laborabat. Quod ab eleemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationi q̄ue diuinarum rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies potuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit: cōmunitum consilio, ad concionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademq̄ue hora, in quatuor diuersis vrbis plateis, clara primum, magna q̄ue voce clamare incipiunt: homines pileis manu ostensis, ac circumactis conuocant, & ad concionem audiendam inuitant. Congregata tum populi multitudine, verba faciunt, de vitiorum scelerate, de virtutis pulchritudine, de mundi cōtempu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati seruitutem declinandam, ad bonā beatamq̄ue vitam persequendam conducunt. Sermo illorū indifortis quidē erat, atque impositus: & quod Italici sermonis rudes tum essent, ex plurimarum linguarū

com-

Hier. 23.

commixtione constatus: at pius, & eruditus, & quasi malleus conteres petras. Quare ex inconditis quidē verbis magna tamen morum emendatio est consequuta.

*ÆGER IGNATIUS, AD
uentu suo Simonem curat aegrotum.*

Cap. IX.

DV.M. in his operibus versatur Ignatius, atq; omnibus animi, corporisq; viribus in Dei gloriā, sui q; ludibriū incūbit, Vicetiæ, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Lainés morbo tentatus est: eodemq̄ue ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidum a Vicetia itinere ferē vnus dici abest) grauius affectus erat. Cū autem Simonis morbus ingrauesceret, lethalisq̄ue videretur, ea de re nuncium Ignatius accepit: atque è vestigio, & quidem eo ipso tempore febre laborans, (Lainé aegrotante in pauperum xenodochio relicto) pedibus se itineri, vna cum Petro Fabro Bassanum versus dedit: eo ardore animi, ea pedum celeritate, vt Faber antecedentem Ignatium,

I &

& longo interuallo præcunte aſſequi vix poſſet. Cum aliquantulum proceſſiſſent, è via paululum Ignatius deſectit: preces Deo pro Simonis ſalute fundit: certior à Deo ſit de futura hominis ſanitate. Ex oratione porrò ſurgens Fabro dicit: Non eſt Petre, quod nunc quidem, de Simonis incolumitate tam anxie laboremus: neque enim hic morbus, qui illum grauiter vexat etiam extinguet. Ad Simonem cum veniſſet, in lecto iacentem, ægritudiniſq; vi penè conſumptum, hominem amplexus: Nihil eſt, inquit, Simon, quod timeas, ſanaberis: atque ita conualuit. Et hoc quidem Ignatij factum Petrus Faber illius itineris comes, vbi Viceriã redijt, Patri Laini, Laincs mihi ita narrauit, quemadmodum à me expoſitum eſt. Pater autem Simo quamdiu vixit, & agnouit & prædicauit hoc beneficiũ.

Baſſani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, vbi tempium quoddam Sancti Viti eſt, & iucundiffimus amoenam vallẽ fluminis Meduaci irrogantis proſpectus, ſolitariã vitam colebat. Erat autem Antonius vir ſenex, & grandænus, priſcæ ſeueritatis, illiteratus quidem, ſed candidus, & inſigni ſanctitatis opi-

nione

nione, qui moribus, & etiam ipſo aſpectu Magnum illum Antoniũ nobis, aut Hilarionem aliquẽ referebat. Noui ego ipſe poſtea hominem. Hic Antonius, cum Ignatium nihil eximium præferentẽ hau d magnificeret, imò verò in corde ſuo imperfectum duceret: orationi aliquãdò impẽſe deditus, ipſum perſpecte, Dño demonstrare, virum excellum atq; admirabile eſſe cognouit, & ad multorum ſalutẽ de cælo de miſſum: capitiq; illum pudere ſui, ſeque ac ſuum iudiciũ grauiter reprehẽdere, ſicut ipſemet poſtea ſaſſus eſt. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decẽ, Baſſani cum eſſet, & vnã Ignatius, fluctuare capit, & addubitare, foret ne Deo gratius, ac ſibi vtilius, incẽptum vitæ curſum: perſequi an ad Antoniũ teſe trãſferre, & contẽplationi vacantẽ, celeſtem vitã, & ab ſtrepitu hominũ curiſq; vacuã traducere. Quarum cogitationum aculeis, cum diutius pungeretur, domo egreſſus aliquando, ad Antoniũ ire conſtituit: vt cum illo, videlicet, conſilia cõmunicaret. Progredienti, vir quidam terriſico aſpectu, vultu minaci armatus occurrit, diſtincto gladio in via conſiſtens. Hominiſ aſpectu

I 2 per-

percutsus pater resistit primum, deinde ut se collegit ire perrexit, sed ille minitabundus & ferox imperū facit, & ut erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se nositer quantū potuit cōiecit, & pavens fuga suæ salutis cæpit consulere. Fugientē illum armatus homo aliquandiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem, ac trepidantem: in sequentem alterum non videntibus. Tandē rei nouitate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum ubi Ignatius erat, festinus irrumpit. Ad quem statim Ignatius, ita ne. N. inquit vacillas? *Modicæ fidei quare dubitasti? Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationē patri sustulit, & offusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narravit.*

ACADEMIAS ITALIAE

inter se distribuunt, & aduunt.

Caput. X.

Post leuēs illos nostrorū patrum excursus, Vicetiā omnes ad Ignatium cōueniunt:

nerūt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumque vita, & doctrina fuerat permota. Quo circa, in qua ciuitate tres panes tantū & aqua vitam initio vix tolerabant: & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur, ea demum vndecim in vnum congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primum sacrum, præter vnum Ignatium. In hoc conuentu, ubi Hierosolymam nauigandi, spē extrahi longius vidēt: illustres aliquot, ac celebres Italiæ Academias, & studiosorū hominum maximè refertas, obire constituunt: si quem forte Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum digna retur adducere. Hyeme igitur ineunte, prouincias ita sortiti sunt, ut Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salmeron, & Pascbasius Senas: Frāciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria: Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curā, quæ cuique maxima, & propria erat, animum suum perpurgandi, atque ex illo, non solum amputandi cupiditatum ramos

sed etiam radicum fibras euellendi : con-
nitebantur quantum poterant , vt proxi-
morum etiam salutem , cum sua salute con-
iungerent , & omnibus illos modis , ad diui-
narum rerū studium accenderent. Admini-
strandi porrò prouinciam , hæc ratio erat.
Alternis hebdomadis , vtriq; socio in alter-
rum potestas erat : ostiatim victum emendi
cabāt : in publicis plateis concionabātur.
Ante concionem , qui parebat , scamnum
ex officina aliqua commodatum , pro sug-
gestu , concionaturi socij pedibus subijcie-
bat : voce , pileoq; ad verbum Dei audiē-
dum , populum euocabat. In concione , ni-
hil petebatur : nihil post à circumfusa mul-
titudine accipiebatur , nè vltero quidē obla-
tum. Si quem nacti essent cœlestis doctri-
næ cupidiorē : eum verò libentissimè pri-
uatim informabant , & vt res dabatur , etiā
perpoliebant. Multorum confessions au-
diebant : pueris , rudibusq; hominibus
tradebant Christianæ fidei institutiones :
ægrois , afflictisq; pauperibus in xeno-
dochijs decumbentibus (vbi per maiores
occupationes licebat) sedulo ministra-
bant. Deniq; nihil prætermittēbant , quod
ad augendam Christi gloriam faceret , &
bene

bene de hominibus merendum. Quibus re-
bus Christi bonus odor vbique fuerunt ,
multiq; singularem ex illo tum consue-
tudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo , exiguoq; principio , Societatis
nostræ & nomen innotuit , & fama percre-
buit , & fructus propagatus per Italiam , at-
que amplificatus est. Illud non omittam.
Parauij nostri in carcerem ab Episcopi Vi-
cario coniecti sunt , catenisq; constri-
cti. In quo quidem carcere , noctem vnam
tam lætè , hilareq; traduxerūt , vt Hozius
erumpentem , præ gestientis animi latitia ,
risum tenere vix posset. Postridie verò re-
perspecta melius , & cognita , ab eodē iudi-
ce liberati sunt , & deinceps semper filiorū
loco habiti. Et hæc quidē socij reliqui. Iam
ad ea , quæ in sua profectioe , & prouinciæ
administratione Ignatius fecit , trãseamus.

*IGNATIO DOMINUS IE-
sus apparet , & vnde societatis nomen
inditum sit. Cap. XI.*

Sacerdotio igitur iam decoratus , inte-
grum anni spatium ad se præparandum ,
I 4 ani-

animumq; magis colligendum, sumpfit, vt augustissimum Iesu Christi domini nostri corpus, viam, veramq; pro peccatis nostris hostiam, purius Deo patri, primum offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commentationem incumbebat, & beatissimã Virginem, Deiq; matrem, diu, noctuq; obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cœli esset ianua, & singularis Dei, hominumq; conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaque toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venerabilis, Vicetix, alijs in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eum statû videretur, quã Manresa habuisset, vbi supra modum (vt diximus) illustratus est. Etenim Lutetix studiorum tempore, neque tam insignes, neque tam multas, de diuinis rebus notiones accepit. Porro in toto itinere, quod ad prouinciam suam obeundam, vnã cum Fabro, Laineq; Romam versus instituerat, singulariter à Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieq; socijs sacra facientibus, corpore dominico reficiebatur,

ciebatur, mirificasq; , & planè cœlestes animi voluptates percipiebat. Accidit autè, cum ad vrbem appropinquarent, vt in templum desertum, & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutarû prorsus cor eius est: oculiq; mentis clarissima luce collustrati ita sunt, vt perspicue videret, quomodo Deus pater, Deo filio crucè gestanti Ignatiû, sociosq; peramanter commendabat, in eiusq; dexteram inuictam, & patrociniû tradebat. Quos cû benignissimus Iesus in se recepisset: blando, placidoq; vultu, vt erat cum Cruce, ad Ignatiû conuersus,

Ego (inquit) uobis Romæ propitiû ero. Quaidem admirabili, diuinaque visione, mirum in modum recreatus Ignatiû, & confirmatus est: Fabroq; post orationem, & Laini, quid nobis, inquit, Romæ futurum sit planè ignoro: in Crucem ne Deus nos, an in rotam agi velit: hoc tamen mihi cõpertum est, atque exploratum quicumq; nos exitus maneat, Iesum Christum nobis fore propitiû. Remq; totam, quam viderat, socijs patefecit, vt & animum illis, & stimulos adderet. Quo etiam factum est, vt cum postea de Societate instituenda, inter Ignatiû sociosq; constaret:

nomen tamen quaereretur, quo insignita,
& notata à Christi Vicario confirmaretur,
Ignatius à reliquis socijs impetrauerit,
vt sibi integrū esset, ad arbitriū suum,
Societati quod vellet, nomen imponere.
Quod omnibus probantibus, & libentissimis
fecit. Et tum præclaro illo viso, tum
alijs diuinis illustrationibus multis, mag-
nisque, ita dominus Iesus eius in mente sa-
cratissimum suum nomen impressit, peni-
tusque infixit, vt eius ex nomine Socie-
tati nomen imponeret: tam clara ac firma
luce collustratus, & vsque eò pro certo ha-
bens id Deum velle, vt ab hac mente se di-
moueri numquam posse diceret. Quodque
volentibus socijs, ac consentientibus fe-
cit, id repugnantibus ac dissentientibus
omnino fecisset, propter diuini luminis
claritatem. Itaque Societatem Iesu appel-
lari voluit: vt qui huc vocati fuerint, non
se in Ignatii ordinem aliquem adscriptos,
sed in Societatem filij Dei Iesu Christi Do-
mini nostri, vocatos agnoscant: sub illo
summo Imperatore mereant: eius signa se-
quatur: crucem suam cupidè tollant: & in-
auctorem fidei, & consummatorem Iesum
aspiciant, qui proposito sibi gaudio, susti-
nuit

nuit crucem, confusione contempta. Et ne
defatigentur animis deficientes, certum il-
lis atque persuasum sit, ducem suum sibi
præsto esse: illum non Ignatio solùm, & so-
cijs, vt videmus hactenus fuisse, sed sibi
quoque futurum semper propitium spe-
rent. Siquidem se veros Societatis filios
exhibeant, & patrum suorum imitatores.
Quæ de admirabili hoc viso, & suauissi-
ma atque amabili promissione hactenus
dixi, qua Christus Redemptor noster pol-
licitus est Ignatio, se illi Romæ fore propi-
tium, Pater Iacobus Laynez, cum esset So-
cietatis nostræ Præpositus Generalis, &
Romæ in conuentu quodam omnium no-
strum (cui ego quoque interfui) verba fa-
ceret, in hunc ipsum modum narrauit, quo
à me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dum
viueret, de hac ipsa cœlesti illustratione
quædam interrogatus, quærite (inquit) ex
Iacobo Layne, cui cum gesta res est, verè
rem totam fideliterque narraui. Porro in
commētariolo quodam & diario (in quod
dum constitutiones scriberet, affectus in
oratione suos, & spirituales quasi gustus Ig-
natus manu sua quotidie referebat) scri-
ptum reperi, talem (inquit) hodie affectum
fensi

1. Cor. 1.

Heb. 12.

fensu, qualem cum æternus pater me filio suo commēdauit. Atque hæc quidem, clarissima atque diuina illustratione sigillatim explicare volui, & veluti digito fontes, vnde hausta sunt, ostēdere, propter eā quod eximia sit, & ad spē erigendos filios Ignatij, atque roborandos maximè accommodata. Possē equidem in similibus beneficij, quæ Deus in Ignatium contulit, vt eum erudiret, & cælestium rerum splendore illustraret, quæ mea hæc historia cōplectitur, hoc idem præstare, & quos auctores habeam nominatim referre, sed ne longior sim, facere prætermitto.

URBEM INGRESITUR,
in Casinate monte animam Socj cæ-
lum intrantem vider. Cap. XII.

Romam ingressus, omnia collustrare animo attentè cœpit, omnia circumspicere: in primisque ad omnes diaboli impetus sustinendos, sese comparare. Prospexit enim, magnam sibi, suisque impendēre tempestatem. Quapropter focijs aliquando, clausos omnes, inquit, aditus

video:

video: magna quædam periculosi temporis procella nobis parata est: sed Iesu nitimur: ille nobis propitius erit. Paulò post, explorata Sociorum Ignatij doctrina, iussu à summo Pontifice sunt, publicè sacras literas profiteri. In Sapientiæ igitur gymnasio Faber reconditos, multiplicesq; scripturæ sacræ sensus enucleabat: Laines eius Theologiæ quæstiones explicabat, quæ via ac ratione plus vtitur: vterque eruditè, & grauitè suo munereungebatur. Ignatij commouendi homines, & ad cælestia rapiendi cura erat. Quo circā D. Ortiziū (cuius suprā mentionem fecimus) virum grauisimum, eruditissimumq; magno cōsilio aggestus est. Quem à se olim alienum, postea minus abhòrentem, ita sibi deuinxit, & consuetudine obligauit, vt homo id ætatis, maximaque existimatione, negocium publicum gerens, erudiri se ab Ignatio cuperet, exercitiorumque spiritualium doctrinam, ijs rebus omnibus antiquiorem duceret: quibus se omninò expoliendum dedere, ad Ignatij arbitrium constituit. Sed vt liberior esset, magisque ab interpellatoribus vacuus, Roma in Montem Casinatem, locum in primis

mis diui Benedicti vita, & sepultura nobilitatum, & ipsa loci religione, ac solitudine ad diuinam contemplationem maxime appositum, aliquatisper secedendum sibi existimauit. Ibi per quadraginta dies ab Ignatio eruditus est: eosque progressus fecit in cœlesti doctrina, veraque cognitione sui, vt nouam quandam Theologiã, & sibi hactenus inauditã, se profiteretur didicisse: eamque longè anteferre ei eruditioni, quam summo tot annorum studio sibi peperisset. Permultum quippè dicebat interesse, commentari, vt alios doceas, & meditari, vt ipse facias: quod illud mentè illuminet, hoc etiam voluntatem inflammet. Quapropter, magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & præ se etiam tulit: & vt gratiam referret, summus postea Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patavium vnà cum Ioanne Codurio prouinciam obrigisse diximus) excessit è vita, consummatuſq; in breui, expleuit tempora multa. Qui cum viuus, nigellus esset, ac deformis, tantum decoris eius mortui ori, splendorisq; additum est, vt animum Codurius satiare illius

Sap. 4.

lius non posset aspectu, nullum intuenti illum finem faceret: magna animi lætitia, lacrymarumque abundantia. Huius mortem multò ante Ignatij animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, vbi Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphaera ignea ab Angelis in cœlum ferri, ipse, & animam illius clarissima luce circumfusam, in cœlumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cum rei sacræ daret operam, & in generali confessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorum numeruſ fulgentè gloria, ante oculos posituſ vidit, inter quos & Hozius aderat, splendidiore, quam reliqui, habitu, gloriãq; multo illustriore. Non quod sanctior ille cæteris, aut beator esset: sed quod Deus gloriam hominis, per insignior hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) restatamque esse voluisset. Quæ ex re, tanta animi lætitia completus eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recordatione letum reprimere non posset.

D. Græ.
2. li. Dial.
cap. 35.

que

R O -

ROMÆ SIMUL OMNES
de Societate constituenda delibe-
rant. Cap. XIII.

COMMOTIS populis, apud quos vixe-
rant, & ciuitatibus ad pietatem inci-
tatis, ad mediam Quadragesimam
anno 1538. Romam patres omnes ad Igna-
tium conueniunt: in domum, vineamque
Quirini Garzonij, pij viri, quæ non pro-
cul à sanctissimæ Trinitatis Minimorum
Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna
egestate, panem in diem quæsito, viuunt:
concionari deinde incipiunt: Ignatius
Hispanicè in templo beatæ Mariæ Mon-
tis Serrati dicato, Faber in diui Lauren-
tij in Damaso, Laines in Saluatoris ad Lau-
rum, Salmeron in diuæ Luciæ, Claudius
in diui Ludouici, Simon in diui Angeli
ad forum Piscarium, Bobadilla in diui Cel-
si. His concionibus effectum est, vt popu-
lus longo intervallo, ad confessionis, at-
que Eucharistiæ sacramenta piè frequen-
tanda moueretur. Ex quo prisca illa, &
sanctissima sæpiùs peccata confitendi, &
communicandi consuetudo, tot iam sa-
culis

culis intermissa, tum primùm in vrbe re-
uocari cœpta est. Præterea, Hierosolymi-
tanæ profectiois spe deiecti, pecuniæ
eam summam, quam in viaticum accepe-
rant, ei, à quo acceperant, integram re-
stituunt. Et cum discessus Summi Pontifi-
cis iussu varias in partes nonnullis insta-
ret, de Societate etiam coeunda inter se,
vitaque in posterum constituenda, deli-
berant: decernuntque imprimis, omnium
consensu, in orationes, meditationes, ac
sacrificia, solito feruentius incumbere, &
gratiam ab illo recta, & sancta statuendi
efflagitare, qui nulli denegat spiritum bo-
num petenti, sed dat omnibus affluenter,
nulli improperans. Interdium proximorū
saluti, impigrè nauabant operam, noctu
orationi, & consultationi vacabant. Pri-
ma igitur consultationis nocte, quæsitum
est, num cum digressi à se inuicem essent,
& in varias, disiunctasque regiones à sum-
mo Pontifice missi, ita inter se deuincti,
& mutua caritate colligati, in vno corpo-
re esse deberent, vt alij aliorum curā gere-
rent, & nulla quantalibet corporū seiun-
ctio, neque mutua curæ, neque solitudi-
nis, nedum amoris seiunctionē efficeret?

Jacob. i.

Communi omnium consensu decretū est, agnoscendum esse Dei beneficium, qui homines ex tam diuersis prouincijs, moribus, ingenijs, conditionibus in vnum corpus, summamque animorum consensionē conspirare voluisset: neque eius coniunctionem mirabiliter consentientē, disiungendam esse: aut vnitatem discindendam, cuius virtus robustior semper est ad capefenda ardua, & persequenda, & ad aduersa omnia sustinenda, & propulsanda. Secundo loco propositum est, an paupertatis, & castitatis perpetuæ votis, coram sedis Apostolicæ legato, à se Venetijs iam nuncupatis, expediret tertium obedientiæ perpetuæ addere, & aliquem eligere, qui totius Societatis caput esset, & parens? In hoc nodo expediendo, diū multumque laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem propositæ difficultatis explicationem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandi que contentione remitterent. Sed in hoc vnum toto pectore incumberent, vt gaudium, & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent

rent ad parendum, quàm ad imperandum propensioem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquam, aut persuasione, in alterutra partem pendēret. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac congregatione seu careret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicare non sinunt, sepositis: sincera omnis deliberatio esset. Ad extremū multis rationibus quas enumerare longum esset, maximeque vt pro suo modulo, similes essent capiti Christo, qui, ne obedientiam perderet, perdidit vitam, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis, & eam virtutem retinerent, quæ præcipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionem ipsos & omnibus numeris absolutam sui victoriā excitantem: omnes vna mente, vno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obedientiam esse: & aliquem eligendum, qui vniuersæ Societati præpositus esset, cui omnes iudicia, voluntateique suas submitterent. Hac eadem ratione alia multa sunt, per tres menses summo studio à pa-

Phil.

Communi omnium consensu decretū est, agnoscendum esse Dei beneficium, qui homines ex tam diuersis prouincijs, moribus, ingenijs, conditionibus in vnum corpus, summamque animorum consensionē conspirare voluisset: neque eius coniunctionem mirabiliter consentientē, disiungendam esse: aut vnitatem discindendam, cuius virtus robustior semper est ad capesenda ardua, & persequenda, & ad aduersa omnia sustinenda, & propulsanda. Secundo loco propositum est, an paupertatis, & castitatis perpetuæ votis, coram sedis Apostolicæ legato, à se Venetijs iam tum nuncupatis, expediret tertium obedientiæ perpetuæ addere, & aliquem eligere, qui totius Societatis caput esset, & parens? In hoc nodo expediendo, diū multumque laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem propositæ difficultatis explicationem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandique contentione remitterent. Sed in hoc vnum toto pectore incumberent, vt gaudium, & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent

rent ad parendum, quàm ad imperandum propensiosem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquàm, aut persuasione, in alterutrâ partem pendèret. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac congregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicare non sinunt, sepositis: sincera omnis deliberatio esset. Ad extremū multis rationibus quas enumerare longum esset, maximeque vt pro suo modulo, similes essent capiti Christo, qui, ne obedientiam perderet, perdidit vitam, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis, & eam virtutem retinerent, quæ præcipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionem ipsos & omnibus numeris absolutam sui victoriã excitantem: omnes vna mente, vno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obedientiam esse: & aliquem eligendum, qui vniuersæ Societati præpositus esset, cui omnes iudicia, voluntateque suas submitterent. Hac eadem ratione alia multa sunt, per tres menses summo studio à pa-

Phil.

tribus constituta, & maxima animorum consensione definita, cuiusmodi sunt quæ sequuntur. Quicumque profitebuntur, votum expressum obedientiæ nuncupet, quo sese ad quascunq; prouincias fidelium, infideliumuè mittantur, paratos summo Pontifici offerant. De missione autem nihil vel per se, vel per alium, cum eodem Pontifice agant. Pueros rudimenta fidei Christianæ doceant. Qui in Societatem adscribi voluerint, exercitationibus spiritalibus, peregrinatione, xenodochijs probentur. Præpositus Generalis perpetuus esto. In consilijs, ac deliberationibus, maior sententiarum pars esto superior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula instituti Societatis ea, quam postea sibi propositam summus Pontifex comprobauit.

*MAGNA ROMÆ IN
nostros tempestas exoritur, & sedatur.
Cap. XIII.*

DV M à patribus hæc geruntur, grauis illa, & multo ante ab Ignatio prob-

pronisa, tempestas exorta est. Nam cum frater quidam Augustinus Pedemontanus, ex Augustiniana familia in vrbe concionaretur, & Lutheranae doctrinae venenū occulte populo infunderet, agnitus à nostris patribus, publicis concionibus refutatus est. Cuius amici quidam Hispani (quos nominare non est necesse) opibus, atque autoritate confisi, pro Augustiniano vicissim, aculationem aduersus Ignatium, sociosque suscipiunt, ministro ad eam rem adhibito, Michaele quodam Hispano, in quem Lutetia multa Ignatij, magnaq; merita extiterant. Ergo iniquissimos rumores, cum de reliquis socijs, tum verò de Ignatio maximè dissipant: in Hispania illum, Lutetia Parisiorum, denique Venerijs damnatum hæreseos fuisse: facinosum, & perditum omnino hominem esse, qui diuina, & humana omnia iura peruerat: in exercitationes præterea spirituales, & in socios ipsos crimina multa coniungunt. Atque ijs fluctibus animosè, fortiterque Ignatius restitit, & iudicio re persequutus est, ac veritatem illustrandam, patefaciendamque curauit. Cum enim ipsum Societatis iugulum peti animad-

uerteret, & id agi à communis omnium salutis hoste, vt appropinquantem iam, & prope maturum Religionis nostræ partū, aut præfocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni cōtentione cōtra eius conatū sibi enitendum putauit. Itaque rectēctis dolis, Michael ille à iudice damnatus, in exiliumque missus est: alij verò accusatores, autoritate principes, primum multum de accusatione remittere, tum etiam trepidate, postremò accusationem in laudem vertere: idque coram Cardinale Neapolitano, summi Pontificis tum Legato, & coram vr̄bis Governatore. Qui satis illorum confessione factum esse veritati iudicantes, controuersiam silentio dirimi voluerunt. Quod quidem socijs, amicisq; probantibus, solus Ignatius minus probauit: ne quid ex oppressa veritate dedecoris, aliquando in Societatem erumperet. Nempè, refrigerato iudicio, rei que gesta memoria senescente, cum de accusatione cōstaret, de absolutione taceretur, facile suspicaturos homines datum hoc gratiæ, atque hominum studijs, pro Ignatio socijque certantium, vt veritas lateret in tenebris, & silentio regeretur. Quæ causa fuit

fuit, vt nullius autoritate, neque potētia permotus, ne sociorum quidē voluntate, aut amicorum consilio, ne minimū quidē de sua sentētia dimoueri se Ignatius pateretur: sed in eo hareret, & maximè insistere, vt in iudicium res adducta, iudicium sententia omninò declararetur. Vir sibi ipsi inglorius, Christo autem, fratribusq; honoratissimus. Qui quandiu de se tantū agebatur, nullius patrocinio vti ad sui defensionē voluit: vbi Dei gloriam, aliorūq; salutem in fraudē adduci vidit, omnes & mentis, & corporis neruos intēdit, vt depulsa caligine, lumē se veritatis ostenderet. Quocircā, cum iudices, à sententia ferenda, alienos animēduerteret, ad ipsum Pontificē Maximū Ignatius Tusculū adit: rē ordine Latino sermone exponit: quoties in vinculis, quoties in custodia fuerit, & quibus de causis, cādide, integrēq; aperit: quantū diuinis rebus impedimentū iniiceretur, ostēdit, si ea res silētio sopita, contēptaq; iaceret: rationes, quib⁹ adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quas cū Pontifex probasset, iudici mandat, vti rem matura, & pro veritate sententiam pronunciet: quod & fecit. In hoc autem iudicio

dicis illud diuinitus cecidit, quod qui in Hispania, Lutetiæ, Venetijs vitæ Ignatij iudices fuerant, ij vno eodemq; tēpore ex ijs ipsis locis, alius alia de causa in urbem conuenerāt, & producti testes, omnes preclarum illius virtutis, atq; innocentij testi monium dederūt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Cōpluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, & eius integritate cognita, liberārat: qui ad amplifsimū dignitatis gradū, postea euectus Regij consilij Præses in Hispania, anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matheus Ori, ex Dominicana, vt diximus familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorem Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cuius iudicio fuerat Venetijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cum is ea in vrbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius esset: ij fuerunt virtutis Ignatij testes. Exemplum autem sententiæ, qua Ignatius socij q; sunt absoluti, quoniam alias ante id tempus latas, complectitur, ad verbum addendum existimauimus.

B. CON-

*B. CONUERSIUS ELE-
ctus Britonoriensis, Vicecamerarius
Almae vrbis, eiusq; districtus Gene-
ralis Gubernator.*

Niuerfis, & singulis, ad quos præterentes nostræ literæ peruenerint, salutem in Domino.
CVM Reipub. Christianæ multū interfit, vt eos, qui in agro dñico, vitæ exemplo, & doctrina plurimos edificāt in salutē: & item illos, qui è conuerso potius superseminare videntur zizania, publicè notose esse: & nō nulli rumores sparsi essent, & delationes ad nos factę de dogmatibus, & conuersatione vitæ, & spiritualibus exercitijs, quæ alijs conferunt, venerabilium virorum, dominorum Ignatij de Loiola, & Sociorū, videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broet, Didaci Laines, Francisci Xauier, Alfonsi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla magistrorum Parisiēsiū, præbyterorum sæcularium, Pampilonensis,

K s Ge-

Gebennensis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscensis, Ebredunensis, & Palentinensis, respectiue diœcesis. Quæ quidē eorum dogmata, & exercitia, à quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, & à Christiana doctrina nō nihil abhorrentia. Nos, pro officij nostri debito, ac speciali etiam mandato Sanctissimi Domini Nostri Papæ, circa hæc diligenter animaduertētes, quæ visa sunt ad pleniorē causæ cognitionem opportuna inquisiuimus, si fortē, de quibus prædicti culpabantur, vera esse deprehenderemus. Quo circa examinatis primum quibusdam oblocutoribus contra ipsos: & consideratis partim publicis testimonijs, partim sentētijs de Hispania, Parisijs, Venetijs, Vicetia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum D. Ignatij, & sociorum fauorem, aduersus eorum criminatores prolatae fuerunt, & ad hæc examinatis iudicialiter nō nullis testibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus: tandem omnem murmurationem, & oblocutionem, & rumores cōtra eos sparsos, nulla veritate subnixos fuisse, comperimus. Quamobrem nostrarum esse partium iudicamus.

dicauimus, pronūciare, & declarare, sicut pronunciamus, & declaramus, prædictum Dominū Ignatium, & socios, ex prædictis delationibus, & suffurris, non solum nullam infamiæ noram, siue de iure, siue de facto incurrisse: verum potius, maiorem vitæ, atque doctrinæ sanæ claritatem reuulisse, cum certē videremus, aduersarios vana, & penitus à veritate aliena obicisse: & contra, optimos viros, optimum pro illis exhibuisse testimonium. Hanc igitur sententiā, & pronuntiationem nostram, vt publicum eis testimonium sit contra omnes aduersarios veritatis, & in serenationem omnium, quicunque sinistram illam de eis suspiciōē, prætextu talium delatorum, & criminatorum conceperint, faciendam duximus: monentes insuper, & exhortātes in Domino, ac rogātes vniuersos, & singulos fideles, vt dictos venerabiles viros, Dominū Ignatium & socios habeant, & teneant pro talibus, quos nos esse comperimus, & Catholicis, omni prorsus suspiciōe cessante. Ita tamen, quatenus in eodem vitæ, & doctrinæ tenore, Deo adiuuante (quod speramus) permanserint.

D A T V M Romæ in ædibus nostris, die
deci-

decimo octauo millesimi quingentesimi
trigesimi octauo.

B. Gubernator, qui supra.

Rutilius Furius Secretarius.

Porro Augustinus ille Pedemōtanus,
qui huius omnis accusationis fons &
& origo fuit, posita larua, aperte publi-
ceq; Lutheranus postea factus est. Accusa-
torū autē is fuit exitus, vt nōis tacētibus &
p̄ ip̄is orātibus, illorū se & vita proderet,
& doctrina: que vsque adeo retra fuit, ac de-
testabilis, vt alterius statua Romæ exusta
sit, cum se ipse fuga ab incēdio eripuisset:
alter perpetuo carceri propter hæresim ad-
dictus, qui tamen sub vitæ linē respuit, &
suam vitam, erroresq; dānans, Romæ ita
mortuus est, vt extremū hominis spiritum
quidam ex nostris patribus exciperet.

IGNACIUS SOCIIQUE

*partim in vrbe, partim foris Ecclesia
nauant operam. Cap. XV.*

Falsa accusationis procellam, magna
tranquillitas est consecuta: & quæ à
diabolo ad obscurandam veritatē fue-
rant

rant comparata, ea (vt omnibus in rebus,
quæ quidem diuinō patrociniō nituntur,
fieri solet) ad illam magis illustrandam va-
luerunt. Quamobrem summi viri multi,
à Pontifice Maximo, nonnullos ex nostris
petunt, alios aliò, eos Pontifex libenter
concedit. Misi igitur sunt, magister Pas-
chasius Senas, vt virginū sacratarū quod-
dam cœnobium reformaret: quod & præ-
stitit, & vitæ integritate, mansuetudine,
& insigni Christianæ simplicitatis cādore,
multorum in Deum excitauit studia: Bri-
xiam magister Claudius Iaius, qui morum
suauitate, omniq; genere virtutis, illius
ciuitatis animos sibi obligauit, Christoq;
coniunxit. Cum Ennio Philonardo Veru-
lano Cardinali Sancti Angeli Parmā, Pla-
centiamq; magister Petrus Faber, & ma-
gister Iacobus Laines, qui in ijs vrbibus,
permagnos ex suis laboribus fructus col-
legerūt, & non paucos tū viros, rum egre-
gix indolis adolescentes ad Societatē ad-
iunxerunt. In Calabriā verò profectus est
magister Nicolaus Bobadilla vbi popu-
los quosdam rudes, atque agrestes, pluri-
mum ad pietatem excoluit. Neque verò
ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt;
nam

nam cum frumenti caritas in vrbe tanta esset, vt multi aut fame interirent, aut viribus consumpti, in plateis passim iacerēt: patres, vt huic malo, quoad eius fieri posset, mederentur, pecuniam vndique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum concidere, mendicorum hominum, quantam maximam poterant turbā cogere: domum perducere, pedes ablucere: inedia confectos, cibo reficere: vlcerosos curare: rudes docere, nullum denique officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. Acciditque aliquando, vt tota domus ita completeretur, vt conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines vix caperet, cum trecenti, quadringentive, in strato humi sceno iacerent. Quæ res, magna populum admiratione affectit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim viri clarissimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exemplo permoti, strenue operam nauarunt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum varijs in locis alebant. Ad nostros præterea nonnulli, ijque præclarissimi adolescentes, tum viri, adiuncti sunt.

Magister

MAGISTER FRANCISCUS
Xavier, & Magister Simon in
Indiam destinantur.

Cap. XVI.

LVeticæ Parisiorum Doctorem quendam Theologum, Iacobum Goueanum nomine, fuisse diximus, cum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniusta indignatione commotus, virgarum supplicium, in Ignatium primo constituit, veritate deinde, hominisque innocentia placatus, paratum supplicium in honorem, ac reuerentiam vertit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio benouolentia ex errore illo parta, coniunctissimus. Qui magno Dei gloriæ desiderio affectus, & Ignatij, sociorumque æque incensam voluntatem, & sensus in hominum salutem consentientes exploratos habens: scripsit ad Ignatium, magnum ostium in Orientis India apertum esse, latissimum ipsi, sociisque patere campum, si qui forte regiones illas petere vellent. Cui per se scire, quid sentiat, quo animo ipse, quo socij sint? Ad hæc Ignatius, se suosque

Lib. 2. c. 3.

in

in Pontificis Maximi potestate esse: illius se imperium, illius nutum intueri: quòuis terrarum à Christi Vicario mittantur, non detrectaturos imperium. Hac responsione ab Ignatio Goueanus accepta, Ioannē III. Lusitanix Regem suum, tota de re certiorē facit. Rex non tam imperij propagandi, quam Christiani nominis amplificandi, & Indorum salutis percupidus, Petro Mazcharnæ, suo apud summum Pontificem Oratori mādāt, de hac re uti cum Ignatio agat, illius ad Goueanum, Goueani ad se epistolas mittit: à summo Pontifice, si non plures, sex minimum impetret: deniq; de operam, ut, quo rem conficiat, neque labori, neque sumptui parcat. Functus est Orator officio suo diligenter: Ignatium alloquitur: Regis literas ostendit. Porrò ab Ignatio illud accipit, se suoq; haud sui iuris esse: summi esse Pontificis imperare: suum, sociorumq; parere: duos quidem impetrare, non fore, ut sibi videbatur, laboriosum, plures autem perdifficile. Cùm autem Regis legatus instaret, & vehementius Ignatium vrgeret, ut ex decem socijs, sex ut minimum, ex Regis voluntate eam prouinciam acciperent, Ignatius, sereno placidoq;

placidoq; vultu, ijs ferè verbis respondit. Si ex decem, ad vnam prouinciam sex auferas, quid, Iesu bone, reliquo terrarum orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet, ut ex patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiscantur in Indiam: electiq; sunt ad hanc prouinciam Magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla. Simō quartana tum febris laborabat, nauiq; in Lusitaniam vectus est. Ex Calabria Nicolaus in urbem accersitus est, qui egestate, assiduisq; laboribus confectus, ex crure præterea grauitè laborans, eo ipso tempore venit, quo Petrus Orator discessum in Lusitaniam parabat. Qui cùm neque profectiois tempus differre, neq; sine altero ex nostris comite, omnino abire vellent: & magister Bobadilla morbo impletus, consequi legatum non posset, felici sorte magister Franciscus Xauier, in eius locum, hac ratione successus est. Iacebat Ignatius egrotus, & Frãncisco ad se vocato, Non te, inquit, Francisce, clam est, duobus ex nobis proficiscendū, summi Pontificis iussu, in Indiam esse: Bobadillę autē huic muneri destinato, in præsentem, per morbum ire non licere, neque Oratori,

L propter

propter festinationem, expectare. Tuum hoc, Franciscæ, munus: tua hæc prouincia est. Tum ille peralactiter, Ecce ego præstò sum. Itaque postridie cum Oratore discessit: cum ad salutandos amicos, complectendos fratres, vilem tunicam resarciendam, paucularum horarum tempus habuisset. Atque eo animo, eoque vultu discessit, vt iam tum Dei prouidentiam sapientissimè, suauissimèque omnia disponentis, & Franciscum ad tam gloriosos labores vocantis, conijcere facile posses. Atque eo tempore Ignatius, Societate nondum constituta, tametsi parentis tenebat locū, vt qui filios illos in Christo genuerat: non tamen Præpositus erat vt Dei nomine iubere posset. Ex quo virtus obedientiæ & charitatis ardor in Francisco magis enituit. Illud addam, quod de Patre Magistro Iacobo Laine aliquoties audiui. Multo antea, dum iter per Italiam peregrinantes facerent Iacobus, & Franciscus, siebat non rarò, vt Franciscus ex somno expergefactus, Iacobum excitaret, & diceret, Quam sum, Deus bone defatigatus. Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Æthio-

Æthiopemue humeris sustulisse, & aliquandiu gestasse, sed vsque ad eò grauem, vt suo me pondere penè opprimeret: itaque fessus valde sum, Huic affine est, quod a magistro Hieronymo Domeneco accipi, qui magnam cum Francisco Bononiæ consuetudinem habuit. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, deque illarum gentiū ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præfagiret, eiusque rei incensam præferulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAULO

III. Pont. Max. confirmatur.

Cap. XVII.

SED quoniam suos, & sociorum labores, atque consilia pro salute proximo sum suscepta, ita demum & Deo grata, & proximis vtilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua autoritate, atque iudicio comprobasset: Paulo. III. Pont. Max. per Gasparum Còrarenum Cardinalem, præpositum suum, & sociorum

significauit: Se, suosque, ipsius Pontificis, successorumque obedientiæ se penitus, totosque deuouisse: labores omnes suos proximorum salutis, curasque cōsecrasse. Optare se, ac summis votis experere, ut quibus ipsi à Deo agrum Domini colendi desiderijs accensi essent, ea vnâ cum ipsorum vita, ne extinguerentur, sed in aliorum exemplum adulescerent, si quos forte Deus sui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidem Religio, Clericorum Regulariū esset: institutum verò ut summo Pontifici ad nutū præsto forent, & omnino ad eam normam vitam suam dirigerent, quæ multo ante meditata, & à se esset constituta. Quod quidem Pontifex tertio Septemb. Tybure libenter audiuit, atque laudauit anno millesimo quingentesimo trigesimo nono. Postea verò Ignatio eiusmodi instituti confirmationem scriptam postulante, negocium à Pontifice Maximo, tribus Cardinalibus datum est. Qui, ne res conficeretur, magnopere pugnabant: præcipuè verò Bartholomæus Guidiccionus, Card. vir pius quidē, atque eruditus: sed qui tantam Religionum multitudinem, quanta nunc quidem in Dei Ecclesia cernitur, minus pro-

probaret; Conciliorum Lateranensis ac Lugdunensis decretis fortasse permotus, quibus nimirum nouarum religionū multiplicatio prohibetur: aut certè propter quarundam lapsam, fluxamque disciplinā, quam in pristinum statum reuocandā censebat potius quàm nouas Religiones instituendas: atque de ea re librū dicitur scripsisse. Quapropter cum id sentiret, acriter nostris restitit, & Societatis confirmationi, vnus omnium acerrimè repugnauit, alijque nonnulli conatus cum illo suos cōiunxerunt: ut quo res exagitata esset uehementius, & magis lentè probata, eo testatior, atque illustrior Dei voluntas existeret, per Vicarium suum, hoc institutū confirmantis. Namque victa omnis inuidia est, & intercessio omnis sublata, Ignatij contentus ad Deum lachrymis precibusque: qui etiam aliquot Missarum millia per se, & suos Deo offerre constituit, ad felicè tantæ rei exitum impetrandum. Ex quo cum reliquorum Cardinalium, tum verò Guidiccionij cor ita immutatum est, ut adiutor ex aduersario repente existeret: & ille nouarum Religionum tam acer paulò ante insectator, Societatis sine percepto,

*Cœc. Lat.
c. 13. quod
est in c. fi.
dereli. do.
& Lugd.
& habetur
in. c. 1.
dereli. do
mi. in. 6.*

summopere eius institutum laudaret. Sic enim animo commotus est, vt aliquando etiam diceret: Nouas religiones non probō: hanc tamen non probare non audeo.

Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt quod me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet, & affectu quodammodò inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cum formula quadam comprehensum perlegisset, vehemēter probauit, & pontificio afflatu spiritum Dei hīc esse dixit, seque nō tenues fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo, tenuique principio vtilitates in Dei Ecclesiam peruenturas. Confirmata est igitur Societas anno 1540. V. Kalen. Octobris: definitè tamen, & cautè: ijs enim tunc finibus Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, vt sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiā factum esse credimus, vt media primis, extrema medijs cōgruerent. Nā hæc Societas nondū nata, in auctore suo Ignatio, primū probata est in Hispania, deinde iam adita in lucem, in Italia, Galliaq; grauitèr oppugnata, ante hanc

hanc summi Pōtificis confirmationē. Qui vt pedetentim progredetur, & ipsa sua confirmatione, Societatem etiam magis probaret, certum numerū adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annum 1543. probatio quædam fuit: quo quidem anno, vbi Domino cooperante, & sermonem nostrorum virtute sua confirmante, successus is fuit, qui sperabatur: ab eodem Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, ac robustior, & à Iulio 3. alijsq; Pontificibus confirmata, & multis, magnisque priuilegijs aucta, & vehementius stabilita, vt suo loco dicam.

DEI IN SOCIETATE institueda cōsiliū exquiritur. (Ca. XVIII.)

ET quoniam hūc peruentum est, & de institutione Societatis atque confirmatione egimus, nō erit (vt arbitror) abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis confirmatione, cōsiliū, pro modulo nō inuestigemus. Ille enim Ignatiū Ecclesię suę labāti, singulari quadā providētia, auxiliō misit: vt & se, & filios suos

murum pro demo Dei insultantium ho-
 stium furori objiceret. Atque ut hoc Dei
 Opt. Max. propositum magis eluceat, ne-
 cessarium est, quo in statu Ecclesia sancta
 fuerit, quo tempore Ignatius vixit, diligē-
 ter consideremus. Ex hoc enim melius in-
 telligemus, quanta fuerit huius auxiliij ne-
 cessitas, ex necessitate etiam Dei consiliū
 magis apparebit. Qui quidem quasi Pater
 quidam familiās vigilantissimus, nunquā
 non operarios conducit in vineam suam:
 sed tunc maximè, cum illa magis inculta
 videretur, atque deserta. Et tanquā Rex
 Regem, & Dominus dominātium omniū
 potentissimus atq; sapientissimus, regnū
 Ecclesie suæ amplissimum munire nō ces-
 sat: & sacras religiones in eo, veluti muni-
 tissima quædam propugnacula collocare,
 atque fortissimorum militū præsidij cin-
 gere: & armis, comæatu, rebusque ad de-
 fensionem necessarijs instruere: ne vitio-
 rum, hæresum, atque errorum monstra ho-
 stiliter irrumpant: bellumque virtuti atq;
 veritati impunè indicant: & de sanctissi-
 ma religione nostra triumphare videantur.
 Nihil temerè facit Deus, nihil fortui-
 tō. Nam si foliū arboris absque illius nutu
 non

non cadit, si omnes capillos capitis nostri
 habet numeratos, & sua ipsius prouidentia
 attingit à fine vsque ad finem fortiter &
 disponit omnia suauiter, quanto magis in-
 religionum & sacrorum ordinum institutio-
 nibus (quæ longè nobiliora nimirum
 atque excellentiora ipsius opera sunt) hęc
 suam admirabilem prouidentiam Deus pro-
 dere, atque illustrius debet proferre? Et ut
 certius aliquid colligere, & minus dubijs
 conjecturis Dei consilium assequi possi-
 mus, ponamus ante oculos finem, cuius
 gratia Societas est instituta: qui quidem is
 est, quem præfens Catholicæ Ecclesie tē-
 pus requirebat. Est igitur Societas Iesu, ut
 in confirmationis Apostolicæ literis con-
 tineretur, ad defensionem ac propagationē
 fidei potissimum instituta. Fides ab hære-
 tics defenditur, apud ethnicos propaga-
 tur. Videamus ergo, quid opus nostris tem-
 poribus fuit, vel fidem Catholicam ab hæ-
 reticorum oppugnatione defendere, vel
 eam inter gentes amplificare: ex ijs enim
 duobus capitibus, diuinæ prouidentie cō-
 silium fortasse licebit coniicere. Nam hoc
 ipso tempore, quo Ignatius lucem hęc hau-
 sit, innumerabiles, easque atrocissimas

*Mat. 10.
 Sap. 8.*

calamitates Dei Ecclesia ab infidelibus, atque ab hæreticis perpeſſa eſt, vehemen-
terque debilitata, atque diminuta. Et ta-
men (quæ Dei in ſponſam ſuam benigni-
tas eſt) ad reparandas has tantas ruinas, &
damna reſarcienda, quæ patitur in Euro-
pa, nouum Dominus mundum, atque hæ-
ctenus incognitum mirabiliter patefecit,
in quo ſe latius funderet lumen fidei, & in
numeras, atq; latiſſimas prouincias pera-
graret. Mitto nunc quas ſtrages ediderit,
quas Chriſtianorum prouincias, Ottoma-
nicum Imperium ab anno fermè 1300. quo
cepit; uſq; ad annũ Dñi 1491. quo Igna-
cius in lucẽ editus eſt, occupauerit, quas
nationes ſubegerit, quæ regna ſubiugauit,
in quibus ſcilicet, vel extincta, vel cer-
tè maiorem in modũ afflicta & labefacta
eſt Chriſti religio & ſpurca tetraq; Ma-
hometis ſecta inducta. Ex quo primum cer-
tè Ignatius lucis huius uſuram accepit, re-
ligionis noſtræ lumen magna ex parte ob-
ſcuratum eſt, in inferiori Pannonia, occi-
ſorius Rege Ludouico: in Dalmatia item,
& Illirico. Amiſſimus Rhodum fidei pro-
pugnaculum, atque hoſtium terrorẽ Chiõ
Inſulã, Cypri regnũ, Coronẽ, Methonem,
Nea-

Neapolim, Maluaſiam, Neupaçtũ, Gule-
tam, Tripolim, Bugiã, aliaq; plurima loca
munitiſſima, à Chriſtianis olim expugna-
ta, vt in illis Chriſti fides effloreſceret.
Quid dicã de hæreſeõn, atq; errorũ portẽ
tis, quæ noſtro infelici ſeculo extiterunt?
Quot prouincias euerterũt? quot regna af-
ſixerũt? quot Catholicorũ Republicas de-
uaſtarũt? quas calamitates nõ importarũt?
quibus malis vniuerſam Eccleſiã nõ affe-
cerunt? vexarũt? perdiderũt? Anno huma-
næ ſalutis 1483. natus eſt in Saxonia ſu-
perioris Germaniæ Prouincia humani gene-
ris pernicies, ac certiffima peſtis Martinus
Luther⁹. Annõ verò 1517. in cõdonationes
peccatorũ, ac remiſſiones à Romano Põti-
fice cõceſſas impiè debachari cepit. Furijs
aut illũ agitãtib; anno 1521. palã Catho-
licę Eccleſię, per ſummũ ſcelus bellũ indi-
xit. Quo ipſo anno Deus in Pompeiopoly-
tãna arce Ignatium vulnerauit, vt ſanaret,
& ex vanitatis vili mancipio Ducẽ fortẽ
efficeret: & Luthero tanquã acrem Eccle-
ſiæ ſuæ propugnatorem opponeret. Hoc
diuina bonitatis propriũ eſt. Hæc eſt cer-
tiſſima rãtio diuini cõſilij. Nunquã Eccle-
ſiam ſuam deſerit Deus, ſed vbi maximè
oppugna

*Jouius &
Richerius
de rebus
Turcicis.*

*Cocleus,
Surius, Fõ-
tanus &
alii.*

opugnatur, fortissimos excitat defensores: sic Simoni Mago: Simonem Petrum Apostolorum Principem, Ario Athanasium, Nestorio Cyrillum, Ioviniano, Vigilantio, Eluidio Hieronymum, Mani & Pelagio Augustinum, alijs Hæresiarchis, atq; fidei hostibus, alios clarissimos defensores opponit. Ex quo prudenter est ab Ecclesiasticæ historiæ scriptoribus animaduersum, quo die Pelagius in Anglia natus est, vt tenebras errorum mûdo offunderet: eodem ipso die, Ecclesiæ lumen Augustinum in Africa emicuisse, vt impij ac nefarij hominis caliginem depelleret, & vniuersam Ecclesiã luce suã collustraret. Quo tempore Albigenes, alijsq; peruersæ doctrinæ magistri, importunius Ecclesiæ pacem turbabant, & succrescentes spinæ vitiorum semen à cælesti satore sparsum malignè suffocabant, duo illa mundi lumina atque ornamenta, Dominicus & Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, vt per se, & per filios suos hæreticorum frenarent impetum, errorum radices euellerent, vitia tollerent, mores componerent, denique vniuersum terrarum orbem, admirabili vita atque doctrina illuminarent, atque ad

Dei

Dei amorem accenderent. Quemadmodû à sanctissimis illis patribus tactum fuisse legimus, & ab optimis eorum filijs, quotidie fieri videmus. Religiones ex quæ militares vocantur, ijs temporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata, atque oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda, & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris religionibus intelligendum, & de ea potissimum, qua de agimus Iesu societate. Nam cum Martinus Lutherus Monachus, vnâ cum suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuisset, & sacrilegas atq; incestas nuptias cum Virgine Deo sacrata impudentissimè celebrasset, signum in Ecclesiam Catholicam sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites conscripsit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemijs ad arma cõcitauit. Sequenti Lutherum è vestigio sunt homines prophani, perditis seipos amantes, superbi, elati, & rerum nouarum cupidi. In ijs, magno numero poëtæ leues, oratores garuli, Grammatici fuerunt arrogantes: qui versibus, cãtilenis rythmis, comœdijs,

decla

*Vnaffila.**Ferdinandus à Casillo lib. 1. Cronica.**Coclaus, Surius Fōtanus.*

declamationibus, & magistrum suum Lutherum miris laudibus extulerunt: & in traditiones, cæremonias, dignitates Ecclesiasticas atrocissimè inuesti sunt. Magnus deinde grex sese Luthero adiunxit, Sacerdotum, Monachorumque, qui, quòd infirmis oculis clarissimam religionum, in quibus viuebant lucem ferre non possent, vt licentius libidini fræna laxarent, & in turpissimarum voluptatum cæno volutarentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniam impelleret, quasi clibanus igne succensus æstuarunt, & tanquã equi admissarij ad voluptatem incitati, ad Lutheri orationem adhinnierunt, vxores duxerunt, mulierculas deceptas, & virgines etiam Deo dicatas per summum scelus cõstuprarunt. Et quidem tam impudenter, tam scelestè, vt in nuptijs, cuiusdam illorum, Missam etiam composuerint (si sacratissimæ rei nomen, in tam immanem quadrare potest insaniam) execrationibus, & blasphemijs refertissimam, in qua, incestos, & fœdifragos, atque impuros sacerdotes collaudant, sanctos vocant, à Deo illuminatos prædicant, quod excusso

*in nuptijs
Carlosta-
dij Fonta-
nus lib. 8.*

cusso continentie iugo, vxorum adhererent amplexibus, & ceteros vt idem faciant adhortantur. Nempe hæretici, cum vita, factisque sunt detestabiles, tum verò ipsa peccandi licentia incredibili atq; impudicitia longè etiam detestabiliores. Isti itaque nefarij atque perditissimi Apostate, cæperunt libertatem prædicare, vt homines peccati seruos efficerent: annuntiare voce Christum crucifixum, re autem vera Ante Christũ, deniq; persuadere fidelibus, vt pœnitentiã, crucè, veram Christi imitationè abijcerèt, & per omne flagitij ac turpitudinis genus agerètur præcipitee. Erat hoc ipso tẽpore ijs vitijs cõtaminatus, ijs morbis confectus mūdus, ac tam incurabilibus faucibus vulnerib⁹, vt multi hãc doctrinã faciliè admitterèt, & venenum haurirèt suauiter, & tanquã medicamētũ salutare alijs etiam propinarent. Fuerunt in ijs è face Reipub. sutores, cerdones, tinctores, lanij, homines facinorosi, & vulgò infames, & publicè dånati, & ignominie notis inusti, qui noui huius Euangelij, noui magistri, atq; cõcionatores extiterũt. Quos etiã alios huiusmodi doctrina haberet doctores? Imò verò cõ pgressa est quæ runda

1. Tim. 2.

Fonnanus
lib. 5.in episto-
la ad Pau-
linum.

randā muliercularū garrularū atq; impudentium audacia, vt absterfa illa, quę illis innata, & propria est fœminarum verecūdia, & neglecto Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi suæ in silentio discere iubentis, & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, in concione de sacra Scriptura differerent, doctissimos Theologos ad certamen prouocarent, assertiones aniles & theses, seu potius deliramenta quædam publicè defendenda proponerent. Vt verum sit illud D. Hieronymi, quod medicorum est promittunt medici, tractant fabrilia fabri: sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant, scribimus indocti doctique poemata passim. Hęc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequàm discant. Alij adducti supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur: alij discunt, proh pudor à fœminis, quod viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Hęc ille. Cœpit contagione serpere hoc venenum,

venenum, & diffundere se quotidie latius Babilonicum hoc incendium, ac vires acquirere magnorum quorundam principū studijs: qui quidem, vel propter ambitionem atque improbam cupiditatem, & ex bonis Ecclesiasticis magnum quem sperabant quæstū: vel ad alendas atq; sustentandas, quas cū alijs gerebāt inimicitias: vel alijs turbidioribus animi moribus obcæcati, perditorū concionatorū insanias sua potentia, atque beneuolentia auxerunt: ijsque colore ac prætextu quodam religionis, ad suas ipsorum libidines facilius consequendas, per summū scelus abusi sunt. Et quoniam Deus mala nostra grauius punire decreuerat alijs malis maioribus, & magis perniciosis nos inuolui permisit, & omnium penè maximo quod est hæresis. Itaque & cruenta extiterunt hoc ipso tempore inter Christianos Principes bella, quæ hæresum atque errorum sunt factes, & altum dormientibus pastoribus, & mutis canibus, rapaces lupi tantam stragē (quantam proh dolor videmus) in Christi ouile ædiderunt. Consequutęque sunt innumerabiles atque grauissimæ calamitates ex nouo hoc Euangelio, quæ vniuersam

M sam

fam Christianam rempub. acerbissime affli-
xerunt, atque deformarūt. Ex quibus non-
nullas referam, omnes enim percensere ef-
fet infinitum. Principio, omnes penè erro-
res, atque pestilentes hereses, quæ ab ipso
nascentis Ecclesiæ exordio, hætenus exti-
terunt, iam diu sepultas ab inferis reuoca-
rūt: vix enim ex omnium præteritorū sæcu-
lorum memoria, vlla fuit vel opinio tā ab-
surda, vel blasphemia tā impia, vel doctri-
na tam perniciofa, vel dogma tam insanū,
quod infelicissimo nostro tempore non re-
uixerit, & à Lutero eiusq; discipulis ab or-
co excitatum non sit. In sanctissimam Tri-
nitatem, in Christi Domini nostri diuinita-
tem, in Spiritu sancti personam, in Beatissi-
mam Matrem, atque immaculatam virgi-
nem Mariam, in purissimas angelorū men-
tes, in sanctos, in animas, quæ purgatorij
igne expiātur, impuro ore perbachati sunt
in ipso denique inferno, quod mentirētur,
ac blasphemarent inuenerunt. Nullū est in
Dei Ecclesia sacramentū, quod nō peruer-
tant: nulla sacra ceremonia, quā non irri-
deāt: nulla Apostolica traditio, quam non
cōuellant: nulla diuinę scripturę pars, quā
vel nō excludant, vel inepris ac pernicio-

fis.

*De ijs le-
ge Nicho-
lāū Sande-
rū lib. 7. de
uisibili mo-
narchia ex
Surium in
historia an-
ni 1561. &
Lindanū in
exhortatio-
ne ad Hel-
lādos. c. 12*

sis translationibus, annotationibus, inter-
pretationibus, non deprauent & corrup-
pant. Quid dicam de sacrosanctis Conci-
lijs, Spiritu sancto autore atque inspira-
tore celebratis? Quid de Sanctissimorum
Pontificum decretis, publicè à Lutero
igne consumptis? Quid de doctissimorum
atque beatissimorum patrum monimētis,
qui cælestis vitæ exemplo, atque admira-
bili doctrina vniuersam Dei Ecclesiam il-
luminarunt, & ad Christi Seruatoris
nostri imitationē inflammarunt? quæ tan-
quam antidota & medicamēta salutaria, &
eorum venenatis erroribus omnino cōtra-
ria, impostores isti mutilāt, lacerāt, deprau-
uāt? Mitro quę dicūt & faciūt, contra sum-
mam Romani Pōtificis Christi in terris Vi-
carij, ac Petri successoris potestatem. Nam
velut latrones, ac teterrimi parricidæ le-
ges ac magistratus odio prosequuntur, sic
omnes semper hæretici Romanum Pon-
tificem iudicem paudent, ac perhorres-
cunt. In summa, nihil est tam sanctum,
quod non ptophanent: nihil est tam firmum,
quod non labefactare cōentur: nihil tam
certum, tam fixum, tam omnium sæcu-
lorum, nationum, patrum consensione in

M 2

Ecclesia

Ecclesia Catholica receptum, atque stabili-
litum, quod in dubium non vocent, quod
non infirmant, quod non conuellant. Et
quoniam veritas vna semper est, falsitates
multæ sunt; & sibi aduersantes, atque con-
trariæ, tot ex Luthero quasi ex Lernæa Hy-
dria capita extiterunt, tot sectæ atque here-
ses prodierunt, ut eas enumerare omnes
sit perdifficile. Nam vel ex vna Anabapti-
starum secta. 12. aliæ sectæ emerferunt, tam
inter se pugnantes, ut quibus in vrbibus,
illæ aliæque similes pestes grassantur, vix
domum inuenias, vbi quod maritus cre-
dit, credat vxor, & quod pater familiæ am-
plectitur, filius ac famulus sequantur, &
quidem tanta inconstantia, ut in ea solum
sint constantissimi; Euripo, omniq; vento
mutabiliores. Gerunt præterea inter se
grauissimas inimicitias, & plus quam Va-
tiniano odio se inuicem prosequuntur: in
co tantum conueniunt, ut Catholicis om-
nibus bellum inferant, ut Christi Ecclesiâ
iunctis viribus pertinaciter oppugnent,
& tanquam Sanfonis vulpes, segetes Ca-
tholicorum incendant. Neque verò sa-
tis ijs fuit perniciosos errores excitauisse,
& plusquam cymerias offudisse tenebras
mor-

Federicus
Staphylus
& Sande-
rus. l. 7. de
uisibili mō
cas enume-
rant.

Lib. I. u-
dic. c. 15.

mortalibus, eorumq; animas pestilen-
ti doctrina perdidisse, sed in corpora
etiam grassati immaniter sunt, & infi-
nitis penè Catholicis vitâ hanc morta-
lem violenter eripuerunt, quod æter-
nam auferre non potuissent. Sanctissi-
mi Episcopi, Monachi religiosissimi,
Sacerdotes sacrosancti, Virgines ho-
nestissimæ, atque etiam Deo dicatæ,
pueri innocentes, senes ætate & cani-
cie venerandi ab ijs mactati sunt. Et
quidem tam atrociter, tam truculen-
ter, ac dirè, ut noua atque exquisita tor-
menta excogitarent, & omnium tyrân-
norum, de quibus fortissimi atque bea-
tissimi martyres olim triumpharunt,
sæuitiam etiam, atque immanitatem
vincerent. Legat qui volet nostrorum
temporum historias, quas innumera-
bilibus reperiet refertas inaudite cru-
delitatis exemplis. Quot virgines ca-
stissimæ, quibus ab hæreticis vis est
illata, quod fidem Catholicam nollēt
eiurare, māmellis deinde intra arcarū
vel torculorum seras compressis, mi-
serrima lentæque morte perierunt!
quot sacrarum familiarum viri & Sa-

Hæc omnia ex
Suryi historia
maximè anno,
1562. & 1566.
& 1566. ex Fō-
tano, ex Clau-
dio de Sanctis.
l. de direptioni-
bus templorum,
ex Sandero. l.
7. de uisibili Mo-
narchia, ex Na-
tali Comite. l.
18. historie, ex
Antonio Pose-
uino Epistola ad
Regem Polo-
nie.

cerdotes hæreticorum truculentâ barbariem experti sunt: alij viui in terrâ defossi, alij de turribus præcipites deiecti, alij excoriati, alij elixi, aut viui assi, alij cranio clauis transfixi, alij in os iniecto puluere tormentario, atque incenso combusti, atque in minutissima frustra discepti? Quoties ex Catholicorum adhuc spirantium ventribus discisis: atque inter ipsa gementiû piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? Quoties mulierum pregnantium & viuentium vteri secti: eorumque ob oculos palpitantes fœtus extracti, saxi illisi, aut in ignem iniecti, aut veribus alligati, lento igne tosti sunt? Quis credat vsque adeo hæreticos furijs agitari, omnisque sensus, atque humanitatis expertes, vt Sacerdotibus Dei que inuiolatis ministris, nares atque aures præciderint, eis que suorum equorum fræna ornarint? & quasi in publica gestarint lætitia, magna pompa, feritate, triumpho? Quis religiosissimis, atque sanctissimis senibus pudenda

membra

membra amputasse; coxisse, in os ingessisse, manducare eos incredibili impuritate, atque violentia coëgisse? Hac tamen & alia ijs peiora, à Calvinistis in Gallia nostra ætate perpetrata sunt. Quod si hæc perditorum hominum feritas, atque infania in homines tantû sæuieret, nostro tantû sanguine suâ insatiabilem rabiem exaturaret, grauius quidê, sed minus tamê esset dolendum. Sed pro nefas, Deo, diuis, sacris omnibus bellum infert, cœlum terræ miscet, & Gygantum more pugnat cum Deo. Tēpla in Diuorum honorem Deo dicata profana fecerūt, calices, vasa, vestes sacras, baptisimi aquâ, sacræ vñctionis oleû, sanctorû virorû ossa polluerūt, violarūt, dissi parūt. Quis possit narratione cōplecti, aut enumerâdo per censere, tēpla incēsa, & solo æquata? monasteria virorû & feminarû direpta atq; euersa? sacrarû rerû omnium instrumēta proculcata, atq; per summâ ignominia trisa? beatissimorû virorum atq; in cœlo cū Deo iâ regnantium reliquias disiectas & cōculcatas? Quo furore acrabie, SS. Episcoporum, corpora Hirinei, Hilarij, Martini, Aniani, Th. Câruariensis, Bonaueturę & aliorû exusserūt: in cineres redegerūt?

M 4 in

in flumen præcipitarunt? Diuorum imagines demoliti sunt, cruces etiam, & Christi in cruce pendentis simulachrum flammis tradiderunt? Sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmone cogitare perhorresceret, illud est, quod augustissimam, atque diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sæpenumero indignissimè tractarunt? Quis est tam stupidus, qui hinc non exciteretur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus id circo Deum hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & conuiuere, quòd in scelestissimos, atque flagitiosissimos homines animaduertere non possit. Non est hic, non est defectus potentia, sed bonitatis excessus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, sed ad ignoscendum faciles: probat fidem nostram, dat infinita clementia suæ certa argumenta, expectat, vt corrigat, prestolatur peccatores vt san-

net

net, vt vel pœnitentia emendetur, vel pertinacia & obstinati animi peruicaciâ, tardius quidem, sed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem supplicij, grauitate compensare. Hic enim quem tam impie ac nefarie ab hæreticis nostri temporis accipi, atque tractari videmus, ille idem est Dominus, qui Ozã percussit, & occidit, quòd incautè ac minus reuerenter arcam testamenti tetigisset, quæ tamen figura ratum erat diuini huius sacramenti. Ille est qui, quinquaginta Bethsamarum millia inter fecit, quòd eandem arcam curiosius aspexissent. Ille est qui omnibus sæculis, atque ætatibus, & nostris etiam temporibus, clarissimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouincijs, atque regionibus verissimam corporis sui præsentiam, & diuinitatis tremendam maiestatem sæpenumero testatus est. Ille est qui Iudæos, qui minus pios Christianos iustissimis, grauissimisque pœnis non semel affecit, quòd se indignè atque irreuerenter in sacrosancto Eucharistiæ sacramento tractassent. Et quòd in illos præstitit, præstare utique posset in hæreticos, qui Iudæos perfidia, & repidos Christianos impietate vincunt. Sed tamen

2. Reg. 6.

1. Reg. 6.

M 5 dissi-

disimulat Deus & patienter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immensæ verò illius sapiētiæ notissimas. Et quanquā ijs quæ retulimus reliqua minora sunt, quid dicā tamen de furtis, latrocinijs, prædationibus, rapinis, incendijs, cladibus, quibus per summā iniuriā, atq; tyrannidem Sathanæ ministri, infinitam hominum multitudinem duxerūt? Quid loquar de coniurationibus, rebellionibus, tumultibus, dissensionibus, perturbationibus, ciuium discordijs, quæ simul atque hæresum pestis exorta est, pacatissimas Prouincias, & florentissimam Regna peruagatæ sunt? In Germania, Luthero autore, atque impulsore rustici contra dominos suos arma ceperunt, tantaque est contentione pugnatum, vt rusticorū centum millia occisione sint occisa, tantæ strages factæ, vt in sola Prouincia Franconia sup. 200. castella, & religiosorum hominū monasteria funditus sint euersa. Helueticorū Cætones (quos vocāt) Catholici, parua religione; parua manu cū Cætonibus hæreticis, collatis signis dimicarūt, eosq; & numero & militū virtute fretos, tribus prælijs fuderunt, ac proffigarunt, & Zuiugliū eorum

*Surius in
historia an
no 1525.*

*Surius an
no 1531.*

eorum magistrum atque erroris Ducē coneremarunt. Magna pars statuum Imperij à Carolo V. Imperatore defecit, delectum habuit, milites conscripsit, exercitū innumerabilem conflauit, vt illū opprimeret, & de vniuersa Germania deturbarer: sed vera religio cuius causa agebatur. Deo Duce atq; autore, gloriosā de potētissimis hostibus victoriā reportauit. Quid residui est in omni calamitate, quod florens quondā Fræciæ regnū perpessū non sit? quā diuturna & cruenta bella sæpè gesta? quantū sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quāta contentione est decertatū, victoria semper ad verā religionē inclināte. Quoties hoīes perditissimī ac nefarij in Reges Fræciæ Franciscum II. Carolū IX. Henricū III. cōspirarunt? vt patriæ parētes trucidarēt, nobilissimū atq; potētiss. regnū vastarēt, Catholicā Religionem deleerēt? Quod nisi Deus piorum atq; integerrimorū hominum (qui in Gallia ad huc sunt innumerabiles) vota, preces, lachrymas respiciēs, impiorū hostiū cōsilia retexisset, conatus repressisset, impetus retardasset, actū esset de regno illo Christianissimo: in quo tanta fuit, & tam aperta atque

atque nefaria Hugonotorū rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorū ignominia liceris prodiderint, eos Ludouicum Bononium Condæum Regem coronasse, monetamque auream illum impressisse, in qua hæc erat inscriptio. Ludouicus. 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quæ inscriptio arrogatissima est, & in omnes Christianissimos Franciæ Reges iniuriosa. Neque ijs contenti, vt nihil ad summâ improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantium miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illū Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam sollicitarent, & auxilia sua pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostēderent, intestinis discordijs, atq; tumultibus, illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarēt, & Catholicam religionem si possent extinguerent. Sed ea est cordatorum hominū de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turcarum legationem audire contempserit, quod diceret Vgonottos tam esse abiectos, atque despicatos, vt indignum sit supremum orbis ter

ra

*Natalis
Comes li.
18. histo-
ria.*

*Natalis
Comes li.
19.*

re Imperatorem, cum eis vlla vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, denique communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atque probatissimam fœminā Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philibertum, quod ex Valle Engronia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios per multos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tollerent. In quorum numero est Scotiæ Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & contecerunt in custodiam, quod Catholica esset, eamque Angliæ Regiæ Elisabethæ ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum fœmina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici, & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferēdis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellum aduersus alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atque feritate sequit, vt

omnis

*Natalis
Comes. li.
7.
Idē li. 14.*

*Idē li. 19.
& Surius.*

omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quã diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondam & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia? quę tã graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiã alia longè posita peruadant, quæ exanguia, exinanita, exhausta sunt, populorum victu, vestigaliũ neruis, ærarij sanguine, rebus omnibus in bellũ protuenda religione consumptis? Quantũ est humani sanguinis, ex quo primũ Lutherus classicũ cecinit, religionis ergo per omnes Christianorũ Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones urbium, oppidorum euersiones, templorũ incẽdia, cœnobiorum spoliationes, populorũ strages, clades Prouinciarũ, regnorum excidia sunt consecuta? In ipso vndecim annorum spacio, apud grauẽ scriptorem legi, in Gallia & Flandria, quingenta, & eò amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tantummodo anno, qui fuit salutis nræ 1567 in sola Gallia supra 600. monasteria incesa atq; euersa, & quinque Sacerdotum, ministrorumq; Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij cõ-

Antonius
Pescuinus
in epistola
ad Poloniam
regẽ.

Natalis
Comes. l.
18.

ciona-

cionatoribus, per summã crudelitã fuisse mactata. Silentio prætereo per multas alias Prouincias graui hæreticorum metu conquassatas, atq; afflictas. Non dicã quas regiones infecerint, quibus in regnis Catholicã religionem vel deleuerint, vel labefactauerint hæ furia atq; pestes. Neque cõmemorabo superiorem, atq; inferiorem Pannoniã, Bohemiam, Poloniam, Lituaniã, Daciam, Sueciam, Noruegiã, Hiberniã, aliasq; innumerabiles ad Septentrionẽ Prouincias miserabiliter proflagatas, atq; conuulsas, ne modum excedat oratio. Vnum tantum rei gestę exemplum referam, quo melius, quæ dicta hæctenus sunt intelligantur. Monasterium, ciuitas est Prouinciæ VVesphaliæ Metropolis nobilissima: ex ea hæretici Anabaptistæ, Sacerdotes omnes, Monachos, Equites honestissimos, atq; prudentissimos quosq; ciues Catholicos sibi aduersantes violẽter eiecerũt, domos diripuerunt, bona cõpilarũt. Tum sutorẽ quẽdã hominẽ. s. despiciatissimũ atq; contemptũ Regẽ creant, diadema cum ea pompa, atque solennitate omni, quæ in verorum Regũ coronatione adhiberi solet, capiti illius imponunt.

Hic

*Surius in
historia
anni 1533.*

Hic Rex iustitiæ super terram appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnâ præcipuam, quasi Reginam cæteris honorationem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos, concionatores, & tanquàm Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quòd muliebriter desleret ac lamentaretur miserias, atque calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidentium patiebatúr. Ipse autem Rex capta ciuitate atrocissimis tormentis prius dilaniatus extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suæ pœnas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter aliâ infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quod ipsam naturam corruperunt, & laudabiles atque probatissimos quarundam nationum mo-

res

res ita peruerterunt, atque in peius commutarunt, vt multi, qui antea honesti erant, temperati, ac penè frigidi, ex istorum doctrina flagitiosissimi atq; profligatissimi sint, & quibusdam libidinis facibus inflammati. Qui fidelitate, ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudè semper intenti. Qui virtute, atque animi fortitudine, cum hoste manum conferere, pedem cõferre, & fortissimè pugnando, vel occumbere, vel vincere soliti erant, iam hosti terga vertere, fugere, & abiectis armis trepidare didicerunt. Vbi doctrinæ studium ac sapientiæ floruit, nunc summa literarum est ignoratio. Neque mirum fanè, semper enim veram religionem, quasi comites quædam potentia & sapientia sequuntur: sublata autem illa, quæ domina & gubernatrix est: hæ quasi ancillæ dominam suam abeuntem prosequuntur. Vt igitur me ipse colligam, & orationem meam contraham: hi sunt ex infinito penè numero aliquot fructus, qui ex hæreticorum doctrina, quasi ex radice pullularunt: mala enim arbor fructus bonos non facit, & ex turbido atque pestilèti fonte, salubris atq;

*Mat. 7.
Iacob. 3.*

N. Ipi-

spiritus licetia, blasphemia, maledicentia, tyrannidis, crudelitatis, superbia spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris tetrior fuit, atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem, atq; impietatem longè superat. Quod vt manifestum fiat, & sòle lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitauit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios falis comedisse, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisset, cum cõtra alia vera & solida, & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatem sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum, atque venerationem. Vt perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimum atque omnium excellentissimum Sacramentum, quas suprà attigimus iniurias, & cõtumelias, quasi riuulos ex Lutheri fõte fluxisse. Quanquã si quod res est proferre volumus, pestilentè hunc Lutheri spiritũ, Caluinistarũ, atq; Hugonottorũ spiritus, impie-

*Libro de
Missæ an-
gulari*

*Surius an-
no. 1534.*

impietate, violètia, truculètia, & omni immanitate superat: & non solũ in Catholicos, verãq; religionè, sed in vniuersas ipsas Prouincias, Resp. regna, in omne denique hominũ genus, perniciosissimus & calamitosissimus est, diciq; verè potest orbis terrarũ incendiũ. Atq; hæc tanta, quæ alię nationes heresedn labe infectæ experiuntur mala, & pacis, atq; integræ religionis bona, quibus Hispania per Dei gratiã fruitur, vehementer nos excitare, atq; cõmouere debent, vt & magni faciamus hoc tantum Dei beneficiũ, & gratias pro eo maximas illi atq; immortales agamus. Vtrũq; facient libentius, atque expeditius, quicumque ex Hispania in alias Prouincias egressi, eas regiones obierunt ac perlustrarũt, quas efrenatus hæreticorũ furor depopulatur, & affligit. Poterunt ij minori sanè negocio heresum infinita mala pro rei atrocitate expendere: eaq; cum pace nostra, & publici status tranquillitate conferre. Debemus etiam cõniri quantum possumus, & dare operam, vt vitia nostra corrigamus: ne singulare donum fidei nostris peccatis perdamus, quod aliæ nationes suis peccatis perdiderunt. Et dies noctesque

Deum nostris placare, atque fatigare precibus, ut Philippum Regem Catholicum incolumem felicissimumque quã diutissimè tueatur: qui pro sua auita, atque eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilantia, maxima inter oēs qui vnquã fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solū armis inuictis, & consilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum patrum excubijs, qui fidei Catholicæ Senatui præsent, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicibus, & certissimam pestem ab Hispaniæ sinibus auertūt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationem atque defensionē ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481. in Aragonia uerò, Valētia, Catalonia, anno 1483. quo ipso anno Martinus Lutherus in lucē editus est. Ut vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestum, fidei tribunal, hostibus fidei, antidotum veneno, prouidentissimè opponentis. Nam tametsi cū primū hoc

fidei

fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solum institui, ut per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur: Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præterita, præsentia, futura ab omni æternitate æqualiter completitur, profligatissimos, atque pestilentissimos, nostris temporibus, hæreticos exorturos, prospiciens, sanctissimæ fidei Senatū in Hispania cōstituit, ad arcēdas ab ea etiā hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint, nos ad propositum reuertamur: & causas diuini consilij in Societatis institutione, atque confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quali furia quædam exitialis, cū sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emerit, ut Catholicæ Ecclesiæ statū labefactaret, atque conuelleret, & tertiam stellarum partem, ceu draco quidam cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ suæ curā vel maximam habet, alterum virum exci-tauit Luthero dissimilem, penitusque contrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum

N 3

hæ-

hæreticorum hostem, Christi imperij amplificantorem. Quod verò Lutherò eiusq; filijs decretum erat, cum reliqua omnia diuina & humana iura peruertere, tum maximè in sacras religiones impetum facere, & Apostolicos viros sanctissimè in eis viuentès euertere si posset, atque extinguere: vr̄ illis quasi pastoribus, atque canibus è medio sublatis, ipse tanquàm lupus sanguinolentus ac ferus, oues Christi raperet impunitus atque dispergeret. Incredibili Dei prouidentia factum est, vt noua hæc Societas ad defensionem ipsius fidei potissimum institueretur. Huius ordinis institutum est, alios reliquarum religionum fortissimos Duces, ac milites strenue pro fide & Christi gloria dimicantes iuuare, & laborantibus opè, atq; auxiliũ ferre. Vbi verò aliorũ præsidia desunt, milites suos armatos mittere: qui hostem longius progredi non sināt, furiosum eius impetum frangant, & prædam ex cruentis faucibus eripiant. Hoc præstat Societas ijs in regionibus, atq; Prouincijs potissimũ, quæ hæreticorũ armis & astu periculosius infestantur. In quib⁹ videlicet, quod religiosi alij, qui eas vita, & doctrina illustrabant, vel

omnino

omnino defecerint, vel pauci admodũ (& ij quidem prostrati, debilitati & confecti) reliqui sint, necessario Societas hanc prouinciã cæpit, vt rãtas Ecclesiæ ruinas pro sua tenuitate resarciret, & hæreticos hostiliter irrũpentes cõprimeret: ne exultare in mendacio, & imprudẽtibus, atq; simplicibus triumphum agere de veritate atque religione videantur. Porrò qua ratione hoc Societas præster, & quo fructu, in nõnullis huius historiæ libris, summatim legere deinceps licebit.

DE FIDEI CHRISTIANÆ apud in Indos propagatione. Ca. XIX.

ET hæc quidem ad coërcendos, atque frãnãdos hæreticos pertinēt, & ad sanctissimæ nostræ fidei conseruationem: Iam quæ ad eiusmet fidei propagationem, atque amplificationem attinent (quæ tanẽ non est minus vel necessaria, vel admirabilis) hoc capite si placet persequamur. In quã quidẽ propagationem si oculos intendas, magna te admiratio capiet, infinitã sapientiam Dei, atq; prouidentiam hac in re perspicentẽ: magna rursus gratia

N 4 animi

animi pietas, inexhaustos illius misericordia thesauros considerantem. Nam mihi quidem certè pro miraculo est, noui orbis patefactio ab nostris hominibus inuēti, Idemque dubio procul iudicabit, qui attentè apud se expenderit. Primum quod sæcula fluxerunt, ex quo primum contrahendarum rerum vsus esse capit inter gētes, commerciumque ex nauigandi facilitate, & commeandi in alias Prouincias oportunitate. Deinde quàm curiosè clarissimi olim Reges, atq; potētissimi Prouincias atque Regiones occultas indagauerint, easque suo imperio subiiciendas curauerint. Tum quam incenso studio, atq; exquisita diligētia viri literatissimi, & Coimographi præstantissimi, in eam curā incubuerint, vt orbis terrarum omnes partes percenserent, diuiderent, distinguerent, nobisque depictas, atque expressas ante oculos ponerent. Postremò mortalium insatiabilem auri & argenti cupiditatem, atque opum immensam sitim, qua inflammatus, impiger extremos currit mercator ad Indos, per mare pauperiem fugiēs, per saxa, per ignes. Hæc, inquam, si quis rectè apud se atque diligenter consideret, admirabitur

rabitur profectò, arcanum Dei consilium, qui rem tantam tam diu occultauit, & nostro sæculo Prouincias innumerabiles, Regna potentissima, Resp. nobilissimas, maria immensa, regiones inauditas, oras terrarum latissimas, orbem denique quodammodo alterum nobis patefecit, plenissimum, refertissimum, auri, argenti, gemmarum, aromatum, odoramentorum, rerum omnium incredibili copia cumulatissimum. Tanta enim est rerum ad nos ex nouis regionibus aduectarum vis, varietas, pulchritudo, salubritas, pretium, vt omnium fidè excedat. Atque magis admirabitur, si quis vestigia noui orbis, & quasi inditia quadam apud veteres scriptores legat. Nā & in Platone sub Atlantis noīe, aliqua licet obscure illius sit mētio: & apertè apud Tragicū Senecā, illis versibus: Veniēt annis sæcula seris: quibus Oceanus vincula rerū laxet, & ingens pateat tellus, Typhisque nouos deregat orbis, nec sit terris vltima Thyle. Quibus quasi spiritu poetico afflatus, futura pronuntiasse, quibusdā visus est. Et Carthaginenses incognitarum regionum notitiā aliquā habuerunt, & insulam quandam remotam, desertam, fertilem inuenerūt: &

*In Timæo,
& Critias*

In Mædea

Phocenses Gadium incolę, ex freto Hercu-
leo egressi, vento Euro secundissimę nau-
gantes, ad nouas terras appulsi sunt, quę ad
modũ ab Aristotele memorię proditũ est.
Et Strabo ex Heraclide Põtico narrat, Eu-
doxiũ quendã ex Gadibus in Indiã nauigã-
rem, in Æthiopiã peruenissẽ. Neq; desunt
qui scribãt in India quę ad Occidentẽ est,
Augusti Cæsaris effigiem in auri venis re-
pertam, & Romã ad cõprobandã rei verita-
tem, Summo Pontifici missam fuisse. Sed
hęc atque alia eiusdẽ generis argumenta,
leuia atq; incerta sunt. Illud certissimum
Deũ (cuius iudicia sunt occulta, cuius con-
silia nulla ratione possunt inuestigari) hoc
tantum miraculum nostris tẽporibus re-
seruasse. Tum q; Christiani Imperij fines
Turcarũ potẽtia, atque tyrãnis impendio,
quotidie magis cõtrahebat: tum q; hęc-
reticorũ furor Catholicã religionẽ magis ac
magis indies deuastrabat: tũ quod hoc ma-
ximũ beneficiũ Hispaniã propriũ voluit
esse: vt ex ea videlicet primi illi explorãdi
nouas Prouincias autores prodirent: & in
uictis potẽtissimorũ atq; felicissimorum
Castellæ ac Portugalliæ Regum armis, no-
uus hic orbis nobis innotesceret, & Christi

iugum domitus subiret. Qui nauigationẽ
in Indiam, quę orientem Sõlem spectat
primus tentauit, Henricus Ioannis primi
Portugalliæ Regis filius fuisse dicitur.
Qui vir cùm eruditus esset, & motus cœ-
li, & Planetarum cursus, & Geographiã
scientia præfrens, totum se rerum natura-
lium studio dedit: & multam in exquiren-
dis atq; inuestigãdis naturę arcanis operã
posuit. Quę ex indagacione paulatim, sen-
simq; in eã opinionẽ adductus est, vt ex Lu-
sitania in Indiam nauigari posse crederet.
Ad faciendũ eius rei pericuũ naues orna-
tissimas suis sumptibus misit, & hoĩes peri-
ritos, qui Africę oras explorarunt, maris
Atlãtici insulas nõnnullas incognitas repẽ-
rerũt, fidẽ Christi annũtiarunt indigenis;
Deniq; Henrici opera & industria Matera
insula, & aliquot alię notę nostris homi-
nibus esse ceperũt: multiq; populi ad oras
ei⁹ maris in Occidẽtali Æthiopia degẽtes;
Chřtiana religiõẽ exculsi sũt. Hoc aut præ-
clarũ inceptũ, & tãti Principis excellẽtia
dignissimũ (in quo ad mortẽ vsque perse-
uerauit, & vitã Hẽricus omnẽ cõlumpsit.)
Ioãnes postea II. Emanuel, & Ioãnes III.
Lusitanię Reges felicissimẽ psequuti sũt:

Et classes suas fortissimis plenas militib⁹, rebusque omnibus ad nauigandum instruktas, in Brasiliam, Angolam, Cōgum, Monomotapam, Guineam, Æthiopiam, Sinū Persicum, Did, Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Iaponem, aliasque remotissimas provincias, ingēti ausu, ac felicitate miserūt. Que quidem Oceani immensitatem nouis atque inusitatis nauigationibus transmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easque vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atque cœlesti gratia protexit & cōmunuit, vt ipsi sæpenumero, parua manu, innumerabiles barbarorū copias funderēt: & prædicationi euangelij obstructam, atque interclusam ferro ac virtute viā aperirēt: & populos incultos, & cæcos ad Euangelij splendorem adducerent. Itaque magno, inusitato, atque inaudito miraculo, domi nostræ, Iaponios generis nobilitate imprimis illustres iuuenes vidimus, qui sacri baptismatis loti fonte, & Christianis sacris initiati, patrias sedes, amicorum familiaritates, parentum consuetudinem, & ciuium suorum,

suorum, quibus cum sanguine ac necessitudine sunt conuincti, beneuolentiâ Christi amori posthabentes, ex Iapone in Hispaniam vsque, anno salutis nostræ 1584. nauigarunt, immensis perfuncti laboribus, atque periculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu patres, à quibus ad fidem & omnē probitatem ab infantia sunt educati, Romam ipsam quasi ad nostræ religionis arcem profecti sunt: vt summum in ea Pontificem Christi Vicarium, Petri successorē coram agnoscerent, colerent, venerarentur: ei que suo, & Bungi, & Arimæ, & Fiūgi Regum consanguineorum suorum nomine, quasi Primitiæ Iaponensium Christianorum (qui sanè sunt innumerabiles ab Ignatij discipulis ad fidem conuersi) debita obedientiæ munus offerrent. Quos Gregorius XIII. Pontifex Max. prudentissimus, admirabili beneuolentia completus, omni que humanitatis atque pietatis officio, ingenti totius vrbs congratulatione, prosequutus est. Existimauit enim sanctissimus Pastor, ad magnam Dei gloriam, atque ad eadē ad suam pertinere (neque id iniuria) se Pontificē, Christianum Imperium, non alijs quam orbis terrarū finibus

cir-

circumscriptum: & ad nouas & incognitas nationes, & ex omnium hominum memoria hæcenus inauditas, sic diffusum ac propagatū, vt per immensos marium atque terrarū tractus, oues illæ, quæ non erāt in hoc ouili, pastorem suum quærent, vocē eius audirent, & in illo omnium pastorum Principem adorarent, fieretque vnum ouile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiam. Ad occasum verò Ferdinandus atq; Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Liguræ Ducē, classes suas ad conquirendas, suoque imperio subiiciendas nouas prouincias miserunt. Et Carolus. V. Cæsar Augustus, eorū ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara maiorum cœptavehementius auxerunt: & vsque adeò Hispanici imperij fines propagarunt, vt terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellano- rum armis perdomita (si per oram maritimam, & sinuosos anfractus circūlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nonnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantum, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credimus, si Al-

phra-

phragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigandi peritissimi. 6360. Leucas tantūmodo numerant, cuiuslibet cæli gradui 53. passuū millibus in terra attributis, hoc est. 18 fermè leucis, si quælibet leuca cōmunis Castellana, tria passuum millia cōprehendat. Acciditque nostro sæculo alterum miraculum, nouum, item planè atq; inauditū, quodq; nihil minus habeat, vel admirationis, vel stuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica diximus. Nauis enim è classe Castellæ Regum, Ioanne Sebastiano Cano Cantabro gubernatore, vniuersum orbis terrarum ambitum circumlegit, & incolumis Hispalim, vnde soluerat reuersa, meritò sanè Victoria appellata est. Vt Dei Opt. Max. maximum in nos beneficium agnoscas, qui quidem, vt tanti boni autor effectorque fuit, sic in ipsum laus omnis, atq; excellentissimi operis gloria, est omnino referenda. Ipse enim rem maturauit, opportunitatē inuenit, Catholicos Reges permouit, vt profligato iā, seu potius confecto diuturno, graui, periculoso bello Granatensi, & seruitutis ignominiosa

&

& acerbissima (quam 800. fermè annos Hispanæ nationes pertulerant) iugo depulso, & Christiani nominis dignitate in pristinum splendorem, quasi post liminio reslituta, alijs bellicis curis expediti, rem tantam animo conciperent, spe aggredirentur, summa felicitate conficerent. Adde, quod ad patefaciendum nouum hunc orbem, atque armis subigendum, eos ad ministros adhibuit Deus, quorū siue paucitatem, siue animi virtutes, atque fortunæ ornamenta consideres, intelliges profectò, non humanis viribus, sed summi atque sapientissimi moderatoris voluntate, tot tantasque Prouincias ad Hispanum imperium aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque extat illustri, ex ipso cursu, atque ex vberissimo, atque copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutem Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerando percensere, nationes multitudinem innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, impietate idololatrias, natura cæcas, vitijs omnibus corruptissimas, ab omni humanitatis sensu tam abhorrentes, vt innocentes mactarēt filios, & quasi preciosas victimas, Dijs suis offerrent,

ferrent: denique quæ dæmonem ipsum pro Deo colerent, cum illo sæpè familiariter loquerentur, ad eius arbitrium viuerent; ita esse ab errore ad veritatem, ab ymbra mortis, ad vitæ lucem, à miserrima seruitute, ad gloriosam animorum libertatem reuocatos, vt Christum Deum ac Dominum nostrum, Redemptorem agnoscerent, feritatem exuerent, idòla comminuerent, templa diabolo dicata, vel euerterent, vel in veri Dei cultum conuerterent, & vitæ dignam homine, dignam fide, dignam Christiano pectore viuere inciperēt. Quæ tamen omnia nostro sæculo Catholicorum Regum opera diuinitus effecta sunt. Hoc igitur tempore tam opportuno, tam necessario, admirabili ac planè diuino còsilio, Deus nostrum elegit Ignatium, vt crucis trophæum in disunctissimas terras, atque Prouincias inferret, & gentes infinitas, agrestes, ac barbaras, depulsis ignorantia, atque infidelitatis tenebris, Euāgelij clarissima luce, per filios suos, collustraret. Vt Lutheri falsi prophetæ, ac veri impostoris discipuli, dentibus suis frendant & tabescant, quòd quando ipsi apud nos tam furiosè debachantur, & diuina atque hu-

mana iura omnia violant, fana deripiunt, monasteria incendunt, cruces Christi demoliuntur, Sacramenta euertunt, à beatissimo Romano Pontifice, se segregant, ac deficiunt: eodem ipso tempore in alijs longe plurimis, atq; maximis regionibus, noua templa vero Deo ædificatur, crucis vexillum in omnium populorum salutem extollitur, sacrosancta videntur Sacramenta, Pontifex Romanus Christi Vicarius agnoscitur, & adoratur. Denique hæc ipsa Catholica religio, quam ipsi tantopere extinctam cupiunt, ab ortu Solis ad occasum, ab Aquilone ad mare prædicatur, viget, efflorescit: Et Deus ipse qui in Europa tam multas, tamque acerbis ab hæreticis continenter perfert contumelias, atq; opprobria: in nouo orbe, hoc ipso tempore multa, magna, testata, admirabilia opera perfecit. Constatque ad præsentiam Christi Domini nostri corporis in templis collocati, demones obmutuisse, aufugisse, neque deinceps apparuisse, aut cum idolorum (vt solebat) fuisse locutos: plurimosque mortales varijs atque insanabilibus morbis oppressos, sanctissime crucis contactu, aquæ sacræ aspersione, piaculamentis

ribus gratis admotis, ab omni ægritudine liberatos. Alios quod irreuerenter minusque honestè in Ecclesia, vbi Eucharestia erat se gessissent, multis incommodis, ipsique grauissimis à Deo fuisse affectos: multaq; alia literis consignata sunt, quæ Deus effecit, tum vt hæreticos nostri temporis (si vllam adhuc habent partem sensus) ad saniorum mentem reuocaret, tum vt gætes cæcas ad veri luminis cognitionem adduceret. Ea quod infinita penè sint, neq; huius narrationis propria, silentio præmitto: ex vtriusque Indiæ historijs petat licebit, si quis eiusmodi rerum vberiorè cognitionem desiderat. Quanquã autem Deus Opt. Max. alias fortissimorum militum copias, ad præclarissimam hanc Indorum expeditionem antea misit, & in eam sanctissimi multiviri aliorum ordinum, omnibus viribus, totoque pectore incubunt: tamè tam late patet hic capus, tam spaciòsa, deserta, inculta vinea hæc est, tam horrida aspectu, feris frementibus plena, vitiorum monstris efferata, vt pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quod militibus aut obsessis, aut acriter præliantibus, noua auxilia magnos animos addunt, magno sæpè adiumento sunt.

Quæ quidem de India ad Occidentē, quæ Castellæ Regibus paret, potissimum dicta sint: in qua magna, scilicet sacrorum hominum vis est, eas regiones excolentiū. Nam in Orientali India minor est operariorum copia, tum quòd Lusitanorum nauigatio longior est ac periculosior, tum quòd bellum, cum multis, varijs, potentissimis Regibus continenter gerendum sit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quòd ea de causa Lusitanæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio suo nondum subiecerint, nec tot sacrorum hominum conuentus constituerint, quor ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducendos sunt necessarij. Quamobrem in Brasilia, insulis Malucis, Iapone, alijsq; latissimis, atque remotissimis Orientis regionibus, nulli fermè ex alijs religionibus homines sunt, qui propagandæ fidei Christianæ Prouinciam, & animarum procuracionem susceperint, præterquàm Ignatii filij. Quem quidem Ignatium, admirabili prouidēcia Deus (vt diximus) per opportuno tempore elegit, atq; Ecclesiæ suæ acrè defensorem constituit. Neq; poterit sanè quisquàm

quisquàm de diuino consilio dubitare, qui Societatis ab ipso Ignatio per vniuersum terrarum orbem disseminatæ fructus, atq; vtilitates prudenter expendit: qui quæ ardens quoddam, atque incensum vitam pro Christo profundendi & sanguinè, nostrorum desiderium perspexit: & vel affiduas, vt in longinquas & Barbaras nationes mittantur preces, vel alacrem cum spontè à Præpositis mittuntur obedientiam, quo mortem pro fidei amplificacione oppetendi præclaram occasionem, nanciscantur. Nò enim satis habent vita & doctrina, aut furētibus hæreticis sese obijcere, aut mortificationē D. N. Iesu Christi semper in corpore suo circumferre, vt in fideles salutem ac vitam cōsequantur. Sed cùm intelligant nullum magnificentius, atque illustrius ab hominibus Euangelio tribui posse testimoniū, quàm si pro illius veritate sanguinem ipsum profundant, omni ratione faciendum sibi putāt, vt pro illo vitam potissimum reddant, qui vitam suam pro nobis omnibus in cruce obtulit Patri. Septuaginta septē patres ac fratres nostri (quod ego quidē sciam) ab hæreticis & gētilibus pro Christi fide interēpti

sunt ad annum vsque 1585. quo hæc scribimus. Ex ijs. 24. varijs in locis, ac temporibus ab infidelibus, vel Mahumetanis, vel Gentilibus, exquisitis tormentorum generibus occisi sunt. Quorum Dux ac Princeps Pater Antonius Criminalis fuit, qui à Badegis, ad Cauri promontorium orans, & ingenua procumbens, oculis ac manibus sublatis in cælum, telis trāsfixus est, anno salutis nostræ 1549. Quo eodē anno, & loco Pater Alfonsus Médez capite cæsus martyrij gloriā est assequutus. In Brasiliæ Prouincia, Petrus Correa, & Ioannes Sosa nostræ Societatis fratres, anno 1554. à Caribæis hominibus feris, ac barbaris, sagittis orantes confixi ac perempti sunt. Eodē ipso anno, alius ex nostris patribus in Orientis Sôlis India, primū quidem semiustus, postea etiā veneno sublatu-
 tus est. Apud Malucas verò insulas, anno Domini 1558. à Mahumetanis. P. Alphōsus à Castro tractus, raptatus per aspera loca, ac præcipitatus est. Quid dicā de Patre Gonsaluo Sylueira, viro cū genere, tū san-
 sanctitate nobilissimo? qui cū Monomota pæ Regē ad Christi fidē cōuertisset, illius præuaricantis iussu, & peruersorum hominum

num consilijs inducti, Domini nostri Iesu Christi in cruce pendentis effigiem manibus tenens, fune in collū eius iniecto tractus, & crudelissimo mortis genere (quam ipsemet prædixerat) necatus est, anno 1561. P. Franciscus Lopez, & alij duo fratres nostri Cochino Goam iter habentes, à Mauris Christiani nominis inimicissimis intercepti, telis trāsuerberati perierūt anno Dñi 1567. In ea Occidua Indiæ parte, quæ Florida nūcupatur, tres Patres Societatis Iesu filij, Patres Martines, Baptista Segura, Ludouicus Quiros, ac sex alij fratres ad prædicandum Christi fidē in eas oras profecti, à sanguinarijs illis hominib⁹ trucidati sunt. Atque omniū nouissimi anno 1583. in Salsetana regione, quæ à Goa ciuitate atq; insula freto tantū disiuncta est, quinque alij eandē martyrij palmā sunt adepti. In quorum numero fuit P. Rodolphus Aqua viua Ducis Atrij, Claudij Aquæ viuæ Societatis nostræ Præpositi Generalis fratris filius, & Cardinalis aquæ viuæ germanus frater. Alij 53. hæreticorū odio & crudelitate felices euaserūt, & summā erga se diuini amoris beneuolentiam experti sunt: nam vnus & quinquaginta,

quòd ad Catholicam, Apostolicam, atq; Romanam fidem gentibus nuntiandã nauigarent, capti ab hæreticis, atque dirè interfecti sunt. Horum omnium antesignamus P. Ignatius Azebedo fuit, vir non tam maiorum sanguine, quam suo pro Christo fuso clarissimus. Qui cùm in Prouinciam Brasiliã nauigaret, vt in ea Præpositi Prouincialis, & præconis Euangelici munere fungeretur, à pyratis Gallis Calvinistis Duce Iacobo Soria captus, odio sanctissimæ fidei Catholicæ ipse atque alij 38. Societatis filij, eiusdem propositi socij & pietatis comites, non vno mortis genere, sed vno tamen spiritu omnes absumpti sunt anno 1570. Quos pari fide, constantiã, & felicitate, insequenti anno imitati sunt 12. alij, qui P. Petro Diaz Duce, cùm eandem nauigationem & causam suscepissent, à Ioane Claudio Hugonotto Gallo, extremo supplicio affecti sunt. Nec sanè defuerunt fortissimi milites, qui quòd Catholicam fidem mordicus tenerent, acriter defenderent, sapienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in modum prius excruciat, atque immanissimis tormentis dilacerati, beatissimo

simo exitu, gloriosam de perfidia victoriã reportarunt. Eiusmodi fuerunt clarissimi Christi martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cotramus Angli, Societatis Iesu illustrissimi filij, qui anno, 1581. & 1582. pro Apostolica, atque Romana fide, ab Elisabetha Angliæ Regina atrociter mactati sunt. Quamobrem, quis non admiretur cõsiliu Dei? Quis non suspiciat illius prouidentia? Quis immensam ega mortales charitatem non redamet? infinitam benignitatem, gratissimi animi pietate non colat? laudibus efferat? obsequijs veneteretur? qui minimæ huic Societati, & martyrum præfidiã dedit, & ornamenta? Nimirum vt hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatij, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacrorum hominum cœtus, quos in Catholica Ecclesia, alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus instituerunt, ac fundarunt. Quiquidem religiosi cœtus viris abundant perfectissimis, qui omnibus tormentis corpora sua obiecerunt, læti denique, atque alacres, se dilaniari atq; occidi pro Christi nomine passi sunt. Neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiã nostro. Testes sunt strenui Christi athletæ Carthusiani,

thufiani, qui propterea quod vnum Ecclesie Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octauo Angliæ Rege raptati, suspensi, exēterati, membratim dissecti, elixi, in stiptem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternâ sublatis sunt. Testes sunt etiam, multi alij Sanctissimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij, qui eandem coronam nostræ ætate sunt adepti in Gallia furore hæreticorū, qui noui sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & gloriosus in sæcula, qui munitissima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitauit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia: de hæresi, fidei integritate: de morte, ceruicibus datis: denique de reterrimis hostibus, fuso pro Euangelio ac veritate sanguine, amplissimè atque honestissimè triumphant. Neque enim fieri potest quin ijs Ducibus, ac fortissimis militibus, sancta Ecclesia omnes contra se perfidia, atque feritate instructas acies (quod semper hactenus fecit) proffiget ac dissipet,

dissipet, atque hostes suos audacia elatos rerundat, & tumore inflatos comprimat: & vel obfirmatos, & in prauitate sua pertinaces despiciat, vel humiles suumq; errorem agnoscentes, benignè suscipiat.

Vitæ

VITÆ IGNATII
LOIOLÆ.

LIBER TERTIVS.

IGNATIUS PRÆPOSI-
tus Generalis eligitur.

Caput. I.

SOCIETATE à Paulo III. Pont. Max. confirmata, nihil patres priùs habuerunt, quam vt Præpositum crearent eum, qui vniuersæ Societati præset, cuiusque spiritu, ac prudentia omnia tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tum fermè erat. Frânciscus Xauier, & Simon Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad conuentum Imperialem Vormatiéssem cum D. Ortizio profectus, in Germania, Iacobus Laines Parmæ erat, Brixia Claudius Iaius, Senis Paschasius, in

in Calabria Nicolaus Bobadilla: ipse Ignatius, Salmeron, & Ioannes Codurius Romæ remanserât. Lutetiæ præterea iuuenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, iam tum in literarum studijs verabantur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob causam missi. In ipsa verò vrbe, duodecim ferè, ad patres accesserant: habitabamusq; arctè, sanè, & per angustè, ex aduersum veteris templi in conductâ domo, male materiata, & ruinosa, quæ ad noui templi ædificationem sublata est. Et quod ego ex exiguò illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatij latere (vt dixi) non discedebam, consequentes res no quasi auditor, sed vt spectator, & præsens, ac certissimus testis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum statu, euocati sunt Romam, qui ex decem patribus in Italia erant: omnesque sub Quadragesimam anni 1541. venerunt, præter vnum Nicalaum Bobadillam, quæ Bisiniani fructuose laborantem, summi Pontificis imperium retinuit. Diutius autem res differri non potuit, quòd idem Pontifex paulò post, aliquot alios ex patribus varias in Prouincias dimittere statuisset. Per Quadra-

dragesimę ergo tēpus Ignatius, Laines, Salmeron, Claudius, Paschasius, & Codurius, ad Præpositi generalis electionem conueniunt: rebus agitatis, statuunt, vt triduū in oratione ponant, silentium hac de re inter se seruent: tum suum quisque suffragium manu sua scriptum adferat, quo sensus cuiusque, ac voluntas declaretur. Post triduum rursus coeunt: suffragia sua cum absentium patrum suffragijs, quæ illi aut scripta reliquerāt, aut postea miserant, coniungunt: post tertium item diem, omnibus omnium tum presentium, tum absentium sententijs Ignatius Præpositus Generalis renuntiatur. Hic ille, cum ad parendum magis, quam ad imperandum, se ex animo paratum ostēdisset, ad socios, Ego fratres (inquit) neque hoc munere dignus sum, neque verè idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipse regere nescio, alios quomodo regam? Quod ego verè, sincerèque coram Deo, ac Domino nostro dum considero, dum præterita vitæ meæ peruersos habitus, & præsentis peccata, & miseriās multas diligenter mecum ipse reputo: facere non possum; vt quod vobis mihi onus imponitis, in me fecipiam. Quare id vos quaeso boni cō-

fulite,

fulite, & de integro, per tres alios quatuorue dies, rem totam Deo commendate ardentius, vt diuino illius afflatu, ac impulsu, in patrem eum potissimum ex omnibus eligamus, qui optimè omnium Societatem sit vniuersam gubernaturus. Patres, principio quidem Ignatio aduersantur: sed acquiescere tandem coacti, tempus ad denuò deliberandum sumunt. Quatriduo interposito, rursus conueniunt: sed eadem animorum consensione, Ignatius Præpositus Generalis eligitur. Tum ille, ne aut omnibus vnus obstitere, aut quod sibi non satis conueniens iudicabat, minus suscipere: ego, inquit, meo confessario rem totā permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina aperiam: illi animi mei morbos, corporisq; ægritudines exponam: quibus auditis, si ille ramen Christi Domini nostri nomine, vel mandauerit mihi, vel consilium dederit, vt tantum onus subeam, tunc denique obtemperabo. Hic reliqui obstrepere, ac reclamare, & satis esse exploratam Dei voluntatē, dicere: Ignatiumque urgere, ne diutius humilitatis obiectu, rem producat, ne Deo repugnare videatur. Cum autē de sententiā ille dimo-

ueri

teri non posset, tandem vt id fiat, quod vobis
 lebat, inuiti decernunt. In cœnobio D. Pe-
 tri, quod in monte aureo Fratrum Minorum
 est, triduum omnino fuit, in hanc rem vnâ
 toto pectore incumbens. Et quidem non
 dum condita Societate, eiusdem cœnobij
 F. Theodosio, viro sanctitate ac prudentia
 singulari, confessus est. Post confessionem
 igitur, ipse latissimæ Resurrectionis Iesu
 Christi die, confessarium Ignatius, quid
 videatur, rogat: ille, videri sibi ait, Igna-
 tium Spiritui sancto resistere. Tum Igna-
 tius hominem obsecrat, attentius vti rem
 totam expendat, & Deo commendat, ac
 tum demum ad reliquos Socios, quid sen-
 tiant referat. Fecit ille quod rogabatur. Pa-
 tribus refert, sibi videri omnino, vt Igna-
 tius Societatis gubernationem accipiat:
 ille, maxima omnium gratulatione, se fa-
 cturum dicit. Sextâ feriam à Pascha, pro-
 ximam ad x. Kalen. Maij constituunt, quo
 die & septem vrbis insigniora templa, &
 illorum stationes obeant, & in diui Pauli,
 à turba vacuo, & per opportuno loco sin-
 guli professionem suam emittant: quod &
 factum hunc in modum est. Ad diui Pauli
 cum peruenissent, & peccata sua confessi
 inuicem

inuicem breuiter essent: Ignatius in sacel-
 lo beatæ Mariæ (in quo sacratissimum Ie-
 su Christi corpus tum asseruabatur) rem sa-
 cram facit: cum ad perceptionem Domi-
 nici corporis ventum est, altera illud ma-
 nu in patena tenens, altera professionis
 formulam, ad suos conuersus, vota sua ijs
 verbis clara voce pronunciauit. ¶ Ego Ig-
 natius de Loiola promitto omnipotenti
 Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vi-
 cario, coram eius virgine matre, & tota
 cœlesti curia, ac in præsentia Societatis,
 perpetuam paupertatem, castitatem, &
 obedientiam, iuxta formam viuendi in Bul-
 la Societatis Domini nostri Iesu, & in eius
 constitutionibus declaratis, seu declaran-
 dis contentam. Insuper promitto specialè
 obedientiam Summo Pontifici circa mis-
 siones in Bulla contentas: rursus promit-
 to me curaturum, vt pueri erudiantur in
 rudimentis fidei, iuxta eandem Bullam, &
 constitutiones. Percepto ab Ignatio Do-
 mini nostri Iesu Christi corpore & sangui-
 ne: quinque patres alij ante sumptionem Do-
 mini corporis, nullo ordine antiquitatis
 seruato, professionem suam emiserunt, cu-
 ius formula sic habet. ¶ Ego N. promitto
 P omni-

omnipotenti Deo, coram eius Virgine matre, & tota cœlesti curia, ac in præsentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini Iesu, & in eius constitutionibus declaratis, seu declarandis, contentam. Insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici circa missiones in Bulla contentas. Rursus promitto me obediturum circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisque illius templi locis piè sancteque obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri, & Pauli Apostolorum principum ossa condita sunt, patres consistunt: ibi mutuo sese, amanterque complectuntur: animos suos magis deuinciunt, & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluentibus lachrymis, Deo Opt. Max. gratias agunt, quod que ipse inchoasset, dignatus esset perficere: quodque diem illum videre ipsis licuisset, quo se holocaustum in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouincijs collectos homines, in vnum corpus coalescere voluisset:

Porro

Porro Magister Ioannes Codurius eo die singularem quandam, atque eximiam deuotionem sensit, & vsque adeò vehementem Dei consolationem, vt illam, quominus efferuesceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere posset. Itaque illū per vias ambulanti audiebamus, magnis vocibus cœplentem cœlum, & ad Dominum sic clamantem, vt, præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quasi se ex custodia hac breui educendum, animo præfagiret. Nam hoc ipso anno, qui primus ex decem post Ignatium professorem emiserat, primus omnium ad 4. Kal. Septēbris decessit à vita. Hic pater in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademque ætate qua ille, mortuus est, cū ipso quoque B. Ioannis natali die Sacerdotij dignitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis cōfessionibus apprimè exercitatus, tractandisque proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaque singulari: ex qua re magnam apud summos viros autoritatem erat consequutus. Eius mortui anima cœlum intrare cuidam precanti cōspecta

P 2

est,

est, clarissima gloria circumfusa luce, Angelorumque permixta choris, quod Ignatius ad Fabrum scripsit. Qua vero hora mortuus est, ipsemet Ignatius, qui ad D. Petri Monototij pro illo sacrificaturus pergebat, in Ponte Xisti, repente quasi horrore quodam perfusus restitit, & ad comitem suum Baptistam Violentum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERALI- tus initia. Cap. II.

Praepositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius coepit grauitate constitucere, quae tum ad vniuersae Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atque ut quod altius ascendere, eum se gereret submissius, exemploque suo omnes ad verae humilitatis studium prouocaret, culinam statim est ingressus: in eaque permultos dies, & coequum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cepit, tam accuratè, ac seridè, ut quasi nouitius aliquis, sui tantum profectus causa facere videretur. Et Quoniam per

per occupationes (quae multae quotidie, & magnae illi occurrebant) liberè atque integre eiusmodi officijs vacare non poterat: ita tempora diuidebat, ut & negocijs grauioribus adesset, & culinam tamen non desisset. Deinde Christianae doctrinae rudimenta tradere exorsus est, & pueros instruere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies, continenter fecit: plurimique ad eum audiendum, veniebant quotidie, neque tam pueri, quam viri, & foeminae, indocti, doctique. Et cum pia potius, quam docta diceret, & impolitis, atque improprijs verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumque animos mouebant, non ad inanem plausum, atque admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaque cum finem dicendi fecisset Ignatius, permulti se ad Sacerdotum pedes gemebundi aduoluebant: ita commutati animis, doloreque commoti, ut praelacrymis, & singultibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi saepe affirmauit. Neque mihi tamen hoc nouum, aut admirabile videtur, cum ea,

quæ tum vidi memoria repeto. Namq; me-
mini, ea energia Ignatium, atque spiritus
feruore, verba facere solitum, vt flagrare
charitate ipse, & ardentes diuini amoris
faces quodammodo iaculari videretur: vt
etiam illo tacete, vultus ipse, & rotius oris
inflammatio incendere facile auditores
posset, eorumq;ue animos quocunq;ue vel-
let impellere. Atque vt Dei in illo loquē-
tis virtus, simulq; Ignatij humilitas, suiq;
contemptus magis eluceat, illud non præ-
termittam. Hoc ego tempore puer erā, re-
perebamq;ue postridie, quæ pridie Igna-
tius docuisset. Cùm autem dubitarem, ne
præclaræ sententiæ, & ad mores hominū
pietate conformandos maximè vtilis, mi-
nus contortæ ferrentur, obscurarenturq;
verborum improprietate, Ignatiū monui,
vt curam aliquam in expolienda oratione
poneret. Et ille, qua erat humilitate, & in-
credibili modestia præditus, blâde ac sua-
uiter, bene (inquit) mones, obserua (ama-
bo) diligenter me dicentem, & quicquid
vitiosum videbitur notato, vt me corri-
gas. Feci postridie, Ignatius quod iusserat,
calamo notare capi linguæ Italicæ errata.
Porro tam multa occurrebant, vt non par-
tem

tem aliquam, sed totam orationem Hispa-
nismis perpurgandam iudicarem. Itaque
emendatione desperata, annotare desij, &
quid accidisset, ad Ignatium retuli. Tum
ille, qua solebat vultus hilaritate, Quid
(inquit) Petre faciemus Deo? quasi di-
ceret, nemo potest aliquid accipere, nisi
ei datum fuerit desuper: ego autem à bo-
norum omnium largitore, non plus, quàm
quod vides, accepi: conferam tamè in eius
laudem hoc quidquid est, quod vt Deo
redderem, ab ipso accepi. Itaq; sermo eius
& prædicatio eius, non in persuasibilibus
humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensio-
ne spiritus, & virtutis. Neq; enim Regnum
Dei in sermone est, sed in virtute. 1. Cor. 2.

*FRANCISCUS XAVIER
in Indiam proficiscitur, Simon in Lu-
sitania remanet. Cap. III.*

HOC eodem anno 1541. 7. Aprilis,
Magister Frânciscus Xauier ex portu
Vlyssipponensi in prætoria nauis,
qua Martinus Alfonso Sassa Prætor ve-
hebatur, feliciter in Indiam soluit.

Magister autem Simon in Lusitania remansit, remanendi autem causa eiusmodi fuit. Dum idoneam in Indiam nauigandi tempestatem ambo expectant, ne otiosi interirent, pro sua consuetudine, homines ad veram pietatis studium excitare incipiunt, & in his præcipuam Lusitaniæ nobilitatē: & vitæ exemplo, pijsque monitis plurimū profecerunt. Quæ de causa ex aulicis viri nobilissimi Regem ipsum docent, quanta in hominibus virtus, ac prudentia sit: monentque secum cogitet, num in Lusitania vtiliores eiusmodi homines, quam in India, futuri sint. Quod nostri subodorati, ad Ignatium scribunt, quid præsentiant: vereri se, ne Regis autoritate, contra Summi Pontificis mandata, in Lusitania diutius hæerere cogantur. Ignatius cum id egisset, ut Pontifex rem totam intelligeret, eamque Pontifex Regi liberam reliquisset, eos per epistolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam esse: itaque Regi per omnia obtemperent: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (si Rex forte scire velit, quid ipse sentiat) videri, ut Franciscus in Indiam proficiscatur: Simon in Lusitania remaneat: quod vtique

vtique consilium Rex probauit. Nec sunt disseminatæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

ALFONSUS SALMERON & Paschasius Broetus in Hyberniam legantur. Cap. IIII.

HOC item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum per ampla potestate, nuntij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniam missi sunt. Quæ potestate castè, prudenterque vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos. Regis Angliæ potentia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studuerunt: fidei Christianæ dogmata imperitis explicarunt. Pecuniam neque exegerunt vnquam, neque spontè oblatam acceperunt: si quid multæ nomine imperassent, id totum egenis tribuebatur, ipsi nihil penitus attingebant. Atque hac sobrietate vitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquandiù versati, in Galliam redierunt,

P s quod

quòd aditum veritati clausum, & insidias à perditis quibusdam hominibus sibi fieri comperissent, qui eorum vitam pretio Anglis mercatoribus addixerant, vt eos Hèrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus diuinitus effugerant. Certior factus de periculo Summus Pontifex, iusserat quidè, vt illi se in Scotiã transferrent, cum eadè potestate: sed cum illa Prouincia, pessimè aduersus sedem Apostolicam iam tum affecta esset, animique nobilium ab illius reuerentia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad se reuocauit. Itaque Lutetia iter in Italiam suis ipsi pedibus, tenuiq; pecunia, Apostolici Nuntij sunt ingressi. Et cum bellum in Hispaniam Gallia instrueret, quasi speculatores Lugduni intercepti, in vincula conijciuntur: à Cardinalibus Turnonensi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & viatico, equisque benignè donati, Romam ad Ignatium remittuntur. Interea Faber cum D. Ortizio in Hispaniam hoc ipso anno 1541. est profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, professione ædita, in Germaniam, Pont. Max. iussu, missus est. Et vt

cx

ex ijs, quæ diximus, perspicitur potest, ex quo à Summo Pontifice confirmata nostra Societas est, vix anno vertente in Italiã, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam disseminatam illam videre licet.

DE COLLEGIIS CONIMBRICENSIS, & GOENSIS, ac ROMANÆ DOMO. Cap. V.

HOC rerum statu, Ioannes III. Lusitanix Rex, vt Indorum salutem conuuleret, misso ad Indos Francisco Xauier, alios ex nostris, qua ratione in annos singulos posset mittere, cogitauit: Collegiumque nostræ Societati decreuit omnium primus instituere, quod illius propagandæ in Lusitania, quasi seminarium esset. Quare ad celebrem Conimbricensem Academiam à se fundatam, nostrum quoq; Collegiũ adiecit: cuius collegij propagatio, & soboles, origo reliquorum in Lusitania collegiorum est. Ad quod quidè constituendum Ignatius ex nostris, qui & Romæ erant, & Lutetiæ, in Lusitaniam ado-

adolescētes aliquot, virosque probatissimos anno 1541. & 1542. ad Simonem missi. Mittebantur autem nostri id temporis ab Ignatio (vt obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc ferè modum, Pedibus suis peregrinabantur: non vno omnes habitu, sed semper vilis mendicatio vivebant: in hospitali pauperū domo, ubi eius erat copia, dormiebant. Si quando vel victus ex elemosyna deesset, vel lectus, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reservata. In plateis, pro loco, & tempore concionabatur: hortabantur quoscunque nacti erant, ad detestationem vitiorum, ad confessionem, orationemque, & veræ pietatis cultum: egredientes hospitium armabat oratio: ingredientiæ excipiebat. Diebus Dominicis, qui Sacerdotes non erant, aut sæpius etiam confitebantur, & communicabant: inter ipsos summa pax, summa concordia: & quod mirabilius est, in magnis laboribus, magna alacritas, animusque semper lætus, &, præ laborandi pro Christo, patiendi que desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestiis, aut periculis cogitans. Imbecillus qui maximè in

ambulando erat, antecedebat alios, vt quod ille poterat, ad id se valentiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebant, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quod nostri, si quid in via accidisset, sese reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & servabatur diligenter, vt si quis fortè morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidem tempus, reliqui omnes consisterent: si diuturnior fore videretur, vnus certe remaneret, qui ad egrotum subleuandum, videretur aptissimus. Hunc in modum, illis initijs, nostri Roma mittebantur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hispaniã: hoc modo in Lusitaniam vsque profecti sunt, qui collegij Conimbricensis fundamēta iecerunt: qui benignè à Rege accepti, dū Conimbricæ res futuro collegio paratur, Vlyssippone aliquãdiu cõmorati, domus sancti Antonij initium etiam fecerunt. Sed etiam in India, simulatque Francisci Xavieri virtus, & prudentia tractari ab hominibus illis, & agnosci cœpta est, vberes protulit ex se fructus, vt suo loco dicã. Anno enim statim 1542. Goræ, quæ ciuitas regia

Regia est, & Indicarū omniū, quæ Lusitania Regi parēt, metropolis, Collegiū quod ad alendos Gentiliū filios ad Christi fidē conuersos, atq; educandos, Lusitanorū liberalitate, iam tum fuerat informatū, nostris datum est: vt eorum ipsorum puero- rum ad pietatem informandorū curā susci- perent, & venientes suos ex Lusitania fra- tres exciperent, & accolas Societatem in- gredi volentes probarent: essetq; Colle- gium illud Christianæ fidei hōstibus qua- si propugnaculum quoddā oppositū. Mul- tum ex humili ducta principio duo hæc Collegia, Conimbricense & Goense cre- uerunt: Nam ad 200. Conimbricense ex nostris continet: Goense ad 120. & in vtro- que disciplinæ omnes ingenuæ, quæ qui- dem à Theologo non sint alienæ explican- tur: & quicquid apud Indos à nostris ge- stum est: quicquid apud Iaponios, Sinas, Persas, Æthiopes, & alias innumerabiles nationes, veri Dei ignoratione cæcas esse- rūt, ex his duobus Collegijs profectū est maximè. Ex quo intelligimus Collegiorū quæ in vniuersa societate constituta ha- stenus sunt, primū omniū tenere locū Co- nimbricense, Regis Lusitanicæ munificētia iam

iam tum informatum, postea verò etiam perfectum. Collegiorum dico: nam Roma- na domus reliquæ Societatis parens est: ex qua, vt ex matrice quadā Ciuitate, Ignatij opera & consilio, Colonia deductæ in di- uersas terras, & propagatæ sunt. Quæ qui- dem domus Romana cum ipsa Societate nata est: Siquidem exeunte anno 1540. templum Beatæ Mariæ (vt vocant) de Stra- ta, Petri Codatij industria, & beneficio no- bis additum est. Hoc autem templum hu- mile tunc fuit ac perexiguum, sed cū cō- fluentes ad verbum Dei populos propter eius angustias nō caperet, multis postea additamentis auctū est: atq; diuersis tēpo- ribus varias informas commutatū. Donec anno 1568. Alexander Farnesius Cardina- lis, Pauli III. Sapiētissimi Pōtificis nepos, ac S. R. E. Vice cancellarius, Princeps ex- cellenti autoritate, eximiaq; prudētia, qui Societatem nostram ab ipso eius exordio, singulari patrocinio cōplexus est, vt benè mereretur de suis ciuib⁹, atq; adeo de vni- uersa Ecclesia Dei, & aui sui Pōr. Max. ma- ximū in ordinem nostrū beneficiū immor- talitati consecraret, & præstantem suam in nos beneficentiam testatā reliqueret, tē- plum

plum amplum, magnificum, pulcherrimū, à fundamentis excitare constituit, regio sumptu, opere præclaro, structura mirabili, in quo mortuus cōderetur. Et quidē merito, vt quoniam Farnesiorum familia, Societatis nostræ constituēde princeps fuit, ipse qui eiusdem familiæ decus ac lumen est, in eo templo, atque in ea professorum domo, quæ ipsius Societatis caput ac parēs est, principem locum obtineat. Anno verò 1543. templum sancti Andrææ per opportunum ac propinquū, opera ac studio Philippi Archinti Seleuciarum Episcopi, ac Summi Pontificis, tunc in alma vrbe Vicarij, & de vniuersa Societate optimè meriti, ipsius Pontificis Summi decreto adiunctum est. Nam Philippus iussu Pont. Maximi cum obiret vrbis omnes Ecclesias ac lustraret, vt earum sacra tecta tueretur, & ea quæ ad cultum earum, atque ornatum pertinerent, in D. Andrææ templum incidit, curam quidem animarum habens, sed à pastore suo deferrum, & fœminæ custodię commissum. Cuius rei indignitate, per motus Pontifex eiusdem Philippi monitu, illud nostris decreuit adiungere, qui in vicino Beatæ Mariæ templo, omni pietatis

tatis officio, Romanum populum ad bene beateque viuendum excitabant. Paucis post diebus, huic Pontificis decreto reclamatum à multis est. Sed Archintus vir prudens, atque acris animi, magnique eorum conatibus vehementer restitit, & verissimis grauissimisque rationibus persuasit Pontifici, ratum vt suum decretum haberet, nostrisque in tradita iam possessione permanere, liceret. Itaque hoc ipso in templo D. Andrææ domus, quam incolimus, anno 1543. ædificari cæpta est. Porrò animarum cura vtriusque templi, Sanctæ Mariæ de Strata, & Sancti Andrææ, ne impedimento nostris esset, autoritate Pontificis cum redditibus in Ecclesiā Sancti Marci vicinam ac per celebrem translata est.

*PATAVINUM COL-
legium. Cap. VI.*

PER idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à Summo Pontifice Venetias est P. Iacobus Laines, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cum strenuè suo fungeretur mu-
Q nere,

nere, in Andræam Lippomanum Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virû Patritium, ac religiosum incidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumq; perspicuens, & Societatis nostræ institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cum Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiã Prioratum Diuæ Magdalenæ, ordinis hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorum cõtra Turcas à Germanis constitutum: quæ in Collegij Societatis institutionem conferre decreuit: & dum res à Summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solùm futuri beneficij spe, sed presentis etiam vtilitate frueretur. Itaque Roma missi Patauî ab Ignatio sunt anno 1543. qui cum Ioanæ Polanco, & Andræa Fruasio (iam tum in Patauina Academia studijs literarum operam dantibus) sese coniungerent, & collegij fundamenta ponerent. Anno deinde 1546. impetrat^o à Paulo III. Pontifice Maximo Prioratus est, ac sedis Apostolicæ auctoritate, Collegij vsibus in perpetuum consecratus. Sed anno 1548.

nostris

nostris, vt in possessionem mitterentur, à Senatu Veneto petentibus, quidam sanguine Priori Andrææ maximè coniunctus, vehementer obstabat: & vt erat Senatoria dignitate, & opibus inter suos præstans, facile, Iacobo Laini, & Alfonso Salmeroni, rem curatibus, aduenis, ignotisque hominibus, & pauperibus negotium exhibebat. Accidit etiam, vt aliquando in Senatum ingressi, vt suæ postulationis rationem exponerent, penè exhibilarentur: quod illo Patrum consensu, homines specie, habituque contemnendi, indigni viderentur. Sed silentio tandem impetrato, causaque ab Iacobo perorata, magna omnium consurrectio facta est, & perhonorifica cõplatio: cum in homine prudentiã, & dicendi vim, modestiamque admirarentur. Sed cum difficultates perrumpere nostri non possent: neque aduersarij potentissimi cõsilijs obistere, ad Ignatium Laines scripsit, quo loco res esset, petijtque vt ad illã conficiendam, felicemque exitum à Domino impetrandum, sacratissimum Misæ sacrificium offerre Deo dignareretur. Fecit Ignatius quod rogabatur ipso die natali Beatæ Mariæ, Iacoboq; rescripsit: Feci

Q²

quod

quod rogasti: esto bono animo, nec te hæc res sollicitum habeat, sed confectam puta. Nec fefellit euentus. Octauo post sacrificium die, frequens Senatus ea de re habitus est, & omnibus omnium ferè sententijs, possessio nostris adiudicata. Permirus autem illius Reip. peritis videbatur, & inuitatus, tantus frequentissimi Senatus, pro peregrinis, aduersus ciuem consensus. Atque vt eiusmodi euentus Deo, non hominibus tribueretur: quo die relatum ad Senatum de hac re est, probatissimi Senatores, qui nostras partes agebant, eo die in Senatum non venerunt: ne quid homines sibi, de diuina laude decerperent, & nos non hominibus, sed Deo niti, disceremus: qui etiam salutaria effecit, quæ in perniciem ab aduersarijs parabantur. Nam cum iactata de nobis, qui in Collegio Patauino eramus, multa ab aduersarijs essent, vt nos in periculi suspicionem adducerent, Senatus decreto, in nostram vitam inquitum diligenter est: eaque à quibus mandatum erat, inuenta, & scripta sunt ad Senatum, quæ nos suspicione liberarent, & Societatem nostram probitatis testimonio commendaret. Eodem anno 1542. in

Gal-

Galliam Belgicam nostri, non tam sua voluntate, quam necessitate quadam, sunt ingressi. Nam cum bellum inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Galliarum Regem, repetè exarsisset, Hispani omnes, Flandriq; qui in Gallia versabatur, Gallia excedere iussi sunt: quo tempore, quindecim, sexdecimus de Societate, partim Itali, partim Hispani, Lutetia, Parisiorum literis dabamus operam. Ex quibus, vt Regio edicto satisfaceret, Italici Lutetia remanentibus, Hispani in Belgicam amicam Prouinciam, Duce Hieronymo Domencoco, ac moderatore, profecti, & studia literarum in Louaniensi academia sumus prosequuti. Ibi verò tantum exemplo à nostris, & Francisci Stradae Latinis concionibus effectum est, vt multi studiosi, egregijque adolescentes & viri doctrina, atq; autoritate nobiles, nostrum institutum auidè arripèret: quos Magister Petrus Faber ab Hispania reuersus ex superiore Germania in inferiorem descendens, suis consilijs postea confirmauit. Et hoc quidè propagata in Prouincia Belgica Societatis semen, & origo est.

Q3

CON-

CONFIRMATUR DE-
 nuo à Pont. Max. Societas, & augē-
 gendi numeri sic potestas. Cap. VII.

A Nimaduerrens igitur Ignatius non modò præclaros adolefcentes ad Societatem animum adijcere, verum etiam viros graues, atque eruditos, Collegiaq; in quibus alerentur, institui, magnum fructum à suis adi: neque tamen sibi per Summi Pontificis decretum licere, omnes qui à Deo vocarentur, in Societatem, professione adita cooptare, à Christi Vicario contendit, vt Societatē ipsam denuò confirmare dignaretur, dilatareq; contractum illum, ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione nostris admittēdis circumseperat: Quod vtique Pontifex (sicut dictum est) anno 1543. pridie Idus Martias magna voluntate fecit: cum patres nostros, vita, doctrinaque sua, vberēs Ecclesiæ Christi fructus tulisse intelligeret, vberiores etiam laturos speraret. Ex quo tempore magnum Societas nostra incrementum cæpit. Inter cæ,

Lib. 2. c. 17

tercæ, cum semen illud, quod Petrus Faber, ac Iacobus Laines in Parmensi sòlo sparserant, feliciter adolesceret, multiq; essent Sacerdotes, illorum studio discipuli, Socij voluntate, qui, quod illi plantarant, ipsi rigarent, atque excolerēt, & Parma magna pietatis accessio, quotidie fieret: inimicus homo per concionatorem quendam hæreticum zizania superfeminare conatus est: qui multa impia, atque hæretica ex suggesto iactauit: & Sacerdotes illos, quorum vitam, doctrinamq; obstare sibi intelligebat, falsi criminis inuidia onerare aggressus est. Itaq; grauis in illos (quãuis profus innoxios) quos Cõtemplares vocabat, tēpestas coorta est, quæ in nostrum etiã nomen erupit. Nam etsi illi beneuolentia tantum nostri erant, & imitatione magis, quàm professione: in nos tamen quasi in autores, conferebatur culpa, aut nobiscum certè communicabatur. Ignatius igitur curauit in primis, vt Summus Pontifex, quod Parmę gestum erat, intelligeret. Qua re permotus (vt par erat) grauiter Pontifex, & alijs contagionibus malorum admonitus quæ in nonnullis Italia Ciuitatibus serpere quotidie magis

Q4 nun-

nunciabantur: ex vniuerso Cardinalium Collegio sex omnino delegit, qui summa cum potestate in hereticos inquirerent, & in perenni quadam vigilia aduersus Ecclesie hostes essent. Quod præclarum inuentum, non vbi solùm, sed Italiae etiam vniuersæ, exitit salutare. Illud etiam acriter pugnavit Ignatius, vt, quæ in Sacerdotes illos conijciebantur, ea iudicio excuterentur, ac proferrentur in lucem, ne qua ex silentio infamiae nota illorum vitæ, nostroque nomini inureretur: quod, multis repugnantibus, atque obnitentibus, tandè vicit. Ergo illi, sententia pronuntiata à Ludouico Milanese, Prætonotario Apostolico, ac Vicelegato, omni criminis suspitione liberati sunt.

COLLEGIUM COM-
plutense. Cap. VIII.

EX eorum numero, quos Roma ab Ignatio, anno 1547, ad Conimbricense Collegium constituendum missos fuisse diximus, Franciscus Villanoua fuit. Qui cum ex longi itineris laboribus, in-

commoda

commoda vteretur valetudine, medicorū consilio, & patrum nostrorum voluntate, vt cælum mutaret, Complurū venit. Vbi, vtcunque ex morbo confirmatus, sedem, Ignatij iussu, fixit: & homo natu grandis, ad Grammatices studium aggressus, verborum inflexiones, atque nōminum meditari cœpit, & puerilia rudimenta studiose deuorare. Quo in labore duos annos posuit, summa inopia, & tolerantia, rerumque humanarum contemptione: sed pari vel hominum admiratione, vel fructu. Nam homo literarum rudis, conditione humilissimus, ignorus nomine, doctissimos, grauissimosque viros, in nobilissima Academia consuetudine ita sibi deuinxit, vt spiritū hominis, prudentiamque admirati, ad illū de rebus suis referrent, illum sibi magistrum exercendæ pietatis asciscerent, illū duces sequerentur: plusque illi autoritatis apud bonos adderet virtutis opinio, quam inopia adimeret doctrinæ. Adiuncti sunt paulò post tres alij, quorum exemplo, commoti Scholastici nonnulli, ad nostræ institutum Societatis animum applicuerunt. Qui quidem molestijs perfuncti sunt multis, & rei nouitate, & falsi criminis

Q5

suspi-

suspensione commotis. Qua suspensione nostri; cognita veritate, publico. M. Vela Academiæ Rectoris testimonio liberati sunt. Resq; cum aliorum benignitate, tum verò Doctoris Vergaræ in primis, Canonici Conchenfis studio, ac beneficentia, eò progressa est, vt commodum, numerosumque Collegium Compluti habeamus. Ex quo lógum sanè esset enumerare, quot vel maximis ingenijs adolescentes, præstantiq; scientiæ, ac virtutis spe, vel viri sapientia, prudentiaque laude clari, Societatem nostram sint ingressi. Vt mihi quidem Complutense Collegium, principii constituendæ, propagandæq; in Hispaniarum prouincijs Societatis, & quasi seminarium præcipuum fuisse videatur.

IGNATIUS IN URBE

pietatis opera instituenda curat.

Cap. IX.

SED non modo domesticarum rerum, & vniuersæ Societatis sollicitudinem gererebat Ignatius, verùm etiam curæ, & cogitationis suæ, quam poterat parte,

in

in externorum vtilitates deriuabat. Quâ obrem multa, quæ consuetudine inoleuerant vitia, abolenda, multa in vrbe instituenda curauit, quæ cum hominum essent salute coniuncta, Illud in primis, vt Decretalis Innocentij III. hominum vitæ maxime necessaria, & salutaris, infrauretur: qua nimirum cauetur, ne medici corpori curando manum prius admo- *Cap. cum infirmitas de pen. et remiss.*
ueant, quam agrotantis anima confessione curata sit: mitigata tamen illius decreti seueritate, & que moderatione adhibita, vt vno, atque altero die medicis agris adesse possit: tertio verò nullo modo, nisi prius confessi sint. Quod quidem decretum Sanctissimus Pius Quintus, sui Pontificatus initio, seuerioribus etiam legibus in perpetuum sanxit. Præterea eum in vrbe tanta Iudæorum esset turba, nullus tamen locus erat, quò se recipientij, si qui forte, quod super eorum adhuc positum est, Dei misericordia sublato velamine, ad Christi lucem se se conuerterent. Nulli doctores certè, qui illos ad Ecclesiæ gremium venientes, erudirent: nulli redditus ad subleuandam eorum inopiam, constituti. Ergo, ne tantus peri-

2. Cor. 3.

periret fructus, eos ex nostris angustijs, domi nostræ aliquot annos sustentare, erudire, & in certo genere vitæ collocare, non dubitauit Ignatius: multiq; ex Iudæis vel charitate nostrorum allecti, vel exemplo suorum commoti, ad Christum conuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerunt Iudæorum primarij, qui ad Christianam fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim reuincebāt Iudæos ostendentes per scripturas, esse Christum Iesum. Verū ne hæc utilitas exigui temporis esset, in eam rem diligentiam suam nauauit Ignatius, vt locus in vrbe constitueretur, qui Catechumenis recipiendis esset, sustentandisque accommodatus: quod magnjs laboribus tandem perfecit. Et quo mollior illis ad Christum via esset, à Paulo III. Pont. Max. impetrauit, ne quid suarum rerū amitterent, neue detrimento Christi fides ijs esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: imò verò Iudæorum liberis, ad Christum contra parentum voluntatem venientibus, bona ipsorum omnia integra omnino essent. Et quæ ab illis vsuris fuissent parta, quorum iusti Domini ignorarentur, atque iccirco

per

per manus Ecclesiæ essent in pios vsus conuertenda, Iudæis ipsis ad sanctissimam Religionem conuersis, in suscepti baptismatis gratiam tribueretur. Ad quæ illud etiã deinceps à Iulio III. & Paulo III. præclare additū est, vt singulæ Italię Iudæorū Synagoga, certam pecunię summam, ad eos alendos, qui ex Iudaica perfidia euadunt, huic Cathecumenorum domui quotannis impendant. Multaque alia ad illos vel inuitandos, vel in Christi fide retinendos, sapientissimè constituta sunt. Ex quo magnus aditus apertus est ad illius gentis salutem, multiq; se ex reliquijs, & fœce illa Israël ad Christum adiunxerunt.

Ad hæc, magna Romæ muliercularum earum visibatur multitudo, quæ ex prostituta pudicitia quæstum faciebant: (maior enim per id tempus, morum in vrbe licentia, quæ Sanctissimorum Pontificum vigilantia, seueris postea legibus cōpressa est) & vrbs ipsa meretricijs sordibus obsolescebat: erantq; istiusmodi muliercularū non nullæ, quæ diuino instinctu, cuperent aliquando se, ex impura illa flagitiorum voragine, in portū salutis recipere. Ad quas alendas, Diuæ Magdalena (conuersarum vulgo

vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuam se religioni consecrarent, & illius limen eo animo ingrediatur, ut ex illo pedem nusquam efferre constituant: quo minus late patent eius Cœnobij fructus. Nam permultæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc perfugio excluduntur: quibus tamen locus aliquis dandus est, quo se recipiant, dum maritis reconciliantur, ut à vitæ honestate, quam perunt, absit periculum. Porro aliæ emergere quidem ex fœcibus illis vellent: sed non continuo se diuturnæ pœnitentiæ dedere: neque si ut pessima fugiant paratæ sunt, sectari iccirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, ut omnium salutem consulere: & ne qua esset, quæ victus quærendi difficultatem, suæ turpitudini prætexeret, locum per opportunum instituendum curavit, quod omnium esset commune perfugium. Cùm igitur hoc suum laudabile, & præstantis operis consilium principibus multis viris, ac fœminis cõmunicasset, quorû autoritate, ac benignitate cõficeretur: operam suam illi qui-

quidem sunt, facultatesque polliciti, si quis inueniretur, qui eius rei perficiendæ princeps, & autor esse vellet. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potius aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac recusatione, diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri, ut omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationem excogitavit. Ex area quadam nostra, quæ Romæ ante templum nostrum est, Petrus Codarius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquæ Urbis ruinis. Tum Ignatius Codatio ait, vendito lapides Petre, summamque ex eis centum aureorum mihi conficito: fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducẽ sequatur: subsecuti sunt reliqui: & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum: Sodalitasque instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ, nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quæstu abductas, ipse-

vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuam se religioni consecrarent, & illius limen eo animo ingrediatur, ut ex illo pedem nusquam efferre constituant: quo minus latè patent eius Cœnobij fructus. Nam permultæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc perfrugium excluduntur: quibus tamen locus aliquis dandus est, quo se recipiant, dum maritis reconciliantur, ut à vitæ honestate, quam petunt, absit periculum. Porro aliæ emergere quidem ex foecibus illis vellent: sed non continuo se diuturnæ poenitentia dederunt: neque si ut pessima fugiant paratæ sunt, sectari iccirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, ut omnium salutem consulere: & ne qua esset, quæ victus quaerendi difficultatem, suæ turpitudini prætexeret, locum per opportunum instituendum curavit, quod omnium esset commune perfrugium. Cùm igitur hoc suum laudabile, & præstantis operis consilium principibus multis viris, ac foeminais cõmunicasset, quorû autoritate, ac benignitate cõficeretur: operam suam illi qui-

quidem sunt, facultatesque polliciti, si quis inueniretur, qui eius rei perficiendæ princeps, & autor esse vellet. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potius aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac recusatione, diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri, ut omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationem excogitavit. Ex area quadam nostra, quæ Romæ ante templum nostrum est, Petrus Codarius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquæ Urbis ruinis. Tum Ignatius Codatio ait, vendito lapides Petre, summamque ex eis centum aureorum mihi conficito: fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducè sequatur: subsequuti sunt reliqui: & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum: Sodalitasque instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ, nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quaestu abductas, ipse-

ipsemet sapen numero, ne perirent, vel in matronæ alicuius honestæ domum, instituendas ad virtutis studium, id ætatis vir, & Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Oforiæ (ea Ioannis V. cæsaræ Cæsarei apud Pontificem legati erat vxor) pietas, atque benignitas in primis enituit. Cùm autem Ignatio obijceretur, in curandis huiusmodi mulierculis malè operam poni, quippe quæ in vitijs iam oc caluissent, facile quæ reuerterentur ad vomitum: minimè sanè, inquit Ignatius: Sed si omnibus meæ vitæ curis, atque laboribus id possim efficere, vt vel vnã noctè, peccato vacuam præterire istarum aliqua velit: omnes ego quidem nervos contendam, vt vel illo tam exiguo tẽpore Deus, ac Dominus noster non offendatur: etiam si sciam illam statim in ingenium redituram. Orphanorum etiam solitudini, vt cõfuleretur, multum laborauit: itaque eius etiã opera, duæ habitationes in vrbe sunt constitutæ: in quibus pueri, & puellæ parentum orbatæ præsidio, ac vitæ commodis destituti, à periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ molestijs, & separatim moribus, doctrina, artibus instituuntur.

Illud

Illud etiam excogitauit, in lubrico versanti Virginum pudicitia, qua ratione succurreret: ne videlicet puellaris castitas, aut matrum turpitudine, incuriãue defloresceret, aut paupertate. Quamobrem præclarum, omni quæ laude dignum Cœnobium constructum est Sanctæ Catherine, vt vulgo vocant, de funarijs: in quod, tanquàm in asylum, arcem quæ transferuntur adolescentulæ, quæ in periculo pudicitie versantur. Et hæc quidem Ignatius Romæ, & alia id gentis nonnulla, ad proximorum salutem effecit. In ijs autem operibus constituendis, hanc seruabat rationem. Consilium suum, cum certis hominibus, grauius, prudentibus, & ad omnem charitatem propensis, communicabat: è quibus Iacobus Crescentius, nobilis Romanus, intimus Ignatij amicus, & ad omnem pietatem semper propensus. Franciscus item Vanurius, Pontificis summi Eleemosynarius, Laurentius Castellus, alij quæ nonnulli præstabant: quibus consiliarijs Ignatius, adiutoribus quæ usus est. Rebus inter ipsos agitatis, compositis quæ, opus ipsum primarijs viris, locupletibus, benignis proponebatur, quorum opibus, atque autori-

Rate

tate niteretur: in primisq; aliquis. S. R. E. Cardinalis deligebatur, qui ad patrociniū eius operis suscipiendū, videretur aptissimus. Constituta deinde sodalitate, sancitis legibus, totius gubernationis ordine, rationeq; præscripta: cum iā suam operā minuisse necessariam intelligeret, vigiliam suam alijs tradebat Ignatius, seque sensim ad alia æque vtilia inchoanda cōuertebat. Neque enim otiosa esse illius charitas poterat, sed semper nouum aliquid meditabatur hominibus salutare.

VARIIS LOCIS COLLEGIA INSTITUUNTUR. Cap. X.

DVM hæc Romæ Ignatius ageret, totus in Dei gloriā intentus, Deus eius gerebat curam, & res Societatis propagabat, mouebatque hominum animos, nostrorum patrum integritate, ac charitatis studio excitatos, vt eos aut expeterent beneuolè, aut accersitos studiosè retinerent, & apud se certis in sedibus collocarent. Et quamuis omnibus, qui petebant, satisfieri, in tanta nostrorum paucitate,

non

non poterat: conabatur tamen Ignatius Dei gratiam non negligere, sed eos ipsos quos habebat, in ea loca dispergere, ac distribuere, in quibus vel propter ipsorum locorum opportunitatem, ac naturā, vel propter ciuium ingenium, & in nostros beneuolentiam, vberiores fructus sperabantur. Cum igitur Hieronymus Domenecus, ciuis Valentini, non solū se (quod multo antea fecerat) sed sua omnia etiam Societati consecrare, & Collegium ex suis redditibus Valentini inchoare statuisset, Ignatius illius Ciuitatis amplitudinem, & nobilitatē, ac Gymnasij celebritatem, secum reputans, & vicinorum oppidorum, ac pagorum copiam, ad quos excursions facere nostri possent, & apud illos vtiliter aliquando versari, Iacobum Mironum (qui Lutetia Parisiorum, anno 1541. Conimbricam venerat, & eius Ciuitatis Collegio aliquandiu præfuerat) aliosque nonnullos anno 1544. Valentiam destinauit, vt Valentini Collegij ponerent fundamenta. Quod illi quidem fideliter præstiterunt. Ano verò 1545. diplomate à summo Pontifice impetrato, certis redditibus constitutum est Collegium

gium illud, quod & copioso optimorum iuuenum in Societatem ingredientium prouentu, & ipsorum ciuium fructu, hætenus Dei benignitate semper floruit. Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Lusitaniæ Regis filiæ (quæ Philippo Hispaniarum Principi nupsit) Regis iusu, ex Lusitania in Castellam profecti sunt: & Pinciæ commorantes, eius Collegij prima fundamenta iacerunt. Quod initio quidem tenuè, ac perangustum, ita postea amplificatum est, ut propter eius oppidi magnitudinem, ac frequentiam, & eos qui percipiuntur fructus, ad Collegium domus etiam Professorum addita sit.

¶ Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentis vicino, soli amœnitate præstanti, hoc ipso tempore Collegium nobis inchoatum est: quod eius oppidi Dux D. Franciscus Borgia, eximia Societatis opinione, ac beneuolentia incitatus, à fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem, ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabiliiuit, temploq; exornauit. Missiq; sunt Roma ab Ignatio anno 1545.

ex

ex nostris quinque, qui cum alijs in Hispania se coniungerent, & primi Gandiense Collegium habitarent.

*DE MORTE PETRI
Fabri. Cap. XI.*

Gandiensis Collegij suator in primis, atque adiutor extitit Magister Petrus Faber, qui Romæ anno 1546. Kalend. Augusti, quo die Beati Petri Apostolorum principis vincula celebratur, ex hac vita migravit ad Dominum. Vir planè admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Villareto diocesis Gebennensis, anno M. D. VI. humili loco natus est, parentibus quidem agricolis, sed pijs: quorum ille vestigijs insistens, tanta iam inde ab ineunte ætate, religionis indicia præbuit, ut singulariter à Deo electus esse videretur. Nam & septimo ætatis anno, eximios quosdam ad pietatem sensit instinctus: & duodecimo, conseruandæ castitatis præclaro quodam incensus studio, eiusdem vortum in agro emisit: & tam ardenti in sapiëntiæ studium incitatus est desiderio, ut cõ-

R 3 tra

tra voluntatem suam pater, à pastoritia illum cura, pecorisq; custodia, ad literarum ludum traducere cogeretur. Quo in ludo, optimæ indolis, excellentisq; ingenij specimen edidit: grammaticisq; mediocriter eruditus, Lutetiam Parisiorum, vnde vigesimum annum agens, profectus est. Ibi post Philosophiæ curriculum feliciter emōsum, Magistrali Laurea insignitus, cum magnis scrupulorum stimulis conficeretur, & vel in desertum locum se abdere, radicibusq; victitare, vel alia æque graua, ad eum depellendū angorem sibi proponeret: neque tamen vlla in re eius animus acquiesceret, in Ignatium incidit (quemadmodum diximus) à quo liberatus omnino, & ad eius vitæ cūsum, quem postea Socij omnes sunt ingressi, primus adductus est. Confectis studijs, in Italiã dux reliquorum venit. Roma deinde Parmam primū, tum in Germaniã à Sūmo Pontifice missus est: postea etiam cum D. Ortizio in Hispaniam, haud ita multo post reuocatus iterū est in Germaniã. Qua in Prouincia insigni doctrina, vitæ grauitate, atque prudentia, Catholicorum Principū animos mirificè sibi obligauit. Pergratus ille fuit

Alberto

Alberto Cardinali Magūtino, apud quem diutiùs habitauit, Psalmosq; Dauidicos in schola Theologica Maguntie est interpretatus. Gratus Othoni Cardinali Augusto, Episcopo tunc Spirensi, multisq; magnatibus, principibusq; Catholicis. Hæreticorum furorem vehemēter repressit, ac cū illorū antesignanis & magistris in primisque cū Bucero sæpenumero est cōgressus, tā acriter ac fortiter vt (nisi illi obduruissent) fidē, quā ipse profitebatur, facillè illis probare potuisset. Admirabilè pro Hæresiarhis, totaq; Germania orandi spiritū à Domino acceperat: sentiebatq;, ac verò apertè etiã prædicabat Catholicã religionē suæ integritati, atq; pristino splendortū demū restituendā, cum quorundā bonorū sanguine, Dei ira primum esset placata. Ex Germanis, Petrū Canisū hominis fama excitatū, atq; ipsum vidēdi desiderio Maguntia Colonia profectū Christo lucrificis, Societatiq; primū adiunxit. Hospitem suū Maguntinū Carthusianū effecit. Colonia multas sæpè cōciones Latinas habuit, nō solūm in sacrorū hominū cōuentibus, sed etiam in tota Academia, easque mira, & graui pietate conditas. In templo verò

R 4 D.

D. Vrfulæ, locum sacrum (quem verissimè auream cameram vocant) beatissimarum Virginum ossibus, atque reliquijs refertissimum, ac caelestem quendam odorem spirantem, humi abiectus diù, multumque venerabatur. Vbi inter sacrificandum, sicut alias sepè, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit. Infracto semper pectore peruerforum hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentiù maledicta contempsit: denique nostræ Societatis bonù odorem vbique sparsit: eique in nobilissimam illam & religiosissimam olim Prouinciã, viam aperuit, in qua ipse seminauit cum lacrymis, quæ posterius cum exultatione metèrent. Eius exemplo permoti Monachi Carthusiani, in publico conuentu, vniuersam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumque suorum fecere participem. In Belgica deinceps Prouincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus; quibus cum vixit, venerationi fuit. Postremò dū ex Hispania, vt Tridentino concilio adsit, à Pontifice Maximo accersitus, anni tempore grauisimo, urbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, breuique extinctus

ctus est. Sed eius iacturam Iacobus Laines, atque Alfonso Salmeron refecerunt, in eodém Concilio Pontificis Max. nomine, iam tum commorantes. Fuit Faber omnino, vir maximè pius, eruditus, spirituū dictione excellens, sanitatum dono ornatus, orandi, meditandi; assiduitate præstans: tantæ verò abstinentiæ, vt aliquando sex totos dies cibi potusque nihil sumperit. Obedientiæ in primis cultor, & tenax, sui contemptor egregius, Dei gloriæ, hominumque salutis cupidissimus: famulari, quotidianoque sermone, ad permouendos animos, in primis efficax: grauitate morum, & suauitate quadam solida venerabilis. Diuinis illustrationibus mirificè abundabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem, quasi commentarium de eiusmodi rebus scripsit: tum ex ijs literis, quas ex Germania, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodém spiritu, & caritate, & cōsuetudine sibi coniunctissimum, quasi ad alterum se, fraternè misit. Quarū literarum particulam, in qua de se loquitur, vt plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus. ¶ Vtinã (inquit) tibi, frater charissime, explicare possẽ, quæ & quãta

bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, usque ad hunc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permanerint, quæ cognouerim, quæ feram in ijs quæ ad Deum, quæque ad sacratissimam eius matrem pertinent, & ad beatissimos tuos Angelos, tuas animas, quæ vel in cælo, vel in Purgatorio sunt. Interiora verò mea quid referam? eleuationes, & depressiones meas: introitus in me, & exitus ex me: quomodo didicerim mundare corpus, & animam, & spiritum, purificare cor meum, & reiectionis impedimentis præparare, ut diuinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conseruet: petendo ad omnia hæc diuersa dona, quærendo, pulsando? De ijs verò, quæ ad proximum spectant, non minus multa possent dici, in quibus Dominus Deus modos mihi, & vias dedit, veritates ostendit & vitas, ut illum cognoscam, illi de bonis congaudeam, de malis compatiar in Christo, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi compatiar, pro illo gratias & agam, & petam, & veniam, ac remissionem quæram, & excusationes inueniam, & coram Deo, & Sanctis eius bona de illo, ac pro illo loquar. In summa, Iacobe fra-

ter

ter Charissime, nunquam ego non dicam factis, aut verbis exequi, sed neque cogitatione possim comprehendere, quæ beneficia in me Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans: sanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipsi gloria, amem: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illum laudato: illi benedicito: quod ego de vniuersa Societate, & de misericordia Domini tam abundanti, hætenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille. Cum verò ex nostris nonnulli, tanti patris obitu mœrerent, cuius vita plurimum Societati contulisset, plura adhuc conferre posse videretur: ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumque pro hoc Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis, & augeat, & illustret. Quod quidem ita certe factum est. Nam Dux Gandiæ D. Franciscus Borgia, Collegium nostris Gandiæ exædificasse non contentus: se ipsum lapidæ viuum Christo, in spiritualis edificij structuram, offerre constituit. Itaque ad

Igna-

Ignatium scripsit, statuisse nunciū se mundo remittere, & nudum Christum, nudum in Societate sequi: professionemque post mortem Fabri primus omnium emisit, vt ei suffectus, eiusque locum subiisse omnino videretur. Quantum verò incrementi, insigni sanctitate non minus quam nobilitate, huius viri exemplo, & cura res Societatis acceperint, nemo est qui ignoret: cum tot eius opera Collegia constituta, tot adolescentes eximia indole, tot matura grauitate senes, tot viros vel sanguine, vel doctrina clarissimos, eius exemplo commotos, in Societate videamus. Et hæc quidem antequam Prepositus esset Generalis.

UNIVERSI ORDINIS
Carthusiensis erga Societatem Charitas & beneuolentia. Cap. XII.

ET quoniam de præclaro ordinis Carthusiensis erga Societate studio atque beneuolentia mentionē fecimus, non erit abs re sigillatim ea referre, quæ ad Sanctissimi Ordinis de Societate existimationē, atque testimoniū pertinent. Nam qui

hæc leget, intelliget profectò, quam suauē probitatis, ac sanctimonie odorē, nostri patres ab ipso Societatis initio ubique sparserint, quantamque sui admirationem excitauerint: & eorum filij dabunt operam, vt optimorum parentum vestigijs insistant: & vniuersa societas gratissimā se exhibere conabitur religiosis Patribus Carthusiensibus, à quibus se tot charitatis atque fraternitatis vinculis obstrictā videt, eoque pro sua tenuitate, quā simillimo munere remunerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat morum grauitas, & vitæ integritas, vt omnes ad sui admirationē alliceret: ex quo Colonienses Patres Carthusianos ita cæpit, vt sponte sua cū Reuerendissimo P. Petio de Sardis, magnæ Carthusiæ supremo, Generalique Priore agerent, & in publico cōuentu, qui anno Dñi 1544. habitus est curarent, vt Ordo Carthusianus cū vniuersa Societate sanctissimam quandā amicitiam contraheret, nosque in partē bonorum suorum omniū, & quasi hereditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima patrum illorum beneuolentia, sicut ex ijs literis, quas hic subiiciam manifestum fiet.

Fratres

Fater Petrus humilis Prior maioris Carthusia, cæteriꝫ definitores Capituli generalis Ordinis Carthusiensis, Reuerendo in Christo Patri, ac deuotis uiris Dominis Ignatio Præposito, suisq; fratribus nouæ Societatis nominis Iesu, ubilibet locorum constitutis salutem, quam præparauit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera fratres in Domino dilectissimi, de uestra exemplari conuersatione, salutari doctrina, & uoluntaria paupertate, cæterisq; uirtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi seculi resurgentes, perhibemini homines in uia perditionis errantes ad arctā uiam salutis reuocare, uacillantes stabilire, stantesq; ad proficiendum in uirtutibus stimulare, & magnum in Domino Ecclesiæ Catholicæ fructum afferre: gauisus sumus in Domino, gratias illi agentes, quod in tanta desolatæ Ecclesiæ suæ calamitate, qua premimur, excitare dignatus est, & mittere nouos operarios in uineam suam, recordatus misericordiæ suæ. In quo quidem sancto opere, cupientes uobis pro nostro modulo cooperari, fraternitatem uestram obsecramus, per charitatem eius, qui pro nobis non dubitauit animam suam ponere, ne in uacuum gratiam Dei recipiatis: sed in sancto proposito perseverantes, in omnibus exhibeatis uos, sicut Dei ministros, in multa patientia, non deficientes inter labores, pericula & persecutiones, quæ omnibus piè uiuere uolentibus

lentibus occurrere solent: tempore enim suo metentis non deficientes. Et nos fratres, si quid poterimus apud Dominum, diuinis sacrificijs, orationibus, abstinentijs, cæterisq; pijs exercitijs, quorum omnium uobis & successoribus uestris, in uita pariter & post mortem singularem concedimus participationem, uestris pijs conatibus libenter cooperabimur in Domino, postulantes ut nos uestris in orationum & bonorum participatione cõmendatos, suscipere dignemini. Datis Carthusiæ sub sigillo nostro, Anno Domini 1544. feria 5. post Dominicam Cantate. Sedente nostro capitulo generali.

SIGILLETVR.

Pater Prior
Carthusiæ.

IGNATIUS BENE-
faciens malefacta recipit.
Cap. XIII.

Firmata hunc in modum Societate, magnæ & turbulētæ procellæ ad eam labefactandam sunt excitatæ. Romæ quidam

quidam vxorem marito eripuerat, hanc Ignatius à consuetudine illius in D. Marthæ nuper institutam domum transferendam curauit. Hoc factum ille, quod mulierem miserè deperiret, ægerrimè tulit: & vt erat vir acer, ac ferox, & in ipsum Sanctæ Marthæ Cœnobium, fure nocturnis lapidationibus cæpit, & in nostros, iniquis criminationibus debacchari: multaque in vulgus spargere, quæ non solum falsa essent, sed dictu etiã turpissima. Eoque processit (gratia fortasse, qua valebat plurimũ, & autoritate fretus) vt Ignatij nomen publicè insectaretur, & laceraret: & ea nostris per se, & suos coram obijceret, quæ honestè audire non possent. Famosos præterea libellos confecit, & vulgo iactauit, quibus multa nefaria, & impura, multa impia, & scelerata cõtinebantur: vt nostris vix in publicum prodiere, vix cum hominibus de ipsorum salute agere liceret: ita aut conticijs ab improbissimo quoque, aut maledictis excipiebantur. Neque imperitorum modo peruaserat animos hæc infamia, sed virorũ etiã principum, & ipsius Pontificis Maximi aures opleuerat. Cui quidem infamiæ, vt

ob-

obuiam iret Ignatius, eamque patientia, & dissimulatione gliscentem diutius corroboratissimè sinecer, à Summo Pontifice impetravit, vt res tota optimis, integerrimisque iudicibus mandaretur, & nominatim de his criminationibus quaereretur, qua ab illo maledicè esset in nostros iactata. Commissa res est Francisco Michaelio almæ vrbis Governatori, & Philippo Archinto eiusdem vrbis Vicario. Illi diligentissimè inquirunt, ac persecutantur omnia: denique sententiam anno Dñi 1546. ad 3. Iduum Augusti pronuntiant: nostros non solum infamiã liberant, sed laudibus etiam ornant: calumniatori illi silentium indicunt: pœnis propositis, eius petulantiam coërcent: in hominem grauius non animaduertunt: & quidem Ignatio ipso deprecatore. Ille tamen Ignatij, nostrique nominis olim exagitator, vbi cæcus ille infani amoris ardor refrizit, & morbus curatus est, pallinodiam cecinit: medicum amare cœpit, quẽ oderat, & beneficijs eos afficere, quos contumelijs affecerat, tam officiosè ac prolixè, vt præteritam culpam præsentem beneuolentia redemisse videatur.

S Non

Non minor, atque haud scio an sauior procella, ex Cathecumenorum, extracta domo, in Ignatium nostrisque commota est. Illam libido peperit, hanc ambitio, quæ præceps æquæ, ac demens est. Nam Sacerdos quidam illius loci curam gerens, quod sibi aduersarium existimaret Ignatiū, vel in illa cærrè cura administranda, eius consilia videret suis præferri, inuidiæ stimulis incitatus ita exarsit, vt falsis illum odio filique criminationibus in inuidiam vocare, nostrosque infamiae labe aspergere conaretur. Nam & hæresis, calumniam, & auditarum confessionū sacratissima iura violata, & alia, quæ honestè dici non possunt, non est verecundatus obijcere: & Ignatium ipsum viuū flammis cremandum iactare. Sed quia diuini amoris ille flammis ardebat, languentem hunc miseri hominis impetum, & debilitatum, ne repellendum quidem putauit: sed in silètio, & spe pro illo Deum precari constituit, qui quidem seruis suis tacètibus, pro ipsis pugnare solet. Quare hanc iniuriam esse inultam non est passus: à Iudicibus enim damnatus est, & à diuinis perpetuo suspensus, beneficijsque omnibus priuatus,

& of-

& officijs, carceri in perpetuum additus, propter crimina, quæ artificio quodam simulationis aliquandiū recta, dies tandem patefecit.

IGNATIUS SOCIETATEM FEMINARUM CURA LIBERAT.

Cap. XIII.

Eodem fermè tempore, tentata Societas alia ratione est. Nam fœminæ nõ nullæ pietatis retinendæ studio, & perfectionis desiderio flagrantes, à Summo Pontifice impetrarunt, sibi vt liceret sub obedientia nostræ Societatis viuere, & votis se Religionis obligare, idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Isabella Rosella, quæ cum esset matrona honestissima, & optimè de Ignatio merita, eius visendi desiderio ex Hispania vsque Romam venerat: & cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ se regendam tradere omnino decreuerat. Cuius animo Ignatius, vehementer alioquin gratificari cupiens, non potuit tamen hac in re non omni ratione resistere: cum perspiceret, pium

S 2 qui-

quidem esse illius desiderium. sed nobis perincommodum, & valde ab instituto Societatis alienum. Quã eius sententiam, à certa reione profectam, ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium muliercularum gubernatio, quantũ illi molestiã, & occupationis, paucis diebus attulerit. Ergo Pontificem Maximum docet, quanto ea res impedimento Societati sit futura: orat, obsecratque Pontificem, vt se præfenti molestia, Societatem metu perpetuo liberet: neque permittat nostros homines, alijs in rebus magnis, vtilibus, necessarijs occupatos, hac mulierũ cura minus necessaria implicari. Quod vtiq; Pontifex, rationes Ignatij probãs, Societati dedit: literasq; Apostolicas scribi iussit, quibus nostri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarumcunque mulierum cura sub obedientia nostrorum in communi, vel aliãs viuere volentium, anno 1547. 13. Kalen. Iunij. Quo non contentus Ignatius, vt locum hunc maximè periculosum communiret, omnesque aditus obstrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curam Monialium, seu Religiosarũ quarum-

quarumlibet personarum recipere tenemur, per literas Apostolicas impetratas, vel in posterum impetrandas: nisi de indulto illo, & ordine nostro, expressam facientes mentionem. Totidem enim verba Pontificij diplomatis sunt. Sapienterque etiam in Constitutionibus Societate ab ea fœminarum cura remouit Ignatius, honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa, minusq; ab alijs deserta. Vt verò se ab hoc onere suauius eximeret, ad Isabellam Rosselam, cui multis eius beneficij deuinctus erat Ignatius, epistolã scripsit Hispanicè, quam totidem verbis referam.

Venerabili (inquit) D. Isabelle Rosselæ matri ac sorori in Christo Domino nostro. Cum uere atque ex animo cupiam studio tuo ad maiorem Dei gloriam obsequi, teq; in obedientia mea permanentem, ad salutem anime tuæ perfectionemq; dirigere: qua tamen ratione id faciam, haud equalem inuenio. Nam et uires me deficiunt continuis morbis affectum, et tempus, multis magnisq; occupationibus districtum atque implicatum, quas reijcere aut prætermittere, cum mei officij propriæ sint, haud sanè possum, citra meæ salutis dispendium, eiusque seruitutis, quam Christo Domino, eiusque Vicario

debeo. Illa præterè ratio extimulat conscientiam meam, ac uehementer urget, quod uideo, & uerè atque ex animo coram Domino iudico, peculiare hæc foeminarum curam ac præcipuam, quæ uotis nuncupatis sub obedientia nostrorum uiuant, huic minime Societati nullo modo conuenire. Quod, & causas quamobrem ita sentio Beatissimo Romano Pontifici, aliquot ante mensibus explicauit. Quocirca, ad maiorem Dei gloriam fore iudico (quando mihi per obedientiam licet) hanc Prouinciam deponere, quam eiusdem obedientiæ præcepto susceperam. Te igitur non pro spiritali filia sub obedientia mea uiuentem deinceps habebō sed tanquam bonam, piamq; matrem, qualem te mihi semper præstitisti, omni officio ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domini nostri gloriam. Quam unam intuens atque spectās, & sempiternæ eius bonitatis laudem & cultum uberiorem tantummodo ante oculos propositum habens, quantum possum & debeo, hanc curam depono (salua semper obedientia) teque committo ac prorsus relinquo prudentissimo iudicio, obedientiæ, ac uoluntati sanctissimi D. N. Pape, orans interim Dominum, ut anima tua in ipso Deo totius consolationis, & ueræ pacis autore pacem habeat, & diuinæ dulcedinis abundantia ad maiorem eius gloriam perfruatur. Romæ Kal. Octob. 1546. Hæc ille. Qui etiam Ferrariæ, ut noster

stri curā sacrarum sororum eius monasterij, quod mater Ducis fundatærat, ad tempus susciperent, ipsi Duci obnixè postulanti negauit. Et Pinciæ quendam ex nostris, qui lacrymis foeminarum penè eactus, & obedientiæ victus, per similem curam acceperat, ubi rescituit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summam apud Pontificem nititur. Cap. XV.

IS sedatis tempestatibus, alia grauissima iam Societatem commota est: eò periculosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut hæreticorum pestem magis quorundam in prouinciis influentem reptimeret, probatissimos quoque viros, atque doctissimos conquirebat, qui Pastores Ecclesijs destitutis preponerentur. Ex quo Magistro Claudio Iaio de

debeo. Illa prætereà ratio extimulat conscientiam meam, ac uehementer urget, quod uideo, & uerè atque ex animo coram Domino iudico, peculiare hæc fœminarum curam ac præcipuam, quæ uotis nuncupatis sub obedientia nostrorum uiuant, huic minime Societati nullo modo conuenire. Quod, & causas quamobrem ita sentio Beatissimo Romano Pontifici, aliquot ante mensibus explicauit. Quocirca, ad maiorem Dei gloriam fore iudico (quando mihi per obedientiam licet) hanc Prouinciam deponere, quam eiusdem obedientiæ præcepto susceperam. Te igitur non pro spiritali filia sub obedientia mea uiuentem deinceps habebo sed tanquam bonam, piamq; matrem, qualem te mihi semper præstitisti, omni officio ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domini nostri gloriam. Quam unam intuens atque spectas, & sempiternæ eius bonitatis laudem & cultum uberiorem tantummodò ante oculos propositum habens, quantum possum & debeo, hanc curam depono (salua semper obedientia) teque committo ac prorsus relinquo prudentissimo iudicio, obedientiæ, ac uoluntati sanctissimi D. N. Pape, orans interim Dominum, ut anima tua in ipso Deo totius consolationis, & ueræ pacis autore pacem habeat, & diuinæ dulcedinis abundantia ad maiorem eius gloriam perfruatur. Romæ Kal. Octob. 1546. Hæc ille. Qui etiam Ferrariæ, ut non

stri

stri curâ sacrarum sororum eius monasterij, quod mater Ducis fundauerat, ad tempus susciperent, ipsi Duci obnixè postulanti negauit. Et Pinciarum quendam ex nostris, qui lætymis fœminarum penè coactus, & obedientiâ victus, per similem curam acceperat, ubi rescituit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summam apud Pontificem nititur. Cap. XV.

IS sedatis tempestatibus, alia grauissima in Societatem commota est: eo periculosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut hæretico tum pestè magis quotidie suas in prouincias influente reprimeret, probatissimos quosq; viros, atq; doctissimos conquirebat, qui Pastores Ecclesijs destitutis preponerentur. Ex quò Magistro Claudio Iaino de

S 4 cuius

cuius integritate, atque doctrina magnam habebat opinionem, Tergestinae Ecclesiae Episcopatum detulit. Quem cum ille constanter repudiasset, ad Summum Pontificem de illius statu ecclesiae, & impendente (ni celeriter obsisteretur) à lupis irruentibus vastitate, diligentissimè scripsit: & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Iaium pastorem ei ecclesiae praeficere, propter hominis insignem probitatem, cum pari eruditione coniunctam, verùm illum obstinato animo recusasse. Perijtq; à Pontifice summa contentione, vt Claudium pro imperio cogeret Episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua auctoritate non potuisset. Regis voluntatè complexus est Pontifex, Claudiumque Sùmo S. R. E. Cardinalium consensu, Episcopum creare cõstituit. Id vbi cognouit Ignatius, confestim omnes neruos intendere decreuit, quo minus id fieret. Itaque alijs rebus frustra tentatis, ipsum Pontificem Maximum fidenter alloquitur: quamobrè Claudium, Episcopum fieri non expediat, rationes multas exponit: suppliciter rogat Pontificem, & obtestatur, vt qui omnium pastor est, omnibus consulat, & aliorum vul-

nera,

nera sine aliorum vulneribus curare studeat. Vererise, ait, ne conatus Societatis, & labores vsque ad id tempus per Christi misericordiam eius Ecclesiae haud infructuosi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis, atque abiectionis, quibus nitentur, exareolentibus, inutiles, atque inanes fiant. Magnam impendè ruinam ipsi Societati, magnum esse periculum, ne, quod charitas & humilitas coagmentarunt, cupiditas ambitioque dissoluant: & nonnulli, qui nomen suum in Societate Christo dederunt, vt rerum humanarum vinculis expediri, paupertatis, suiq; contemptus quasi gradibus quibusdam, facilius ad cœlum ascenderent, pedem referant, & ab incæpto desistant. Contra multi, honorum quos in alijs cernant specie delusi, speque adipiscendi similes dignitates commoti, cupiant animum ad Societatem adiungere: quibus nimirum, non contemptus vanitatis, sed vanitas ipsa suadeat ingressum. Timendum præterea esse, ne hic Episcopatus non vno Claudio Iaiò, sed multis Societatem priuet, eiusque statum labefactet, atque conuellat. Securos enim alios, & facturos exemplo, quod

S s sine

sine exemplo non fecissent. Neque iccirco
 (inquit) hæc disputo, ut aut honores ipsos
 improbem, aut religiosos permultos, qui
 honoribus pie, sancteque & magna cum
 Ecclesiæ utilitate funguntur. Sed illud
 contendo, Pater Beatissime, aliam esse
 cæterarum religionum conditionem, ac
 nostræ. Illas diuturnitate iam, longoque
 usu corroboratas, cuiuslibet oneri ferendo
 esse nostram nascentem adhuc, & infirmâ,
 grauiori potere oppressum iri. Illas in mi-
 litatis ecclesiæ exercitu, quasi statarias co-
 hortas, & certos ordines ducere, & pro-
 prio loco, stabilique posse consistere: no-
 stros homines quasi velites, ad subita bel-
 li ministeria promptos; huc, illucque discur-
 rere: atque ob id ipsum, ab omni eiusmodi
 munere, vacuos, liberosque esse oportere.
 Quis enim dubitat quin, si non tam ipsius
 Societatis utilitatem, quæ tamen ab Ec-
 clesiæ utilitate seiuncta non est, sed alio-
 rum salutem spectare velimus, vberiores
 perceptura sit fructus Christi Ecclesia, ex
 nostris non Episcopis, quam Episcopis: Nã
 qui Episcopus est, & si maiorem autorita-
 tem habet, ac potestatem, certis tamen lo-
 corum finibus continetur, & suis est tan-
 tum

tum pascendis ouibus addictus. Fieri au-
 tem potest, ac sæpè fit, ut à suis non reci-
 piatur: neque tamen aliò se transferre, ne-
 que alias oues curare possit. Si verò liber
 sit, & nulla certa administratione impe-
 ditus, illum in vna Ciuitate cum persequè-
 tur, fugiet in aliam: & mundi vniuersi in-
 cola, omnibus se Episcopis ministrum, om-
 nibus populis præbebit seruum. Adde So-
 cietatis existimationem, & famam, quæ in
 hac causa agitur. Nam ut alios permou-
 eas, & ad virtutem impellas, permagni-
 refert, quam opinionem, quibus persua-
 dere velis, de te habeant: ut exploratum il-
 lis nimirum sit, te non ipsorum bona, sed
 ipsos quærere: non opes, non honores, nõ
 titulos concupiscere: sed Christi dunta-
 xat gloriam, & ipsorum salutem omni stu-
 dio, & labore conquirere. Quod homines
 ægrè adduci poterunt de nobis ut credat,
 si ipsis nostræ Societatis, ac feruoris initijs,
 dignitatis insignibus nos videant ornatos.
 Neque verò id adscribent obedientiæ, &
 charitati, sed ambitioni potius, & cupidi-
 tati: deponentque opinionem eam, quam
 de nobis conceptam habent, quæque in
 primis ad proximorum salutem, Christi

opc-

operarijs est necessaria. Ea autem iactura tanta est, vt vnus Episcopatus fructu com-
pensari non possit. Ijs rationibus, alijsq̄ue
permultis Pontificem Ignatius permoue-
re conatus est, vti Claudium priuatum vi-
uere sineret. A quo tamen illud tantum in
præsentia obtinuit, res vt Deo amplius cō-
mendaretur, se attētius deliberaturū. Igna-
tius igitur, & sacrificia omnium patrum
qui Romæ tum erant Deo quotidie offer-
ri iussit: & assidue fratrum preces, vt im-
minens discrimen à Societate depelleret:
& ipse lacrymis, orationibusq̄; se penitus
dedit: & hūc, illuc, dies, noctesq̄; cursans,
Cardinalium omnium penè domos obi-
uit, eosq̄; docuit, quantum inesset in hac re
periculi. Itaq; tantū preces eius & lacrymę
apud Deum valuerunt, tātum apud homi-
nes prudēs sollicitudo potuit, & industria,
vt res quæ certa omnino & constituta vi-
debatur, longius proferretur, dareturq̄ue
ipsi tempus scribendi ad Regem Ferdinan-
dum. Qui rationibus Ignatij edoctus, cūm
sine magno Societatis incommodo, quod
volebat, fieri non posse animaduertet,
vt erat optimus, ac religiosissimus Prin-
ceps, nostriq̄ue amantiſsimus, passus non
est,

est, nostro nos malo, alijs bono esse. Quā-
obrē Oratori suo mādāt ea causa vti desi-
stāt: atq; hunc in modū periculū tunc eua-
simus. Deinceps etiam cum Episcopatus
& Cardinalatus nostris hominibus defer-
rentur, semper restitit Ignatius, & omni-
bus viribus contrā pugnavit. Nam anno
salutis nostræ 1551. Iulius III. Pont. Max.
Caroli Cæsaris rogatu, Franciscum Bor-
giam (qui Christi paupertatem sæculi di-
uitijs præferens, nostram religionem nu-
per fuerat ingressus) in S. R. E. Cardina-
lium Senatū statuit cooptrare. Quod vbi
pro certo Ignatius audiuit, incertus ipse
de Domini voluntate, animi dubius & an-
xius, rem totā explorare, ac precibus per-
uestigare constituit. Mādāt igitur, omnia
omnium domesticorum sacrificia, precesq̄ue
in eum finem triduo ipso referri. Ipse
verò cæteris curis abdicatis, in cubiculū
se abdit, in hanc vnā rem summa animi cō-
tentione incūbit, habenas pijs lacrymis la-
xat, & incensis desiderijs, atque inflamma-
tis affectibus, diū noctuq̄; Deum supplici-
ter orat, obsecratq̄ue, vt i voluntatis suę,
ipsi lumen ostendat, quo illustratus vel de
hoc negocio nihil labore, vel certè quan-
tum

tum in se est, det operam ne transigatur. Primo igitur die, ita dubius fuit atque anceps, ut neutram in partem potius propenderet: proximo, eam in partem inclinauit, ut rem, quo ad eius fieri posset, impediret. Tertio verò tanta luce diuinitus completus est, ut clarissimè atque manifestissimè intelligeret, ex Dei voluntate, nihil sibi prætermittendum esse, ut rem totam disturbarer, atque excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Iulio persuasit, ut amplissimam illam Cardinalatus dignitatem Francisco quidem volenti offerret, sed vim recusanti non afferret. Sic enim futurum, ut Carolo Imperatori honesta petenti satisfaceret, & tamen Franciscum in suscepto proposito perseverantem non perturbaret, atque affligeret. Dixitq; mihi ipsemet Ignatius, tanto se fuisse tunc cælesti splendore perfusum, tanta firmitate roboratum, ut nullius potentia abduci potuisset, ab illo, rem deliberatam, & iam propemodum confectam, disijciendi consilio. Anno Item 1553. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atque sapientiæ laude in nostra Societate præstantem, acremque fidei Catholicæ aduersus hæreticos

reticos defensorem, optauit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim, cum in ipsa ciuitate Vienna, tum per vniuersam Austriam heresim pestem impune grassari, & Pastore sanctissimo atque vigilante opus esse, qui a Christi grege luporum palam sœuentium rabiem arceret. Cum igitur a Pontifice Iulio III. hoc Rex Ferdinandus summis precibus cõtenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, ut ille probaret quod Rex petebat, id ipse concederet. Negauit Ignatius, id ex vi atq; commodo Societatis fieri posse. Adhibita sunt omnes machinæ ad expugnandum illius animum, sed frustra: mansit enim semper in sententiâ, nec se ab illa vllis rationibus deduci passus est. Deniq; anno 1555. Octobris mense incunte, grauissimis autoribus intellexit Ignatius, Pauli III. Pont. Max. statutu habere atq; deliberatu, Iacobum Lainè ad purpuratoru patrû numeru omnino aggregare. Quæ de re cum sermonem haberemus, dixit tunc Ignatius mihi, Nisi Deus obster, & suo consilio & paternâ prouidentiâ te impediat, breui Iacobus erit Cardinalis. Sed si hoc quidè fiat, ita cetera fiet, ut oes intelligant, quâ gratiæ atque repu-

repugnanter Societas nostra eiusmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatii omnes qui illum postea consequuti sunt Prepositi Generales diligenter imitati sunt: dederuntque operam ne qua ad ambitionem fenestra Societati aperiretur. Quin etiam illud impetrauit a Summo Pontifice, & in Constitutionibus suis diligenter cauit Ignatius, ne cui dignitatem vllam extra Societatem liceret admittere, sine Prepositi Generalis facultate. Quam ille quidem nunquam dabit, nisi Summi Pontificis obedientiæ iura compulsus: cuiusque rei professi nostri voto quodam peculiari se obstringunt. Et quoniam ad conseruandam Societatem, res qua de agimus, magni ponderis est, & nonnulli fortasse in ea erunt sententia, vt existiment gratius Deo futurum, & sanctæ eius Ecclesiæ fructuosius, si Societas nostra (vbi confirmata fuerit ac robusta) Episcopatus aut dignitates admittat, quâ si in sancta humilitate (ut hactenus fecit) & humili paupertate viuat: addam etiam alia, quæ ad vberiore[m] huiusce rei explanationem pertinent. Marcellus Ceruinus, S. R. E. Cardinalis, titulo sanctæ Crucis, is qui

qui postea Põtifex Maximus creatus, Marcellus II. appellatus, breui bonis omnibus lugentibus Ecclesiæ Christi ereptus est. Is inquam vir vitæ grauitate, eximiaque prudentia excellens, hac ipsa de re cū D. Olauio (de quo in hoc libello mentionem fecimus) aliquando agens, disputâsq; num cõmodè faceret Societas nostra, atq; è republica Christiana, Ecclesiasticas dignitates atq; Episcopatus reijciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardnalis Societate nostrâ, si sanctos Episcopos Ecclesiæ Dei suppeditaret, tantõ vtiliorem rem facturâ, quâ nunc facit, dum egregios cõfessarios, concionatores, ac doctores illi subministrat: quanto Episcopus simplici Sacerdoti potestate atque autoritate præstat, & antecellit. Cùm autè Olauius Cardinalis rationes refelleret, ac verissimè doceret nulla re Societate nostram Sanctæ Ecclesiæ rã posse prodesse, quâ si in incorrupta sui instituti integritate atq; abiectione se quâ diutissimè cõseruet (sic enim diuturnius, securius atq; efficacius suã operã illi nauare poterit) Cardinalis nihilominus tamen in sua sententia persisteret, subiecit

Olauius. Non rationibus tantum Illustrissime Dñe tecum agam, sed etiam autoritate. Magister quippè Societatis nostræ ac parens Ignatius, vtilius hoc iudicat, & maxime probat, nec solum nostra referre putat, sed multo etiam magis Ecclesiæ Dei. Tunc Cardinalis, nunc cedo, inquit, Olaui, & manus do. Plus enim apud me, in hac quidem causa, momenti habet Ignatij autoritas, quam omnes rationes, idque ipsa ratio manifestè docet. Probabile enim est Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiæ necessario diuinit⁹ instituit, felicissimè propagauit, prudētissimè hætenus gubernauit, eius qui illū vnū ad tam eximiū opus elegit, voluntatē Dei potius habere compertā, quā nos qui sæpè hallucinamur, & media in luce nō videmus. Quis enim, qui Ignatium ad fundandam religionē vestrā, amplificandā, atq; administrandā, tanta à Dño gratia atq; Spirite donatū videat, nō etiam intelligat, illū ipsum cælesti lumine collustratū, certissimā rationē accepisse, in qua nimirum Deus velit, vt se ad eius obsequium Societas vestra exerceat, & perpetuò conseruet? Quapropter vestris quidem

quidem potissimū in rebus, vnus Ignatius omnium mihi rationū instar est. Ipse vixit Ignatius, quo tempore primum urbem ingressus est, Aguilaris Marchionem Oratorem tunc Caroli Cæsaris apud Rom. Pont. officij gratia conuēnit, tū vt sui instituti rationem redderet. Cum autē mutuo colloquerentur, significauit in sermone Marchio atq; inuit, Ignatium multis in suspicionem occultæ ambitionis venisse: quasi splendida sanctitatis specie, tenebras oculis intuentium offunderet, & ad honores insidiosè obreperet, captaretque paupertatis simulatæ atque humilitatis quasi esca, aliquam dignitatem. Tum Ignatius, nihil omnino verbo respondit, sed factō. Confestim enim eādē vultus grauitate, caput aperit, signo crucis se munit, se nulam extra Societatē dignitatē, ne oblatā quidē admitturū, voto se obstringit, nisi à Christi Vicario ita compellatur, vt tergiversari, repudiareq; illā sibi citra peccatū nō liceat. Atq; hoc factō expurgauit tūc suspicionē atq; dimouit. Aliàs itē hoc idē corā Cardinali quodā eādē suspicione laborante fecit vt: falsitati aditus oēs obstrueret, & tam certo grauiq; testimonio, eorū

hominum, qui ex se alios fermè metiùtur fallacis suspitionis calūniam depelleret.

VARIA COLLEGIA.

Caput XVI.

HIS Societas difficultatibus opera Ignatij, & laboribus expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & nouis semper collegijs augebatur. Nam præter Collegium Barchinonense, quod à pijs quibusdā viris propter D. Araoz, aliquādiū in ea vrbe commorantem, fuit inchoatum: præter Bononiense, quod anno 1546. initiū accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt à primarijs quibusdam viris, in primisq; à Ioanne Gonzales, Regni Aragoniæ Conservatore. Illi verò, quæ pietatis opera Societas suæ ex instituto administrare solet, in ijs se exercere, & Ciuitatē opibus, nobilitate, & autoritate præstantē, ad omnem virtutē commouere instituerunt, multaq; vt suo loco dicā, passi sunt. Quamobrē Ignatius, vt crescentē suam familiā communicata cū alijs cura melius gubernaret, & Societatē in ordinē certū paulatim redigeret

geret, Collegia in Hispania partiri, Prouinciasq; designare constituit: & magistrū Simonē, quem à principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Prouincialem Præpositū esse voluit: in reliqua Hispania D. Antonium Araoz. Quæ in Prouincia, hoc ipso penè tēpore, Collegium Salmanticæ est inchoatū, quod tennue quidem principiū habuit (vt reliqua ferē) sed progressus felices. Nā Franciscus Mendoza, Episcopus tunc Coriensis, ac S. R. E. Cardinalis, Ignatij vita, & nostrorū hominū fructu cōmotus, in Academia illa Collegiū nobis ædificare constituit: quod etsi varijs occupationibus impeditus distulit primū, deinde etiā morte interceptus non perfecit, eius tamē voluntatem tunc cōplexus Ignatius, D. Michaëlem Torrensem, paulò ante in Hispaniam missum, cum duobus socijs Salmanticam anno 1548. ire iussit. Vbi in perangusta domo, eaq; conducta habitare primum cæpit, & ciuium atq; scholasticorum iuuenū animos, ad pietatem rum factis, tū verbis excitare. Tam multa autē à principio, ea in Ciuitate de nobis iactata, per viros etiā doctrina, ac religionis professione in-

signes, publicè ac priuatim, in sermonibus, & in concionibus disseminata sunt, vt nostrū nomen suspectū vulgo esset, & inuisum: & non modò infimi homines, qui aliorum ferè opinione ducuntur, sed viri etiam, vel nobilitate, vel literis, & rerum vīu, atque autoritate præstantes, à nostrorum hominū consuetudine abhorrent, & peripicua etiam, atq; honesta in suspicionem vocarēt. Sed eorū, qui eo tempore aduersarij nobis sunt, Dux omnium fuit, & princeps, vir quidā tum Religionis professione, tum sapientiæ laude clarus, Episcopatuq; depositi admiratione venerabilis. Qui vt se canem acrem, ac vigilanrem Dominico præberet gregi, ad latrare eos cœpit, quos lupos arbitratur, nostrumque institutum grauer insecrari: cuius autoritatem multi, ac iudiciū, sequebantur. Verū, procedente tempore, emerisit veritas, omniq; falsus rumor celeriter (vt solet) defluxit, & nostrorū patrum vita, atq; operibus, & Francisci Stradæ maximè concionibus, obloquendi omnis licentia compressa est. Atq; ita ex agitatione illa, Societatis cognitio creuit, vt nostri, qui intacti fuissent, & quieti, diu fortè in tenebris

latuis.

latuissent, exagitati, in cognitionē hominum breui venerint, & magnopere Ciuitatem illam cōmouerint. Nam præter eos, qui nostrorū opera, & consilio sacrarū Religionū instituta, in nobilissima Academia securi sunt (quorū magnus est numerus) huic Collegio potissimū, & Cōplutenfi, propagationem nostræ Societatis in Hispania, acceptam ferre debemus.

*MACISTRI GENERALIS
Ordinis Prædicatorū de Societate
publicum testimonium. Cap. XVII.*

SED illud minimè prætereundum videtur, quod occasione huius Collegij factum est. Nam cū vir grauissimus, atque doctissimus Franciscus Romæus, Ordinis Prædicatorū Magister Generalis, ex sua familia in Ecclesia Christi sanctitate, doctrina, numero, fructuq; clarissima, esse aliquot intellexisset, qui Salmaticæ nostri instituti ignorance homines publicè hortarentur, vt suspectā haberent nouitatem, ac nostros vitarent, eos vt errore liberaret, omnesque qui ad eius

VITÆ IGNATII

obedientiam pertinebant, cautiore redderet: parentes literas Ignatio dedit, quibus, si opus esset, vteretur: in quibus & Societatem præclare sua autoritate commendat, & suis, vt eam complectatur, nostrosque commilitonum loco habeant, grauissimè præcipit. Quarum literarum exemplum, vt magis pateat, quantum optimi viri memoriæ debeamus, & sanctissimæ eius religioni, idque persolvere studeamus, hoc loco duximus adscribendum.

VNiuersis in Christo uenerabilibus Patri-
bus, & Fratribus Ordinis Prædicatorum,
ubique terrarum constitutis, Frater Fran-
ciscus Romæus à Castillone, sacre Theologiæ pro-
fessor, ac totius dicti ordinis humilis Generalis Ma-
gister, & seruus, salutem, & Spiritus sancti conso-
lationem. Pateat uobis, qualiter hoc calamitoso tē-
pore, quo religio Christiana Hæreticorum telis im-
petitur, malorumq; Christianorum peruersis mo-
ribus labefactatur, nouus ordo Presbyterorum re-
gularium sub titulo nominis *I E S V* de urbe, quasi
presidiaria manus, Dei benignitate submissus est:
quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & con-
cionibus publicis, priuatorum adhortationibus, cō-
fessionum audientia, caterisq; sacris exercitijs, ac
san-

sanctorum morum exemplis in Ecclesia facit, Sanctissimus in Christo Pater, & dominus noster Paulus Papa. *III.* approbavit, & confirmauit. Quod ideo uobis significatum uoluimus, ne huius instituti nouitate seductus quispiam uestrū, cōmilitones suos ad eundem scopū tendentes, & à Deo sibi suppeticias missos, per errorem fortassis oppugnet, eorum que detrahat institutis, quorum fructibus gratulari, & pios actus æmulari debuerat. Credimus quidem uos omnes, utpote cœlesti sponso dilectos, & amicos, uarietati, qua sponsa illius amicitur, non detracturos: sed eam potius caritate, qua congaudet ueritati, complexuros, & exosculaturos. Attamen ne officio nostro desimus, omnesq; motus præueniamus, uobis omnibus, & singulis præfatis Fratribus præsentium tenore mandamus, & autoritate nostri officij in uirtute Spiritus sancti, & Sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis arbitrio nostro taxandis, præcipimus, ne dicto ordini per Apostolicam Sedem approbato, & confirmato, aut eius institutis ullo modo detrahere, aut de eo obloqui audeatis, tam in publicis lectionibus, sermonibus, & congressibus, quam in priuatis uestris colloquijs: quin potius eum, Præsbyteros eius, tanquam uestros commilitones, iuuare, & contra impugnantes protegere, & tueri studeatis. In quorum fidem, & robur, has fieri, & nostri officij sigillo muniri iussimus. Datum Romæ decima De-

cembris, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Frater Franciscus Romæ Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno. III. &c.

Hactenus ille, cuius in Societatem animi propensionem, ac benevolentiam, decimosextimo post anno, vniuersus diui Francisci Minorū ordo de obseruantia, Ecclesiæ & ipse lumen, ac ornamentū, insigni caritate imitatus est: cū in generali conuentu Vallisoleti anno. 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoque de nobis adiecit.

Praterea, cum Ordo noster Fratrum Minorū exisat, atque in humilitate præcipua, & caritate fundatus, nouerint Fratres omnes ubique terrarum dispersi, Religiosos cuiusuis Religionis cum omni humilitatē, & humanitate tractare, tum maximè eos, qui de Societate Iesu fuerint, quos diligere, & honorare debent, eosq; ad actus litterarios, ad Sanctorum nostrorum celebrationem, aliosq; publicos actus, ad quos Religiosi conuenire solent, cum caritate inuicare, & suscipere: nec eis quisquā nostrum publicè, uel occultè audeat detrahere.

IN

IN VARIAS AFRICÆ
regiones penetrant nostri.

Cap. XVIII.

Hoc præterea anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, nostri in interioris, atque exterioris Africæ oras penetrarunt. Nam ex Lusitania in Mauritaniam, ad Christianos captiuos redimendos, missi sunt P. Ioannes Nugnetius, is qui Aethiopiæ Patriarcha postea Goæ mortuus est, & P. Ludouicus Gonzalez à Camera: qui in commisso sibi munere egregiam operam posuerunt, magna sua patientia, & vigilantia, nec minori miserorum hominum salute. Multos enim labantes in fide confirmarunt, lapsos reuocarunt: afflictos, ac mærentes consolati sunt: viros, fœminas, pueros, puellas conquisito pretio, à crudeli seruitute redemerunt: suoque officio diligenter perfuncti, in Lusitaniam reuerterunt.

In Congum vero, extremæ occidentalis Aethiopiæ Regnū, quattuor ex nostris nauigarunt. Nam cum Emanuel Lusitanicæ Rex, Christi nomen amplificari cuperet, homines

homines certos, atque ad eam ré idoneos misit, qui Euangelij lumen in maritimas Africa regiones inferrent. Quod quidē multis in locis factum est: & cœlestis doctrinæ semen in Congi etiam solo sparsum. Illud tamen postea cultorum vel per uersitatem, vel inopia exaruit: donec à Joanne. III. Lusitanæ Rege, Emanuehis pictate, atque hæreditate filio, anno. 1548. eò nostri missi sunt, ut oppressum illud fidei semen (si quid adhuc superesset) excitaret, & deserta, atque inculta excolerent: quod illi quidem initio fœliciter præstiterunt. Rex enim ipse Congi baptisma suscepit, & plurimi alij eius exemplum secuti sunt.

Postea vero cum illorū mores nostri ad fidem exigerent, ipsi autem fidem ad libidinem suam detorquerent, & barbarus Rex vitam Christiano homine indignam, non solum ipse profiteretur, sed alios eodem etiam vel exemplo inuitaret, vel imperio cogeret, nostri ne percis margaritas proijrent, à quibus disrumperentur, & post cognitionem retrorsum cõuersis, ab eo, quod illis traditum erat, sancto mandato, posteriora prioribus deteriora fieret, aliò se trãstulerunt. Multi enim ut ait Paulus, bonã

con-

cõscientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. Nec meliorem sanè exitum habuit nostrorum in Angolam profectio. Nã cum Angolæ Rex in magno se Christianæ fidei desiderio esse ostendisset, eius precibus adductus Rex Lusitanæ aliquot ad illum ex nr̄s mittendos curauit: quibus Oratorẽ suũ cū magnis ad ipsum Regẽ muneribus adiunxit, quò benignius reciperetur. Quis sanè ut à barbaro Rege suscepti quidẽ primo humaniter sunt: postea vero missis à Rege Lusitano muneribus, pecuniaq; consumpta, in carcerem cõiecti: ubi cū Regio legato, magno suæ patientiæ fructu, multos annos asseruati sunt. Itaq; quãuis nostri ex hac missione homines illos barbaros ad humanitatẽ, & Christianã mansuetudinẽ nõtraduxerint, patientiẽ r̄n & fortitudinis suæ fructum vel maximũ perceperunt: & pro Christo aduersa multa patiẽdo, moriẽndiq; desiderio merita sua cumularunt.

*SICILIA SOCIETATEM
complectitur. Cap. XVIII.*

Eodem etiam tẽpore Sicilia Insula Societatem nostram amplexa est, in quã Iaco-

Iaco-

Iacobus Lhostius Flander, vir singularis modestia, ac doctrinæ, nostrum nomen primus inuexit. Hic Agrigentum ut mitteretur, Rodolphus Pius Carpenfis. S. R. E. Cardinalis, nostræque Societatis Protector, atque Agrigentinus Episcopus ab Ignatio impetrauit. Subsecutus illum est Hieronymus Domenecus, quem Anno 1547. Ioannes Vega Siciliensis Regni Prorex, ex urbe ab eodem Ignatio secum adduxit, ut eius opera, & consilio in piarum rerum administratione, uteretur: quod quidem largè, prolixèque admodum fecit. Nam parum fore arbitratus, oppidamœnibus, ac presidio cingere, itinera sublatis latrocinijs aperire: securitatem in illo regno, ac fidem constituere: quos gubernabat, eorum animos virtute, ac pietate impleri voluit, & à diuini nominis propagatione auspicari. Ut superiora illa hoc stabili fundamento constituta, splendiora multo essent, atque firmiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio consuetudinem, & nostrorum mores perspexerat, atque institutum, eam ad rem illos delegit, quos suo proposito congruentes, sibi que vsui fore arbitrabatur.

Atque

Atque ut fructus esset diuturnior, Messanensem Magistratum sua autoritate permouit, nostros ut exereret, atque accerferet, & fundato Collegio in domicilio certo apud se collocaret. Illa vero Ciuitas, & nobilis, & opulenta, & sacrarum religionum in primis cultrix, grauissimi, atque sapientissimi Principis iudicium secuta, diligere eos cœpit, quos nondum viderat, cupere quos illius testimonio vtilis sibi futuros sperabat. Itaque anno 1548. Summi Pontificis imperio, & Ignatij voluntate, ad quos & Protex Vega, de hac ipsa re, & Messanensis Ciuitas scripserat, profecti sunt Messanam Magister Hieronymus Natalis Hispanus, Andreas Frusius Gallus, Petrus Canisius Germanus, Benedictus Palmius Italus, alijque nonnulli ex varijs item nationibus mixti, ut nouum Collegium constituerent, & optimatum arrium ludum aperirēt. Quod in opportuno Ciuitatis loco, ad diui Nicolai, domo, Magistratus benignitate commodè instructa, feliciter sanè præstiterūt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaque in Societate probationis domus Messanæ instituta.

Sed

Sed & Panormitana Ciuitas, eiusdē Vēgæ consilio, atque autoritate, & Messanēsis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine, soli fertilitate, hominum splendore, ac frequentia, reliquas Siciliae Vrbes vincat, passa nō est se in pietatis studio ab vlla superari. Quamobrē à Paulo. III. Pōt. Max. & ab Ignatio per literas perit, vt ad suam iuuentutem literis, ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos eō mittant. Ignatius ergo anno. 1549. duodecim Panormum misit: è quibus erant, Nicolaus Lanonius Flander, Paulus Achilles Italus, & alij lecti viri, itidem diuersarum nationum. Eis mandat, vt cum Iacobo Laine (qui in ea Prōvincia ipsius Ignatij gerebat vices, & Alexandri Farnesij Cardinalis & Archiepiscopi Montis Regalis rogatu, in eius diocēsi, ad componendas inueteratas quorundam Ecclesiasticorum discordias, Visitatoris munere fungebatur,) & cum Hieronymo Domeneco sese coniungit, & Panormitani Collegij fundamenta ponant: quod & factum est magno hominum concursu, magna ciuium beneuolentia. Porro hæc duo Collegia, Mamertinum,

tinum, ac Panormitanum, annuis, certisque fructibus Caroli Quinti Imperatoris benignitate, & ipsarum Ciuitatum liberalitate fundata sunt: Reliqua præterea, quæ in Sicilia habemus collegia, ab his duobus exordium, ac progressum acceperunt: Sed ille maximus, atque vberissimus fructus est, qui ex ijs duobus Collegijs in vniuersum Siciliae Regnum peruenit, quod Ioannes Vega multarum patrum, qui in hisce Collegijs versabantur, vel consilio, vel ministerio instituit, multa perfecit, quæ ad veræ pietatis cultum augendum, ac hominum salutem pertinebant. Eodem anno. 1549. Venecias nostri asciti, & ab Andrea Lippomano, qui Patavinum Collegium fundauerat, in certis sedibus collocati sunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortū hoc tempore habuit à nostris eō profectis, vt ipsam Ciuitatem pacarent, & cum alia vicina Ciuitate grauius dissidentem reconciliarent.

In Germania præterea ceperunt nostri, maiori cum vtilitate versari. Nam Gulielmus Bauariae Dux clarissimus, auitaque, & Catholicae religionis in Germania

præsidium, & ornamentum nostros accersit, ut Ingolstadij sacras literas profiterentur. Missique ad Ducem sunt ab Ignatio; Alfonsus Salmeron; Petrus Canisius, Claudius Iaius, qui in illa Academia aliquot annis antea docuerat, & magna fuerat cum laude versatus. Hôs patres Guilielmus Dux peramanter complexus est, ac supremo suo Cancellario Leonardo Echio viro nostri cupidissimo studiose commendauit. Itaque Alfonsus Diui Pauli Epistolas, Claudius Psalmos Dauidis explicare aggressus est; Canisius Magistrum sententiarum, vnusquisque eruditè, & grauitè, magnaque hominum admiratione, suo fungebatur munere. Quo extempore Academia illa reuiuiscere ac celebrior esse cœpit, & Theologiæ studia, quæ hæreticorum impetu conuulsa atque prostrata iacebant, excitata sunt. Vicini Episcopi spe erecti, Catholici animati; furor hæreticorum compressus, multa parsim in Dei laudem effecta. Quibus Guilielmus commotus, Collegium Societati adificare constituit, sed mortè interceptus, quod præclare cogitauerat non perfecit. Et Alberto

berto filio pietate, prudentia, animi magnitudine sui quam simillimo, rem integram reliquit, Qui optimi patris vestigijs insistens, Catholicæ religioni acerrimum se se in Germania propugnatorem semper præbuit. Et quanuis sui principatus initio, grauissimis districtus negotijs, in longum Collegij fundationem distulit (ex quo Alfonsus Salmeron in Italiam redijt, Claudius Vienneam profectus est, Canisius cum Nicolao Gaudano Ingolstadij ad tempus remansit) postea tamen, ita hanc moram diligentia, & præclara beneficentia compensauit, ut non solum Ingolstadij nostros, sed etiam Monachij apud se habere voluerit, & in domicilio certo collocauerit.

VITÆ IGNATII
NOSTRI IN BRASILEAM
naugant, & pro Christo Antoni-
nius Criminalis occiditur.

Cap. XX.

DVM hæc in Europa geruntur, in Brasileam Prouinciam vastissimam, & cœli quidē salubritate lætissimam sed Anthropophagorum feritate horribilem, & omnis humanitatis expertem Anno. 1549. Regis Lusitani voluntate, nostri primum nauigarunt. Vbi in huncusque diem, magna cum patientiæ, & caritatis laude, atque indigenarum vtilitate perseuerant. Multi enim varijs, monstruosisque Idolorum figmentis, superstitionibusque abiectis, vnus Dei, veri que lumen aspexerunt: multi cum infidelitate, immanitate etiam, & crudelem illam deuorandi homines naturam exuerunt, & ad mansuetudinem, atque humanitatem traducti sunt. Vxorū vero multitudinem sacratifismis Euangelici connubij legibus astrinxerunt, & impuras nuptias, vagamque libidinem Christiana honestate com-

te commutarunt. Hoc item Anno. 1449. P. Antonius Criminalis Parmensis, in India à fidei hostibus occisus est. Qui honestis parentibus ortus, in ipso adolescentiæ flore se Deo sacravit, & Societatem est ingressus, missusque Anno. 1542. Roma ab Ignatio in Lusitaniam, omnibus quibuscumque vixit, raræ modestiæ, ac singularis probitatis, exemplo fuit. In Indiam deinde, ad gentium illarum salutem, inter primos mittitur: cognitaque eius virtute, ac prudentia ab ipso Francisco Xauier, in eo tractu collocatur, qui olim Cori nunc, Comorini promontorium appellatur, reliquisque nostris præficitur. Vbi propter continua vicinorum Regum bella, propter idololatrarum sacerdotum infestum odium, & victus, cultusque inopiam, incommoda multa pertulit, & in illustranda Christi gloria, ac propaganda maximos labores tulit. Cum igitur in Menancor Regis Prouincia versaretur, & quos Christo per fidem genuerat, catholice doctrinæ lacte nutret, magnæ militum copiæ Bisnaga Regis, ad illam Prouinciam deuastandam, & Christi in ea fidem exstinguendam, hostiliter sunt ingressæ.

gressæ. Quarum repentino aduentu nunciato, Antonius ubi eo ipso die sacrificauerat, in templum primo confugit, vt Deo oues suas commendaret: tũ ad litus egressus, in Lusitanorum naues, quæ in statione erant, Christianas fœminas, paruulosque earum filios compulit (in quastamẽ ipse, vtcæteris omisis, conscenderet, seque periculo eriperet, nullis precibus adduci à Lusitanis antea potuerat) Dum igitur sui oblitus Christianorũ saluti cõsultat, reditu ad naues intercluso, aduentantibus Badeghis hostibus, (sic enim appellantur) atq; irruentibus, obuiam procedit intrepidus: flexis genibus, expansis manibus, oculis in cœlum fixis mortẽ expectans, & se ceu bonus pastor, offerens Deo pro ouibus suis. Ita repertus, à prima, & secunda hostium acie intactus relinquitur, à tertia vero fariis, hastisq; transfigitur: & capite abscisso, spoliati corpus in arce suspenditur. Fuit vit sui contemptor, diuini honoris studio flagrans, obediẽtię imprimis cultor, orationis assiduitate ac virtute prestans, cui ipse Franciscus Xanjer probatissimæ vitæ testimonium dabat, eiusq; similes optabat esse omnes, qui in Indiam ex nostris mitterentur.

rentur. Ego vero, qui anno. 1542. Lutetiam Roma proficiscens, bonam itineris partem cum illo confeci, frequenterque adiutus ab eo, & subleuatus sum, singularem in Antonio virtutem agnouï, & sæpe numero caritatem illius, ac pietatis studium mecum ipse sum admiratus: vt mirum non sit, ex tali principio talem exitum extitisse.

A IULIO III. PONT.

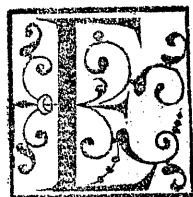
Max. Societas confirmatur.

Cap. XXI.

INterim mortuo Paulo. III. Pont. Max. qui primus Societate sua auctoritate confirmarar, multisque priuilegijs (quæ commemorare longum esset) ac magnis ornarat, Iulius. III. succedit anno. 1550. à quo Ignatius postulauit, vt ratũ haberet, quod Paulus fecerat, cuius ipse successor esset, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterat obscuriora, apertius explanaret. Quod utique Pontifex, cum è Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit, Pontificiumque diploma scribi S 4 iussit,

ius sit, quo approbatio eiusmodi, cōfirmatioque cōtinetur. Quod ego diploma, quo niam Pauli. III. confirmationem, & multa eius priuilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quàm alia, ipfius institutum, distinctiusque comprehendit, subijcere hoc loco opportunum iudicauī. Sic igitur habet.

IULIUS EPISCOPVS seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

*I*mposcit debitum pastoralis officij, cui nos, licet immeritos, prætulit diuina Maiestas, vt fideles quoslibet, præsertim religiosos, in via mandatorum Domini, ad illius honorem, & gloriam, & proximorū spiritualem profectum de ambulantes, paternis consueamus affectibus: vt fideles
ipsi,

ipsi, dextera Domini sibi assistente propitia, æterna salutis præmium feruentius exquirant, & in eorum pio proposito consueantur. Dudum siquidem, per felicis recordationis Paulum Papā Tertium, prædecessorem nostrum, accepto, Quod dilecti filij, Ignatius de Loyola, & Petrus Faber, ac Iacobus Laynez, necnon Claudius Iaius, & Paschasius Broet, ac Franciscus Xavier, necnon Alfonsus Salmeron, & Simon Rodericus, ac Ioannes Coduri, & Nicolaus de Bobadilla, Presbyteri Pampilonen. Gebennen. Seguntin. Toletan, Visen. Ebredunen. & Palenim. Ciuitatum, & diœc. respectiue, in Artibus Magistri, in Uniuersitate Parisien. graduati, & in Theologicis studijs, per plures annos exercitati, Spiritu sancto afflari, iam dudum è diuersis

Summa litterarū Apostolicarum Pauli III. de Instituto Societatis.

mundi regionibus decedentes, in vnum conuenerāt, & exemplaris, ac religioſe vitæ Socj effecti, abdicatis huius ſæculi illecebris, eorum vitam perpetuo Domini noſtri I E S U Chriſti, atque ſuo, & ſucceſſorū ſuorum Romanorum Pontificum ſeruiſio dedicauerant, & iam pluribus annis verbū Dei prædicādo, & fideles priuatim ad pias meditationes, beneq̃, ac beate viuendum excitando, hoſpitalibus inſeruiendo, pueros, & alios rudes ſalubria dogmata ad Chriſtiani hominis inſtitutionem neceſſaria docendo, ac denique omnia charitatis officia, quæ ad animarum adificationem pertinebant, ubiq̃ terrarum, ubi peregrinati fuerant, quiſq̃ iuxta traditā ſibi ab ipſo Spiritu ſancto gratiā, multa cum laude obeundo, laudabiliter in vinea Domini ſe exercuerant,

CORUM

eorum inſtitutum, ſub quadam viuendi formula ab ipſis edita, Euangelicæ veritati, & ſanctorum patrum ſanctionibus conformi, vt vinculum charitatis & vnio in ipſis quidē Socj, & alijs qui prædictū vellent inſtitutum ſequi, conſeruentur, approbauit, & confirmauit, & benedixit: ipſiſq̃ Socjos (quorum numerum, nō vltra ſexaginta eſſe tunc voluit) ſub ſua, & Apoſtolica ſedis protectione ſuſcepit, illiſq̃ condendi Conſtitutiones, & ſtatuta quacumque ad ipſius, ſic inſtituta, & confirmata Societatis conſeruationem, & felicem progreſſum, licentiam conceſſit per quaſdam. Cumque poſtmodum progreſſu temporis, Spiritu ſancto cooperante, ex Societate prædicta ſpiritualẽ animarum fructum creſcere, & multos, qui inſtitutum prædictum ſequi

sequivellent, in Parisien & alijs generalium Studiorum Univerſitatibus, ſtudere intellexiſſet idem prædeceſſor, Ignatij, & aliorum Sociorum prædictorum piã vitam, & doctrinã attendendo, eidem Societati, vt quoſcumque alios idoneos, & iuxta ſuas Conſtitutiones probatos liberè admittere poſſent, conceſſit. Et nihilominus, vt Coadiutores tam præſbyteros, qui in ſpiritualibus, quam laicos, qui in temporalibus, & domeſticis officijs eos adiuuarent (qui quidem Coadiutores per actis probationibus, iuxta Conſtitutiones Societatis huiusmodi requiſitis, ad maiorem deuotionem ſuã, & meritum, etiam tria vota, Paupertatis videlicet, Caſtitaſ, & obedientiã poſſent emittere, non ſolemnia, ſed quibus, pro eo tempore, quo Præpoſitus generalis Societatis

cietatis prædictæ eis, in miniſterio ſpirituali, vel temporalivtendum iudicaret, aſtringerentur: quiq; omnium bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent ac meritorum omnium participes fierent, perinde, vt qui ſolemneſſem profeſſionem, in eadem Societate emiſſent) poſſent aſſumere, & alias gratias, ac privilegia ad ſouendam, & adiuuandã in ijs, quæ ad Dei honorom, & animarum ſalutẽ pertinebant, ſocietate prædictã, de benignitate Apoſtolica conceſſit. Ut autem prædicta omnia prius ab eodem prædeceſſore conceſſa, magis confirmentur, & ſimul omnia, quæ ad inſtitutum Societatis prædictæ pertinent, eiſdem in literis aliarum ſummã continentibus comprehendantur: & vt aliqua obſcurius dicta & qua ſcrupulum, ac dubitationem poſſent inijcere

ſupplicatio pro parte Societatis.

VITAE IGNATI.

cere, per nos exactius explicentur: nob. fuit humiliter supplicatū, ut formulā, quae praedictae Societatis institutum exactius & distinctius, quā antea, edocente experientia ac usu rerum, expressum, eodem tamen spiritu comprehenditur, confirmare dignaremur, cuius tenor sequitur, & est talis. Quicumque in Societate nostra quam IESU nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, & soli Domino, ac Ecclesiae ipsius sponsae, sub Romano Pontifice, Christi in terra Vicario servire, post solemne perpetuae Castitatis, Paupertatis & Obedientiae votū, proponat sibi in animo, se partem esse Societatis, ad hoc potissimum instituta, ut ad fidei defensionē, et propagationē, & profectum animarū in vita, & doctrina Christiana, per publicas praedicationes,

Instituti
Societatis
formulae
lae copio-
sior.

Nota pau-
pertatis,
castitatis
& obedien-
tiae.
Instituti
finis.

nes, lectiones, & aliud quodcūque verbi Dei ministerium, ac spiritualia exercitia, puerorū, ac rudium in Christianismo institutionē, Christi fidelium in confessionibus audiendis, ac ceteris Sacramentis administrandis, spiritualem consolationē praecipue intendat: & nihilominus ad disfidantium reconciliationē, & eorum, qui in carceribus, vel in hospitalibus inveniuntur, piam subventionē, & ministerium, Gratis omnia ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire visum erit, exequenda gratis omnino, & nullo, pro suo in praedictis omnibus labore, stipendio accepto se utilem exhibeat: curetq; primo Deum, deinde huius sui instituti rationem, qua via quadam est ad illum, quoad vixerit, ante oculos habere, & finem hunc sibi à Deo propositum

Societatis
ministeria.

Gratis omnia
exhibenda sunt
Societati
ministeria.

Habendum
semper ante
oculos
stitutum.

positum totis viribus assequi, vnusquisque
tamen secundum gratiam sibi à Spiritu
sancto subministratam, & vocationis suæ
propriū gradum. Ideoque, ne quis fortè
zeloretur, sed non secundum scientiam,
proprii cuiusque gradus iudicium, & offi-
ciorum discretio, ac distributio tota sit in
manu Præpositi Generalis, seu Prælati
per nos quocumque tempore eligendi; vel
eorum, quos ipse sibi ea cum auctoritate
substituerit, vt congruus ordo seruetur in
omni bene instituta communitate neces-
sarius. Qui quidem Præpositus de consti-
tutionibus, & declarationibus, ad con-
structionem huius propositi nobis finis
conducentes condendi, maiorum suffra-
giorum parte semper statuendi ius habē-
te, & quæ dubia esse poterunt in nostro
instituto hac formula comprehenso, decla-
randi

Graduum
officiorum
distributio
tota est pe-
nes Gene-
ralem.

De condi-
endis consti-
tutionibus,
& decla-
randis.

randi auctoritatem habeat. Consilium ve-
ro necessario conuocandum ad conden-
das, vel immutandas Constitutiones, &
alia grauiora, vt alienare, vel dissoluere
Domas, ac Collegia semel erecta, intel-
ligatur esse maior pars totius professæ So-
cietatis (iuxta Constitutionum nostra-
rum declarationem) qua sine magno in-
commodo potest à Præposito Generali con-
uocari. In alijs, quæ non ita magni mo-
menti sunt, idem Præpositus adiutus,
quatenus ipse opportunum iudicabit, fra-
trum suorum consilio, per se ipsum or-
dinandi, & iubendi quæ ad Dei glo-
riam, & commune bonum pertinere in
Domino videbuntur, ius totum habeat,
prout in Constitutionibus eisdem expli-
cabitur. Quicumque autem in hac So-
cietate professionem emisserint, non so-

Consilium
ad grauiora conuo-
candum.

In his quæ
non tanti
momenti
sunt, ius to-
tum habet
Præposi-
tus.

Subobedi-
entia potissi-
mum

Rom. mili
tat Deo^{so}
citas.

lum in primis professionis sua foribus intelligant, sed quoad vixerint, memores sint, Societatem hanc vniuersam, & singulos, qui in ea profitentur, sub Sanctissimi Domini nostri Pauli Papa Tertij, & aliorum Romanorum Pontificum successorum eius fideli obedientia Deo militare. Et quamuis Euangelio doceamur, & fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter teneamus, omnes Christi fideles Romano Pontifici, tanquam capiti, ac IESU Christi Vicario subesse: ob deuotionem tamen maiorem ad obedientiam sedis Apostolicae, & maiorem voluntatum nostrarum abnegationem, & certiore Sancti Spiritus directionem summopere conducere iudicauimus, singulos nos, & quicumque eandem in posterum professionem emiserint, vltra illud commune

trium

trium vocorum vinculum, speciali ad hoc voto astringi, vt quidquid modernus, & alij Romani Pontifices, pro tempore existentes iusserint ad profectum animarum, & fidei propagationem pertinens, & ad quasunque provincias nos mittere voluerint, sine vlla tergiversatione, aut excusatione illico, quantum in nobis fuerit (siue nos ad Turcas, siue ad quoscunq; alios infideles, etiam in partibus, quas Indias vocant, siue ad quoscunque Hæreticos, Schismaticos, seu etiam ad quosuis fideles, mittendos censuerint) exequi teneamur. Quamobrem qui ad nos accessuri sunt, antequam huic oneri humeros supponant, diu multumque meditentur, an tantum pecunie spiritualis in bonis habeant, vt curram hanc iuxta consilium Dominicum possint consummare, hoc est, an

Ingressuri
Societate
quid considerare
debent.

Misiones
non procu-
randæ.

Spiritus sanctus, qui illos impellit, tantum illis gratiæ polliceatur, ut huius vocationis pondus, illo adiuuante, se laturos sperent: & postquam, Domino inspirante, huic IESU Christi militiæ nomen dederint, die noctuque succincti lumbos, & ad tam grandis debiti solutionem prompti esse debebunt. Ne quæ autem possit esse inter nos missionum, aut prouinciarum huiusmodi ambitio, vel detractionis: intelligant singuli, sibi per se, vel alium, de huiusmodi missionibus quidquam cum Romano Pontifice non esse curandum, sed omnem hanc curam Deo, & ipsi Pontifici tamquam eius Vicario, & Societatis Præposito dimittendam: cui quidem (sicut cæteris) de suis ipsius missione in alterutram partem, nisi de Societatis consilio, cum dicto Pontifice

tifice curandum erit. Voveant etiam singuli, se in omnibus, quæ ad regulæ huius nostræ obseruationem faciunt, Societatis Præposito (qui ad hoc munus quam fieri possit idoneus, ad plura vota, prout in Constitutionibus declarabitur, eligetur) obediens fore. Ille autem omnem eam autoritatem, & potestatem habeat supra Societatem, quæ ad bonam eiusdem Societatis administrationem, correctionem, & gubernationem utilis erit. Iubeat autem ea, quæ ad constructionem propositi sibi à Deo, & à Societate finis cognouerit esse opportuna, & in prælatione sua benignitatis, ac mansuetudinis, charitatisque Christi, Petri, Paulique formula semper sit memor: & tam ipse, quam consilium prædictum ad normam hanc assidue spectent. Singuli vero

Vetū obedientiæ.

Præpositi electio & potestas.

Gubernatio quæ futurâ

Obedientiæ reuerentiæ

tia subdito
rum.

subditorum, tum propter ingentes ordi-
nis utilitates, tum, propter nunquam sa-
tis laudatum humilitatis assiduum exerci-
tium, non solum Præposito in omnibus, ad
institutum Societatis pertinentibus pare-
re semper teneantur: sed in illo Christum
veluti præsentem agnoscant, & quantum
debet, venerentur. Cum autem experti
fuerimus iucundiorē, puriorē, & ad
proximi adificationem aptiorē esse vi-
tam, ab omni auaritiæ contagione quam
remotissimam, & Evangelicæ paupertati
quam simillimam, cumq; sciamus Do-
minum nostrum Iesum Christum, seruis
suis regnum Dei solum inquirentibus,
necessaria ad victum, & vestitum esse sub-
ministraturum: sic voueant singuli, & vni-
uersi perpetuam Paupertatem, ut non so-
lum priuatim, sed neque etiam commu-

niter

Paupertatis
notum.

Modus no-
stræ pau-
peritatis.

niter possint Professi, vel vlla eorum Do-
mus, aut Ecclesia ad aliquos proventus,
redditus, possessiones, sed nec ad vlla bo-
na stabilia (præter ea, quæ opportuna erūt
ad usum proprium, & habitationem) reti-
nenda ius aliquod ciuile acquirere, rebus
sibi ex charitate donatis ad necessarium
vitæ usum contenti. Quia tamen Domus,
quas Dominus dedit ad operandum in
vineâ ipsius, & non ad scholastica stu-
dia exercenda destinanda erunt: cum val-
de opportunum fore aliqui videatur, ut
ex iuuenibus ad pietatem propensis, &
ad literarum studia tractanda idoneis
operarij eidem vineâ Domini parentur,
qui Societatis nostræ, etiam professa ve-
lut quoddam seminarium existant: pos-
sit professa Societas ad studiorum com-
moditatem, Scholarium habere Collegia.

Professi
redditus ha-
bere ne-
queunt.

De Colle-
gijs, & co-
rum rediti-
dibus.

Ubiunque ad ea construenda, & dotanda, ex deuotione aliqui mouebuntur: quæ simul atque constructa, & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad sedem Apostolicam pertinet) ex nunc autoritate Apostolica erigi supplicamus, seu pro erectis haberi: quæ Collegia possint habere redditus, census, seu possessiones vsibus, & necessitatibus studentium applicandas, retenta penes Præpositum, vel Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendencia super dicta Collegia, & prædictos studentes, quo ad Rectorum, seu gubernatorum, ac studentium electionem, ac eorundem admissionem, emissionem, receptionem, exclusionem, statutorum ordinationem, & circa studentium instructionem, eruditionem, adificationem, ac correctionem, victus, vestitusq; & aliarum rerum

rerum necessariorum eis ministrandarum modum, atque aliam omnimodam gubernationem, regimen, accuram, ut neque studentes dictis bonis abuti, neque Societas Professa in proprios vsus conuertere possit, sed studentium necessitati subuenire. Quiquidem studentes, ingenij, & morum indole tales esse debebunt, ut merito speretur, post absoluta studia ad Societatis functiones idoneos fore: & sic demum post cognitum in spiritu, & literis eorum profectum, & post sufficientem probationem, in Societatem nostram admitti possint. Socij autem omnes cum Presbyteri esse debeant, addicendum officium secundum communem Ecclesiarum, sed priuatim, & non communiter, vel in Choro, teneantur: & in ijs, qua ad victum, & vestitum, & cetera

Quales futuri Scholastici nostri.
De officio diuino recitando.
In uictu et uesitu se-

X 5 exte-

Collegiorum gubernatio penes Præpositum, uel Societatem est.

professionem, in hac Societate emittendam, nisi diuturnis, & diligentissimis probationibus (prout in Constitutionibus declarabitur) eius vita, & doctrina explorata fuerit, recipiatur: quia reuera, hoc institutum omnino humiles, & prudentes in Christo, & in Christiana vita puritate, ac literis cōspicuos exigit. Immo, & ij, qui in Coadiutores tam in spiritualibus, quàm in corporalibus, & in Scholares admittentur, quorum utri- que, post sufficientes probationes, & tempus in Constitutionibus expressum, vota sua, ad deuotionem, & meritum maius, non quidem solemnia (prater aliquos, qui de licētia Præpositi Generalis, propter ipsorum deuotionem, & personarum qualitatē, tria vota huiusmodi solēnia facere poterunt) sed quibus teneantur; quam

Coadiutores et Scholares, uota sua debent emittere.

Aliquitria uota solēnia emittere possunt.

diu

quendū no-
bis usus ho-
nestorū Sa-
cerdotum.
exteriora pertinent, honestorum sacerdotum cōmunem, & approbatum usum sequentur: ut quod inde pro cuiusque necessitate, vel spiritualis profectus desiderio subtractum fuerit, ex deuotione, & non ex obligatione, rationabile obsequiū corporis Deo, prout expediet, offeratur.

Periodus. Hæc sunt, quæ sub præfati Domini nostri Pauli, & sedis Apostolica beneplacito, de nostra professione, typo quodam explicare potuimus, quod nunc fecimus, ut summam informarem tum illos, qui nos de nostro vita instituto interrogant, tum etiam posteros nostros, si quos

Deo uolente imitatores unquam habebimus huius via: quam cum multas, magnasq; habere annexas difficultates nisi diu multauerimus experti, opportunum iudicauimus, etiam statuerē, ne quis ad
pro-

ad profes-
sionem non
admittatur
nisi diu mul-
tūq; pro-
bati.

diu Præpositus Generalis in Societate eos retinendos esse censuerit, emittere debeant, prout in Constitutionibus latius explicabitur, non nisi diligenter examinati, & idonei reperi, ad eundem finem Societatis, admittantur ad hanc IESU Christi militiam, qui tenuibus capris nostris fauere dignetur, ad gloriam Dei Patris, cui soli sit semper decus, & honor in sæcula amen. Quapropter considerantes, nihil, quod pium, sanctumque non sit, in dicta Societate, eiusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatii, & aliorum Sociorum prædictorum vita, & moribus reperiri, eaque omnia ad suorum, & aliorum Christi fidelium animarum salutem, & fidei exaltationem tendere, Socios ac illorum Coadiutores prædictos, & ipsius Societatis Scholares à quibusvis ex-

com-

communicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & aënis à iure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes, illosque sub nostra, & Apostolica sedis protectione suscipientes, Motu proprio, et ex certa nostra scientia, autoritate Apostolica, tenore præsentium, erectionem, et institutionem Societatis, ac extensionem numeri illius Sociorum, ac receptionis, et admissionis Coadiutorum, ac omnia et singula, Pri-

Omnia
privilegia
prius con-
cessa con-
firmantur.

Pre-

Non nisi idonei Coadiutores admittendi.

Approbat- tur Socie- tas eius instituti.

Nihil non sanctum in instituto nostro.

Præposito, per prædecessorem nostrum,
 & sedem huiusmodi, sub quibuscunque
 tenoribus, & formis concessa, & confir-
 mata, ac desuper confectas tam sub plum-
 bo, quàm in forma brevis literas, & in
 eis contenta, ac inde secuta quæcunque,
 perpetuo approbamus, & confirmamus,
 ac eis perpetua firmitatis robur adijci-
 mus, supplentes omnes, & singulos tam
 Iuris, quàm facti defectus, si qui inter-
 uenerint, in eisdem: Eaquæ omnia, & sin-
 gula perpetua, & inconcussa firmitatis
 robur obtinere, & inuolabiliter obser-
 uari debere, & sic per quoscunque Iudi-
 ces, & Commissarios, quauis autoritate
 fungentes (sublata eis, & eorum cuiuslibet
 quauis aliter iudicandi, & interpretandi
 facultate, & autoritate) iudicari, interpre-
 tari, atque decidi debere, nec non quid-
 quid

quid secus super his per quoscunque,
 quauis autoritate, scienter, vel ignoran-
 ter contigerit attentari, irritum, & ina-
 ne decernimus, et declaramus. Quocirca ^{iudices qui}
 vniuersis, et singulis, venerabilibus fra ^{assistent.}
 tribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Epi-
 scopis, ac dilectis filijs Abbatibus, Prio-
 ribus, et alijs personis in dignitate Eccle-
 siastica constitutis, per Apostolica scri-
 pta, mandamus, quatenus ipsi, et eorum
 quilibet per se, vel alium, seu alios præfa-
 tis Præposito, et societati in præmissis, ef-
 ficacis defensionis præsidio assistentes, fa-
 ciant autoritate nostra singulas prædi-
 ctas, et presentes literas plenum effe-
 ctum sortiri, ac ab omnibus inuolabili-
 ter obseruari: non permittentes quenquã
 contra illarum tenorem, quomodolibet
 indebitè molestari, contradicteres quos-
 libet

liber, & rebelles per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia (appellatione postposita) compescendo, ac censuras predictas legitimis super his habendis seruatis processibus, etiã iteratis vicibus aggrauando: inuocato etiã ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis. Nō obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, & singulis, quæ in literis predictis idem prædecessor noster voluit nō obstare, ceterisque cōtrarijs quibuscunque, aut si aliquibus cōmuniter, vel diuisim ab Apostolica sit sede indultū, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas nō facientes, plenā, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre

Non obstā
tibus, &c.

nostra absolutionis, susceptionis, approbationis, confirmationis, adiectionis, suppletionis, decreti, declarationis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli, Apostolorū eius, se nouerit incursum. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quinquagesimo, duodecimo Kalendas Augusti: Pontificatus nostri, Anno primo.

F. de Mendoza.

Fed. Cardinalis Casus.

T SO.

VITÆ IGNATII
SOCIETATIS IESU
institutum & forma describitur.

Cap. XXII.

EX pontificio hoc diplomate manifestum esse arbitror, quis sit huius Societatis finis, quod institutum. Sed quoniam breviter illud potius attingitur, quam explicatur: credo equidem nonnullorum sitim esse incensam, & ex his quæ de hoc instituto intellexerunt, reliqua intelligendi cupiditatem inflammatam. Quorum ego pio desiderio pro mea parte obsequi conabor: & quæ summam perstricta sunt, ea enucleatius paulò, atque vberius explicare. Etenim pertinet hoc quoque ad Ignatii (cuius vitam scribimus) laudem, intelligere homines, quibus hanc Societatem temperauerit institutis.

Societas ergo Iesu, hoc nomine à Summis Pontificibus insignita, Religio Clericorum & est, & appellatur à Concilio Tridentino. Eius vita neque in sola contemplatione, neque in sola actione, sed in

utra-

utraque simul posita est. Fihis quò spectat, & quò actiones omnes suas refert, suæ est, & alienæ salutis, ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maximè charitate constat, in rebus omnibus propositam habet: ad eius normam & suos & ceteros dirigit. Reliqua quæ finis causa queruntur, huic fini consentiunt: omnia enim ferè pietatis officia quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam assidue concionatur, pueros, rudesque rectè credendi regula instituit, virtutes operandi, fugiendæ vitia præceptis erudit: orandi cum voce, tum mente certam rationem docet: ad pium frequentemque Sacramentorum usum hortatur: ægros inuisit & consolatur: morientes in angore positos confirmat: vinctos in custodia, pauperes in Xenodochio, miseris vbique & calamitosos subleuatè studet: odia extingui, & sublevaris dissidijs inimicorum animos beneuolentia cõglutinari: denique cuncta pietatis opera institui, augeri, cõseruari. Quæ quidè omnia domibus ac Collegijs nris communia sunt. Collegiorum vero (in quibus quidè nri docent) illa sunt propria: literarum studia exercere sedulo, & disciplinas omnes quæ

Y 2 quidem

quidem homini Theologo necessariae sunt, pro cuiusque Collegij facultate diligenter explicare: iungere cum pietate doctrinam: formare adolescentiæ mores, & mollem ætatem, ac lubricam ad omnem virtutem fingere. Hæc non apud Catholicos tantum, atque integros populos conatur efficere, sed multo etiam libentius apud Barbaros, & hæreticos: tum quod sunt ab omni ope deserti ac destituti, tum vero quod hæc Societas, quemadmodum in pontificio diplomate dicitur, ad defensionem ac propagationem fidei est potissimum instituta. Ex quibus ipsius Societatis perfectio atque præstantia, reliquarumque religionum, quæ idem habent institutum, facile elucet. Religionis enim excellentia atque perfectio ex perfectione finis dependet: estque illa religio perfectior, quæ perfectiorem finem, & ea quæ finis gratia sumuntur, aptiora habet, & ad finem consequendum magis accommodata.

D. Thomas 2. 2. q. 188. artic. 6.

In ijs muneribus quæ diximus, ad proximorum salutem Societas ita se exercet, ut omnia gratis omnino exequatur: nihilque pro confessionibus audiendis, concionibus,

nibus, lectionibus, Missis, reliquisque suis functionibus accipiat. Neque tamen ignorat, dignum quidem esse operarium mercede sua, æquumque, ut qui altario seruit, de altario viuat, & propterea Sacrarum Religionum filijs, eleemosynas hoc nomine debitas à populo esse: sed hoc tempore, quo Sacerdotes quidam malè propter cupiditatem audiunt, & Sacramentorum administratio ab hæreticis nundinatio appellatur & quaestus, ut amputet occasionem eorum, qui volunt occasionem, aliorum consuetudine laudata, ipsa Paulum in hac parte imitatur, atque Euangelium sine sumptu ponit, & ne eius gloria euacuetur, gratis tribuit quod gratis accepit.

*Luc. 10.
Matt. 10.
1. Cor. 9.*

Ibidem.

Ex eadem item causa factum est, ut in victu atque vestitu communem quandam viuendi rationem sequatur: parcam quidem & sobriam, moderatam tamen, & quæ vitæ sustentandæ sufficiat. Itaque habitum quidem peculiarem nullum habet, sed communem cum Sacerdotibus earum regionum in quibus viuit: in quo tamen & honestatis, & paupertatis ratio maximè eluceat. Quod quidem fa-

VITÆ IGNATII

tum est, tum quod hæc Societas Cleri-
 corum est Religio (vt diximus) non Mo-
 narchorum: tum verò quod hæreticis at-
 que alijs hominibus perditis, & suo, &
 temporum vitio valde ab habitu Mona-
 chali abhorrentibus (ad quos potissimum
 in rectam viam reuocandos est instituta)
 plus se prodesse posse hac ratione arbi-
 tratur. Et asperiores in victu atque vesti-
 tu leges, corporisque castigationes or-
 dinarias suis hominibus nullas imponit,
 ad quas ratione sui instituti æquè omnes
 astringantur; quò ad ipsam venientium
 omni hominum generi, naturæ, vale-
 radini, ætati, communis quædam, &
 æquabilis viuendi ratio proposita sit,
 quam suscipere & tenere omnes possint.
 Atque ob eam etiam causam, quod plu-
 res habet, ac maiores difficultates hoc in-
 stitutum, illiusque sunt onera inter-
 na grauiora, quam in speciem videntur.
 Non tamen asperitates eiusmodi asper-
 nantur, aut abijcit, quas in alijs Reli-
 gionibus suspicit, & sanctissimè institu-
 tas videt: sed vbi necessitas poscit, aut
 utilitas, eas Præpositi, vel suscipiendas
 præscribunt, vel vt suscipiantur, pro-
 bant.

LIBER III.

172

probant. Quod tam studiosè sæpè fit ac
 feruenter, vt per Dei gratiam frano po-
 tius hac in re nostri, quam calcaribus in-
 digeant.

Istos tantisque occupationibus pro-
 prijs hæc Societas distenta, Chorum vbi
 horæ Canonice decantentur, ordinariè
 non habet. Neque enim ad constituenda
 Religionem, Chorus requiritur nec-
 cessario. Possunt enim Religiones institui
 ad varios fines, & ad varia misericordie
 & pietatis opera exercenda: quibus qui
 sedulo student, etiam si à Choro vacent,
 quam alij qui Choro distringuntur, reli-
 giosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui
 Dominici principio Chorum videtur non
 habuisse. Cum impetrata sui ordinis con-
 firmatione, in varias Prouincias atque
 orbis terrarum partes, ad prædicandum
 Domini nostri Iesu Christi Euangelium,
 omnes suos discipulos, à Sanctissimo
 hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo
 tempore cum pauci essent, & dispersi, &
 docendis populis vehementer occupati,
 verisimile est Chorum frequentare non
 potuisse. Neque tamen dicemus ordinè il-
 lù Sanctissimū, Religionè tunc propterea

*S. Tho. 2.
 2. q. 188.
 ar. 2.*

*Apud sur.
 l. 4. l. 2. c.
 2. uita. s.
 Dominici.
 Anto. 3. p.
 hist. ti. 23.
 §. 3.*

Y 4 non

non fuisse, quando maximè eius Religio floruit, & vita & doctrina, & miraculis Dei Ecclesiam tantopere illustrauit. D. etiam Gregorius in Cōcilio Romano seuerè sanxit: ne Diaconi, quos ad prædicationis officium, & eleemofynarum studium vacare congruebat, cantores eligantur. Quod videlicet (vt grauisissimi Sancti Patres interpretantur) nobilius sit homines verbò & doctrina, quam cantu in Deum excitare. Quamobrem quorum est docere populum, ac doctrina pascere, & ad cœlestia inflāmare, ij cantibus insistere non debent, nedū illis occupantur, ab vtilioribus abstrahantur. Neque si Canon ille iam obsoleuit, minus tamen verum est quod in Canone continetur, nec minorem vim habet illa ratio: Qui præstantioribus, & magis necessarijs distringuntur, eos & choro, & minus necessarijs officijs vacuos, liberosque esse oportere. Itaque videmus initio nascentis Ecclesiæ, Apostolos curam viduas alendi in septem Diaconos reieçisse: ne à verbi Dei prædicatione, quæ grauior ac magis necessaria erat, sancta quidē illa sed minus necessaria occupatione implicati, vllomodo retardarentur. Non est (inquiunt) bonum,

92. dist. c. 2.
in sancta.

Tho. 22. q.
91. ar. 2. ad
tertiu.

Ibidem.

Act. 6.

num, relinquere Verbum Dei, & ministrare mensis. Quocirca in reliquis Religionibus (ijs etiam quæ ex instituto chorum habent) publici professores, scholastici, concionatores, & quotidiana domesticorum, vel grauiorum munerum administratione occupati, liberiores à Choro vacationem habent, vt à Choro, scilicet, expediti munus suum quisque pro dignitate tueatur. Quod eò etiam magis ei Religioni licebit, quæ Chorum non habet ex instituto. In hac autem Societate, qui aut scholasticus, aut publicus professor, aut concionator, aut confessarius, aut coadiutor temporalis non sit, aut denique maioribus ministerijs suo ex instituto nō vacet, reperies profectò neminē. Ex quo cum multæ aliæ Ecclesiæ, ac religiones, diuinis laudib⁹ publicè celebrandis, sanctissimè suo ex instituto consecratæ sint, è quibus petere quis possit hoc ad excitandum animum, & pietate inflammandum adiumentum: & vtrumque hæc Societas cōplecti nequeat, in eam partem quæ minus culta ab alijs, & magis necessaria, variaq; & multiplex est, incumbendū sibi omni ratione putat. In qua tractanda atq; excolenda, vt intenta

Y 5   semper

1. Corin. 1.

semper sit, ac nihil remittat, cetera que per se honesta quidē sunt & præclara, sed hoc eius Instituto aliena, necessario præmittit, alijq; concedit. Imitaturque in hac etiā parte Paulum Apostolū, qui de se dicit: Non misit me Dominus baptizare, sed euangelizare. Non quod præclarū nō sit, & ad salutē necessarium baptizare (nō quidem Baptismus ianua Sacramentorum omnium est, & necessarius ad salutem) sed quōd multi essent alij qui baptizandi officio fungi possent: pauci verō qui Predicatoris Evangelici personam pro dignitate sustinerent. Multiformis est gratia Dei, & varia atq; innumera Spiritus Sācti dona. Neq; in bello minus vtilēs sunt exploratores, qui hostiū consilia inuestigant, quā milites, qui manū cū hoste cōserunt: neq; minus profunt, qui cuniculis actis oppositas munitiones disijciunt, quā qui in illas iam euersas imperū faciunt. Aqua etiam pars est descendētis ad præliū, & remanētis ad sarcinas, & similiter diuidunt: paremque prophetādi gratiā à Deo acceperūt Eldad & Medad, duo ex septuaginta senibus, quos elegit Moyses, tamē si remanserunt in castris, quā sexaginta octo alij, qui

1. Reg. 30.

NUM. II.

qui stabant ante tabernaculum. Vt is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non māducat manducantē non iudicet: sed omnes laudent omniū Dominū, qui dona sua distribuit prout vult. Existimatq; Societas, se, tot laboribus atq; operis fructuosē in animarū salutē occupata, precibus etiā ac Misis quas iugiter facit, etiā si Chorum non habeat, plenē populo satisfacere, & acceptas ab eo elemosynas pro sua tenuitate retribuere.

Rom. 14

Et quoniā ad ea quæcōmemorauimus munera rectē atque ex ordine præstanda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, cōmoditas præterea naturæ, & ad agendū cum hominibus dextertitas, bonaq; apud ipsos homines existimatio: neq; facinorosos hæc Societas admittit, neq; iure ipso, siue Canonico, siue Civilī infames, neq; eos quos incōstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atq; ineptos futuros putat. Nullū vero qui alteri cuiusuis religiōis habitū susceperit (cuius nō ut in qua vocatione quisq; vocatus est, in ea permaneat: & ut reliqui sacrorū hominū conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreat) eos tantū recipit,

1. Cor. 7

recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditio nem ac scientiæ laudem Deo consecrare cupiunt, & in hac Societate ad spiritualem aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cum vitæ inculpatæ & sufficientis doctrinæ sint, vt professos ipsos in spiritualibus rebus adiuent in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij præditos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Martiæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes quicumque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto adere coguntur, sed se ipsi ac Religionem præbent. Hoc autem probationis tempus, quod productius, quam in reliquis Religionibus ac prolixius est, magnam affert vtilitatem ijs qui

qui probantur, & ipsi etiam Societati. Nam cum in subsidium humanæ fragilitatis spatium probationis sit institutum, vt Innocentij Tertij verbis vtar, & non solum in fauorem conuersi, sed etiam Monasterij à sanctis Patribus indultum, vt & ille huius asperitates, & hoc mores illius valeat experiri: hoc bienni spatio, nostri nouitij diligentius rem totam expendunt, ac lentius institutum præbent, versantes diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri (Ne impetu quodam animi, potius quam ratione aut Dei spiritu impuls, onus tollant quod ferre non possint) & Societas vicissim illos etiam probat, & intus, & in cute noscere studet: ne hominibus sese inutilibus oneret, eosque minus probatos admittat, quos paulo post dimitti necesse sit. Estque omnino & rationi consentaneum, & Sanctorum Patrum doctrinæ conueniens, & ab ipsa etiam antiqua consuetudine non alienum (quæ varia olim, & multiplex in Ecclesia Dei fuit) vt eo diutius atque attentius Religionis institutum

*De reg. ex tran
seunt ad rel. c. 16
ad Apostolicam*

*Pachomius regu
lâ accepit ab An
gelo in qua trien
nij probatio præ
cipitur; de quo
Nicephor. lib. 9.
c. 14. & Paladi
in vita ipsius.*

*Hoc idē triennij
spatiū in militi
bus iubet Grego.
lib. 7. reg. Episto
la. 11. & Iustinia
nus Auth. col. 1.
titu. 5. Sacras se
quæ regulas idē
statuit. Greg. ta
mē li. 8. l. pist. 23
biennio probari*

tutum

uult eos, qui ad institutum quisque perpendat, ante-
 conuersionē susci- quā illud aggrediatur, & capiat, quo
 pūntur in Reli- grauius ipsum & præclarius est: & ut
 gionibus deforma- Religio etiam eō magis per se ipsos
 tis. Benedictus an- habeat, atque exploratos illos, qui
 num tantum pro- ueniunt ad se, quod eius institutum
 bationis instituit arduum magis atque excellentius est.
 ex S. Greg. con- Quam ob rem duorum annorum spa-
 firmavit. ut scri- tium, ad probandos nouitios suos, se-
 bit Alex. 2. 17. des Apostolica Societati dedit. Quo
 q. 2. c. Gonsaluis toto tēpore, omnibus in rebus proprii
 magna itaq; fuit instituti accurate probantur, & orati-
 olim uarietas in di, tūm uocetūm mente assiduo usu
 Ecclesia Dei. exercētur, variisq; rationibus quæ
 pertinent ad extirpandas prauas animi
 cupiditates, & mortificāda membra
 quæ sunt super terrā, ut quidē ait Apo-
 stolus, & humilitatis officijs sursum
 deorsum versantur. Probationis enim
 tēpore, Præfecti atq; nouitiorū Magis-
 tri, eorū uocationē diligēter explo-
 rant & diiudicāt: & ut illi ipsi eam in-
 telligant, & confirmēt magnopere la-
 borāt: in singulorū ingenium ac facul-
 tates studiose inquirunt: quas eum ha-
 bent comportas, in suo quēquē loco
 & gradu constituūt, nihil supra vires
 præf-

Co. 3.

præscribunt, sed illas potius subleuant, &
 gratia Dei & naturæ seruiunt. Postò cum
 multa ijs tradunt, quæ ad confirmādos es-
 rum animos pertinet, & ad Regulam insti-
 tuti proprii, normæque reuocandos, tūm
 vero quatuor illa, quæ ex Ignatii disciplina
 atq; exēplo, quasi dogmata præcipua, & præ-
 ceptorum reliquorū tanquam fontes sunt.
 Primum est, ut Deum in rebus omnibus in-
 uenire studeant. Alterum, illud unum pro-
 positum habeant, ut omnia ad maiore Dei
 gloriam fiant. Tertium, obedientiam mor-
 dicus teneant, summamque in ea colenda,
 religionem constituent. Postremum est, ut
 aliud nihil ex hoc mundo querant, quam
 quod quæsiuit Christus, ut sicut ille uenit
 animas saluas facere, pro ijs pati, ac mortē
 oppetere, ita ipsi animas Christo lucrifacere
 re: omni ratione nitatur: pro eis labori se,
 ac morti alacres etiā obijciant: opprobria
 & cōtumelias si inferatur, non solā æquo;
 sed etiam libēti atq; hilari animo propter
 Christum excipiant: si non inferantur, cu-
 pide appetant, nullam tamen dantes ipsi
 causam vel occasionem maledicti. Quod
 si quis consilijs Præpositorum, ac monitis,
 aut Societatis institutis, uel pertinaciter
 repugnat,

repugnat, vel non satis se accommodat, à Societate dimittitur. Illud enim antiquissimum huic Societati est, ut quò puram se ac sinceram tueatur, quicquid vitiosum ac corruptum est, præcidat, neque quèquam retineat, quem ex instituto retinere nõ debet. Biennio igitur expleto, primi generis illi, quos commemorauimus, ab eruditione satis instructi, si ad doctrinam, virtutem quoque ac probitatem adiecerint, & se Societati probauerint, possunt professionem emittere: si probata satis eorum virtus nõ videatur, amplius exploratur. Sed tunc quidem, illi ipsi, & ij etiam qui secundo genere continentur, ac spirituales Coadiutores vocantur, Scholastici præterea, ac temporales Coadiutores, votis se perpetuè paupertatis, castitatis, & obedienciæ post nouitiatum obstringunt. Quæ quidem vota simplicia, non solennia sunt: quibus nimium ita astringuntur, ut liberum tamen Societati ante professionem sit, quos non probat dimittere, ac dimissos, ab omnium torum obligatione absoluerè. Quocirca, in huiusmodi votis, pollicitatio quædam est, voluntaria, & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantum

in

in se est, in perpetuum se tradit Religioni. Quiquidem, re tota per biennium (ut diximus) explorata, & perspecta, teneri sponte vult, & vivere ac mori hac conditione in Societate: quod certe ante ingressum cum liber sit, suiq; iuris, ac dominus, rem minus explorata utiq; facere potuisset. Societatis verò tamen nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab vnicuique pendear, illa tamen maxima est, quæ firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis a se leges imponunt. Quæ nimirum sanctè vètant, retinere quemquam, aut inconsideratè dimittere, aut propter morbum quem Societati feruens contraxit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causa præcipua, (ut vno verbo dicam) ad duas rediguntur, eum aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominem dimittere: tunc enim illum retinèri, contrarium esset, charitati, cui omnia feruere debent. Et quidem cum necessariò dimittitur, tam consideratè, tam cautè, tam beneuolè ac dolenter faciendum esse constitutiones iubent, ut nihil ad summam moderationem, religio- samque prudentiam prætermisum esse vi-

Z

deatur.

pendas, minor aut infirmior est cautio (vt paulò ante diximus) quam filijs suis præstât Societas ex Instituto ea, quam ab illis accipit ex voto. Et ijs quidem utilitatibus nouum hoc Institutum firmatur. Neque tamen ita nouum est, vt non multa eius vestigia in Seminarijs antiquis Clericorum habeamus, quemadmodum in nonnullis Tol. 2. c. 1
Tol. 4. c. 23
Cabilo. c. 3
sub Ludo.
Vio. Aquif
gra. c. 135. Tolentis Concilijs, alijsque videtur est, quæ huc adducere, & alias rationes asserere nimis longum esset, & a nostro Instituto alienum, minimeque necessarium. Nam quod caput est, cum vnipersum Societatis Institutum, tum verò potissimum hæc eius pars, multorum Summorum Pontificum iudicio, atque institutione, & sacrosanctæ œcumenicæ Tridentinæ Concilij autoritate comprobatur. Vt ergo ad quatuor illa hominum genera, quæ in Societatem admittuntur, reuertamur. Primi illi qui eruditione sunt conspicui, ad professionem quatuor votorum admittuntur. Secundi, in Coadiutorum spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota simili literæ publicæ, sed simplicia, in superioribus manibus emissa asciscuntur. Eodemque modo, qui ad domestica munia obeundi sunt admissi,

admissi, certum suum temporalium Coadiutorum formatorum gradum, & ipsi consequuntur: Vtrique autem formati Coadiutores nullius postea hæreditariæ successione suæ capaces, vt in constitutione Gregorij XIII. quæ paulò post subiiciam) videre est. Spirituales Coadiutores, quasi subsidiarij milites adiuuat profectos & subleuat, & ad omnes excursiones parati sunt. Temporales verò Coadiutores, reliquos domesticarum rerum cura leuat. Scholastici literas discunt, & cum spiritu quæ in Nouitiatu hauserunt doctrinam coniungunt: totoque studiorum tempore, ita literarum disciplinis vacant, vt pietatem teneant, sui que mortificationem non omittant: immò verò in multis se professorum & Coadiutorum spiritualium muneribus exercent (pro facultate cuiusque & ingenio) vt consuetudine bene agendi paratiores sint, & tanquam exercitatiores, ad illorum ministeria suo tempore obeunda. Hoc in Collegijs fit. Habent enim Societas domos & Collegia, quæ ita distinguuntur: Domus oblationis sunt, in quibus eo quo diximus modo, ad religionis disciplinam conformantur nouitij aut Professorum, in quibus, feliciter, qui

nouitiatus, ac studiorum laboribus perfu-
cti sunt, confessionibus, prædicationibus,
aliisque pietatis ministerijs, ad proximo-
rum vtilitatem se exercent. Collegia Scho-
lasticorum sunt, in ijs quauis nonnulla
Professorum vsurpentur munia, propria ta-
men illorum sunt, quæcunque pertinent
ad discendas, vel docendas eas discipli-
nas, quæ ad professorum ministeria rectè
obeunda sunt necessariæ. Domus professo-
rum redditus nullos habere possunt: (ne
ad ædificationem quidem templi, aut cul-
tum eius, ac ornatum) nec possessiones vl-
las priuatum, vel in communi: nec ius pe-
tendi, vllas perpetuas elemosynas, sed
quotidianis viuunt. Domibus probationis
& Collegijs bona in commune habere li-
cet, vt & nouitij oneri ne sint populis an-
tequam vsui esse incipiant, & Scholastici
victum querendi sollicitudine expediri, li-
berius in rerum cognitionem incumbant.
Eiusmodi autem redditus, vel à Ciuitati-
bus publicè constituuntur, vel priuatim à
primarijs viris ac copiosis, qui facultates
suas rectè se collocare hac ratione putat,
& præclare de hominibus mereri, vt
XXIII. capite dica. Collegiorum bona pro-
fessa

fessa Societas administrat, ex quibus tamè
ad ipsam nulla peruenire potest vtilitas,
sed in victu Scholasticorum, & vestitu, pe-
nitus consumuntur. Ita fit, vt quæ est fru-
ctus, ij subsint imperio, neque bonis abu-
tendi habeant facultatem: qui præ sunt, ex
suis laboribus vtilitatem nullam propriam
percipiunt, sed eam in ceteros vltros fratrum
suorum, præstitutosque conuertunt. Scho-
lastici studijs confectis ad incudem rursus
reuocantur, ac veluti excoquantur, vt in
Professorum, aut spiritualium Coadiuto-
rum formatorum asciscantur numeru. At
verò Professis magna est in primis autori-
tas, & ius Societatem gubernandi. Ex il-
lis, Assistentes, Prouinciales, Commissa-
rij, Visitatores creantur, & Præpositus ipse
Generalis. Ex quo etiam conuenit, vt ipe-
tate virtutis ac eruditionis laude, reuq;
vsu præsent, cū omnibus tamè æqualiter
(vt faciunt) viuât, & humilitate ac mode-
stia exaquent, quæ poterant videri ina-
qualia. Adunt autè professi solennia vota
tria, cæterarū Religionū more, Paupertatis,
Castitatis, & Obedientiæ (ijs enim tri-
bus votis vis Religionis, & natura contine-
tur) addunt quartū peculiare, ac proprium

Societatis, de Obedientia ad missiones Romano Pontifici fideliter prestanda: Quod quidem, his temporibus inuestuosis ac perditis, quibus Sacrosanctae sedis auctoritas ab hereticis acerrime impugnatur, diuinum planè inuentum fuit. Nam praeter alias utilitates, quas continet multas, & magnas, quae in ipsa instituti formula tanguntur, certe arctius adstringit, quod heretici laxare student. Sed ut non solum in praesens optime Societas gubernetur, verum etiam in posterum, & cupiditati atque ambitioni, religiosi status certissimis pestibus, quantum in ipsa est occurrat: alia vota simplicia professi emittunt, promittuntque se non conensuros, ut Constitutiones de paupertate quae nunc est in Societate immutentur, nisi forte ut magis illam contrahant & arctent, nullam in Societate dignitatem, neque aperte: neque occulte questuros, nisi quae verò ambuisse sciuerint, fideliter prodituros: extra Societatem verò, nullam admittunt dignitatem, nisi eius qui praecipere possit obedientiam compellatur.

Gubernationis porro forma & ratio haec est: Vniuersae Societati cum summa potestate praestit Praepositus vnus generalis. Is Praepositorum Prouincialium suffragio adlegitur,

& duorum praeterea Professorum, qui in congregatione Prouinciali electi, vna cum Prouinciali ex singulis Prouincijs ad generalem conuentum veniant, perpetuumque est, ac maximam inter omnes habet auctoritatem. Ipse, ex cognitione rerum omnium & personarum Societatis, quae habet permagna, Rectores Collegiorum, Domorum Praepositos constituit: Prouinciales, Visitatores, ac Commissarios creat. Quae ratio commodissima est, & ad pacem, modestiam, humilitatemque obseruandam aptissima: tollit enim ac recedendat perturbantes animorum, dissensiones & inuidias, ordinaque praebitorum electiones ferre consequuntur eas, quae ex minorum pendenti iudicio, ac voluntate. Praepositus item Generalis per se, vel per suos Prouinciales, Collegia moderatur: facultates à sede Apostolica Societati datas, & privilegia suis dispensat, eorum usum adstringit, relaxat, concedit, reuocat: admittendisque in Societatem, atque ab ea dimittendisque Professorum numerum cooperanda, Conuentus generales (quibus ipse praestit) indicendi, ac peragendi plenissimam potestatem habet: demum ad eius arbitrium, iudiciumque, summa omnium rerum, consistorumque

redit.

redis. Quæ potestate ne ille, forte, abuta-
tur, præter eam curam, quæ in optimo Ge-
nerali Præposito eligendo, atque ad id mu-
nus aptissimo adhibetur (quæ summa est,
pari que religione seruati) quorum suffra-
gio Præpositus Generalis creatur, ab eis de
quatuor spectatissimis patribus eliguntur, qui
Assistentes appellantur, sunt que Præposi-
to Generali à consilio. Illi uictum eius ac
uestitum moderantur, labores definiunt,
de erratis in humilitate admonent, ad eã-
que rem Admonitor (sic enim uocatur) ab
ipsa Societate est constitutus. Si quid gra-
uius accidat, si acerbus ille phus, quo ac-
cidentus, si bonorum Collegiorum profu-
sus, si aut præposterus distributor fortasse
sit, si doctrina de prauis uel moribus (ho-
mines enim sumus) congregationem gene-
ralem (quæ quoniam uniuersam Societate
representat) ipso etiam Præposito Gene-
rali superior est) indicendi penes Assisten-
tes ius est, in qua ueritas earum rerum, &
pondus examinatur, & pro modo culpa
penam imponitur. Priuati enim Generalatus
Præpositus Generalis potest, si res exigat,
& grauioribus etiam supplicij affici. Ex
quo Societatis gubernatio, eum proxime

ad

ad Monarchiam accedat, mixtum etiam ha-
bet Aristocratiam. Vitio enim quod uitio-
sum esse potest, id quod in utroque gene-
re est optimū Societas sumpsit. Nam unū
esse in gubernatione Principem, prælatū
quidem est, & ad cōseruationem firmum:
sed si ille firmus & datus & sapiens. Verū
tamen periculosum est, ne honore elatus,
libidinem suam non rationem sequatur,
& quod traditum est ad salutem, in perni-
ciam multorum conuertat. Ervi hoc qui-
dem absit, utiq; maximè sapiens, si, omnia
certè scite vnus non potest, ac propterea,
Ibi salus populi ybi consilia multa. Quod
enim quisque præ alijs scit, id in commu-
ne confert. At uero illud subest in multitu-
dine periculi, ne quot capita, tot sint sen-
tentia, & illud uitium, quo maximè homi-
num conuenit, ac consociatio continen-
tur, distractum in uaria dissoluitur. Quæ
pericula in utroque genere ut vitare, &
unitatem hæc Societas à Monarchia acce-
pit, & ab Optimatibus consilium, & ita
utrunque temperauit, ut Præpositus Gene-
ralis & præsit omnibus, & ipse quodāmo-
dò subsit, eius que Assistentes Consiliarij,
non Iudices sint. Hæc est instituti Societa-

Procr. u.

113

tis huius species, quædã, ac gubernationis forma, quam Ignatius expressit, ac nobis reliquit. Quæ quidam, et ex superioribus liquet, quanquam multa cum reliquis religionibus coniuncta atq; communia, nonnulla tamen propria habet, ac singularia. Nam cum hæc Societas Religio sit, ea habeat, necesse est, quæ cæteræ habent religiones, & quæ ita propria religionis sunt, ut ab ea diuelli, distrahi que non possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis, Castitatis, ac Obedientia, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse dictur non possit. Sed cum etiam religio Clericorum sit (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat, oportet; in ijs quidẽ, quibus illa à clero distant, dissidentq;. Et quæuis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionẽ Eũgelicam tanquã in vnum eundemq; finem vltimũ referantur, vnaquẽq; tamẽ finem suũ præcipuũ ac peculiare habet, quem respicit ac sequitur. Quis finis cum alius alibi sit, etiam ea quæ ad finẽ illum diriguntur, diuersa, diuersis in religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo me-

dia

dia, & ex fine, ea quæ finis gratia queruntur. Neque vllã religio reperiri potest quæ tam habeat cum vllã alia religione similitudinem & affinitatẽ, ut non multa etiam habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtrãq; intersit, non duæ similes, sed vna, eademq; sit religio. Habet præterea religio quælibet sua privilegia, & in riscõmunis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris cõmunis autor, interpret, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatẽ atq; ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquã castra Dei, habet plurimas, atque inuictas amatorum militum acies, in cõmune quidem forrissimẽ dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, propriisque armis vtentium. Quæ quidem armorum genera, tam inter se differunt, quã milites, qui armis vtuntur. Denique Deus qui sapientissimẽ omnia gubernat, ad morbi naturam medicinam accomodat, & pro temporũ varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias religiones præfinitis à se partibus mittit.

NO-

NOVA GREGORII XIII.

*Constitutio, & instituti Societatis
Iesu confirmatio. Cap. XXIII.*

CV M hæc scripsissem, & publicè ac
pælo mandare vellem, noua Con-
stitutio, felicis recordationis Grego-
rij XIII. in manus meas venit. In qua cum
vniuersum Societatis institutū declarat,
omniaque eius privilegia, constitutiones,
atque statuta approbat, & denuo confir-
mat: eum verò præcipua quædam ex ijs
quæ à me in proximo capite explicata
sunt, ita definit, & statuit, vt rem totā qua
de agimus maximè illustret. Atque etiam
excommunicationis lætæ sententiæ ana-
themate eos constringit, qui ijs contraria
dixerint, docuerint, aut temerariam quo-
rundam feræne audaciam, qui de hoc insti-
tuto, & de alijs Apostolicis eiusdem Gre-
gorij literis illud similiter confirmanti-
bus detrachere ausi sunt, omnesque illorum
assertiones huic Constitutioni repugnan-
tes, falsas, & temerarias esse pronuntiat.
Nam cum hæc religio, Iesu Societas sit
effu-

effugere certè calumnias non potest, quas
quidem ipse Dominus Iesus, & omnes
aliæ religiones, quæ Societates item Iesu,
ac vera membra sunt, nusquam non pertu-
lerunt. Id quod Sacri Ordines Diui Do-
minici, ac Diui Francisci abundè restan-
tur, qui grauissimè initio ab improbis exa-
gitati sunt, atque omnibus machinis perti-
naciter oppugnati. Sed Deus qui & insti-
tutor Sanctarum Religionum & propug-
nator Vicarios suos Pontifices Maxi-
mos diuinitus permouit, vt illarum pro-
tectionem, atque defensionem susciperēt:
& clarissimos atque sanctissimos Docto-
res Thomam Aquinatem, & Bonauentu-
ram, eo ipso tempore prouidentissimè il-
lis auxilio misit, vt hostium conatus retar-
darent, calumnias obtererent, audaciam
frangerent atque contunderent, & doctri-
næ cælestis splendore, offusam animis cali-
ginem discuterent. Sed vt hæc omnia Le-
ctor magis etiam perspiciat, partem ipsius
Sanctissimi Domini N. Constitu-
tionis hic subiiciendam
existimaui.

Aa GRE-

tis huius species quadā, ac gubernationis forma, quam Ignatius expressit, ac nobis reliquit. Quæ quidem, ut ex superioribus liquet, quanquā multa cum reliquis religionibus coniuncta atq; communia, nonnulla tamen propria habet ac singularia. Nam cum hæc Societas Religio sit, ea habeat necesse est, quæ cæteræ habent religiones, & quæ ita propria religionis sunt, ut ab ea dinelli, distrahiq; non possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis, Castitatis, ac Obedientia, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse, dici non possit. Sed cum etiam religio Clericorum sit (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat, oportet; in ijs quidē, quibus illæ à clero distant, dissidentq;. Et quævis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionē Eujgelicam tanquā in vnum eundemq; finem ultimū referantur; ynaquæq; tamē finem suū præcipuū ac peculiare habet, quem respicit ac sequitur. Qui finis cum aliis alibi sit, etiam ea quæ ad finē illum diriguntur, diuersa, diuersis in religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo me-

dia

dia, & ex fine, ea quæ finis gratia queruntur. Neque vllā religio reperiri potest quæ tam tam habeat cum vllā alia religione similitudinem & affinitatē, ut non multa etiam habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtrāq; inter sit, non duæ similes, sed vna, eademq; sit religio. Habet præterea religio quælibet sua priuilegia, & iuriscōmunis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris cōmunis autor, interpretes, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatē atq; ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquā castra Dei, habet plurimas, atque inuictas armatorum militum acies, in communes quidem fortissimè dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, proprijsq; armis vtentium. Quæ quidem armorum genera, tam inter se differunt, quam milites, qui armis vtuntur. Denique Deus qui sapientissimè omnia gubernat, ad morbi naturam medicinam accomodat, & pro temporum varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias religiones præfinitis à se ætatibus mittit.

NOVA GREGORII XIII.

*Constitutio, & instituti Societatis
Iesu confirmatio. Cap. XXIII.*

CV M hæreticissimæ, & publicæ ac
pælo mandare vellem, noua Con-
stitutio, felicis recordationis Grego-
rij XIII. in manus meas venit. In qua cum
vniuersum Societatis Institutū declarat,
omniaque eius priuilegia, constitutiones,
atque statuta approbat, & denud confir-
mat: tum vero præcipua quædam ex ijs
quæ à me in proximo capite explicata
sunt, ita definit, & statuit, vt rem totā quæ
de agimus maximè illustret. Atque etiam
excommunicationis lætæ sententiæ ana-
themate eos constringit, qui ijs contraria
dixerint, docuerint. Et temerariam quo-
rundam frænâ audaciam, qui de hoc insti-
tuto, & de alijs Apostolicis eiusdem Gre-
gorij literis illud similiter confirmanti-
bus detrahere ausi sunt, omnesque illorum
assertiones huic Constitutioni repugnan-
tes, falsas & temerarias esse pronuntiat.
Nam cum hæc religio, Iesu Societas sit
effu-

effugere certè calumnias non potest, quas
quidem ipse Dominus Iesus, & omnes
aliæ religiones, quæ Societates item Iesu,
ac vera membra sunt, nusquam non pertu-
lerunt. Id quod Sacri Ordines Diui Do-
minici, ac Diui Francisci abundè restan-
tur, qui grauissimè initio ab improbis exa-
gitati sunt, atque omnibus machinis perti-
naciter oppugnati. Sed Deus qui & insti-
tutor Sanctarum Religionum & propug-
nator est, Vicarios suos Pontifices Maxi-
mos diuinitus permouit, vt illarum pro-
tectionem, atque defensionem susciperēt:
& clarissimos atque sanctissimos Docto-
res Thomam Aquinatem, & Bonauentu-
ram, eo ipso tempore prouidentissimè il-
lis auxilio misit, vt hostium conatus retar-
darent, calumnias obtererent, audaciam
frangerent atque contunderent, & doctri-
næ cælestis splendore, offusam animis cali-
ginem discuterent. Sed vt hæc omnia Le-
ctor magis etiam perspiciat, partem ipsius
Sanctissimi Domini N. Constitu-
tionis hic subiiciendam
existimaui.

VITÆ IGNATII
GREGORIVS EPISCOPVS
seruus seruatorum Dei, ad perpe-
tuam rei memoriam.

Scendente Domino, & Saluatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari, ipse autē à discipulis rogatus vētis imperauit, & facta est trāquillitas, quā nos in Petri nauicula collocati, turbini- bus excitatis ab eodē Domino as- siduis precibus postulātes, nostrā intereā operā, & laborē infrangendis procello- sis fluctibus impedere non desistimus: cumq̄ tanti laboris socios, & validos remiges di- uina nobis prouidentia preparauerit, eorū opera in superandis sauentis pelagi tem- pestatibus nos maxime subleuat, qui, pro

com-

communi fluctuantū animarū salute pro- pria cōmoda nihili pendūt, seq. ad omnia discrimina exponūt. In quo cum aliarum Religionū studia, tū Societatis Iesu as- siduus pro Christo labor, nec nō vsque ad fi- nem perseverantia promptā se ostedit, cūq̄ prole Catholica Religionī valde proficiūā, & ad omnia pericula pro vniuersali Ec- clesia subeundā paratā procreauerit, aliā atque aliā à prima non degenerem præ- stante gratia Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices pro- bationum gradus altius prouecti, semper præsto sint: quos in rebus arduis suscipiē- dis fluctuosos operarios asciscamus, eos au- tem vt firmiorē nobis opē ad prædicta na- uare possint, ab omni non modo iniuria, sed etiam calumnia studemus intactos conseruare. Quod vt à nobis efficiatur

Aa 2 ipsius

VITÆ IGNATII

ipſius inſtituta tanquã fundamẽta eius præſidiũ, quod Catholica religioni impendunt immota, atque incõcuſſa aliorũ etiã Romanorũ Pontificũ exemplo debemus Apoſtolica autoritate tueri, quorũ feliciter. Paulus III. & Iulius etiã III. Cõſtitutiones, & laudabile dictæ Societatis inſtitutũ confirmarũt, Paulusq; idẽ eam ipſam ab omni quorũcunq; ordinariorũ iuriſdictione exemiſit, quo inſtituto per Paulum VIII. examinato, & à Synodo Tridentina cõmendato, Pius V. item prædeceſſor noſter Societate ipſam ordinẽ eſſe mendicantẽ declarauit. Qua omnia non immerito ab eis ſunt conceſſa ob egregias virtutes, & dona Societati antedictæ diuinitus elargita, cuius præcipuus finis Catholica eſt Religionis deſenſio ac propagatio, animarumq; in Chriſtiana vita, & doctri-

Societatis
cõfirmatio
nes aliæ.

Exemptio
Societatis

Societas
mendicans
declarata.

Finis.

ctina

doctrina profectus. Gratia quoque eius uocationis eſt propriũ diuerſa orbis terrarũ loca ex Romani Pontificis, ſeu Præpoſiti generalis eiũdẽ Societatis directione peragere, vitamq; in quauis mũdi parte agere, ubi ſaluandarũ ſua opera animarũ copioſior prouentus ad Dei gloriã ſperetur. Ad quẽ finem Spiritus ſanctus bõr me: Ignarij Loiola Societatis ipſius Inſtitutoris, eiũſque ſociorũ excitator, media quoque prædicationũ ac cuiuſcunq; miniſterij uerbi Dei doctrinaq; Chriſtiana, & ſpiritaliũ exercitiorum, aliorũ item charitatis operum, & Sacramentorũ adminiſtrationis, ac præcipuẽ Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, horumq; frequentioris uſus accõmodauit. Ad quæ ſufficienter, & pro dignitate præſtãda, difficultates ſuperãdas, periculaq; adẽunda, quibus dictæ Societatis

Media.

Religiosi in huiusmodi discursionibus, & ministerijs exponuntur, necesse est ut ipsi talia obicuri magno virtutis, & deuotionis presidio muniantur, quod illis gratia in primis omnipotentis Dei, simulque educatio ipsa, longa item in Societate probatio, nec non regularū, & Constitucionū obseruancia præstare noscuntur. Quibus Constitutionibus, ut tanta ponant rudimenta virtutis ad quam aluntur, statum est, ut Nouitij in Societate biennio probentur, quo expleto si ipsi perseverare voluerint, & Societati fuerit ab eis satisfactū (quonia Societas ipsa nō solis Nouitij, & Professis, ut reliqui regulares ordines constat) tria substācialia vota simplicia (nisi quis interdū ad professionem, vel gradum coadiutorū formatorū admittendus videtur) Paupertatis, Castitatis & obedientie,

dientie in eadē Societate ex Apostolico indulto, ac iuxta vouendi formulā in eisdem Constitutionibus expressam emittunt, ac secundum illas promittunt se eandē Societatem ingressuros, hoc est, vltiore aliquem illius gradū, prout Præposito videtur Generali. Quibus votis emissis Nouitij esse desinunt, & in Societatis corpus, qui literis operā dederint vel daturi sunt, ut Scholares approbati: alij verò ut Coadiutores temporales nondū formati cooperantur, ac quantum est ex parte ipsorum perpetuo, ex parte verò Societatis iuxta Apostolica indulta, & Constitutiones prædictas tādū obligati sunt, quādiu Præpositus Generalis eos in Societate retinēdos esse cōsuerit. Quod ad Societatis cōseruatione maximè esse necessariū, idq̄ ab illi exordio prouisum, & post experimēto cō-

Scholares
approbati
Coadiuto-
res tempo-
rales.

Longa pro-
batio.

Nouitij bi-
ennio proban-
tur.

Tria substā-
cialia voti
simplicia.

probatum est, idq̄ initio ingressus illi explicitè manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est cōmodior, ut liberi potius, quàm vocis obligati dimittantur, alijsq̄ iustis & rationabilibus de causis. Coadiutores temporales nō formati, qui non ad studia literarū, sed ad domestica munia curanda destinantur, post aliquot annos, quibus Generali Præposito, & Societatis satis fecerint, per tria item Paupertatis, Castitatis, & Obedientia vota licet publica, & in manibus Superioris emissa, non tamen solennia, sed cum ex Constitutionum præscripto, tum ex voluntatis, & admittentis intentione simplicia existunt, in Coadiutorum temporalium formatorum gradum admittuntur. Scholares vero studijs in Societate absolutis,

eis, antequam professi, vel Coadiutores spirituales formati fiant, nō solū tertium adhuc ulterioris probationis annum, in devotionis & humilitatis exercitijs impendunt, ut si qua fortasse in re, harum virtutum fervor per literarum occupationem intepuerit, per earundem virtutum frequentiore exercitationem ardentiorēq̄ Divini auxiliij invocationem recalescat, sed etiam in verbi Dei sacrarum, & scholasticarum lectionum, pœnitentiæq̄ & Eucharistiæ Sacramentorū Societatis ministerijs tādīū probantur, quādīū Præposito Generali videtur, nec antequam ipsi Præposito sint plane perspecti, eique in omnibus satisfecerint, ad huiusmodi gradus promoventur. Qui enim ad professionē quatuor votorū admittendi sunt, eos iuxta Constitutiones easdē, & Apostolica decreta & Indul-

Tertius
præbatio-
nis annus.

Quinā ad
professionē
quatuor
votorū ad
mittendi.

ta viros omnino humiles ac prudentes in Christo, et in vitæ puritate ac literis cōspicuos, diuturnisq̄, ac diligentissimis experimentis probatos atque Sacerdotes & in ministerijs huiusmodi prius diu multūq̄ versatos vocatio hac requirit, utpote quos ardua mancant ministeria. Quo fit ut non omnes ad eandem professionē idonei esse, nec tales sine longa exercitatione atque experimento fieri, aut etiā cognosci possint. Quapropter Societatis corpus in sua mēbra & gradus idem Ignatius diuino instinctu ita duxit disponendum, ut præter eos quos Præpositus Generalis ad professionē quatuor votorū idoneos esse cōsuerit, & nonnullos, quos interdū ad professionē triū admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes, quorū vita & doctrina in Societate diu probata esset, ac Præposito Generali

Per-

perspecta, & de ipsius licentia in Coadiutorum spiritualium formatorum gradū, per tria illa vota similiter publica, sed simplicia in superioris manibus emissa admittentur. Quibus emissis tam hi qui spirituales, quam qui temporales Coadiutores formati fuerint; certū in Societate gradū habet, suntq̄ omnis hæreditarie successio nis incapaces; nihilq̄ omnino propriū iuxta Constitutiones easdem habere possunt. Nec propter emissā huiusmodi vota publica, aut per mortē ab intestato in illorū scitu nec in Professorū bonis Domus vlla, aut Ecclesiæ vel Collegiū dictæ Societatis succedere potest. Qui vero quatuor votorum Professi futuri sunt, ij tribus illis solennibus substantialibus votis quartum similiter solenne addunt specialis Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstāde

Coadiutores spirituales formati

Coadiutorū formatorum certus in Societate gradus, & paupertas.

Quartum votum solenne.

ob

Prof: ssi
trium uo-
torum.

ob certiorē Spiritus sancti in missionibus
 ipsis directionē, ac maiorem ipsorum mit-
 tendorum Sedi Apostolica Obediētā,
 maiorēque deuotionem, humilitatē, mor-
 tificationem ac uoluntatum abnegationē.
 Post emissam uero professionem siue qua-
 tuor, siue triū uotorum, Professi ad Pau-
 pertatis, quæ regularis instituti murus est
 & propugnaculū, perfectionem tuēdam,
 omnemque ambitionis occasionem exclu-
 dendam, nōnulla alia simplicia uota emit-
 tunt: quibus promittunt se nunquam qua-
 cunque ratione acturos uel consensuros, ut
 quæ in Constitutionibus Societatis circa
 paupertatē ordinata sunt immutetur, nisi
 quādo ex iusta rerū exigentiū causa pau-
 pertas magis restringēda uideretur: neque
 præcēsurus ne indirecte quidē, ut in aliquā
 prælacionē uel dignitatē intra uel extra So-

cietatem

cietatem eligatur: nec extra Societatē in
 sui electione quantū in eis fuerit, cōsensu-
 ros, nisi coacti obedientia eius qui id ipsis
 possit sub pœna peccati præcipere. Item So-
 cietati uel eius Prapósito manifestaturos
 si quē sciāt aliquid huiusmodi moliri. Por-
 ro non solū Professi, & Coadiutores forma-
 ti, sed ex alijs, quicunq; absoluto probatio-
 nis biēnio prædicta tria substantialia uota
 etiā simplicia emiserint, si absque expres-
 sa licentia à Societate discedant, etiam si
 prætextu melioris frugis, & transitus ad
 alium quēcunque ordinem (Carthusien-
 sium duntaxat excepto) id faciant, apostata
 & excommunicationis ex Apostolica
 sedis decreto pœnas incurrunt, à quibus
 non nisi à Summo Pontifice, uel à Generali
 Prapósito absolui possunt. Inique enim cū
 Societate ipsa ageretur si uiris multo labo-

Qui emis-
 sis uotis
 etiā simpli-
 cibus sineli-
 cētia disce-
 dūt, apostata
 & excomunica-
 tionis pœna
 nas incur-
 runt.
 Pœnæ re-
 seru atē.

re

Alia uota
 simplicia
 Professo-
 rum.

re ad ardua ministeria eruditus cum religionis catholicae & huius sedis detrimere primaretur, praesertim cum Societatis Constitutiones, & privilegia quae supradicta continent, in separata, antequam ad novitium conuictum admittantur, habitatione eis maturius considerata tradatur. Bienio Novitiatus completo, & emissis votis simplicibus, una est omnibus omnino viuendi & obediendi ratio, debet enim omnes in omnibus obedire, & in communi viuere non secus atque, atque ipsi Professores & Coadiutores formati, idque in Domibus quidem Probationum & Collegijs ex redditibus, in Domibus vero Professorum, quae nullos omnino redditus habere possunt, ex eleemosynis tantum. Et licet qui ad gradus Professorum, & Coadiutorum formarum nondum perueniunt, bonorum suorum ius atque dominium

tuum

tum alias ob iustas causas, tum etiam ut maiorem Societas habeat libertatem illos, si opus fuerit, cum minori offensione dimittendi, ad tempus Generalis Praepositi iudicio praescribendum valeant retinere, ut in pauperes tandem semel alios pios usus pro ipsorum deuotione distribuunt iuxta Evangelicum consilium ac promissionem quam initio Novitiatus faciunt, interim tamen quantum ad illorum usum, religiosam paupertatem seruant, nec vlla re tanquam propria, & sine Superioris facultate uti possunt. Et quamuis ij omnes qui post biennium Novitiatus dicta tria vota Simplicia, ut praefertur emisissent, ac in corpus Societatis cooperati, illiusque meritorum, & privilegiorum non secus atque ipsi Professores participes effecti, qui quantum in eis est, & professionem emittere parati, si ipse Praepositus

Promissio
distribuendi
bona in pau-
peres.

Qui exple-
tobienno
uita⁹ tria
substantia-
lia Societa-
tis uotum
simplicia emi-
serint uere
& proprie
religiosi exi-
stant.

tus

Omnibus
una est uiuē-
di, & obe-
diendi ratio

Domus pro
bationum.

Collegia.

Domus pro
fessorum.

tus Generalis id prædictæ Societatis in-
 tuto cōgruere iudicauerit, & in perpetuū
 Dei seruitio votis simplicibus consecrati,
 ac sua sorte prout laudabile Societatis in-
 stitutum exigit contenti, vere, & proprie
 religiosi existāt, etsi à Societate deficiāt,
 excommunicationis & alijs Apostatarum
 pœnis sint subiecti: tam enim non ita pri-
 dem intellexissemus nonnullorū animos,
 qui p̄ alioqui & vtilis operarij existebāt,
 sollicitari interdū & affligi, quasi non es-
 sent religiosi, eo quod non essent Professi,
 nec etiam deesse qui Religionis prætextu,
 trāsfigurāte se in angelū lucis Satana, nō
 solum ea occasione inquieti existerēt, sed
 etiā aliorum pacem & vocationem distur-
 bare, eosque in fraudem & defectionē de-
 ducere conarētur, vnde fructuosa hæc reli-
 gio grauisima potuisset accipere detrimē-

ta.

ta. Idcirco cum diuina prouidēcia pro tem-
 porū necessitate, varia & salutaria Ordini
 instituta in Ecclesia sua produxerit, no-
 uisq; subinde in eam nascentibus morbis noua
 remedia, nouisq; emergētibus hostiū impu-
 gnationibus, noua regulariū ordinū auxi-
 lia excitari, & cuiq; illorū, iuxta cuiusli-
 bet peculiaris gratiæ vocationē peculiare
 quasdā notas, propria insignia, ac opportu-
 na ad finē, quē intendit, media suggererit,
 & nunc maxime (vt felicissimi toto orbe
 successus testātur) mirificos in agro Domi-
 nico fructus prædicto Societatis Iesu insti-
 tuto proferat: quæ Societas (quemadmo-
 dum & alia nascentium regularium ordi-
 num exordia) à spiritu cōtradictionis im-
 pugnatur, cumq; ipsi Ordines Romanorū
 Pontificum propterea cōstitutionibus cir-
 cummuniti consueuerint: cuius rei san-

Bb

Eiorum

Societatis
 exordia im-
 pugnata,
 ut & alio-
 rū ordinū.

Si a Socie-
 tate defi-
 ciant excō-
 municatio-
 nis & alijs
 apostatā-
 rū pœnis
 subiacent.

Alia insti-
tuti declaratio
& confirma-
tione fertur.

etorum Dominici, & Francisci præclaris-
simi Ordines exempla abunde suppedita-
runt: ita nos licet alias, institutū prædictū,
privilegia & Constitutiones ipsius Socie-
tatis cōfirmauerimus & declarauerimus,
motu proprio: Statuentes eos, qui biennio
Nouitiatus peracto, tria vota tamen si sim-
plicia emiserunt, esse verè, & proprie Re-
ligiosos: cum præcepto, ne quis hac in du-
bitū reuocare audeat, ac cum irritante, &
alijs decretis, prout in nostris super hoc cō-
fectis literis plenius cōtinetur: quia tamē
non defuit temeraria quorundā audacia,
qui post declarationem, decretum, præce-
ptum, & interdētum nostrū huiusmodi
non solum multa ex prædictis, & fortasse
alia ad Societatis institutū, ac viuendi for-
mā spectantia labefactare, sed & ipsa Apos-
tolica decreta, ac præcepta publice, & ex
cathe

cathedra, ausu temerario impugnare, mē
temq; nostrā peruerse interpretari nō eru-
bescunt, disputantes, & prædicta in dubiū
reuocantes: omniaq; ex aliorum regulariū
ordinum cōmunibus rationibus, formis,
ac statutis metientes, Societatis Institutū,
peculiares Cōstitutiones, ac vimvotorum
simplicium illius, à sede Apostolica, in
eadē Societatis Religione probata admis-
sorum, penitus igno. ātes, ac nōnulla iure
antiquo, quæ post illud successu temporū
huius Sedis autoritate, approbatione, &
cōfirmatione, ac peculiaribus privilegijs,
sancita, & roborata esse dignoscuntur, perpe-
rā interpretātes, cōuellerē nituntur, Hæc
Pōtifex, & infra. Nos vniuersalis Eccle-
sia vilitati quā ex inuiolato, & in cōcussio-
dictæ Societatis instituto, & religiosa sobo-
lis educatione sentimus, & maiore in dies

Impugnan-
tium obie-
ctiones.

Nova insti-
tuti ac præ-
missorū om-
nium Cōsti-
tutionūq;
& priuile-
giorum So-
cietatis Cō-
firmatio.

speramus, prospicientes & præterea eiusdē
Societatis indēnitati, paci, quieti, & in-
cremēto consulere volentes. *Motu simili,*
& ex certa scientia nostra, deq; Apostoli-
ca potestatis plenitudine laudabile ipsius
Societatis institutum, & quæ illud cōcer-
nūt præmissa omnia, & singula prædicta-
que illius ac quacūq; alia priuilegia, facul-
tates, exēptiones, immunitates, gratias,
& indulgētia, à prædictis prædecessoribus
nostris, & à nobis etiā per cōmunicatio-
nē concessa, Cōstitutiones quoq; ac statu-
ta, & decreta qualiacūque ac si ad verbū
presentibus insererētur, pro expressis ha-
bētes, tenore presentium approbamus, &
cōfirmamus, suppletēs omnes iuris, & fa-
cti defectus, si qui interuenerint in prædi-
ctis Cōstitutionibus, & statutis. Adhæc
dictā Societatem firmo sedis huius præsi-
dio

di cōmuniri volētes, hac nostra perpetua
Cōstitutione, motu, scientia, & potestatis
plenitudine similibus statuimus atq; decer-
nimus tria vota huiusmodi, & si simplicia
ex huius sedis institutione, ac nostra etiā
declaratione, & confirmatione esse vere
substantialia Religionis vota, ac in dicta So-
cietate tanquam in Religione approbata
per sedem eandem admissa fuisse, & esse,
ac per nos admitti, nec in illis à quoquam
præter nos, & sedem huiusmodi dispen-
sari, nec ea vllō alio modo quam per legi-
timā dimissionem à Societate cessare pos-
se, & non modo eos, qui in Coadiutorum
formatorū, siue spiritalium, siue tempo-
ralium gradus, & ministeria, ut præfer-
tur, admittūtur, sed & Scholares ipsos ac
supradictos alios omnes, & quoscunque
qui in ipsam Societate admissi bienio præ-

Huiusmo-
di tria uo-
ta, & sim-
plicia uere
tamen sunt
Religionis
substantialia
vota.

VITÆ IGNATII

Huiusmodi uota, & si simplicia emittentes uere & proprie sunt religioſi. *bationis à quolibet eorū peracto rriavota substantialia prædicta, tamen si simplicia emiserint, aut emittent in futurū, uere, & proprie religioſos fuiſſe, & eſſe, ac fore, & ubiq; ſemper & ab omnibus cenſeri, & nominari debere, nõ ſecus atq; ipſos tñ Societatis, cum quorūuis aliorū Regulariū, ordinum Profeſſos, ſuiſque Præpoſitis in omnibus, & per omnia obedire, & huic ſedi immediate ſubiectos, & à quorūuis ordinariorum, & delegatorum, ſeu aliorum iudicum iuriſdictione omnino exemptos, pro ut nos etiam vigore præſentium eximimus, deniq; ut omnium Societatis priuilegiiorum iuxta Generalis Præpoſiti diſpoſitione ſunt parricipes, ita quoque excommunicationis maioris læta ſententiæ, & alijs Apoſtatarū pœnis, ſiqui à Societate deſiciat ſubiacerere, ac tãquã ueros apoſtatas puniri*

Noua ex-
ptio.

Pœne apo-
ſtatarū in-
nouantur.

niri poſſe, nec à quoquã, niſi per nos, & ſedem prædictam, aut Generale Præpoſitum ab eisdem pœnis abſolui, nec ante huiusmodi abſolutionem, & à Societate diſmiſſionem matrimonium contrahere, quinimò eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus huiusmodi nullos, & irritos eſſe prout irritos facimus, & annullamus. Et ut contradicentium audacia coerceatur, præmiſſas omnes & quaſuis alias illis ſimiles aſſerciones contra dicta Societatis inſtitutum, vel quomodolibet in illius præiudicium pronuntiatas, aut ſcriptas, falſas omnino, & temerarias eſſe, & cenſeri debere. Præcipimus igitur in uirtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis excommunicationis læta ſententiæ, nec non inhabilitatis ad quaerens officia, & beneficia ſæcularia, & quorūuis

Earundem
pœnarū ab
ſolutio de-
nuo reſer-
uatur.

Nouum ma-
trimonium
pedimentū
dirimens.

Præcipi-
tur ſub ex-
communicationis,
&
inhabilita-
tis pœnis
eo ipſo in-

currentis ne quis audeat Societatis institutum & cetera impugnare. Nec nisi de Prepositorum licentia interpretari.

Ordinum regularia, eo ipso absque alia declaratione incurrendis, quarum absolutionem nobis, & successoribus nostris reservamus, ne quis cuiuscumque status, gradus, & præminentia existat, dictæ Societatis institutum, Constitutiones, vel etiã præsentis, aut quæcumvis earum, vel supradictorum omnium articulum, vel aliud quid supradicta concernens quovis disputandi, vel etiam veritatis indaganda quaesito colore directe vel indirecte impugnare, vel eis contradicere audeant: districtius inhibentes, ne quis siue extra, siue intra dictam Societatem, nisi de illius Generalis, aut inferiorum Prepositorum licentia notationes, declarationes, glossas, vel scholia vlla super præmissis facere, vel ea nisi quantum verba ipsa sonant interpretari, aut de eis disceptare, seu scrupulum cuiquam

in-

injicere, vel in controversiam aut dubium revocare audeat quoquomodo, nec glossas, aut interpretationes siue impressas, seu scriptas ad id pertinentes legere, docere, alijsq; tradere, vedere, vel apud se retinere. præsumat, si quid verò dubij de eisde oriri contigerit ad sedem prædictam, vel ad Generalem Prepositum dictæ Societatis, aut ad eos quibus id ipse commiserit, referatur. Sicq; in præmissis omnibus & singulis per quoscumque Iudices & Commissarios etiã causarum Palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. Cardinales in quavis causa & instantia sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi & interpretandi facultate, & autoritate, iudicari, & definiri debere, nec nõ irritum, & inane quidquid secus super his à quoquã quavis autoritate scieter, vel ignorãter contigerit

Nec in controversia:

revocare.

Nec glossas legere,

docere, alijs tradere,

vel apud se retinere.

Nec iudicari, & definiri debere.

Sic iudicari & debere.

Bb § atten-

Mādatur omnib⁹ Ordinarijs, ut presentes literas obseruari faciant. attentari. Mandantes vniuersis, & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis & ceteris Ecclesiarū & locorū etiā Regulariū Prælatiſ per vniuerſum orbē cōſtitutiſ, ut præſentes literas in ſuis quicquæ Eccleſijs, Prouincijs, Ciuitatibus, diœceſibus & iuriſdictionibus ab omnibus inuiolate obseruari, quin etiā Præpoſitiū ac perſonas Societatiſ huiuſmodi defendant, eoſq^{ue} præmiſſiſ omnibus & ſingulis paciſſice frui faciāt, & gaudere, non permitteſ ipſoſ per quoſcūque quomodo libet moleſtari, Contradiſtoſ per cęſuras Eccleſiaſticaſ, & alia iuriſ & facti remedia opportuna, appellatione poſtpoſita, cōpeſcendo. Inuocaro etiā ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachyſaulariſ. Nō obſtantiſ recol. mem. Boniſſaci Papa VIII. que incipit. Quod votū & alijs Apoſtolicis

Non obſtantiſ.

licis

licis conſtitutionibus, ac etiā aliorū ordinum, iuramento, cōfirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratiſ ſtatutiſ, et cōſuetudinibus, priuilegijs quoque, indultiſ & literiſ Apoſtolicis quibuſcūque huiuſmodi ordinibus, Vniuerſitatiſ, lociſ vel perſoniſ per quoſcūque Romanis Potiſſiceſ prædeceſſoreſ noſtroſ, ac noſ, & ſede prædictā etiā motu proprio & ex certa ſciētia, ac de Apoſtolicæ poteſtatiſ plenitudine, & cū quibuſuiſ irritatiſ, annullatiſ, caſſatiſ, reuocatiſ, modificatiſ, præſeruariſ, exceptiſ, declaratiſ, mentiſ atteſtatiſ, ac derogatoriarū derogatorijs alijsq^{ue} efficaciſoriſ, & inſolitiſ Clauſuliſ irritatiſ, et alijs decretiſ in genere, vel in ſpecie, ac alias quomodolibet etiā pluriſ conſeſſiſ, cōfirmatiſ, & innoatiſ. Quib⁹ omnibus

& ſin

& singulis etiam si in eis caueatur expresse, quod illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo, & forma in illis expressis derogari possit, pro illorū sufficienti derogatione de illis eorūq̄ totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda, seu aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi presentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus. Contrarijs quibuscunq̄, aut si aliquibus cōmunitervel diuifim ab eadē sit sede indultū, quod interdici, suspēdi, vel excommunicari nō possint per literas Apostolicas nō facientes plenā, et expressam, ac de verbo ad verbū de indulto huiusmodi mentionē. Presentis autē Cōstitutionis & gratia cōmunicationē omnibus alijs, qui sua

Presens
 concessio
 non com-
 munica-
 tur.

prini-

privilegia cū ipsa Societate copiose participant, participareq̄ poterūt quomodolibet in futurū, fieri omnino prohibemus. Ceterū volumus, vt presentium transumptis etiam impressis manu Secretarij dictæ Societatis vel Notarij publici subscriptis, et sigillo Præpositi Generalis eiusdē Societatis, vel alterius persona in dignitate Ecclesiastica constituta munitis eadem omnino fides habeatur in iudicio, & extra illud, qua literis ipsis originalibus habere tur si essent exhibitæ vel ostēsa. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis, suppletionis, decretorum, statuti, præcepti, interdicti, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare presumpserit indignationē omnipotentis Dei,

Transum-
 ptis habea-
 tur fides.

ac

ac Beatorū Petri & Pauli Apostolorum
eius se nouerit incur surū. Datum Romæ
apud Sanctū Petrū, Anno Incarnatio-
nis Dominicæ 1584. octauo Kal. Iunii,
Anno Pontificatus Nostri tertio decimo.

M. Card. S. Stephani.

Cæsar Glorierius.

A. de Alexijs.

Registrata apud Cæsarem Secretarium.

COLLEGIACURHA
Deat Societas ad instituendam iuuen-
tutem. Cap. 24.

INter alia munita & ministeria, in quibus
ad Dei obsequiū, Ecclesiæq; sanctæ vri-
litate, hæc Societas, auctore Ignatio,
atq; institutore se exercet; vnum (vt dixi-
mus) idq; in primis vtile Collegiorū est, in
quibus ad pietatē atq; ad doctrinā adoles-
centes conformātur. Quod docēdi munus
sunt nonnulli, & quidē viri graues ac pru-
dētes

dētes, qui ea ex parte quæ pueros attingit,
& prima Grāmāritēs cōtinet rudimēta, tā
quā nouū, & à religiosa grauitate alienum
minus probāt; causāq; petunt, quamobrē
Ignatius Collegia instituit, & hūdū litera-
rium pueris aperiri iussit, suōq; ea occupa-
tione distineri, quæ laboriosa ac permo-
lesta est, & abiecta in speciem videtur; &
non satis propria religionis. Horum ego
quæstioni, Deo adiutore respondebo, ra-
tionesq; aperiam, quibus id quod fit, rectē
ac sapienter fieri intelligatur.

Sunt igitur Collegia nostra ipsius Societa-
tatis quasi seminaria, in quibus, scilicet no-
stri scholastici, postquā in virtutis studio,
ac domādis prauis animi affectionibus biē-
niū nouitij posuerūt, ad pietatē literas etiā
adiungūt, vt pro mensura gratiæ sibi à Do-
mino traditæ, vtiles esse eius Ecclesiæ ali-
quādo possint. Sed eiusmodi Collegia ita
sunt Societatis seminaria (vt diximus): vt
in eis nostri interdum literas non doceāt
alios, sed ipsi addiscant. Plerūq; tamē ita
instituitur, vt nostri sciētias omnes profi-
teantur ac doceāt, Theologo quidē neces-
sarias, & à primis Grāmaticis principijs, tā
quā ab incunabulis incipiētes, ad summū
sacræ

Sacræ Theologiæ fastigiū, auditores suos gradatim, sensimq; perducāt. Nō tamē oīa hæc collegia æqualia & paria sunt, neq; in omnibus oēs, sed in quibusdam omnes, in omnibus quædā, in alijs alia facultates ac disciplinæ explicantur. In omnibus tamē aut in plerisq; omniū, pueri Gramaticoru præceptis, ac primis literis instituuntur. Et hanc quidem partē tanquā puerilem, & grauitati religioſe ac tranquillitati haud satis congruētē, nonnulli reprehendūt.

Multæ sunt igitur causæ, eæque grauiſimæ, quæ Ignatium ad constituendum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præſenti Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus. (nèque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerum omium sit facta cōuersio: quanta ruina, perniciēs, ac bonorum omniū strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infideles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina sincera, atq; Catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen moribus est inquinatissima,

vi-

vitijſque vsque eò contaminata, vt timendum sit, ne corrupti, ac perditī mores viā (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunq; est quod nobis restat in Europa, eodem labefactū motu cōcidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes bonam conscientiam, naufragauerunt circa fidem. Et alibi, radix omnium malorum est cupiditas, quam quidā appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijis occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit semper, ac sequitur, non quæ vera, sed quæ blanda ac suauis sit, & quæ iucunda præbeat, iniucūda reiiciat. Et voluntas per se cæca, & per turbationum tenebris cæcata magis, lumē veritatis obscurat, aciemque intellectus perstringit, ac hebetat, & secum, imperu quodam rapit mentem, facitque persuadet, eam vt doctrinam, & fidem abijciat, quæ tanquā parens quædam, custosque virtutis, vt bonorum conscientia blanditur semper, sic malorum sceleribus grauitè aduersatur. Obstandum igitur principis est, & arbor in radice sananda. Quod quò commodius fiat, danda est opera, vt

1. Tim. 1.

1. Tim. 6.

Cc extin-

extinctis vitijs, radicibusque euulsis, virtutū omnium fructus efflorescant. Vt autē hoc assequamur, nihil facilius, præstantius, diuinius, recta & accurata puerorum institutione reperiemus: vt videlicet, cum lacte nutricis virtutem sugant, Dei timorē imbibant, eosque mores ab incunabilis discant, quibus robusta ætate victuri, & Rēpublicam administraturi sunt.

Hoc spectauerunt, hoc sibi proposuerunt omnibus sæculis, nationibus, Regnis, quicūque de optima Republica leges scripserunt. Hæc fermè est summa præceptorum omnium. Huc referuntur, in hoc continentur dicta, facta, scripta penè omnia, quæcunque apud autores omnes, virosque sapientissimos legimus, ad constituendam præclarā quandam ciuilibus gubernationis formā. Nam vt qui inseritur surculus coalescat, & quæ plātatur arbor radices agat, tenella sit oportet: citius enim frāgas quā corrigas, quæ in prauum induruerunt. Ad eō (inquit ille) à teneris assuescere, multum est, & quidam alius: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu. Et illud Philosophi: non parum differt à iuuentute, sic, vel sic, assuescieri, sed

Virgil. 2.
Georg.
Hor.
Arist. 2.
Ethic.

sed multum. Quem imitatus Poëta quidā ait, Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu moribus instituas: & paulò ante. Nil dictu fædum, visuque, hæc limina tangat, Intra quæ puer est, procul hinc, procul inde puellæ Lenonum & cantus pernoctantis parasiti. Maxima debetur puero reuerentia, si quid turpe paras, nec tu pueri contempseris annos, sed peccaturo, obsistat tibi filius infans. Sed lōge illustrius atque sapientiùs, hoc idē Spiritus sanctus, per Salomonem restatur. Pro uerbiū est (inquit) adolescens iuxta viam suam ambulans, etiam dum senuerit, non recedet ab ea: & Salomōne antiquior dixit Job: Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil sibi videri scribit, in quo magis sit elaborandum, quàm vt filij à teneris (vt ira, dicam) vnguiculis rectè instituantur. Et Beatus Augustinus, maiorem etiam curam adhibendam esse præcipit in educatione, quàm in procreatione liberorum. Magis (inquit) cogita, quomodo nutrias qui nati sunt, quàm vt nascantur. Non enim iam felicitas est habere filios, sed bonos habere. Et idem

Iuue. Sat.
14.

Prov. 22.

Job. 20.
Plato.

August. in
Ps. 127.

Lib. 21. e
de legib. 2.

ille ipse Plato, in libris quos de Republica, & de legibus conscripfit, nihil accuratius præcipit quàm optimam ac diligentem puerorum institutionem, ex qua vna salus pendet Reipublicæ. Atque optimis legibus scriptis, optimos magistratus præfert, quasi legibus inanimatis, leges animatas. Nam lex scripta, si magistratum nullum habeat, qui ad obtemperandum legi ciues pro suo iure cogat, etiam si vel maxime salutaris ac præclara, sit tamen lex mortua, iaceatque necesse est. Optimus autem magistratus, tametsi lege scripta careat, ipse tamen sit lex. Quantum igitur quæ vitæ prædita sunt non viuentibus, & animata inanimatis præstant, tantum optimus Reipublicæ gubernator, quasi lex viuæ, lægi in eis incisæ antecellit, quæ per se quidam mortua est. Addit Plato, Magistratus optimos haud posse fieri, nisi ciues viri sint optimi, ex quibus magistratus creantur. Viros porro nunquam fore tales, nisi adolescentibus, puerisque tales sint. Ex pueris enim viri existunt, qui Rempublicam, ijs fermè moribus, atque opinionibus gerunt, quibus à puero imbuti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam puerorum educationem

in

in Republica sapienter administrada, quasi fundamentum ieceris, quidquid ædificij superstruxeris, corruat necesse sit. Platonem secutus Plutarchus Philosophus prudentissimus, atque Traiani Principis quondam præceptor, aureum libellum de liberorum educatione scripsit, in quo rem totam accuratissimè persequitur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut infantium membra, simul ac nati sunt, formari, componique debent, vt recta minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio, aptè, concinneque fingere conuenit. Illa namque nouella ætas, ad fingendum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dum molles adhuc extant, disciplina melius instillantur: difficilius autem quæ dura sunt molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, vt ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit. Dum tener est gnatus, generososs instrue

Plutar. li
de puero-
rum educa-
tione.

Cc; mores.

mores. Hæc ille, & paulò post: Maximum omnium (inquit) longèquè primarium dicitur accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum. Honestatis enim fontè simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbutculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, consona pueris instituta, & admonitiones inferunt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuedi, stomachandiq; nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitiq; ac ignorantis insignis liberos cõmendant. Hæc Plutarchus. Docet præterea, nihil esse in rebus humanis quod tanti aestimandū sit, neq; opes, copias, genus, gloriã, honores, formã, sanitatè, robur, cæteraq; quæ in bonis numerantur, vlla ratione esse cū exquisita liberorū educatione cõparanda: eos verò paterna appellatione indignos, qui plus studij atq; tẽporis ponunt in comparandis pecunijs quàm in filijs, quibus pecunias relinquunt, ad virtutem effingendis. Neq; hoc aliud

aliud esse ait, quàm magnã calceorū sedulitatem habere, pedè verò ipsum parumpedere: esse autè perridiculū atq; absurdum, liberos, si læua manu cibos capiant obiurgare, & grauitè reprehèdere, distortis verò atq; prauis si moribus sint, patienter ferre. Eandè cum Plutarcho sententiã habet B. Chryf. ijs verbis: Magnū habemus pretiosumque depositum filios, ingenti illos seruemus cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc, contra penitus facimus. Nam vt fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, & agasonem, atque mulionem, procuratoremque ac dispensatorem, qui nobis magna beneuolentiã afficiatur, inquirim⁹: ceterū quod nobis charissimū omnium est, omnino negligimus, neq; curamus quo pacto filiū nostrū, fideli cui dā viro permittamus, qui ipsius tueri ac cõseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus æquè nobis gratus atque charus esse debet: quippe hæc omnia filijs quaruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quàm eorū, quorum illa gratia comparantur: quod profecto

Chryf. in
1. Timoth.
2. hom. 9.

abfurdiffimum, atque ftolidiffimum eft. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia fecundo loco quaramus. Nam fi quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt: fin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Hactenus Chryftomus. Xenophon quidem Philofophus, & Historicus excellens, docet: Cyzū Perfærum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor diftributum, quarum vna erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectam ætatem iam agunt, quarta verò eorum qui funt emeriti. Et præerant cuique harum partiū, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præfunt, qui felecti ex feniõibus eos videantur reddituri quàm optimos. Et leges, ftudia, atque eas exercitationes puerorū diligentiffimè perfequitur, quæ abfq; admiratione legi non poffunt. Idem ille ipfe Xenophon alibi tradit, Lycurgum pro feruis pædagogis, quos priuatim pueris fuis quifq; præficit, virum præefle illis voluiffe ex eorū numero, qui Rempublîcã gerunt, qui quoniam pueros moderaretur, Pædonomus appellabatur. Deinde eius officium atqu e

atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetq; eius qui Ciuitatē legibus conftituere velit, primam ac maximã curam eſſe oportere in erudienda iuuentute, qua ſublata, pereat Rẽſpublica neceſſe eſt. Negatq; vbi pueri educantur pictas tabulas, in quibus aliquid inſit turpitudinis, aut imagines nudas Deorū collocãdas, aut comẽdias laſciuas, illis præſentibus exhibendas. Et merito fanẽ. Multi enim ad perperuas inferorū tenebras damnantur, quorū peſſimã vitã ex malã educatione ortum habuit, atq; ex parentū incuria: quibus præſtandū certè eſt quicquid in re tanti momẽti per imprudentiam, aut ſocordiam deliquerunt. Philippus Macedonum Rex, nato Alexandro filio, epiftolam ſcripfit ad hunc ipſum Ariſtotelem, qui ſapientiẽ laude, ea tempeſtate florebat, in qua minus ſe gaudere ait, quòd Regni hæredem ſuſcepiffet, quàm quòd eo tempore ſuſcepiffet, quo rãtus vivebar Philoſophus, cuius curã Alexãder rectè cõmitti poſſet: rogatq; vehementer Ariſtotelem, vt filiũ formandũ, atq; in omni genere virtutis atq; officij erudiendum

6. Politic.

Aulus Gel.

l. 9. c. 3.

In pædia
Cyrj.Lib. de Re
pub. Lacedæmonio-
rum.

Eurt. in Oreste. suscipiat. Neque enim tanti est Regem esse, quam sapientem ac præstantem Regē esse. Poëta quidā Græcus : Beatus (inquit) est, qui beatus est in liberis instituendis: significans cætera, quæ in humanis bonæ existimantur, non tanti esse momenti ad veram felicitatem. Romanæ eloquētiæ patētis illa verba sunt : Nullū munus Rēipub. afferri maius, meliusve posse, quā si doceamus atq; erudiamus iuventutē, ijs præsertim moribus, atq; temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnibus opibus refræanda atq; coercenda sit. Et Quintilianus, ut perfectū, & omnibus suis numeris absolutū oratorē fingat, ab ipsis incunabulis præcepta tradere aggreditur, & magnā curam adhiberi vult, in ipsa nutrice deligēda, cui ijs etiā mores, & verba diligenter spectari iuber. Hieronymus, ea sanctitate atq; auctoritate vir, inter maximas occupationes atque grauissimas, quibus distringebatur assidue, puellam instituendi curam suscepit: itaq; ad Gaudentium Epistolā optimis referam præceptis scripsit, de Pacatule infantulæ educatione: & alteram ad Latam de institutione filię, qua carprim breuiterque p̄strinxit, quicquid de hoc argu-

gumento vsipiam est: & multa minuta, & penē puerilia grauissimè persequitur, quæ absque admiratione legi nō possunt: propter summā, quam maximus vir in minimis rebus exigit curam. In hac igitur epistola ita ait. Magister probæ ætatis, & vitæ, atq; eruditionis est eligendus: nec puto erubescet vir doctus id facere in propinqua, vel nobili Virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorū vilitate in Italia traderet literarum. Non sunt contēnenda quasi parua, sine quibus magna cōstare non possant. Ipse elementorū sonus, & prima institutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur: & post paululum. Difficulter eraditur, quod rudēs animi perbiberunt. Lanarum conchyliā, quis in pristinum candorem reuocet? Recens testa, diu & sapore retinet, & odorem quo primum imbuta est. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem, orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sup, non potuisse carere vitijs, quibus paruulus fuit infectus, & infra: legi quondam in scholis puer, ægre reprehendas quod sinis consuescere. Hæc Hieronymus. Cū Sancta quardam

quædam fœmina vehementius oraret Dominum, vt Ecclesiam suam deformatam, & oblitam reformaret, ac pristino splendore restitueret, quæsitum ex ea est: quâ nam ratione, ex malo quodam corrupto penitus & putrido, possent mala, & ad aspectû pulchra, & ad gustum suauia procreari? audiuitque tandem, id nulla alia ratione fieri posse, nisi corrupti mali, incorrupta & integra adhuc semina, terræ molli ac subactæ mādarentur, ex quibus malus nasceretur, quæ ex se optima, & suauissima mala proferret. Neque secus esse faciendû in Ecclesiæ reparatione: itaque vt ea quæ vel aruerunt, vel infecta sunt reuirescant, in semine esse excitanda, atque sananda. An sine causa factum putamus, vt ea Virgo, quæ Dei patris spōsa, filij mater, atque Spiritus sancti templum futura erat trinitis in Dei templo præsentaretur? aut Ioannes Baptista præcursor, vox, tuba Domini nostri, à prima ætate, se in desertum abderet vsque ad diem ostensionis suæ? Aut alij sancti permulti, qui vitæ exemplo præluce-
 rent alijs, atque anteire debebant in Dei Ecclesia, à puero expressæ præbere inciperent sanctitatis documenta? quorum ex numero

mero sunt Nicolaus, & Ildesonus Sanctissimi Episcopi, Benedictus, & Dominicus clarissimarum Religionum institutores, Thomas Aquinas sacra Theologiæ decus, Ludouicus Franciæ Rex, Regum specimen, & alij non pauci: qui suo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, sancta ac diligens à teneris educatio. Prudendissimè D. Basilius animaduertit. D. Paulum, cum laudare vellet Timotheum discipulum, ad alias laudes hæc etiam adiecit: quod ab infantia sacras literas nosset. Hærent enim tenacius (vt D. Thomas scriptum reliquit) & perfectius conseruantur, quæ ex illa ætate memoriæ commendantur. Quæ item causa fuit, vt sanctissimi Apostoli (quemadmodum à D. Dionysio Areopagita præclare traditû est) instituerint, vt infantes baptismi aqua tingerentur, & cœlestis gratiæ splendore reciperent. Vt puri videlicet, sancti, & omnis erroris fœditatisque expertes, ad obedientiam veri summiq; Dei ab ipso matris vtero educarentur, pietatemque cum lacte nutricis sugerent, & renati in Christo, nihil aliud saperent, ac discerent, quâ Christum, quem simul atque æditi in lucem

In reg. latinus disp.

c. 15

2. Tim. 3

Tho. quot. li. 4. art. 23

Ecclesiæ rar. c. vlti.

eem, ac fuscēpti fuissent, per Baptismi sacra-
 mentum induissent. Crudelissimi Impēra-
 tores, qui Christi Ecclesiā omni diritate,
 atq; immanitate diuexarūt, vt religionem
 nostram funditus delerent, atq; ex animis
 hominum fidem Dñi nostri Iesu Christi, ve-
 ramq; pietatem radicitus reuellerent, eam
 rationē inierut, vt molles puerorū animos
 peruerterēt, & Christi odio imbuerēt. Nā
 Maximinus Imperator, tyrānorū omniū te-
 tertimus, cū omnib⁹ tormētorū ac mortis
 generibus, nihil aduersus Christi fidē pro-
 fecisset, astu & calliditate perficere cogita-
 uit, quæ violentia & crudelitate efficere
 frustra tentauerat. Librum enim conscribi
 iussit (vt ab Eusebio Cæsariensi. literis pro-
 ditum est) cuius acta Pilati titulus fuit, infi-
 nita mendacia, & detestabiles in Dominū
 nostrum Iesum Christum contumelias cō-
 tinentem. Præcepitq; vt præceptores om-
 nes, ac puerorum magistri, discipulis illū
 suis explicarent, & ipsi discipuli memori-
 ter addiscerent: vt videlicet pueri, impie-
 tatem à prima infantia combiberent, & de-
 prauati Christi odio, & sensim pestifera o-
 pinione infecti, Christianos homines per
 totam vitā detestaretur: quos execrables,

ac

ac pestilētes esse, à teneris didicissent. Hoc
 nefarium impietatis exēplum secuti sunt
 nostra tēpestate hæretici Lutherani in Ger-
 mania, & Hugonoti in Gallia, vt errores
 suos longe lateq; disseminarēt, & in homi-
 nū animis infingerēt. Multa enim & soluta
 oratione, & astricta numeris ab oratoribus
 poetisq; eruditis illis quidē, sed impijs, cō-
 tra Sūmum Pōtificē, atq; Ecclesiasticos ho-
 mines, & recepta Ecclesiæ dogmata, elegā-
 ter, facete, falseq; cōscripta, in vulgus emi-
 serūt: quæ in scholis pueri ediscerēt, vt dul-
 citer venenū haurirēt, & in totā vitā serua-
 rēt, quæ ineunte atate credēda, & seruāda
 in animū induxissent. Admirallus certe co-
 linus (quæ perduellionis, & diuinæ atq; hu-
 manæ maiestatis læsa reū & omnibus pro-
 bris notatū, Carolus nonus Fræciæ Rex in-
 terfici iussit) vt in Galliā hæreses inuehe-
 ret, ac certissimā pestem in Regnū floren-
 tissimum inferret, multis in ciuitatibus il-
 lius Regni atq; oppidis, puellarum magis-
 tras, ac puerorum magistros sui simillimos
 constituit, hoc est, hæreticos & pestilen-
 tes, vt illorū animos corrumperent, & cæ-
 reos, & in omnē partem sequaces fingerēt
 ad impietate. Qua in re tantum (vt audio)

curæ

VITÆ IGNATII

cura, studijq; ponebat, instigante, & oleū camino addente generis humani hoste, vt vix credibile videatur, Quod si Sathanæ ministri, ad nostram perniciem ita inuigilant, quid causę est, quominus Dei ministri pro sua virili connitantur, omnesq;ne industrię atque ingenij neruos ad salutem multorum intendāt: Hoc idem sibi proposuerunt, atque spectauerunt sanctissimi patres nostri, qui in Concilijs multis, præclara & salutaria de institutione puerorū decreta ædiderunt. Nam & magistros moribus, atq; eruditione spectatos scholis præfici iubent, qui iuuentutem instituāt: & stipendia eis constitui: & quod docere debeant præscribunt: quamque viam tenere, vt discipuli sanctissimę fidei nostrę instrueti rudimentis, ad expressam virtutis effigiem, & certissimam bene viuendi regulam conformētur. Et in Cathedralibus Ecclesijs, Scholastici nomen & dignitas est instituta, vt honore atque vtilitate inuitari (quę ferme homines sequuntur) non deesset qui in hoc maxime vtili, atq; necessario docendi munere se exerceret. In canonicis sextę synodi nomine (quę sexta est vniuersalis, & tertia Constantinopolitana)

LIBER III. 209

rana) in quibusdam exemplaribus circūferuntur, præcipitur vt Clerici scholas aperiant, & filios fidelium admittant, & cum charitate doceant, nihilq; pro suo labore, vel petant, vel accipiant, nisi si quid forte parentes ipsi sua sponte offerant: memores illorum Danielis verborū, qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas æternitates. Denique huc spectant feminaria, quę nouissimę Concilium Tridentinum in Cathedralibus Ecclesijs institui iubet, in quibusq; Clerici futuri sunt, Ecclesięque Dei ministri, ad Religionē ac Dei cultum omnemque pietatem à pueris instituuntur, ijque moribus & disciplinis ornentur, quę Sacerdotes, verosq; Dei ministros decent. Et quod tantopere referat in re omnium vtilissima maximam diligentiam adhiberi, quales esse debeant in seminarium admittendi, quas artes discere, ac totam gubernationis formam diligentissimę sacrosanctę synodus præscribit. Accedit eodem, religionum sacrarum omnium exemplum, quę ad nouitios suos probandos formandoque, tempus, & locum, & modum designant: quod nimirum intelligant vix fieri posse, vt ex malo nouitio,

Danic. 12.

Cōci. Tri-
den. ses. 23.
c. 18.

Dd bonus

Conci. lat.
sub Alex.
3. p. 1. c. 18
& sublimo
c. 3. c. 11.
& sub Leo.
10. ses. 9.
c. 7. Cōcil.
Valē. tēpo
re lotarij.
c. 18
Synod. Pa
ris 1. c. 30
& 1. 3. c. 12

Sexta syn.
cap. 5.

bonus professus existat. Quemadmodum ex dissoluto ac perduto adolescente, honestus Sacerdos & grauis, aut utilis Reipubliciuis, sapiensq; gubernator vix vllus euadet. Est enim rara auis in terris, nigroque simillima cygno. Nam quæ femina uerit homo in adolescentia sua, eadem metet in senectute. Ut ad propositum igitur reuertamus. Hæc cauta est, quamobrem Societas nostra, hoc pueros docendi, instituendique munus suscepit. Quod quidem neque nouum, neque Religione indignum, neque vile, abiectum uè dici debet, sed per antiquum, & in sanctissimis sacrorum ordinum institutis usitatum, & laudabile in primis atq; honorificum. Nam ipsa nascentis Ecclesiæ exordio, eximij atq; excellentes uita & doctrina uiri deligebantur, ut catechesim, & fidei nostræ rudimenta populis traderent: & Alexandria (autore Eusebio Cæsariensi) schola ea de causa instituta est, cui præfuerunt, Pantenus præclarus Philosophus, & Clemens Alexandrinus uir eruditissimus Origenis præceptor, & ipsemet Origenis Clementi successit, & socium sibi ad eam rem asciuit Erachleum uirum sapientissimum. Et Protogenes uir

san-

sanctitate, & miraculis clarissimus, ludum aperuit scribendi, puerosque, hac quaesita, ad Christi cognitionem atque amorem pellexit, ut auctor est Theodoretus, semperque hoc etiã Grammaticam docendi munus, in laudatissimis Ecclesiæ Dei officijs habitum est. Quod ut perspicuum magis fiat, referã quod D. Basilius monachorum in Oriente lux, institutor, & pater de hac re tradit. Is igitur, quærit, nūquid cōueniat ut inter fratres magister sit puerorum secularium? cui quæstioni ita respōdet. Cū Apostolus dixerit: patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestris, sed educate illos in disciplina & correptione Domini, si qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui suscipiunt tales sunt qui plenissimè confidant, posse se qui sibi adducantur in disciplina & correptione Domini educare: feruetur quod præceptum est à Domino, qui dixit: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Remoto autem huiusmodi proposito ac spe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro aut utilitate nostra esse existimo. Hæc ille. Atque hoc quod Diuus scribit Basilius, usu postea receptum est. Nam, & in Eccle-

Dd 2 sijs

Theo. li. 4
c. 16Basil. in re
gu. bre. dis-
pu. q. 292.Euse. hist.
eccl. lib. 5
c. 10. & 11.
& lib. 6. c.
12.

sijs, & canobijs gymnasia literaria habentur, vt ex sextæ synodi vniuersalis Canonibus qui (vt diximus) circumferuntur, manifestum est: quo facultas datur Laicis ad scholas in templis monasterij que constitutas ventitandi. Et idem ipse Basilius, non solû pueros, sed puellas etiam admittendas, & separatim instituendas docet, & ritu caræ earum animos confestim ab ipso initio, omni rerum bonarum fingi exercitatione. Quod præclarum inuentum imitatus est D. Benedictus, monachorum & ipse in occidente parës, qui pueros in canobijs educabat, informabatque ad pietatem (in eum fermè modum quo Societas nostra quibusdam in Collegijs separatim nunc facit) sic Placidum & Maurum puerulos à Benedicto receptos legimus, & in omni genere virtutum exultos atq; perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nam D. Gregorius, Anglos pueros magna diligentia cõquiri iubebat, & in sui ordinis canobijs ali, atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore, in Casinensi monasterio à puero institutus est. Neque verò pueros fingebant monachi Sancti Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed

sed etiam disciplinis, & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia, magna cum laude docuerunt: autore & principe huius instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in Anglia docuit, & scholæ præfuit: in cuius locum, postea successit Albinus Caroli magni præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldensis, qui postea etiam Archiepiscopus fuit Maguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, scilicet, quæ nunc nos docemus, vt videre est apud Ioannem Tritemium monachum & Abbatem eiusdem ordinis, qui rem totam diligentissimè persequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & sanctissimis, doctissimisque viris abundauit, quorum doctrina vniuersam Ecclesiã illustrauit, inflàmavit vita. F. Ioãnes Verceilensis, qui ordinis Dñicani sextus fuit Magister Generalis, in conuentu quodã totius ordinis statuit, vt religiosi fratres ex sua familia vbiq; designarēt, qui pueros instituerēt, ac docerēt, cõfessiones corû audirent, quod etiã in cõuentu Generali anno. 1251.

Dd 3 Mertis

6. syno. c. 4

Basi. in regu. lat. disp. q. 15.

D. Greg. in vita. S. Benedicti.

Ioã. Diac. l. 2. n. 46. in vita Grego. In vita. S. Tho.

Tritem. in Chro. Hirsaugiensis monasterij anno Dñi 854. & 890. & 952. & alibi.

sijs, & canobijs gymnasia literaria habentur, vt ex sextæ synodi vniuersalis Canonibus qui (vt diximus) circumferuntur, manifestum est: quo facultas datur Laicis ad scholas in templis monasterij que constitutas ventitandi. Et idem ipse Basilius, non solû pueros, sed puellas etiam admittendas, & separatim instituendas docet, & ritu caræ earum animos confestim ab ipso initio, omni rerum bonarum fingi exercitatione. Quod præclarum inuentum imitatus est D. Benedictus, monachorum & ipse in occidente parës, qui pueros in canobijs educabat, informabatque ad pietatem (in eum fermè modum quo Societas nostra quibusdam in Collegijs separatim nunc facit) sic Placidum & Maurum puerulos à Benedicto receptos legimus, & in omni genere virtutum excultos atq; perfectos. Quæ consuetudo diu postea tenuit. Nam D. Gregorius, Anglos pueros magna diligentia cõquiri iubebat, & in sui ordinis canobijs ali, atque educari. Et D. Thomas Aquinas longo post tempore, in Casinensi monasterio à puero institutus est. Neque verò pueros fingebant monachi Sancti Benedicti ad omnem tantummodo virtutis laudem, sed

sed etiam disciplinis, & omni scientiarum genere instruebant. Nam & in Germania, & in Gallia, & in Anglia, magna cum laudè docuerunt: autore & principè huius instituti venerabili Beda, qui ante annos 800. in Anglia docuit, & scholæ præfuit: in cuius locum, postea successit Albinus Caroli magni præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldensis, qui postea etiam Archiepiscopus fuit Maguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, scilicet, quæ nunc nos docemus, vt videre est apud Ioannem Tritemium monachum & Abbatem eiusdem ordinis, qui rem totam diligentissime persequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & sanctissimis, doctissimisque viris abundauit, quorû doctrina vniuersam Ecclesiã illustrauit, infusauit vita. F. Ioãnes Vercelesis, qui ordinis Dñicani sextus fuit Magister Generalis, in conuentu quodã totius ordinis statuit, vt religiosi fratres ex sua familia vbiq; designarēt, qui pueros instruerēt, ac docerēt, cõfessiones corû audirent, quod etiã in cõuentu Generali anno. 1251.

*Tritem. in
Chro. Hir
saugensis
monasterij
anno Dñi
854. &
890. &
952. & ali
bi.*

6. syno. c. 4

Basil. in re-
gu. lat. disp
q. 15.D. Greg. in
uita. S. Be-
nedicti.Ioã. Diac.
l. 2. n. 46.
in uita Gre
go.
In uita. S.
Tho.

F. Ferd. à Castillo. l. 2. c. 70
 Mettis habito antea decretū fuerat, atq; libru & statuta quādā, ordo ille Sāctissimus conscripsit, ad eam rem pertinētia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, ei omnino similis quē nunc in Societate, videmus. Ticini etiam publicum gymnasiū in conuentu S. Augustini collocatum est, à cuius ordinis viris disciplinæ omnes tradebantur: ut quidā eiusdē ordinis monachus scriptū reliquit. Et in Belgio, vsq; adhuc, nōnullos factorū hominum conuentus videmus, in quibus viget scholarū puerilium disciplina. Quæ cum ita sint. Quis rem antiquissimam nouam existimabit? aut à religionis vsu discrepantem, quam ij viri qui religio nes nobis pepererunt, suo exemplo confirmarunt? An feliciora forte sunt nostra tempora, quam in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus est nunc necessarium, quam olim fuit? Nihil minus. An coniunctius fortasse ac congruentius professioni monachi est, qui plangentis habet officium non docentis, quam eius Societatis instituto, quam Deus calamitosissimis hisce temporibus labenti Ecclesiæ suæ auxilio misit, & ad hoc opus mirabiliter vocauit?

Itaque

Itaque videmus, cum ex reliquis Societatis ministerijs multa & magna in Dei Ecclesiam emolumenta redundare, tum ex scholarum nostrarum vsu, plurima & maxima. Nam vt omittam discipulorum nostrorum in literis progressus haud sanè pœnitendos: & de eo tantum loquar quod omnium est maximum: hac certè docendi ratione in octo Prouincijs, quas in Regnis hæresi contaminatis Societas nra habet, Francicas nimirū duas, Aquitanicā, Belgicā, Rhenanā, Sueuicā, Austriacā, Polonicā, incredibiles cōmoditates & fructus est consecuta. Siquidē, eorum qui in Catholica adhuc fide perseverant filij, lacte verè Apostolicæque doctrinæ à nostris nutriti, & ipsi veritatē fidei retinuerūt, & parentes suos ne ab ea discederent, suo exēplo, & ingenito amore cōfirmarunt: & innumerales hæreticorū filij, hac eadē ratione, & per filios parētes ab errore reuocati sūt. In alijs verò prouincijs integris atq; syncretis, magna in primis puerilium emendationum cōsecuta est. Sunt enim pueri quā antea domi tractabiliores, parētibus obsequētes magis, modesti erga æquales, erga maiores natu reuerentes, Dei cognitione

Dd 4 im-

imbuti, timore solliciti, amore incensi. Civitas fuit, quæ cum pueros haberet intrastabiles ac contumaces, ad illorū frānandam audaciam, & licentiam coercendam, multis rebus frustra tentatis, Societatis demum Collegium instituit, idque felici successu. Nam blandam nostrorum magistrorum pueri sequentes manum, & Christianæ disciplinæ præceptis instructi, magnacivies suos admiratione affecerunt, & præclaro exemplo docuerūt, quantum valeat à teneris vnguiculis ad virtutem Dei que timorem consuefcere. Sed alium etiā fructum Dei Ecclesia ex nostris Collegijs percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graues ministros, in nostris scholis educatos, atque ab ineunte ætate Ecclesiasticis officijs instructos, & ad omnem propēso pietatem. Et ipsi Sacrarum Religionū conuentus vtilitates maximas ex nostris scholis ceperunt. Ex quibus permulti discipuli nostri, carnis abdicatis illecebris, Mundi que omni vanitate reiecta, ad sanctissimas Religiones, quasi in portum confugerunt, tanto Euangelicę perfectionis desiderio, atque amore inflammati, sic in orandi, sui que vincendi studio exercitati, vt

noui-

nouitiorum magistri, ad illos sua sponte incitatos atque currentes confirmandos, frāno potius, quā calcaribus indigeant. Neque tamen adhuc peripicitur quā late pateant harum scholarum fructus, efferet se aliquando, & per omnes partes breuiflatius fundent, ac tunc demum intelligēt homines quid boni ijs in scholis lateat, cum hæc semina adoleuerint, & sanctissimos Episcopos Ecclesiæ Dei, optimos atque sapientissimos Gubernatores Christianæ Reipublicæ suppeditant.

Dicat aliquis, vnde iste tantus & tā eximius ex scholis vestræ Societatis fructus? Nonne alijs etiam in scholis, præceptores sunt modesti, probi, eruditi, vigilantes & strenuē suo fungentes munere? sunt sanē permulti, nō inficior, sed tamē egregij huius atque vberioris fructus, quem scholæ Societatis præ cæteris afferunt, multę sunt causę. Quarum prima est ac præcipua, Dei voluntas, quæ vt Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia sua illam prosequitur, vt munus quod eius inductu suscepit, laudabiliter expleat. Deinde etiam alia sunt, quæ hūc conducunt. Nam vt discipuli in virtute proficiant, ea adhibēturā nostris.

Dd s qui-

quibus virtus ipsa generatur, conseruatur, augetur. Ea sunt, Matutina oratio, ad petendum à Deo gratiam, ne in peccatum labare: oratio etiam Vespertina, diligensq; commemoratio eorum quæ eo die cogitaueris, dixeris, feceris, vt culpas quas admiseris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, at tæta, ac deuota Missæ auditio: frequēs atq; humilis peccatorū cōfessio apud Sacerdotem: & si per eam liceat, & magna suadeat deuotio, & confessorij etiā consilium accedat, reuerēs Dñi nostri Iesu Christi corporis & pia susceptio: rudimentorū Christianæ fidei traditio atq; explicatio, quibus ad benè, beateq; viuendum, pueri animentur atq; accendatur. Magna præterea cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitijs inuestigandis, cognoscendis, emendandis, tū verò ijs præcipuè quæ illi ætati insita, & ingenta quodammodo sunt. Ad quæ euellenda atq; extirpada, syndici, quasi cōmunis boni defensores ac patroni creantur, decurionesq; curiosi, pueris in decurias distributis, præficiuntur: qui mōres singulorū diligenter obseruēt, & si quid perperā à quodā dictum, factū uè sit, deferāt ad præceptores. Adde honoris gradus, quibus qui

virtute modestiāq; magis excellūt, ceteris anteferūtur, & tanquā in medio ponuntur in exemplum. Sodalitates præterea constituantur, in quas admittitur atq; cooptatur nemo nisi studiosus atq; probatus, idq; magno delectu. Ijs autē cū congregantur, virtutū omniū proponūtur exēpla, mutuoq; se iuuant, & ad omne probitatis laudē impellunt. Suntq; sua singulis distributa munia, onera, officia, quibus obcundis implicantur: & in hac exercitatione, tanquā in umbra meditantur: quodammodo ea, quæ ætate iā confirmata postea in Repub. præstaturi sunt. Illud præterea cauetur diligentissimè, ne quem librum discipuli legant, quantumvis eruditum atque elegantem, qui illibatam puerorum castitatem, atque animorum integritatem possit corrumpere. Ex lectione enim leuiū & turpium amorum turpificatus animus, earum rerū quas legit, sensim affectu tingitur, & libidine tandem incensus, ea incipit appetere, quæ antea nesciebat. Quamobrem sanctissimi quique atque grauissimi viri, libellos omnes de amoribus, de leuitate, atque corruptione morum, tanquā inimicos virtuti, & perniciem, pestemq; adolenscen-

lescentiæ detestantur, & à Rebus publicis bene constitutis arcent, eorumq; vii pueris interdicitur. Serpit enim venenum contagione, & blande epotum vi sua enecat hominem. Quod cum Societas nostra animaduerneret, videretq; nonnullorū auctorum libros, ad fingendam poliendamq; linguam propter summam elegantiam esse aptissimos, propter lasciuiam autem eum elegantiã coniunctam moribus esse perniciosos: dedit operam, fecitq; prudentissimè, vt libros illos castigaret, & amputatis ijs quæ moribus perniciofa videbantur, ea retineret quæ linguam acuere atq; expolire possent. Hisce igitur rationibus, maximè verò, optimo vitæ exemplo, quod præceptores nostri tanquam Deo penitus dicati homines, ipsis præbere student, puerorum finguntur animi, & ad sanctissimã disciplinam conformantur. Et hæc quidè ad mores formandos: ad eruditionè verò augendam, non desunt alia etiam adiumenta doctrinæ. Ex quo plus nostris in scholis videmus breui tempore pueros proficere, maioresq; in literis progressus facere, quam longo tempore in alijs, idque accidere, tum propter modum quo vtuntur,

tum

tum propter magistrorum assiduitatem ac vigilantiam. Nam alibi, vnus fermè magister multos ordines ducit, & discipulis infimis, mediocribus, summis suam operam simul impendit, quibus singulis satisfacere vix potest. At verò in Societate distinctos habem⁹ discipulos, & in suas Classes Ordinesq; diuisos, singulisq; Classibus, singuli præceptores præficiuntur. Nã tametsi non omnia Collegia sint æqualia, sed in nonnullis plures, in alijs pauciores sicut præceptores: in quibusdam maiores scientiæ traduntur: in alijs minores tantum: in alijs omnes disciplinæ, in nonnullis aliqua explicantur, pro cuiusq; Collegij institutione & copia (vt dictum est) tamen omnia fermè Collegia, tres minimum habent Grammatices præceptores ad erudiendam iuuentutem, alia etiã quinque, alia verò plures. Et quoniam hæc cura laboriosa, pro Christi tantum amore suscipitur, in illumq; omnia nostrorū studia in instituendis pueris, laboreq; referuntur: multa excogitantur, multaq; exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, disputationes videlicet assiduas, contentiones ingenio-

rum

rum varia, premia ijs propita qui ceteris præstant, & ingenij atque industriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogatiua & virtutis quasi testimonia, magnopere commouent scholasticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & sua sponte currentes incitant magis, atque impellunt. Nam vt pœna & ignominia, quasi fræno quodam, à malo coërcent: ira honos, lausque ad decus virtutis & gloriam mirabiliter accendunt. Verissimeque ait Cicero: Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quæ apud quosque improbantur. Et poeta quidam: laudataque virtus Crescit, & impensum gloria calcar habet. Et Quintilianus noster exercitatissimus, ac peritissimus pueros erudiendi magister, magnam vim ad acuendum alendumque iuuentutem hæc honoraria (vt ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (quæ illi ætati infirma adhuc est, atque imbecilla) sed affectibus plerumque feruntur. Et ambitio ipsa, atque immoderatus honoris appetitus, quamuis in vitio sit, in virtutem tamen interdum ducit: multaque facinorosa & fœda cuitantur, quod illis

Lib. Tusc.

Lib. 1. c. 2.

fit

fit turpitudine coniuncta, multa præclare fiunt, quod honori atque laudi futura sint: Atque hæc quidem potissimæ sunt causæ, & magistrorum imprimis cura, studium, opera, quamobrem tantus ex nostris scholis, quantum videmus fructus colligitur. Nã quod præceptores nostri molestiis multis carent, & negotiis, sollicitudinibusque familiæ alendæ, quibus irretiti sunt alij, ipsi liberi sunt, plus temporis in hac puero- rum institutione ponunt, & in illam sæculi vinculis expediti, toto (vt dicitur) pectore incubunt. Prosequitur autem Dominus gratia sua nostrorum conatus pro ipsius gloria susceptos: & qui dedit vellet, dat & perficere. Ipse enim fons est, ex quo omne datum optimum, ac donum perfectum deriuatur: cui maxime, imò soli fructus omnis qui ex scholis nostris proficiscitur, tanquã bonorũ omnium auctori, tribuendus est. Qui etiam pro sua benignitate grauissimos patres, & in Societate nostra peregregios ira permouit, & rei magnitudine atque vtilitate incendit aliquãdo, vt in hac pueros docendi, instituentiumque palestra, se diu exercerent, & operã suã atque industriam optimè hac vna

in

in re positam esse existimarent. Quos imitati sunt alij etiam patres graues, ingeniosi, eruditi, & ad quauis maiora munera habiles, qui cum hoc docēdi genus degustassent, rem non vulgi trutina, sed prudentiū statera pōderantes, elegerunt, petierūt, impetrauerunt à superioribus, magnique beneficij loco duxerunt, in hac exercitationē vitam omnem traducere, & in ea confenscere. Quod videlicet sperarent vberiores ex ea fructus se posse colligere ad Dei gloriam, quàm ex quouis alio Societatis ministerio, quamuis præstati, specioso, præclaro. Magnam nimirum vim amor Dei habet, in omnes partes versat, agitq; animum eius, quem verè fortiterq; possidet; & ita luce sua complet, atque ijs facibus incendit, vt omnia tanquam sterora arbitretur, vt Christum lucrifaciat: & quicquid in mundo nobis blanditur, quicquid vsquam est, vel autoritatis, vel honoris, & gloriæ id totum pro nihilo ducit, vt vel minima re Deo placere, & eius nomen amplificare possit. Docet hoc suo exemplo B. Gregorius Nazianzenus cognomento Theologus, quo Doctore D. Hieronymus sacras, i. e. literas didicisse gloria-

gloriatur. Qui cum Apostata Julianus, omnium Philosophorum, Oratorum, atque Poetarum lectione Christianis interdixisset, ne eloquentia, verborumq; elegantia nostris deesset, animum ad scribendū versus omnis generis appulit, comœdia s; ac tragædias de rebus honestissimis, & ad mores rectè instituendos aptissimas addidit, tanta grauitate, ornatu, atque elegantia vt Christiani pueri nihil amplius desiderarent, neq; prophanos autores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illustrius, Gregorij Magni Summi Pontificis, & Sanctissimi Doctoris exemplo, de quo Ioannes Diaconus memoria prodidit, illum ad instaurandum cantum Ecclesiasticum, & animos hominum ex cantu ad pietatē magis excitandum, ædes duas Romæ ædificasse, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Ioannem Lateranensem, in quibus puero- rum cætus cantabant. Intererat autem cantantibus ipse Summus Pontifex, ac veluti præsidebat, flagellumq; manu tenens errantes pueros corrigebat, magna autoritate atq; grauitate. Addit autē Ioannes Diaconus, suo adhuc tempore extitisse domū illam ad D. Ioannem, quam Gregorius ædificarat

In eius uita à Greg. presbytero & Niceph. Calisto.

L. 10. c. 25.

L. 2. m. 6.

Ee ficarat

ficarat, & in ea lectulum ostendi solitum, in quo beatissimus Pontifex cantillans iacebat, flagellum item & Antiphonarum librum, quibus utebatur. Quem igitur non iunimoperè commoueat hoc tam rarum atque inauditum diuini amoris exemplū? Quem nō admiratione afficiat? Quæ enim vel grauitas, vel personæ dignitas, Pontificis Maximi maiestati æqualis? Vbi nā vel occupationes plures, quam in summo Pontificatu? vel negotia grauiora? omnia tamē Dei amor vincebat. An minus fortasse Reipub. interest, pueros bonis moribus, ac literis imbui, quam modulis institui? An Deo gratiores sunt concentus musici, quā animi moderati, pietateque flagrantēs? & suauior vocum modulatio, quam laudabilium morum harmonia? Haud ita. Maior enim & melior actionum, quam sonorum concentus est. Per charitatē quippe, vitæque sanctitatem homo viuum Dei templum efficitur: Musica verò, Deus in visibili templo laudatur. Neque minorem sanè assert admirationem, quod Beatus Hieronymus in epistola illa (cuius supra mentionem fecimus) ad Lætam de filia educatione scribit. Nam hortans Lætā

tam, vt filiam Paulam Roma Bethleem vsque ad Eulochium amitam, & Paulam auiam mittat, à quibus ab infantia, ad sanctitatem omneque genus virtutis educaretur: tandem hæc verba subiecit. Ipse si Paulam miseris, & magistrum, & nutricium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo: multo gloriofior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus inferendam. Hactenus ille. Quid hoc exemplo admirabilius? Quid fortius? Quid sanctius? Nam si Diuus Hieronymus vniuersa lumen atque ornamentum Ecclesiæ, ad quæ tanquàm ad oraculum, ex omnibus terminè orbis terrarum partibus, Doctores, Episcopi, ipsi denique Summi Pontifices, quæstiones suas explicandas deferebant, infantulæ se magistrum & nutricium pollicetur, si summa sua grauitate, ætate, autoritate, sapientia indignum non ducit, infantulam gestare humeris, & balbutientia verba formare, immò verò vtilius & gloriofius operam suam se positurū arbitratū in puellulæ educatione, quā

posuit Aristoteles in Alexandri Macedo-
rum Regis institutione; quis erit tam re-
rum rudis atque imperitus, qui hominibus
religiosis, & Deo in perpetuum consecra-
tis indignum putet, eos pueros erudire;
qui Concionatores, Canonici, Parochi,
Episcopi, Rerum publicarum gubernato-
res futuri sunt? Quandoquidem certissi-
mum est, hæc omnia officiorū munera obi-
turos aliquando, qui nūc pueri scholas fre-
quentant, eoque in senectute tales se ex-
hibituros; quales fuerint in adolescentia.
Sed ut finem dicendi faciam, hæc sunt po-
tissimum causæ, quam obrem Societas no-
stra ludum aperit, & collegia instituit.

In ijs autem Collegijs nullum omnino
à discipulis stipendium accipiunt præce-
ptores; sed gratis & absque vlla merce-
de docent; quod in reliquis etiam Societa-
tis fit ministerijs (quemadmodum dictum
est) Viuunt autem non ex quotidianis elee-
mosynis (hoc enim proprium est domorū
professarū) sed ex redditibus. Nam ut scho-
lastici vni sapientiæ studio diligentius na-
uent operam, & præceptores in puerorum
eruditionem strenuè incumbant, alijs mo-
lestijs sint expediti necesse est, maximeq;
carum

earum conquirendarum rerum sollicitudi-
ne, sine quibus vita transigi non potest.
Ne à victu, videlicet, ac vestitu pendeant,
& in sui alédi curas distracti, à docédi cur-
su, & laboriosa contentione retardentur.
Friget enim sapientiæ studium in summa
mendicitate, & minor alios instituendi cu-
ra, maiori viuendi cura plerunque obrui-
tur. Redditus porrò huiusmodi Collegio-
rum, Fundatores constituunt, alijsq; homi-
nes liberales ac benefici, qui rectè suas fa-
cultates collocare se putant, ijs Dei mini-
stris alendis; qui eius gloriam amplifica-
turi, & pro sua virili, in rem maximè vtilé
labores suos collaturi sunt. Et meritorè qui-
dem. Omnes enim eleemosynæ nostræ
Deum spectare debent, eiusque maiorem
gloriam intueri: maior autem Dei gloria
in animarum quàm in corporum salute vi-
detur posita. Ex quo eleemosynæ eæ quæ
ad eos Dei ministros procreandos, susten-
tandosq; referuntur, qui se totos proximi-
orum vtilitatibus ex instituto dedica-
runt, & salutem animarum procurant, gra-
tiores Deo proculdubio sunt, ijs quibus
corporum tantum necessitati, atque indi-
gentiæ subuenitur. Pertinet etiam ad om-

Ec; nes

nes fructus hic, vniuersam que Rempubli. complectitur, & iccirco priuatis commodis est præferendus: præsertim cum solidior ac certior sit. Præciduntur enim (vt diximus) morborum radices hac puerorū institutione, & mala antequam eueniant præcauentur: idque nunc quidem propter nostrorum temporum calamitates, si vniquam alias, summo opere certe est necessarium. Quod cum viri multi præstanti prudentia, copijs, opibusque abundantes, & Dei gloriæ cupidi sapienter animaduertent, ad Collegia Societati exædificanda, stabiliandaque animum adiecerunt. Collegium Romanum, quod primum locū nō tempore, sed dignitate atque vtilitate inter vniuersa nostræ Societatis Collegia obtinet, Beatissimus Romanus Pontifex Gregorius XIII. summa beneuolentia, atque liberalitate fundauit. Atque alterū in Iaponensi Insula à nobis remotissima inchoauit. Tanto enim Catholicæ Religionis conseruandæ atque amplificandæ studio incensus sanctissimus hic Pontifex fuit, vt in omnibus penè Prouincijs hæresis cōtaminatis, seminaria passim edificauerit, ad retinendā, vel restituendā fidem Catholicam

tholicæ integritatē, Et vt illā etiā lōge lateque propagaret, & in regiones distitissimas diffunderet, idē præstitit in Iapone: ad alendos, atque instituendos Iaponios adolefcētes ad Chrii fidē nuper cōuersos. Societati prærea nostrę Collegiū instituit, vt nrī operarij qui ad messē illā copiosissimā, & iam maturā & albescētē demetendā proficiscuntur, sine sūpru illorū apud quos ponūt Euāgeliū viuant, & alios Iaponios in Societate ingressos habeāt successores. Quod quidē præclarū inceptū S. D. N. Xystus Quintus benignissimè profecutus est, & Gregorij (cui ipse successit) beneficentiam sua liberalitate cumulauit, & perpetuis redditibus stabiliiuit, Iaponiosque Oratores (de quibus supra mentionem fecimus) amplissimis muneribus atque honoribus auxit & ornauit: eosque Sedis Apostolicæ, & tantæ vrbis religionis, maiestatis, magnificentiæ admiratione affectos, lætos in patriā alacresque dimisit. Laureranium itē Collegiū atque Auinionēse, duo alij Pontifices Maximi instituerūt. Panormitanū verò Carolus V. Imperator, Viennēse, Pragense, atque Onipontanum eius Germanus frater Ferdinandus itē Imperator.

quàm sanguine illustrior, insigni Societatis nostræ, & Cōpiutēsis Academiæ beneficio fundauit. Barcinonēse itē, quod perpetuis redditib' firmauit D. Maria Mārique de Lara, Naiaræ Ducis filia, tū generis nobilitate, tum eximæ virtutis, atque integerrimæ vitæ exemplo clarissima. Collegium etiam Villagarziæ, quod D. Magdalena Vlloa Ludouici Quixadæ viri bellipaciūq; artibus spectatissimi, eius oppidi Domini coniunx, præstanti liberalitate à fundamentis ædificauit. Neque verò hoc vno collegio satis suæ pietati se fecisse arbitrata, alterū etiā in vrbe Ouetensī adiecit: vt ipsa facultates suas (quas habet copiosas) in Dei gloria amplificanda consumeret, & ex Ouetensi illo Collegio, doctrinæ Christianæ splēdor se latius fundēret, & ad aspera atque inculta illius regionis loca penetraret. In hoc etiam numero ponitur Collegium Villaretanum à Ioanne Pacheco viro egregia in Deum religione, excellentiq; prudētia erectum atque ædificatum. Alijque permulti sunt Collegiorū nostrorum Fundatores, ex pietate & præclaro de re Christiana bene merendi studio nobiles, sed non omnia sigillatim persequen-

sequenda sunt, ne nimium crescat oratio. Porro autem quanuis Collegiorum Fundatores à Deo potissimum suæ benignitatis ac beneficentiæ præmia expectent, Societas tamen quibuscumque potest rebus ostendit, quam gratum habeat hoc quod à Fundatoribus accepit beneficium. Itaque illis gratificari, obsequi, atque satisfacere studet quam maxime potest, & accepti beneficij memoriam in perpetuum conseruare. Illos meritorum omnium suorum participes facit, plurimas Missas Hebdomadibus, mensibus atque annis singulis, pro ipsis constituit. Quo verò tempore Collegij possessio traditur, tria per vniuersam Societatem, quæ longe lateque diffusa est, singuli Sacerdotes Missarum sacrificia pro Fundatore offerunt Deo, tria item simul atque illum è vita excessisse cognitum est: quo ipso tempore qui Sacerdotes non sunt, preces certas statasq; persoluunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaque sunt præscripta diligenter (& magna vt par est religione seruantur) ad memoriam accepti beneficij declarandam, & grati animi pietatem. Quamobrē omnes qui in hac Societate

VITÆ IGNATII

tate versantur, fundatoribus deprecatore
apud Deum sunt. Quorū preces, quōd Deo
in perpetuum sint consecrati, probæq; vi-
xæ ac famæ, verisimile est plus promereri
apud Deū, magisq; esse ad impetrandū effi-
caces, quam aliorū qui eiusmodi nō sunt.
Adde quod Societas ab alijs est Missarum
obligationibus libera, vtpotè quæ elēmo-
synas nullas accipit ad Missas celebrādas:
atq; ideo fit, vt solutior sit & ditior quodā
modo, atq; locupletior, pluraq; in bona ha-
bens, quæ in Fundatorū, atque hominū de-
se benemeritorū, vsum cōferre possit. Mul-
ta ergo eis tribuit, propterea quod multa
se eis debere agnoscit, & multa habet unde
referat gratiā. Quod quanquā ita est, opti-
me scit tamen, Fūdatores suos nō ea maxi-
me causa moueri ad fundāda Collegia, q̄
gratā se illis atq; accepti beneficij memorē
Societas præbeat: sed quōd planè intelli-
gūt accuratā puerorū institutionem appri-
me esse necessariā, magnolq; ex ea fructus
in Dei Ecclesiā redundare. Et iccirco hūc
docendi laborē acceptū esse Deo Optimo
Maximo, à quo ipsi integram suæ benigni-
tatis, plenamq; mercedem expectant.

VITÆ

VITÆ IGNATII LOIOLÆ

LIBER QVARTVS.

*ABDICARE SE GE-
neralatu conantem Ignatium,
Socij prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

CONFIRMATA
igitur a Iulio III. Pont.
Maximo rursus Societa-
te, & ipso rerū successu fir-
mius stabilita, anno 1550.
primarios omnes patres,
qui commodo Societatis venire poterant,
Romam Ignatius ex varijs prouincijs ad se
conuocauit: quibus in vnum congregatis,
epistolam manu sua Hispanice scriptam,
in hæc verba misit.

CHA-

CARISSIMIS IN DOMINO
 Fratribus Societatis Iesu,
 Salutem.

QVOD mihi de officij mei ratione, sine
 perturbatione ulla interiori, aut exteriori
 sæpenumero consideranti, visum est, id scri-
 bam: aperiamq; corâ Creatore, ac Dño meo, qui me
 indicaturus est, quod ad maiorem laudẽ ipsius, & glo-
 riam futurũ intelligo. E quidẽ me ipse circũspiciens,
 ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas,
 atque animi, & corporis ægritudines, sæpissime iu-
 dicavi, & uere, atq; ex animo iudico me infinitis par-
 tibus abesse ab eo gradu, qui, ad sustinendũ hoc regẽ-
 dæ Societatis munus, eius mihi uoluntate impositũ,
 est necessarius. Quocirca maximopere desidero, &
 à uobis quaeso, ut tota re diligenter expensa, à uobis
 eligatur alius, qui melius quã ego, uel minus certe ma-
 le hoc munus gerat, & uniuersam Societatẽ adminis-
 tret. Neq; uero ut meliori hæc prouincia deferatur,
 tantũ peto, uerũ etiã, ut pari, & æquali. Quod quidẽ
 ut rite, atq; ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, &
 Filij, & Spiritus sancti, unius Dei, ac creatoris mei,
 depono Generalatũ simpliciter, & absolute, meq; ab-
 dico hoc officio, & priuo, petoq; & omnibus anime
 meæ uirib; obsecro Professos omnes, quosq; Professi
 sibi

sibi adiungere ad hanc deliberationẽ uolent, ut hoc
 mecum tam iustum desiderium admittant, & pia obla-
 tioni suffragentur. Quod si quorum est iudicium fer-
 re de hac mea postulatione, minime inter se consen-
 tient: per charitatem, & reuerentiam Christi Iesu,
 illos ipsos rogo, atque oro, ut precibus serio incun-
 bant, Deoque hanc rem accuratissime commendent:
 ut in omnibus, & per omnia sanctissima eius uolun-
 tas fiat, idque omnino quod ad eius gloriam, & com-
 mune animarum salutẽ, ac Societatis bonum magis
 pertinebit. Illud etiam quaeso: ut meam hanc peti-
 tionem, atque obsecrationem optimam in partem
 accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui conue-
 nerant, omnes vno ore laudare factũ Igna-
 tij, ac uoluntatem: admirari eius humilita-
 tem, qui cum maxime in gubernatione ex-
 cellat, se tamẽ minime idoneum ad guber-
 nandum iudicet. Negant tamen se quod
 postulat, salua consciẽtia, posse facere: ne-
 que ipso uiuo, Præpositum alium Genera-
 lem experiri, idque Ignatio renunciare iu-
 bent. Ipsum esse Societatis parentẽ, ipsum
 magistrum omniũ, ac ducem, atque à Deo
 electum, ut huius spiritualis ædificij quasi
 sapiens architectus fundamentum pone-
 ret, super quod ipsi, reliquiq; eius filij tan-
 quam

disset, breuiter, planeq; cōscriberet. In eo videre est, illi quanta fuerit sui examinandī, & conscientie pericrūtada cura; quam incensa, & accurata oratio, quata lacrymarum, & continua pene effusio: quam sapientia consolationis magnitudo redundaret etiā in corpus, & vox; intercluso spiritu haberet; ac fieri non posset: & totius corporis venā, sensibilibus (vt ita dicā) cōmoueretur. Illic tetētur, quam assiduis eius mens, atque eximij de sanctissima Trinitate illustrationib; impletetur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarum personarum, & operatione: deque sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentijs, tum externis doceretur imaginibus: Neque verō beatres illa erāt, aut fugaces: sed profixa in reidum, ac diuturna, & quae in cubiculo, in mensa, domi, foris illam cōmitarentur; & suae magnitudinis aestu quodam absorberent. Singula persequi nō est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere; qua veneratione suscipere, quo studio, curaque obseruare debeamus. Quanquam Ignatius, qua erat animi modestia p̄ditus, post tot cognitiones supernatu-

naturales, & diuinae volūtatis testimonia, sibi nō sumpsit, vt cōstitutiones firmā essent, ac ratē, donec vniuersa Societas, suo eas iudicio cōprobaret. Quod quidem Romae anno 1558. ipso mortuo factū est, in publico, vniuersaliq; Societatis conuētū: in quo cōstitutiones omnes, vt fuerāt ab ipso conscriptae, magna veneratione susceptae sunt, & summa omnium patrum consensio ne, ac voluntate confirmata.

ROMANI COLLECII institutio. Cap. III.

EX eorū numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gandiae fuit, qui quidē Societatis tertius fuit Praepositus Generalis. Is cum intelligeret, quantas cōmoditates, Collegium Societatis, in ea Vrbe quae caput orbis terrarū est, esset alaturū: minimeq; decere existimaret, eam, quae Societatem prima omnium completa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multa alia ciuitates, ex nostrorum opera, atque eruditione perciperent, Ignatij horratu, atque

Ff • confi-

consilio, Collegium Romæ instituendum curauit: cuius initium factum est anno Domini. 1551. 18. Februarij, ad radices Capitolij, perangustis ædibus. Quo tempore fuerunt in Collegio quattuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus: ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septembri, duplicato pene numero, in ampliorem domum nostri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantum linguas Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricam, nostri præceptores suis auditoribus explicabant, non sine magna ludi magistrorum: Verbis offensione, & ea indignatione, ut discipulorum suorum stipiti cæterua, in scholas nostras aliquando irrumperent, & nostris præceptoribus docentibus obstreperent, atque intemperantius insultarent. Donec anno. 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque virorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ à nostris ac disputationes sunt, quibus illorum insolentia compressa est. Multo vero magis cum anno. 1553. à nostris theses propositæ

positæ publice sunt, non solum de Rhetorica, & tribus linguis, ut fieri superioribus annis consueuerat: sed etiam de vniuersa Philosophia, ac Theologia. Quæ quidē disciplina, cum primum in hoc Collegio traditæ cœperunt: cui tum præerat D. Martinus Olaius, vir excellentis doctrinæ, atque integritatis opinione nobilis, qui multum per id tempus, Collegiū Romanū illustrauit. Creuit hoc anno nostrorum numerus ad sexaginta: sequenti vero ad centum, quos cum domus capere commode non posset, in latiores ædes 1556. immigrarunt. In ijs per annos ferme quattuor habitauerunt, donec anno. 1560. Pij IIII. Pōt. Max. auctoritate, & hortatu, nobilissima, atque integerrima femina Victoria Tolosa, Pauli IIII. Pōt. Max. sororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinantibus, sedem tamen Collegio certā in Vrbe quærētibus, locum commodum, amplum, salubrem, ac maxime celeberræ præstanti liberalitate donauit. Quæ, nihil minus, quā de nobis cogitans, in piū usum, ex viri Camilli Ursini Guardie Marchionis testamento paraueret: multisque ædibus Pauli IIII. Pōt. Max. imperio, ac potestate coniunctis, in Insulam omnino rede-

*COLLEGIA ALIQUOT
in Hispania nostri instituntur: ab Ar-
chiepiscopo Toletano vexantur.*

Cap. IIII.

I Actis Romani Collegij fundamentis, discessit Franciscus Borgia ex Vrbe; atque in Hispaniam redijt: ibi ditro- nem suam filio natu maximo cedit: sacu- larem cultum exiit: in Cantabriam remo- tam Hispaniæ partem se recipit: sacris ini- tiatus concionatur: ostiatim mendicat; magna hominum admiratione. Eius rei fa- ma, atque exemplo commoti nobilissimi quidam uiri, ad illum veniunt, & se ad no- stram Societatem adiungunt. Ognatense præterea Collegium ab eodem Patre habi- tari cepit; cui Petrus Araoz possessiones quasdam suas, & fructus antea legauerat. Burgenſe eodem item tempore est inchoa- tum. Nam cum Franciscus Mendoza Car- dinalis, creatus eius Ciuitatis Episcopus, ad dioccesim suam perlustrandam, & ver- bum salutis quibus ministrandum, duosex nostris ab Ignatio impetrasset: illi, impo- sito

sito sibi munere expleto, præclaram Colle- gij instituendi occasionem dederūt, quod Franciscus Strada multum deinde suis cō- cionibus illustratit.

Metinensi etiam Collegio Rodericus Dúegnas, vir copiosus, & pius initium ar- tulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz fa- miliari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius Ciuitatis vtilitatē, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò ciuiū stu- dium, nostrorum presentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551. no- stri ad constituendum Collegium Metinæ primū missi sunt; quod postea Petrus Qua- dratus, eiusque vxor Francisca Manson, opibus, ac religione præstantes exedifica- runt, & certis redditibus stabilierunt.

Sed vtilitatis aduersa succederent; & So- cietas nunquam non exercere tur vtiliter; sub idem tempus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quam res est, de Societatis instituto sen- tiens, Sacerdotes omnes, qui exercitatio- nibus spiritualibus eruditi nostris erant; confessiones audire Toleti vetuit: Com- pluti verò, vbi solum in eius diocesi tunc

Ff 5

commo-

communabantur, publicis edictis populū à nostris Sacramenta percipere prohibuit; qui secus faceret, his sacris interdicir. Neque vt sententiā mutaret, adduci prius potuit, quam Archiepiscopi factum contra Summi Pontificis auctoritatem (de cuius voluntate diplomatis ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consiliū nostrum nobis institutum voluit liberum esse: Et Pontifex ipse Maximus Iulius III. ceterior de re factus ab Ignatio, grauiter ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quod susceptam, & probatam à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouincijs magna cum utilitate versantem, nec itroq; proinde ab optimo, quorūque expetitam, solus ipse repudiaret, ac reijceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta tua reuocaret, nostri (que tuam facultatem in regiam esse permitteret. Cum primum autem hanc ab Archiepiscopo Tolerano in Societatem commotam et molestam Ignatius audiuit, blandò ac tranquillissimo, vt solebat, semper vultu mihi dixit, in magne felicitatis parte hac nobis aduersitas est

omnes

7 11

nume-

numeranda, cum nulla nostra culpa contracta sit. Est enim euident argumentum, quod Dominus noster magnos fructus faciet Toleti per Societatem. Nam illud cōpertum est, ibi nostros vberiores fructus atque suauiores attulisse, vbi grauiora pauci sunt. Atq; etiā illud adiecit, Archiepiscopus senex est, Societas iuuenis, itaq; naturaliter plus viuet Societas, quā Archiepiscopus. Porro quā vera fuerint Ignatii verba, quæ Toleti postea consecuta sunt, atq; in presens sunt, facillè ostendunt. Idq; ab ipsa statim Archiepiscopi Silicei morte manifestè cognitū est. Nam cum illo moruo nostri Toletum accessit primū sunt, & ad habitandum certum in nobilissima atque amplissima Ciuitate domiciliū ingressi; in his ædibus habitauerunt, quas Archiepiscopus ipse Siliceus ex ædificauerat in Clericorum vsum, & instruxerat. Notandumque est à multis, & animaduersum; omnes magni illius Archiepiscopi aduersus Societatem conatus, eò demum recidisse, vt domum illis ædificasse videretur, quos bono fortasse zelo, sed non secundū scientiam, suis ipsorum domibus cupiebat eiectos.

PRO-

PROVINCIALIS IN
Italia declaratur Laines, Vienna mo-
ritur lains. Cap. V.

ET hæc quidem in Hispania. In Italia
 verò eodem anno 1551. Collegiū Flo-
 rentinum, Leonoræ Ducis benignitate,
 initium habuit. Neapolitanum item, ac
 Ferrariense. Et ad Neapolitanum quidem
 collocandum, ac stabiliendum magnū ad-
 tumentum attulit Magister Alfonsus Sal-
 meron, ob eam ipsam rem ab Ignatio Nea-
 polim missus. Ferrariense verò inchoavit
 Hercules II. Ferrariæ Dux, qui & Nico-
 lao Bobadilla, & Claudio Iaino familiari-
 ter vsus fuerat, nascētēque fouerat Socie-
 tatem: ad quem Palschastus Broet, consti-
 tuendi Collegij causa, ab Ignatio tunc mis-
 sus est. Quibus quidem Collegijs, reliquis
 que per Italiam factis, præfecit Ignatius,
 & Præpositū. Prouincialem constituit Ma-
 gistrum Iacobum Lainem, qui sub annum
 1550. exeuntem, redierat ex Africa. Vbi
 Christianis militibus egregiam nauauit
 operā in eo bello, quod Duce Ioāne Vega

Siciliæ Prorege, aduersus Christiani no-
 minis hostes, expugnato Aphrodisio, feli-
 citer gestum est. Ad cuius capti iam oppi-
 di defensionem, animandos milites qui in
 præsidio erant, & in pietate iuuādos pro-
 fectus Hieronymus Natalis, euasit ex nau-
 fragio diuinitus, socio navigationis Isido-
 ro Sbrādo in fluctibus extincto, anno 1551.
 Sed etiam in Germania, eodem tempore,
 Societas creuit. Nam Ferdinandus Roma-
 norum Rex, vt Viennensis Academię stu-
 dia instauraret, & hæreticorū passim gras-
 santium furorem comperceret, Claudium
 Iaium ad se accersiuit, & aliquot Theolo-
 giæ professores ab Ignatio postulauit: qui
 Viennā eodē anno 1551. profecti, apud Do-
 minicanos sunt in seposita Monasterij par-
 te diuersati: postea verò ne religiosis patri-
 bus impedimento essent, in Carmelitarum
 Cœnobium relictum, ac ruinolū, Præfe-
 ctis eius ordinis libentissimis, commi-
 rarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ip-
 so Dñicæ Transfigurationis die, P. Clau-
 dius Iaius Ignatij socius, vnus ex primis
 decem, natione Allobrox. excessit e vita.
 Vir de Christiana Religione optimē me-

ritus, quam in Italia, Bauaria, Suecia, Austria, Germania tota, magnis suis laboribus amplificare non desistit. In comitijs potissimū Augustanis peregrinam Catholica Religionem atque Societatem nauauit operam, tantā hominum approbatione, ut præteritorum laborum pro Germania salute susceptorum fructus haud poenitēdos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorū animis infixit, ut auctoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxonie Ducis Orationibus, ut in Saxoniam sese cōferret, ac de religionē eorū magistris disceptaret, sed à Ferdinando Romanorū Rege ad Collegiū Viēnē constitutendū (vt diximus) euocatus profectionē illā distulit. Fuit vir mitissimoprestitus ingenio, & naturę iucūditate quadā religiosa grauitate cōdita: paupertatis amore insignis: orādī assiduitate excellēs: tēporis parc⁹, & tenax: animi modestia, atq; humilitate eximius. Tergestinū Episcopatū tā grauitē firmiterq; repudiauit, ut multos dies in cōtinuo penē luctu iaceret; quā illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinā redijt iucūditatē.

COL-

COLLEGIUM GERMANICI

instituenti initium, & causā.

Cap. Vlt.

NEquē verò de Germania salute in Germania solum nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Iulio Tertio Pont. Max. Romæ eodem anno 1582. institutū est. Quod utiq; Collegiū eius Societatis nostræ propriū nō est, tamen quod à Societate gubernatur, ac pendet, multiplex eius vtilitas, ea ex parte in vris numero. Eius institū eiuſmodi fuit. Erat Ignatius cū ad curādas pro virili parte oēs, viciosas Christianæ Reip. partes intentus, rū verò ad eam, quæ maximē laborabat Germaniæ Prouinciā. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioannes Moronus S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc vnam proposuit, quam cognitis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram sperabat: autorq; in primis fuit Germanici

Col-

que facultate, cupide sunt secuti. Quo ip-
si Germani adoleſcentes ætatem ad viram
necessariatum molestia liberati, de pieta-
te tantummodo, ac doctrina cogitarent.
Data igitur Ignatio cura est, iuvenes ex
omnibus Germaniæ partibus ad eã rē euo-
cãdi, moderandiq; Quã ille Prouinciã, tũ
rei magnitudine, tũ Põtificis Max. permõ-
tus imperio, libentissime suscepit. Specta-
tos viros Collegio præposuit, & vt Germani ido-
neos haberet in nrõ Collegio Romano præ-
ceptores, magna cura perfecit. Illud ne-
quaquam suscepit, vt rationes pecuniarias
nostri attingerent, aut ijs, quæ ad sumptus
pertinent, vel exigendis, vel distribuendis
implicarentur. Mortuo tamen Iulio III. in
eo bello quod ad Urbem postea gestum est,
cũ videret Ignatius propter annonæ car-
ritatem, bellicoque tumultus Collegium
Germanicũ periclitari: ne præclarũ opus,
ac necessarium omnino dissolueretur, par-
tem ipsorum iuuenum id volentium in va-
ria Societatis Collegia dimisit, in quibus
dum nimbus ille transiret, commodius ale-
rentur: partem Romæ retinuit, & conqui-
sitis pecunijs magno suo labore sustenta-
uit,

uit, suamque obligauit fidem. Quam pul-
chre Dominus liberauit, debitis ad num-
mum postea persolutis. Quo ipso tantæ
inopia tẽpore palam dixit Ignatius, quod
alias sæpè dixerat, diem illum aliquãdo fu-
turum, cũ Germanicũ Collegium, non
modò nullis rei familiaris premeretur an-
gustijs, sed etiã abũdaret reb⁹ necessarijs
atq; afflueret. Et cũ Ottho Trusses. S. R. E.
Cardinalis, Episcopus Augustanus, acer-
rimus Catholicæ fidei propugnator, atq;
eximius Germanici Collegij patron⁹, prin-
cipio subuereri videret difficultates, quæ
in illo constituendo multæ & magnæ aliæ
ex alijs subinde nascebantur, ipsum bono
animo esse Ignatius iussit, & in Deo bene
sperare. Addiditq; si Prouinciã Cardina-
lis recusaret, se illã Dei benignitate confi-
sum magna animi alacritate suscepturum,
deposituq; ab alijs onus subiturũ. Neq; Ig-
natiũ fefellit spes. Deus enim, vt impulsor
præclarissimi operis atq; autor fuit, sic ad-
iutor eiusdẽ, fautorq; esse nõ destitit. Nam
Gregorium XIII. Põr. Max. sapientissimũ
afflatu suo, instinctuq; diuino permouit,
vt collapsum penè Collegium Germanicũ
erigeret, augetet, & in domo certa magnis

prouentibus atque perpetuis stabiliret, & de nobilissima atque amplissima Germanica natione bene mereretur, & omnes animi neruos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel cōseruaret, vel restitueret, quam alij Gregorij sanctissimi Pontifices luce Evangelica illustrassent, amplificassent, & muneribus amplissimis Imperij ornata, longe alijs orbis terrarum Prouincijs prætulissent.

FRANCISCI XAUIER
obitus. Cap. VII.

ODEM anno P. Franciscus Xauier profectus ex India ad illustrandos Evangelij splendore Sinarum populos, in ipso primo aditu illius Prouinciæ decessit è vita. Hic Pater natione Hispanus, in extremis Nauarræ Vasconum finibus, in Gallos attingit, nobili loco natus est, liberaliterq; à parētibus educatus. Post primæ ætatis incunabula atq; doctrinæ, studiorū causa Lutetiam Parisiorum se contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Aristotelicā Philosophiam publicè profiteretur.

Quo

Quo tempore in Ignatium iisdem studijs vacantē incidit: & ad vtiliorem Philosophiam tractus, voluntatem suā cum illo societateq; coniunxit. In Italiā postea cū reliquis socijs venit: & multis laboribus in mendicitate, ac peregrinatione pro hominū institutione, ac salute mira patiētia & charitate susceptis, anno 1540. in Lusitaniam ab Ignatio, vt in Indiā nauigaret, quo supra diximus modo, missus est. Quo in itinere, cū non procul à patria trāsiret, ciuūq; consanguinei, atq; necessarij minimè deuij essent, vt eos salutandi gratia paululū de via declinaret, adduci nō potuit. Ex Lusitania, in qua se illis populis valde probauerat, septimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonsi Sossæ Prætoris, cū duobus Socijs Paulo Italo, & Francisco Manilla Lusitano conscendit. Quā in nauigatione & longa, & periculosa ita se gessit, vt ægris operā suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normā relinqueret, omnibus deniq; admirationi, atque exemplo esset. In Mazanbic (quod Præsum promotorium olim nomen habuit) sex mentes classarijs multis, nauisq; ægrotantibus operā suam diligenter

Gg; dedit.

Li. 2. c. 16.

dedit. Melinde Sarracenorum oppidū, ac Melindensis Regni caput præteruictus, & Zocotoram (quam veteres Dioscuriadam appellarunt) sterilem insulam Christianorum, & asperam, atque in eis suæ virtutis relinquens impressa vestigia, tandem 6. Maij 1542. Goam appulit: atque in pauperum hospitalem domū primum diuertit, in qua egenorum animis, corporibusque curandis tempus traducebat. Mane hominum ad se venientium confessiones audiebat, pomeridianis horis eorum qui in vinculis, & carcere erant: tum pueros Christianis institutionibus imbuebat. Domini eis diebus elephantiæ etiam, fædoq;, & retro morbo laborantes extra Urbem positos inuisebat, & eorum dolorem sua caritate mitigabat. Quibus rebus vniuersa Goensi Ciuitate commota, in eum Indiæ tractum, qui Pescheria vulgò à Margattarum piscatu, vel Comutini promontorium appellatur, deinceps contendit. Ibi magnam hominum vim ab infidelitatis tenebris ad Christi lucē cōuertit, & lacte integre doctrinæ nutrit, & à quibus in posterū etiā alicerentur præceptores reliquit, constitutis in eo tractu Ecclesijs supra qua-

dra-

draginta. In Masacar deinde profectus, duos Reges, & ingentem cum eis populū multitudinem ad Christi fidem perduxit. In Vrbe Malaca in primis nobili, deinceps aliquādiu fuit, sui omnino similis: ex qua in Maluccas insulas delatus, in ipso Malucco oppido innumeros penè infantes baptizauit, reliquos ita docuit, vt fœminæ, matres, pueri, tenes diuinæ legis præcepta passim cõtiterent: & piscator in mari, colonus in agro, Christianæ fidei decantaret rudiméta. Ipse verò, præter occupationes, quibus interdum assiduus distringebatur, ac perpetuis, de nocte tintinnabulo populū vicatim excitabat, & voce monebat, vt animis quæ in Purgatorio expiatur suis opem precibus ferret. Posthac septē in Amboinopagos Christianorū nomine potius, quam re, circūlustrauit, & ad veræ pietatis formam instituit. Cùm autem intellexisset, in insula Mori Malucco proxima, magnā indigenarum copiam esse, quorum maiores olim Christi baptismum suscepissent, & mortuis ijs, à quibus fuerant initiati sacris mysterijs, deserti ab omnibus remansissent, atque ex eo tempore propter trulentam ipsorum hominum barbariem,

Gg 4

& cer-

& certum, vitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eò Franciscus ire constituit: tum vt eorū, tum vt suæ salutis consulere. Nanque iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atq; adeò extremā necessitatem, cui ipse subuenire, atq; opitulari deberet, etiā si vita ei esset in ea reponenda. Illud enim meditabarur attentius Domini verbum. Qui amat animam suam, perdet eā, & qui perdidit animam suam propter me, inueniet eā. Quem Euan-gelij locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obscurum. Est autē insula illa aspera, horrida, rebus ad vitam necessarijs planè destituta: fremitu, & horribili fragore remugiens: maximis terræ-motibus, ijsq; penè quotidianis contremiscens. Indigenarum porrò non mores hominum, sed monstra quædam ferarum immanium, quibus nimirum nullus lusus iucundior est, quam cædes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filijs, non filij parentibus: eosq; ipsos senio iam confectos filij interficiunt, eisq; vescuntur, & in eum usum sibi vicissim accommodant. Cùm autem pluri-

mi

mi eius amici in apertum ipsum iudicarent se conijcere vitæ discrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiusque vita multorum salutem repositam esse dicerent: ille tamen, qui summum in Deo præsidium suæ vitæ constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitæ prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Variâ antidoti genera, quibus si opus esset, vteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiā venenis homines illi vtuntur) ne quid de excellenti illa sua in Deum spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eò profectus insulam peragravit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustravit, doctrina mansuefecit, admirabili securitate mentis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curæ, apud quem omnes

Mat. 10.

capilli capitis nostri numerati sunt. Quæ de causa illam non insulam Mori (vt vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasq; consolationes accepit, ut maximos corporis labores non solum mitigarent, verum etiam exhaurirent: negabatque hominem in ea insula viuere posse.

G 5 diu-

diutius, quin consolatorijs lacrymis oculos amitteret. Dum in ijs versatur insulis, Iaponius quidam, Anger nomine, illum vt quæreret Malaccam venit. Hic vir prudens atque honestus, magnis pungebatur conscientie stimulis ex recordatione peccatorum, quæ admiserat in iuuentute. Rebus multis tentatis ad eam depellendâ molestram, Bonzis (sic enim Sapientes & Sacerdotes suos appellant) consultis, cum nullam acquiesceret, Lusitanorum quorundam monitu, quibuscum rem communica uerat, vt Franciscum quæreret, in Indiam venit. Ea enim erat de Francisco Lusitanorum existimatio, vt quod ille non perficeret, à nullo alio mortaliû fieri posse crederent. Et Anger quidê ipse etsi Gêtilis, & à veri Dei cognitione cultuq; alienus, tamê fidê Lusitanis habuit, & tâto scrupulû illû & cõscientiæ cruciatû. depellêdi desiderio incêsus est, vt illû. neq; lôgê navigatio nis labores ac pericula, neq; alienæ, & cõtrariæ fidei p̄fessio, neq; ignotissimi hominis perquirêdi difficultas à suscepto cõsilio retardarêt. Quod cû mecû ipse attentè cõsidero, magna tanê verecundia afficior. Pèrpêdo enim, quid homo cecus, & inide-

lis

lis fecit vt salutem animæ suæ consequeretur: & multorum Christianorum in re omnium maxima, maximâ deploro negligentiam. Neque minor me caput admiratio, cogitantem Dei prouidentie ac prædestinationis occulta cõsilia. Qui ad illuminandas splendore fidei gentes illas innumera biles, & Iaponem vniuersam illustradam, Iaponio homine itidem cæco administro vsus est. Itaque Anger Malaccam appul sit, vt à Francisco tanquam à sapientissimo ac cœlesti medico, animæ suæ obtineret medicinam. Franciscum ad Maluccas insulas profectum audit: itaque in Iaponem reuertitur. Appropinquantem illum, & patriam spectantem tempestas subito exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem offendit: sic Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maxime, & Christiano iam, & in nostram Societatem admissio, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multas numero esse: eam vero quæ principem tenet locum, sua magnitudine, ac celebritate in primis nobilem, & hominum ipsorum ingenijs, cultu,

cultu, doctrina, sectarū diuersitate, Sacerdotum frequentia, atque varietate præstantem. Iaponios verò vique a deo dociles esse, & rationi obsequentes, vt facile eam Religionē sequantur, quam neque à ratione abhorrentem videant, neque ab eius qui illam proficitur, moribus discrepantem. Quæ cum sermonibus Lusitanorū, & amicorum valde congruerent, in Iaponem nauigare constituit: & Paulo ipso, duobusque etiam Iaponijs eius famulis Christianis, ac nonnullis præterea socijs comitatus, eò penetrauit, superatis magnis & nauigationis periculis, & Gentilium insidijs. Insula magna parte peragrata, Meaco Vrbe maxima, atque amplissima adita, hominibus plus minus 1700. Cangaximæ, Bungi, Amangutij conuersis ad Christi fidem, socijs ad nouellas plantas excolendas, regendasque Ecclesias ab se iam constitutas relictis, in Indiam reuertitur: inde noua auxilia in Iaponem nostris mittit. Ipse vero, quod intellexisset Iaponios omnem disciplinam, ac religionē a Sinis (quorum est latissima prouincia) quondā esse mutuatos & instituta viuendi accepissent: tum vt ipsi Sinis Euāgelium afferret, tum vt illa quasi

arce

arce expugnata, victisque ipsis ducibus atque errorū magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur, in ipsam Sinā proficere, nullo ex nostris socio, duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cū in Insulam Sangiam, Sinæ proximam peruenisset, & aditus in Sinam sibi haud quaquam pateret per Sinarū leges (quibus caueretur ne quis peregrinus eo ingrediatur: neue quis Sinā aduenā inferat, aut admittat qui secus fecerit, vel neci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamē piper quod ex elemosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis æstimabatur, Sinæ cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidū Canthonem, quod Sinarum primū occurreret, de nocte ipsum quam occultissime inferret, atque in aliqua Urbis platea collocaret. Atque illum hæc parantem, remunerari Dominus voluit, voluntatem eius metiens, rem integram alijs ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kalen. Decembris in nauī cum adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculū obferatum, cibi omnis expers, totum diem se continuit, suspirijs crebro ductis identidē repetens: Fili Dauid, miserere mei, tam cla-

12

VITÆ IGNATII

ra voce, vt à nautis etiam, vectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vita migraturum significans, in præaltam rupem, & asperam se deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissime, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominum. 2. Decemb. 1552. Et hæc quidem de eius obitu sic ad Ignatiū ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morietū adfuerunt, & vita functū humarunt, Franciscum ad 12. Kalen. Decemb. in morbum incidisse postea narrauerunt, & in insula porrusque Sangian humili quadam atque straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse. 2. Decēb. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædā minus fuisse cōperta,

Fuit vir admirabilis, neque Christianis tantum, sed ipsi etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirifice tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu utebatur vili, victum ostiatim medicabat. Si quid ipsi ab amicis mitteretur, in egenorum usus conferebat quam poterat occultissime.

tissime. Semel in die capiebat cibum, carnibus raro vesceretur, vinum vix bibebat; nisi forte apud amicos, inuitatus: tūc enim appositis epulis, nullo defectu utebatur. Inigni erga proximos caritate, quibus vt subueniret, ac præsto esset, nullis parebat laboribus. In facinorosis hominibus ad meliorem frugem reuocandis, dexteritate singulari. Si quem aut flagitioso amore iteritum esse intelligeret, aut perditum, artificio quodam misericordis, in eius se insinabat familiaritatem: deinde consuetudinem implicato, vltro se etiam ad prandium offerebat: cum intimus esset, concubinas illi detrahebat, & pellices. Quod si plures haberet, & vnā simul omnes non posset, ita tractabat hominem, vt gradatim, sensimque omnes abijceret: acciditque aliquando, vt octo cuidam concubinas ademerit, admirabili prudentia, ac sermone iucunditate. In aduersis infractus omnino, ac robustus: in diuina providentia semper defixus, cuius fiducia, & alieno tempore nauigabat, & vitam suam magnis obijciebat periculis, à quibus sapienter creptus est. Ter naufragium fecit, duos aliquando, tresue dies iactatus undis, in tabula

somno quem Franciscus capiebat gemitus saepe illius, & voces, Iesu nomen subinde vsurpantis, audiuisse: atque de ipso Francisco, nonnunquam quæstuisse, quid suspiraret tam crebro, quid gerneret? illumque sibi respondisse, nihil se scire, nihil omnino sentire. Alterum, in magna disceptatione cum Bonhis, & graui altercatione, multis quæstionibus, ipsique diuersissimis à multis ipsi Francisco propositis, frequentissime (cum ipse quoque Bernardus adesset) ita illum omnibus vna responsione satisfecisse, vt omnibus omnes dubitationes serupulosque eximeret: idque multo etiã euidentius, atque illustrius, quã si singularem cuique respondisset. Tertium, permultos varijs morbis oppressos, suis oculis se vidisse, qui ad Franciscum deportati, confestim ab illo vel Crucis signo, vel aquæ sacræ asperione sanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quasi aliquem de cælo lapsum, ac supra hominem aiebat visum. Neque mirum: multis enim claruit miraculis & in vita, & post mortem, quibus in hodiernum, vsque diem illustratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberauit, illuminauit

cæcos

cæcos, mortuos denique vitæ restituit. Prophetiæ dono maxime excelluit: multa ocula patefecit, plurima longeposita vidit, eaque populis accidisse nuntiauit, quæ, re peritis, atque enumeratis diebus, cõpertum est in eum ipsum diem incidisse, quo fuerant ab ipso procul posito, diuinitus cognita, atque alijs declarata. Eius mortui corpus integrum, ac solidum, domesticis, sacrisque vestibus, quibus vtebatur, obuolutum, a Lusitanis mercatoribus qui morienti adfuerant, calcæ contactum, & humidum conditum est, vt exesa vi calcis ossa, in Indiam deportarent. Sic enim ille piorum suffragia spectans, & piè de resurrectione cogitans fieri iusserat. Post tres menses sarcophago effosso, vestes integræ omniò reperuntur: corpus solidum prorsus, atque incorruptum, naturali colore, ac viuido, humida carne, ac succosa: nihil terri odoris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corpus, vt erat, in nauim imponunt: Malaccam, magnis periculis liberari, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item menses asseruatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuita-

Hh 2 ris

ris concursu in nostri Collegij templo col-
locatur, & conditur. Magnaque est vniuer-
si populi erga illum veneratio, magna de
sanctitate eius opinio. Miracula illius, &
in vita, & post mortem à dira enumerare,
nimis longum esset, & ab nostro instituto
alienum. Neque enim huic narrationi pro-
positum est, vt quæ in India per Franciscū
gesta sunt ea omnia persequar (sunt enim
multa, magna, testata, & quæ iusto volu-
mine explicari, non per angustæ coarctari
debent) typis excusus prodijt libellus de
eius vita, & de rebus Iaponensibus, sed bre-
uis, & qui magis commentarius sit, quam
plena historia. Quæ ampla sane erit si to-
tam Francisci vitam complectatur, & ea
quæ multis & grauisimis testibus cōproba-
ta, & in publicas tabulas, iussu Ioānis. III.
Lusitaniæ Regis, relata sunt, diligēter per-
sequatur. Quædam tamen breuiter fuerūt
nostro more perstringenda.

CORSICA LUSTRATUR
à nostris. Cap. VIII.

Mutinæ Collegiū per idem tempus in-
choatum est: Perusiæ item, Rectore
Euerardo

Euerardo Mercuriano viro graui ac pru-
denti, qui anno Domini 1548. & Philoso-
phicis & Theologicis disciplinis eruditus,
& politioribus literis excultus, & in tra-
ctandis iam tum hominum animis laudabi-
liter versatus, Lutetiæ Parisiorum Societa-
tatem nostram ingressus est. In Perusina
autem Ciuitate Iacobus Laines fuerat pau-
lo ante cōcionatus, qui Republica Genuæ
si postulante, Genuam deinceps profectus
est, vehementerque Ciuitatem illam com-
mouit, & omni genere doctrinæ, atque vir-
tutis, ad pietatis studium excitauit. Quæ
causa fuit, vt eadem Respub. a Sūmo Pon-
tificæ magnis precibus peteret, vt ex nos-
tris aliquot in Corsicam mitteret, qui po-
pulos illos incultos, ac rudes, multisque
propterea vitijs contaminatos obirent, ac
docerent. Missi sunt duo cum magna Sū-
mi Pontificis potestate, qua ad multorum
salutem vsi sunt, ea abstinencia, atque in-
regritate vitæ, vt homines cum multum
verbo, plus tamen exēplo mouerent. Mul-
tum illi in peragranda Insula laborarunt,
in controuersijs componendis, vitijs tol-
lendis (quæ innumera in coniugium illo-
rum, ac nuptias irrepserant) reficiendis

adibus sacris, atque ornandis: commonendis Sacerdotibus, & ad tuendum Sacerdotale munus cohortandis; audiendis peccatorum confessionibus: in concionibus denique, & omni pietatis officio, multum studij, operæque posuerunt. Sed hunc illorum cursum Diabolus impedire conatus est. Nam anno proximo 1553. Religiosi quidam, & Sacerdotes (quibus forte feuerior disciplina odiosa erat) multa contra illos tum falsa, tum acerba Romam pertulerunt, ac dissiparunt, & iniquis criminatibus Cardinalium ac Principum aures compleuerunt. Quibus vt occurreret Ignatius, Sebastianum Romeum in Corsicam misit, a quo breui multa præclara testimonia, atque grauisima sunt allata: quæ Gubernator Corsicæ reliquique magistratus, ac ciuitates, veritati, innocentiaque nostrorum libentissime tribuerunt: eaque Romam ad Pontificem Max. virosque clarissimos scripserunt, quæ, propter summam laudē, audire nostri non possent sine verecundia.

IN

IN EXERCITIA SPIRITUALIA INQUIRITUR. In Hispania distribuuntur Prouinciæ, Cap. IX.

IN Hispania eodem anno 1553. & probabatur Societas, & augebatur. Nam Exercitiorum spiritualium ratio (quorum vsus florebat in Hispania, & vberimos Christi Ecclesiæ fructus adferebat, eodem tempore grauius agitata est: & à bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras dispulit, & cum suis se viribus defendit, tum verò sacrosanctæ Sedis autoritate, aduersariorum impetus facile propulsauit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense Collegium ab Henrico Cardinali Emanuelis Lusitanæ Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam eius religionē, & in Societatem beneuolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatū, & noua Academia, & certis

vt nostris constitutiones à se perscriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque disciplinam inpiceret: eaque quò gubernarentur commodius, in plures quam antea, Prouincias distribueret. Quod & fecit, & Castellæ Antonium Araoz, Bèthicę Michaëlem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam, Lusitanix Iacobum Mironem (vt fuerat iussus) Prouinciales cõstituit. Omnibus verò præfecit, & Commissariũ generalẽ in vniuersa Hispania instituit, P. Franciscũ Borgia, cuius erat apud omnes, magna in primis autoritas.

VARIA COLLEGIA.

Cap. X.

HVnc in modũ, res in Hispania cõpositæ, mirificũ progressum habuerũt. Nam Cordubensis Collegij exemplo, fructuq; inuitati, Hispalenses multi eues nostros experientur. Itaq; in sequenti anno 1554. Hispalense Collegium, P. Francisci Borgia eam in Urbem aduentu, & cõcionibus est informatum. In Granatense præterea institutũ est, ad quod stabiliendum multũ inuit Petrus Guerrerius

rius, eius Urbis Archiepiscopus: qui in Cõcilio Tridëtino, ex Iacobi Lainis, & Alfõsi Salmeronis sermonibus, nostrũ institutum probauerat, & patrũ illorũ vita, atq; eruditione cõmotus, nostris omnino fauebat: instituti verò iã Collegij amplificator adẽ semper dũ vixit, ac deniq; Fundator fuit. Placentinus etiã Episcopus, D. Gutterius Carauaius, Tridenti eorundem patrum consuetudine, in reliquam Societatem bene animatus redijt in Hispaniam, & Placentiæ Collegium à fundamentis præclare magnificeque construxit, & annis prouentibus confirmauit.

In hac serie atque ordine pono Cõchenense Collegium, quod hoc item anno, Francisci Villanoux cõsilio, Petrus de Puteo Conghensis Canonicus, ad valetudinẽ nostrorũ qui Compluti cõmorabantur, æstiuis caloribus tuendã, tunc quidẽ inchoauit: postea verò auxit, ac perfecit Petrus Marchina Conchensis & ipse Canonicus, Ignarij, dũ viueret, postea verò vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrum institutum aptius formarẽtur,

Bar-

Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In Italia porrò Genuense Collegium P. Iacobi Lainis operâ collocatû est: in quod cum aliorum ciuium, tum verò maximè Pauli Doræ, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanium verò, Rodulphi Pij Carpè-
sis Cardinalis, & Lautetani domus prote-
ctoris consilio conditum est. Qui quidem
ad conseruandum cultum sacratissimi lo-
ci, & fouendam peregrinorum eò cõfluen-
tium pietatem, ratis suis laboribus ali-
quid nostros posse conferre, impetratos
ab Ignatio aliquot primum Lauretum mi-
sit: quorum fructus, vbi nihilo spe minor
fuit, postea Collegium nostris Pontifex
Max. Apostolica autoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus So-
cietas creuit. Nam & Syracusani Collegij
posita sunt fundamenta, à Suero Vega Ioã-
nis Vegæ Proregis filio, eius Urbis Guber-
natore: & in oppido Mõtis Regij sumpti-
bus Alexandri Farnesij Cardinalis eius Vr-
bis Archiepiscopi, coemptis domibus, no-
uòq; templo ædificato, domiciliû nostris

con-

constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hiero-
nymo Domeneco Prouinciali, in Prouin-
ciæ formam redacta.

SORBONENSIS COLLE- gij in Societatem decretum.

Cap. XI.

HÆC in Italia, Hispaniaque. In Gal-
lia verò eodem anno 1554. Socie-
tas nostra certas sedes habere cœ-
pit. Nā quāuis ab ipso primo eius exordio,
aliqui ex nostris semper fuerint, qui in Aca-
demia Lutetiana operam studijs literarum
darent: priuatim tamen illi, & nullo certo
loco, nullo suo collegio ea in Vrbe com-
morabantur. Donec D. Guglielmus à Pra-
to Claramontanus Episcopus, qui nostrû
Tridenti institutum cognorat, & patribus
Iacobo Lainæ, Alfonso Salmerone, Clau-
dio Iaiò familiariter vñs fuerat, Collegia
nobis duo ædificare constituit: alterum in
sua Diocesi Bigliomi, Lutetia alterum,
quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res no-
stras in Gallia gubernandas, magistrum
Paschasium Broetum Prouincialem Præ-
posi-

positum Ignatius fecit. Sed nostris à Rege petentibus, Societatem vt admitteret, eiusque filios Regni iure donaret: res ad Parisiensem Senatam reiecta est. Senatus (quod ea res ad religionem spectaret) Facultati Theologiæ mandat, institutū nostrum vt examinet, Pontificia diplomata diligenter inspiciat: denique quid videatur, ad ipsum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps nostris offensus; quod adolestentē quendā sanguine sibi coniunctum, ipso repugnante, in Societate recepissent. Erant alij Religiosi Doctores, qui suis rationibus ducti, minus nostræ causæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruigatis contra Societatem rumoribus occupati, acriter nostræ Religioni, propter religionem ipsam aduersabatur. Hergo iudices conueniunt: consultant inter se: Decretū illud demum scribunt, quo Theologiæ Facultas quid de Societatis instituto sentiat apertè declarat: ei decreto omnino persimile, quod eadem Theologiæ Facultas, in Religionem B. Dominici, ipso eius principio traditur scripsisse.

Est

Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetia, & turbulentis iactati sunt nostri. Nam recenti negotio, à scholasticis in gymnasijs, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur: à Senatu in curia, ab ipso denique Episcopo, magnas in templis molestias perferabant: Quo Romam allato, optimi quique, atque doctissimi Societatis patres, in ea erant sententia, vt decreto respondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignari, insignis Facultatis autoritate, & grauissimo de nobis præiudicio commoti, à veritate alienas opiniones acciperent. Neque verò esse timendum, ne Facultas, veritatis hanc defensionem, & iustam, & necessariam non optimam in partem acciperet. Namque eius est modestia, ac veritatis amor, si rem, vri est, cognitam haberet, antequam certe suum illud ipsa decretum, atque induceret: quod non odio, sed veri ignorance fecisset. Verum, patribus ita

sen-

VITÆ IGNATII

Ioan. 14. sentientibus, æquissimo animo Ignatius, & vultu, vt solebat hilari, Pacem, inquit, meam do vobis: pacem, ait Dominus, relinquo vobis. Neque scribendum est, inquit, quicquam, neque faciendum, ex quo vel odium, vel acerbitalis aliquid nascatur. Neque verò vos Theologiæ facultatis cõturbet autoritas, quæ quanquã magna est, illa tamen nihil valebit contra veritatem: quæ premitur quidem sæpè, sed nunquàm opprimitur. Aliud minutiq; periculosum, si opus sit (quod equidem non spero) huic vulneri medicamentum adhibebimus. Ergo nostris mandat, vt ab omnibus Principibus, Episcopis, Magistratibus, Rebus publicis, Academicis, Ciuitatibus, apud quas versabantur, vitæ suæ testimonium perant: testimonia perscripta, & obsignata ad se mitti curent, vt ea si opus sit Parisiensi decreto obijciat, & paucorum hominũ sententijs, iudicium orbis terrarum & approbationem opponat. Fit quod Ignatius imperauit: ex omnibus ferè Prouincijs, in quibus nostra Societas est, omnium penè Magistratum literè breui ad ipsum perferuntur: omnes sui iudicij, si, mum, graue, præclarum nostris testimonium dant. Ijs

tc-

LIBER IIII. 249

testimonijs Ignatius tamen non vitur, quod videret decretum ipsum concidisse sua sponte, atque ita euauisse intra paucos dies, vt eius vix nomen extaret. Falsitas enim cadit ipsa per se. Porro in Hispania, quod Sorbonense decretũ contra sacrosanctã Sedis Apostolicæ esset autoritate, à qua religio nostra probata & cõfirmata est: indei Quæstores illud tãquã falsum, & quod pias aures offēderet, suo decreto legi prohibuerunt. Atq; illud etiã cõsecutum est, vt cùm ante decretũ Societas nostra nullum Collegium haberet in Gallia, post decretũ, intra annum, duo habuerit.

PETRUS CORREA, ET
Ioannes Sosa à Barbaris truci-
dantur. Cap. XII.

Q V O tempore Societas ijs modis exercebatur in Gallia, eodem, pro Christo sanguinem in Brasilia fundebat. Nam Petrus Correa, & Ioannes Sosa Lusitani Societatis filij, ad Euangelij Ibniagiatis populis prædicandũ profecti, à Carigis feris hominibus, ac barbaris, sagittis

II

trans-

transfixi, & genibus flexis orâtes, interfecti sunt. Erat Petrus vir nobiles, & fortis, qui in Brasilea, antequâ Societate esset ingressus, Christiani nominis amplificandi studio quodam incitatus, vt à Christianis vim barbarorum auerret, barbatis ipsis quę poterat dâna inferebat. Societati dein de nostrę, in Brasilea omnium se primus adiunxit: & vt præteritę vitę culpas redimeret, & illatũ illis populis damnum, quoad posset resarciret, vitam suã Brasileorũ salutis, laboresq; dicauit. Itaq; annos quinque, quos postea vixit, eximia humilitate, obedientia, perfectionisq; desiderio, prudenter in ipsorum vtilitate, strenueq; cõsumpsit: multũque vitę exẽplo, & Brasileę lingue cognitione, & rerũ vsu profecit: quoad excũte anno 1554. quo supra diximus modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa & ipse inter primos, qui nostrũ ea in Prouinciã institutũ securi sunt, simplex, & rectus, excellentiq; pœnitentię, humilitatis, & caritatis virtute præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tã gloriosum exitũ assumptus est. Res autẽ nrę ita sunt apud populos illos amplificatę, vt in pagis oppidisq; Saluatoris, Sancti Vincẽtij, Paratingę,

ningę, Portus securi, Spiritus facti, Illeos, Pernabuci, & alijs nõ nullis domicilia habeamus: ad quę constituenda, & nostros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpositum Prouinciale creauit.

IOANNES NUGNES

Æthiopię Patriarcha creatur, & in Indiam mittitur. Cap. XIII.

Fit b̄ar hęc in Brasilea, cum Ioannes Nugnes Patriarcha Æthiopię designatur. Eius rei ratio fuit huiusmodi. Sũt Æthiopes inter Christianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apostolo, partim ab Eunucho Candacis Regine Æthiopum à Philippo baptizato, Christi fidẽ acceperũt. Sed Moysis legẽ vel primi illi retinuerũt, vel abiectam repetierũt eorum posteri: & Christianã fidẽ sinceritatem, Iudaicis ceremonijs inquinarunt. Nam & baptizãrũt, & circumciduntũr, & Iudaismũ cum Christianã religione ita confundunt, vt cum vtrique esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planẽ sint. Et à Patriarcha Alexandrino, varijs neotericorum Græcorum erroribus infecto, cre-

Act. 8.

dendi regulam perūt. Propter longinquitatem portō terrarum, & interfusas Barbarorum nationes, iam pridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut cōmunicatione iungebantur: donec Lusitani nauigatione in Æthiopiā delati, ad Regem (Preste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, vt aditum in Æthiopiā suis aperirent, & cōmercij locum darent. Quibus rebus permotus Dauid Æthiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victorijs Christianā Religionem ad Orientem magnopere amplificauit) amicitiam appetit; ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanū Episcopum, vniuersalis Ecclesiæ pastorem. Optare idcirco atque omnibus precibus ab ipso petere, vt, qui omnium magister est, eos in Æthiopiā doctores mittat, à quibus ipsi ad rectam sinceræ fidei normam instituantur: Regem ipsum Lusitaniæ rogat, vt suam auctoritatem apud Pontificem interponat. A cetera res est à Lusitano Rege diligenter sanè, sed perturbatione temporum impedita, & ad Iulium III. vsq; protracta.

Qui

Qui rei magnitudine adductus, & Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis, qui patri Emanueli nō magis in regno, quàm in amplificandæ religionis studio iam successerat precibus, Ioannem Nugnem Lusitanum (eum, quem superioribus annis in Mauritania Christianis captiuus redimēdis, operam nauasse diximus) Æthiopiæ Patriarcham cum summa potestate constituit. Andream Ouiedum Castellanum, Melchiorēque Carnerium Lusitanū, Episcopos creat, & Patriarchæ adiutores, & successores adiungit. Quos honores Societas postquā humiliter modesteque repudiavit, accipere demum coacta est: & quidem magna ipsius Societatis commendatione, quod amplissimis honoribus repudiatis, eos tamen diceret Pontifex Societatem accipere; qui præter labores pro Christo, capitique pericula, nihil haberent splendoris, aut fructus, quo allicere ad se homines possent. Patriarchæ, & socijs Episcopis, nouem alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex perbenigne complexus, cū alijs muneribus, tū vestibus sacris, ipsque

li. 3. c. 12.

li ; om-

omnibus, quæ ad pontificium culturû, & ceremonias pertinet, regio sumptu donatos, cû magna classe in Indiam milit, vt inde ad Claudiû Regem, Dauidis iam mortui successorem in Æthiopiam traïserent.

CÆSARAVGVSTÆ SEDITIONE AB ADVERSARIJS CONCITATA, NOSTRI VRBE CEDUNT: MOX HONORIFICE REVOcantur. Cap. XIII.

SV B idem tempus, Cæsaraugustæ gratis in nostros tempestas concitatur: Eâ, quod omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximâ iudico, exitu verò etiam latissimâ, paulò latius explicabo. In Vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religiosos gestares est. Cæsaraugustæ igitur ædes amici quidâ suo & Ciuitatis etiâ ære nostris emerunt, ad Collegium Societati constituendû. Magnus eò concursus fieri capit ciuium, qui ex cõsuetudine nostrorû egregiû fructum percipere videbâtur. Per molestû hoc accidit Monachis Augustinianis (qui per id tẽpus laxius vivebant,

uebant, nũc verò obseruantiores sui instituti sunt) tametsi eorû cœnobiu à domo illa nra lōgius abesset. Curio itẽ D. Magdalena grauitèr admodû tulit, nostros sua paræcia esse vicinos. Archiepiscopus aut Cæsaraugustanus vir professione religionis, genere, autoritate clarissimus minus nobis propitius existimabatur: cuius potestate, quâ habebat amplissimâ, suo ad oĩa arbitrato eius Vicarius utebatur. Quiquidẽ propter Curionẽ (quẽ diximus) D. Magdalena, quocũ non solû amicitia, sed sanguine etiâ esse cõiunctus vulgo credebatur, à nobis erat alienior. Ergo Augustiniani illi patres, nostros illa in ciuitate esse grauitèr dolent. Vicarius doloris, socius adiungitur. Aliquorû ordinum viri religiosi sollicitati cum illis sese coniungunt: denique communi cõsilio contra nostros conspirant. Causa honesta quaeritur: optima visa est facelli institutio, quæ in parte quadam ædium parabatur à nostris, vt eo videlicet uterentur, tantisper dum nouum illis templum Deus ædificaret. Hoc sacellum aduersarij institui posse negant, quod intra certos fines, (canas vocant) illud cõtineri dicerent, &

ipſorum priuilegijs à ſede Apoſtolica impetratis noſtros excludi. Re diligēter inueſtigat, acompertū eſt ſacello nihil obſtare. Nā & noſtra priuilegia poſteriori impetrata illorū priuilegijs derogabant: & reuera lōgius domus noſtra diſtabat quā vt limitibus illis ac finibus cōprehēderetur. Ita; ratione vbi nēqueūt, de poſſeſſione n̄os vi & poteſtate deturbare contēdunt. N̄ri Archiepiſcopū adeūt, oratoriū aperiendi facultatē petūt, priuilegia Apoſtolica, quibus id fieri liceat, oſtēdunt, ſacellū ornāt atq; inſtruūt, Proregē ac primā nobilitatē inuitāt. Paratis omnibus, in ipſo ſacroſanctū myſteriū peragēdi articulo, Auguſtinianus quidā monachus Auguſtinianorū Cōſeruator, quod cōtra priuilegiū ſuorū eſſet, ne in ſacello ſacrū faciāt n̄is interdicir. Viris pijs, Deū timētib⁹, prudētibus, literatis ea de re cōſultis viſum eſt, & prohibitionē eiufmodi eſſe inanem ac nullā, & multis alijs de cauſis haud pertimeſcendā. Cū ergo n̄ri in incepro perſeuerarent, Archiepiſcopi Vicarius edictū pponi, & n̄is valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius Ciuitaris Vicarijs mandat, ne ſuos n̄ro in ſacello Miſſam, aut diuina of

ficia

ficia audire permittāt, ex cōmunicationis pœnā in rebelles atq; inobediētes ferāt. In ſūma, eo demū pgreſſa res eſt, vt n̄ris diras oēs atq; execrationes publicē imprecarentur: in numero impiorū ac ſcleratorū eos haberēt: ab ijs oēs decederēt, aditū eorum ſermonēq; defugerēt. Nā & ſacrificijs populo interdictū eſt, ſiquis aditu noſtris aut cōgreſſione iūgeretur: & homines nobiliſſimi atq; ampliſſimi, quod Vicarij decreto nō ſtetiſſent, eiecti de tēplis, atq; exturbati ſunt. Quibus quidē in tēplis omnibus ferē cōcionatores noſtrorū nōmē dilacerarūt: Archiepiſcopus ſua poteſtate dānauit: oēs omnium ordinū conuentus, Sacerdotū itē cœtus, publicē anathematizarūt: eo ritu, atq; ijs cāremonijs, quæ in huiufmodi rebus adhiberi ſolēt grauiffimę. Interdictū etiā publicatū eſt, quod rādiūv imobtineret, quādiu noſtri in illa eſſent Ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus n̄ros quaſi placula quædā diffugeret, atq; exterminatos ex ſua Ciuitate cuperet, quos tot diris execrationibus videbat notatos. Præſertim cū aduerſarij inuidiæ ſtammā vētilarent, & rudibus atq; imperitis religionē obijcerēt, ſi quis fortē ſermone noſtros, &

li ſ com-

communi salutatione nō indignos existimaret adhuc. Deniq; detestationē nostrorum proseribūt, publicē in cippis, ac Vrbis xianis proponūt: expingūt nostros ea specie, atq; habitu, agnoscī vt facile possent. Error quo omnis absit, ipsorū nomina adseribunt. Cacodæmones, horribili forma ipsos raptantes, adpingunt: flammās subijciunt: probrosas appellationes addūt: plura etiā affingunt, quā fieri solēt in perditissimos Ecclesiasticæ disciplinæ contēptores. Immodè verò longius prouecta est impudens, ac cæca quorundā temeritas, atq; eō vsq; prolapsa, vt Petrū Augustinū Oscensem Episcopū, virū nobilitate, atq; virtute eximiū, ciuē Cæsaraugustanū, eodē habitu, atq; forma expingerent, quod nostrorū esset Cōseruator. Nostri domi se cōtinere, pueri cateruatim irruere, ianuam, recta & fenestras faxis impetere: omnia clamoribus replere. Si quē verò domo exire, grauis aliqua causa compulsisset: illum quasi monstrum aliquod inuisum, insequeretur puerorū turba insultantiū. Et hæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudētibus, & hoc momento res asstantibus, grauia videbātur, & Christianis morib⁹ indigna.

Intel-

Intelligebant enim, ex nullo suo peccato constaram esse nostris inuidiam: neque tamen aut contra Archiepiscopi niti auctoritatem audebant: aut furenti se multitudini obijcere: aut Religiosos viros sui officij admonere, & concitata seditionis coguere. Erat enim tumultus seditiosa plebis, & imperiti vulgi clamoribus concitatus, non cordatorum virorum ac nobilium in nostros conspiratio, aut in Societatis nostræ perniciē consensus. Nam nobilissimi quique viri atq; grauissimi à nobis stabant. Quamobrem, cum ad ædes nostras magna manu perditii homines aliquando cateruatim irruerent, rumorq; increbuisset, nostros in discrimine versari, isque ad multos nobiles atque egregios Ciues, qui pila palmariæ lusum vel exercebant, vel spectabant esse perlatus, repente illi ludorelictō, nōnulli etiā seminudi, vt erant, domū nostrā armati cōuolarūt: vt nostros & ab iniuria defēderēt, ac periculo eriperēt, & auctoritate, atq; armis etiāsi op⁹ esset, imperitę plebis clamores atq; imperū sedarēt, vimq; operarū, vi depellerēt. Ergo cum armata nostri in se ciuitatē viderēt, & in cōtentionē, atq; discrimē adduci, cōniuerē,

Ar-

Archiepiscopū, ardere eius Vicarium, Mo-
nachos instāre, vulgus vrgere, turbari, om-
nia, ac misceri: neque pontificiam autori-
tatem, quam Sedis Apostolica legatus, ne-
que Regiam, quam seuerē interposuerat
Serenissima Ioanna Caroli. V. filia, Hispa-
niarum Gubernatrix, neque vlla ratione,
tantam tempestatem sedari, aut mitigari
potuisse: quod Diuum Gregorium Nazian-
zenum, Constantinopoli, minori causa fe-
cisse legimus, in tanta rerum perturbatio-
ne, facere ipsi statuerunt: & ea vrbe dece-
dere, quam nulla quidem sua culpa, sed
propter se tamen videbant turbatam. Er-
go in Senatum veniunt: eum vnus suo &
lociorū nomine alloquitur: docet nostros
cuium rogatu, & patrum suorum iussu Ca-
saraugustā venisse: in ea tot annos ita esse
versatos, vt, quantum in ipsis fuerit, offen-
derint neminem: pro Societatis instituto
curasse se, ne pietatis vllum officium ab ip-
sis, aut obsequium desideraretur. Negligē-
ter quidem, & minus strenuē se laborasse
(quod & agnoscerent, & dolerent) sed bo-
na certe fide, ac voluntate, magnoque salu-
tis illorū desiderio. Quoniam vero neque
omnium vna mens sit, neque idem de rebus
iudi-

iudicium, hoc suum studiū probare se mul-
tis non potuisse, quorum opera, tanti mo-
tus sint concitati: rem eum in locum venis-
se, quem vident: sibi nefas esse, id commit-
tere, vt propter se discordia, aut perturba-
tio vlla in Ciuitate sit. Non est, inquit, dif-
fensionis Deus, sed pacis. Si propter nos
orta est tempestas, tollite nos, & mittite
in mare. Quod in nobis est, pacem cum om-
nibus habere volumus: pacē inquirimus,
pacem persequimur: quam vbicumque gen-
tium, Deo duce, nos consecuturos, & fa-
cultatem pro Christo laborandi, nobis nō
defuturam speramus. En ēdium vestrarum
clauēs, Vrbe hac cedimus, ne qua radix
amaritudinis fursūm germinās, caritatem
impediat, & per illam inquinentur multi:
loci enim per exigua iactura est, permagna
caritatis: quam ne amittamus, libenter Ci-
uitatem amittimus. Neque tamen (nisi nos
tra nos fallit opinio) vestra omnium in nos
beneuolentiam amittimus: quam tam be-
nignam, tam paratam experti saepe sumus,
eamque & agnoscimus, & grata memoria
conseruabimus. Et quoniam ad renuncie-
randum, nobis nihil aliud suppetit, Deum
assidue precabimur, vt cuius in nos carita-

1. Cor. 14.

Jona. 1.

Heb. 13

tis

tis ipse autor fuit, eius vobis fructum quã cumulatissimè retribuat. Nobis stat abire. A vobis, qui publicam personam geritis, etiam, atque etiã petimus, vt quæ nostra culpa cõtracta sunt in vestra salute procuranda nobis ignoscatis: consiliũ nostrum proberis, ac persuasum habeatis; mutare nos solum, non voluntatem: Quæ quidẽ, vbi placatis fluctibus licebit vti (quod breui futurum in eo confidimus; qui post tempestatem tranquillum facit) nihilominus quam hactenus fuit, vestris commodis obsequens erit: Ad hæc Magistratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestã esse, & nostrorum voluntatem gratam: palam esse, quorũ opera plebs tumuluetur, nostros velle sui similes esse: vt quorum ministerio Ciuitati plurimum vtilitatis attulerit, eorum ex vrbis discessus, non minus admirationis adferat. Conseruatuos se huius beneficij memoriã, & haud ita multo post restitutuos, quod fuerit ipsorum de nostris iudiciũ. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores aliquot veniunt, nostram paupertatem aspiciunt: quæ de abundantia nostrorum, ac delicijs acceperant, eorum falsitatẽ re comprobant: quidam etiã, quod

quod auditis fidem habuissent, uã facilitatis, errorisque veniam lacrymis petunt: supellectilem scribunt, proficiscentes nostros prosequuntur, pecuniam offerunt, gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formosã ditione est, se recipiunt. Porro Iona precipitato de nauĩ, stetit mare a seruore suo. *Ion. 1.* Hoc enim factõ, non nihil aduersarij mitigantur: multum de contentione remittunt: amici Societatis animos sumunt: qui nostros vexãdi vel autores fuerant, vel ministri, cum pœnæ metu, tum vero cõscientiã angore cruciantur, quod intelligerent se longius progressos, quam æquitaris, & religionis ratio patiebatur. Ad summam (quoniam posteriora consilia, vt est in prouerbio, sapientiora sunt.) Archiepiscopus sua ipse decreta refigit, & mutat: quam nostri habeant à Sede Apostolica facultatem; in templis promulgari iubet. Per certum hominem nostri euocantur: venientibus Magistratus vult obuiam procedere. Quod cum appropinquantibus renũciatum esset, viros quosdam pernobiles, sui que amantissimos (per quos res agebatur) nostri multis, & supplicibus verbis rogant,

rogant, obsecrantque, ne se tanto pudere afficiant, & præterita ex ignominia gaudiū quod cœperint, præsentis honoris dolore commutent. Vbi ne tertio quidem recusantes, quicquam proficiunt (quod illi publicas cõtumelias, publico honoris testimonio obliterandas dicerent) obedientiæ iure compulsi ad Urbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad portam omnes magistratus, Senatus, & ex præcipua nobilitate viri clarissimi, magna hominum vis, ipse deniq; Archiepiscopi Vicarius. Eos in mulas paratas cogunt ascendere: ciues facile primi latus eorum cingunt: celeberrima atque frequentissima via domū deducūt, in qua à Prorege, fideique Inquisitore expectabantur. A Petro Augustino Oscensi Episcopo (quem & Augustinum à Castello, virum grauem, doctum ac prudentem, in ijs rebus præcipuos Societas propugnatores habuit) Missæ sacrificio Pontificali ritu peracto: summa bonorum lætitia, suis sedibus postliminio restituuntur. Hic tempestatis Cæsaraugustanæ finis fuit: quo ex tempore, magnum hoc Collegium incrementum accepit, & tam propensum totius Ciuitatis studium, & erga se beneuolentiã semper

semper deinceps expertum est, vt crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobilissimi Ciues testari velle videretur, non sua culpa sed vulgi, fluctus illos tunc fuisse excitatos. Coniectura porro tranquillitas vocis Ignatij atque verbis respondit: Nam simul atque proceilo um illum in nos turbamem cõtortum audiuit, gaudio exultauit: & singulari quadam cum lætitia significauit, tanto vberiores atq; suauiores fructus Cæsaraugustæ Societatem nostram producturam, quanto per patientiam & malorum tolerantiam, altiores egisset radices.

*IN BELGAS NOSTRIS
parefit aditus. Varys Collegys Societas augetur. Cap. XV.*

Reditus nostrorum in Cæsaraugustanam Urbem, eam in Hispania de nobis suspicionem cõpreisit, quam exitus mouerat. Itaque à tempestate & procela illa, & quidem tam turbulenta, non solum imminuta non est, de Societate bonorum opinio, verum etiam aucta, & confirmata: ex quo Collegia nõnnulla, per id tem-

tempus, constituta sunt. Murcia in primis D. Stephani Almeida eius Urbis, nouaque Carthaginis Episcopi, in Monte Regio (quod Oppidum est in Gallecia) eius ipsius Oppidi Comitibus, beneficentia: Ocania Ludouici Calataudij benignitate. In Oppido præterea Montilla, institutum Collegium est, ab optima, atque clarissima Catarina Fernandez a Corduba Plieghi Marchione, quæ tanta beneuolentia Societatem complexa est, ut eius tuenda, atque ordinanda, proprias partes sibi desumpserit videtur. Itaque præter hoc Collegium quod suis sumptibus ædificauit, & Cordubense quod eius opera, atque autoritate inchoatum est, in Oppido etiam Marchenæ integerrima femina. D. Maria à Toledo eius filia Arci Dux matrem imitata, præclarum nobis Collegium constituit.

In Belgica vero prouincia, Germanique crescebat Societas, & fundebat se quotidie latius. Nam iam inde, ab illo nostro discessu Parisiensi, de quo supra commemorauimus, semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Colonia Agrippinæ, Leonardo Keselio Rectore, literarum

terarum studia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad nostrorum institutum applicabant. Ciuibus vero Tornacensibus per Bernardum Oliuerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cepit: multique vel nostris se adiungere, vel nostros apud se habere cupiebant: non sine magno Hæreticorum dolore, quorum venenum multis locis iam tum sparsum, longius in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertens, Petrum Ribadeneiram eo misit, ut Constitutiones nostris communicaret. Et quod nulla religio per illius Prouincia leges, absque Regis cōcessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda, transigeret. Ille vero, multis licet repugnantibus, Societatis approbationem à Rege, & Collegia ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueroæ, Feriæ Ducis studio, atque autoritate. Qua facultate expeditior nostris paruit via: impedimentis, quæ obijcebantur, sublatis. Ei Prouinciæ Ignatius, Bernardum Oliuerium Prouincialem præfecit: qui tamē morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori vero, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salméron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Praga (quæ vrbis totius Bohemiarum Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viënnensis Collegij fructu permotus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, Vicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemię depopulatur, suis laboribus propulsarét, & Societatis exercitijs, ad Catholicæ fidei veritatem conuerterét; Eius Collegij fundamenta posuit, Petrus Canisius, quem Ignatius in Germania Præpositum Prouincialem instituit.

Porro in Italia Senis Collegiū inchoatū est, Francisci Mendoza Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius quattuor ex nostris in eam urbem misit, vt ciuitatem luctu & mœre confectam consolarentur, & belli ruinis prostratam, pijs laboribus recrearent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est in Sicilia) Isabella Vega Ioanis Vegæ Proregis filia, Vibonensis Dux, præclarū nobis ædificauit

ficauit Collegium, & certis fundis stabilizauit. Germanus etiam eius frater Ferdinandus Vega, Catinam (quam ciuitatem pro patre gubernabat) nostros accersit: eosque patris auctoritate, & benignitate ciuium, in certo domicilio collocauit. Tanta enim fuit patris Vegæ, & filiorum eius pietas, & in Societatem beneuolentia, vt inter se, de ea agenda certarent.

IGNATIUS OBDORMIT in Domino. Cap. XLV.

HIC erat Societatis status, cum Ignatius annis grauis, morbis sæpe vexatus, perturbatione temporum, & nouis Ecclesiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Christum desiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de custodia animam suam, ad confitendum nomini eius. Nam etsi corporis firmitatem, animi robore sustentabat, & magna patientia, constantiaque, peregrinationis suæ molestias perferabat: tamen in censo tamen Deum videndi, & eo fruendi, tenebatur desiderio, vt de sua migratione

vt de sua migratione (vt supra demōstrauimus) non posset, præ gaudio, sine lacrymis cogitare. Cum autē in Vrbe castra essent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulum IIII. Pont. Max. & Hispaniarum Regem Philippum, armorum strepitus exaudirentur, & tumultu, ac trepidatione plena essent omnia, in vineam secessit paulo remotiorem, vbi absque interpellatione, tantum malum libentius desleret. Ibi cœli grauitate, caloribus maximis, solito cœpit habere deterius: cognouitque velocem fore tabernaculi sui depositionem. Paucis certè ante mensibus ad Leonoram Masearenā ipsemet Ignarius, epistolā scripsit, in qua illud erat. Hc est postrema epistola quam ad te scribam, rogabo Dominū pro te in cœlo breui (vt spero) ardentius. Ex vinea domū reuertitur, quo ipso tēpore multi ex nostris ægrotabant grauiter. Ignatius igitur, cum nudiustertius sacratissimum Christi corpus antea suscepisset, ac nihil inesse periculi suspicārētur medici, 3. Kal. Augusti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel scribendarum literarum, vel negociorum, nouem annos fuerat vsus) ad se vocato, ac nihil

minus

minus suspicāti, solus soli, maxima animi trāquillitate, instare ex hac vita ait, suę migrationis diē. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionē ab ipso, & peccatorū indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorq; discedat. Se, si vt sperat, Domini misericordia, in montē sanctū eius venerit, non cōmissurū, vt eā curam Deum pro Pontifice deprecādi, intermittat, quam in carne positus, & de se ipso sollicitus, diligenter, sanctęque coluerit. Benedictionē suam libentissimē impertitus est Pontifex, cum magna amoris, ac doloris significatione. Sed quod neq; morbus grauis videbatur, neq; vllum, ac citi medici, nuntiabant vitę periculū, ipse autem Pater de sua consuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negocio quodam conficiendo, ea ipsa nocte cum nostris egerat (quanquā Ignatij verba, ipsos habebant sollicitos) vt consultius tamē aliquid facerent, postero diem Patres expectare cōstituunt. Qui vbi illuxit, suauissime illum animā agentem offendunt: accurrunt, iusculum porrigunt, negat sumendi tempus esse, & manibus iunctis, oculis in cœlū defixis, Iesum corde,

Kk 4 Ic-

Iesum ore implorans, placido vultu sanctissimè migravit ad Dominum pridie Kalendarum Augusti. 1556. hora post Solis ortum prima. Vir verè humilis, qui cum obitum suum præsciret, neque Vicarium generale creare, neque filios suos accersere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: ut illi spes omnes suas in Deo constitutas haberent, ab illo penderent, ipsum nihil fuisse, nihil esse arbitrarentur. Quod quamuis pugnare videatur cum quorundam aliarum Religionum Fundatorum factis, qui sub mortem filios suos ad se vocarunt, & ad omne genus virtutis cohortati sunt: haud tamen pugnat cum Spiritu diuino, qui illos ad eiusmodi exempla adenda permouit. Diuersa ergo ac dissimilia sanctorum gesta, non aduersa atque contraria inter se sunt. Deus enim qui illos instinctu suo incitauit, ut caritatis suæ affectum erga filios suos demonstrarent, idem affectu etiam suo Ignatium impulit, ut humilitatis studio, paternum affectum silentio premeret: ut in illis magis caritas, in Ignatio humilitas magis eluceret. Cuius tamen mortui, vel vere potius viuentis patrocini-um, filij eius omnes senserunt. Nam eius

ex

ex obitu, suauissimus quidam in vniuersa Societate doloris sensus est consecutus, lacrymæ cum lætitia, desiderium spei plenum, vigor spiritus passim excitatus: sic ut omnes vbique laborandi pro Christo, partiendi que grauias & difficilia, nouo quodam desiderio ardere viderentur. Vir etiã (quod facile iudicari possit) Dei munere, ac prouidentia, ijs temporibus datus Ecclesiæ, ad resistendum conatibus hæreticorum. Itaque eo ipso tempore, quo Lutherus per summum scelus ab sedis Apostolicæ obedientia desciiuit, & funestum Catholicæ Ecclesiæ bellum indixit, Dominus noster (ut supra demonstratum est) fortissimum hunc ducem excitauit, atque nefarijs eius conatibus opposuit. Ut exercitum per vniuersum orbem terrarum conseriberet, atque eos milites cogeret, qui nouo ac salutari voto Summi Pontificis obedientiæ se obstringerent, & vita atque doctrina Lutheranorum impetus propulsarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sanctorum inuocationem è medio tollunt, sacra sancta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt, delent imagines Sanctorum, reliquias illorum & beatissima ossa dissociant ac per-

Li. 2. c. 18

Kk 5 sequun-

sequuntur, euertere templa, indulgentias peccatorum irridere, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum suffragiis priuant, denique quasi furæ quædam cœlum terræ miscent, & quantum in eis est, iustitiâ, pacem, Christianâ omnem religionem extinctâ cupiunt. Ignatius verò eiusque filij omnino cõtraria, dictis, factis perseuerâter docet: hortanturque oēs ad dignos pœnitentiæ fructus, ad orationem, ac rerum diuinarum iugem meditationem, ad piæ frequentemque Sacramentorum usum, ad honorem Sanctorum imaginibus ac reliquijs habendum, & tum se ipsos, tum alios iuuantos condonationibus peccatorum ac indulgentijs, quæ ex locupletissimo meritorum Iesu Christi D. N. & Sanctorum thesauro in Ecclesia recõdito, per eius Vicarium dispensantur. Denique omnia eius consilia & studia, vel ad conseruandam, vel ad reuocandam perse & suos fidei Catholicæ sinceritatem spectasse, compertum est. Eius corpus Kal. Augusti, in templo nostro, ad dexteram aræ Maximæ, humili tumulo conditum est. Mortuus est ætatis suæ anno 65. post conuersionem verò suam 35. Quod omne tempus in summa paupertate traduxit: in pœnitentijs

tij, peregrinatione, studijs literarum, persecutionibus, carcere, vinculis, laboribus maximis, quos pro Christi amore, & animi excellenti virtute suscepit, & admirabili constantia peruenit: Societatis verò à Sede Apostolica confirmata, anno 16. quam toto propemodum terrarum orbe propagatam vidit. Duodecim Prouincias constitutas reliquit, Lusitaniam, Castellam, Bœthicam, Aragoniam, Italiam, Neapolim, Siciliam, Germaniam tum superioris, tum inferioris, Galliam, Brasileam, & Indiam, quæ ad Orientem est: in ijs nostrorum vel Collegia, vel domicilia fere centum.

DE IGNATIO VIRI
grauissimi quid senserint.
Cap. XVII.

QVO tempore Ignatius sanctissimè migravit è vita, Iacobus Laynez æger Romæ sic erat, vt de eius vita medici diffiderent. Mortuo igitur Ignatio, ingressi sũt Iacobi cubiculum ex primis partibus aliqui, vt illum inuiferent, & Ignatij obitum celarent, ne ex eo videlicet grauiori aliqua

aliqua mœstitia amantissimus filius afficeretur. Ex vultu tamen (qui index est animi) facile Iacobus coniecit, quod patres illi occultabant. Itaque ad eos conuersus. Est ne mortuus (inquit) sanctus pater? est ne mortuus? ubi mortuum audiuit, iubilans illico manibus, oculos in cœlum coniecit, & se Ignatio ardētissime cōmendauit. Et simul. Te pater æternæ (inquit) supplex ego, humilis, atq; abiectus homuncio oro atq; obsecro, vt qui nobis Ignatium seruū tuum, patrem, magistrum ac ducē dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum, atque institutorem, qui que hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus, me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, vt indignus filius sanctissimum patrem sequar, & cū illo vnâ (vt spero) te fruam in perpetuum. Sed res seculis longe accidit. Nam statim meliuscule habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, vt pro ipso Societate gubernaret. Quod multo ante ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nec mirum sanè Iacobum Laynè in eo articulo temporis, Ignatio se ita cō-

complecti

men-

mendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cū de principijs, propagatione, & fructu nostræ Religionis, propagatione, & fructu nostræ Religionis, de que Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sapientissime Iacobum mihi dicere solitum. Quid mirum Petre? *Complacuit sibi Dominus: in anima serui sui Ignatii.* Quod, scilicet, aiebat, significans nimium, copiosam hanc gratiam à Domino propter Ignatiū in filios eius deriuari. Idē pater Iacobus, quo tempore ad Conciliū Tridentinum à Paulo Tertio Pōtifice Maximo primum missus est, vehementer optauit, & cum nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Concilium mitteretur: nō vt cum hæreticis disputaret, aut cōtrouersas de religione questiones differeret: sed (vt mihi ipsemet pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deū, & eximia apud homines prudentia sustineret. Ille idem pater Laynez magni semper fecit Petrum Fabrum, cumque quasi cœlestem quendam ac vere spiritalem magistrum

gistrum, & ad regendas, atque ex scriptu-
 torum angustijs explicandas animas, appri-
 me eruditum suspiciebat. Et merito qui-
 dem. Sed tamen aiebat Iacobus mihi, talē
 quidem esse Fabrum, si per se, ac seorsum
 spectaretur: sed tamen si cum Ignatio com-
 poneretur, balbutientem puerulum sibi
 videri, præ sene sapientissimo. In quo cer-
 te nulla Fabro fiebat iniuria. Ipse enim Fa-
 ber hoc & agnoscebat & prædicabat, &
 Ignatium tanquam patrem ac magistrum
 suum, de interioribus animi sui moribus
 ac difficultatibus consulebat, & interro-
 gabat: ab illius ore, tanquam infans ab vber-
 ribus matris pēdebat: illum quasi perfe-
 ctissimum omnium virtutū exemplar om-
 nibus proponebat, si qui ab ipso consiliū
 peterent, de perfectione consequēda. Mo-
 nebat enim omnes, & serio ac grauitē
 hortabatur, vt si celeriter & compendio
 (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam
 assequi cuperent, vnum Ignatium sibi an-
 te oculos ponerent, in illum intuerentur,
 illum imitarentur. Sic enim breui futurū,
 vt omnes perfectæ virtutis numeros ex-
 plerent. Et quoniam, quod istorum patrū
 de Ignatio esset iudicium dicere capi,
 alios

alios etiam testes addam grauisimos atq;
 certissimos. Claudius Iulius (viuente ad-
 huc Ignatio) acerbissimo stomachi dolo-
 re in itinere correptus est, & cum nulla
 medicina, nullū præfens, adesset remediū,
 Deū rogare cepit, vt per merita serui sui
 Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & si
 mul atque preces fudit, liberatus est. Hoc
 idem Nicolao Bouadilla accidit. Hic cum
 ardentissima febris repente aliquādo estua-
 ret, Ignatio iam mortuo, sese commendās,
 statim morbo leuatus est. Simoni Roderi-
 covitā precibus Ignatij prorogata supra
 scripsimus. Itaq; eam de Ignatio habebat
 opinionem Simon, quam de vitæ suæ pa-
 rente habere par erat. Franciscus Borgia
 Societatis nostræ tertius Præpositus Ge-
 neralis, atq; illustre humilitatis & totius
 sanctitatis exemplū, vim verborū Ignatij
 admiratus. *Loquebatur* (aiebat mihi) *tanquam*
potestatem habens. Longum esset persequi cæ-
 teros, ac recensere quid optimi quiq; atq;
 sapientissimi totius Societatis patres, qui
 vel vitam cum morte commutarunt, vel
 superstites adhuc sunt, & intimam con-
 suetudinē habuerunt cum Ignatio, de eius
 sanctitate senserunt ac prædicarūt. Vnum
 cer-

lib. 2. c. 94

certè Franciscum Xauierum (vt alics omit-
tam) præterire non debeo; virum omnino
Apostolicum, & ad illustrandas luce Euan-
gelij tot barbaras ac feras gentes à Deo
missum, & miraculorum numero & magni-
tudine admirabilem. Bernardus igitur ille
Iaponius (de quo supra mentione fecimus)
narrabat mihi, à Francisco Xauierio cum
de Ignatio loqueretur, sæpe se eas voces
audiuisse: Magnus Sanctus est, Bernarde,
Pater Ignatius, magnus omnino Sanctus.
Quasi Sanctum certè Franciscus ipse ve-
nerabatur Ignatium. Itaque epistolas in
genua procumbens præ reuerentia ad illū
sæpè scribebat: consilium petebat, & docu-
menta ad Indorum conuersionem: & qui-
busdam in literis ait, se quidem hæc ab Ig-
natio perere, ne si id facere prætermittat,
graniter à Deo puniatur, propterea quod
ipiritu illo, & luce consilij sanctissimi pa-
tris sui ac magistri, ad tot gentium salutem
non esset usus. Contra verò omnium tem-
pestatum vim, & periculorum incursum,
nōmine se atque Ignatij intercessione mu-
niebat: appendebatque collo quasi scutum
firmissimum Ignatij nomen, manu ipsius
Ignatij scriptum, & iux professionis vota.

Etne

Et ne testes domesticos tantum proferre
videar (quanquam ij certiores sunt) pau-
cos aliquot externos adducam locupletissi-
mos, atque autoritate singulari. Marcellus
Secundus Pont. Max. Ignatij semper
cupidissimus, tanti semper fecit eius cum
alijs de rebus, tum de pertinentibus ad So-
cietatem iudicium, vt in ijs quidem, plus
apud se ponderis habere diceret solā Igna-
tij autoritatē, quàm omnes in cōtrarium
rationes, vt Libro tertio demonstratū est.
Ioānes Tertius Lusitanix Rex eximius, &
ijs virtutibus quæ Regis propriæ sunt cu-
mulatissim⁹, qui ab iplo initio, Societatē
& ornauit munificentissimè, & defendit
acerrimè, magnam curam adhibuit vt res
omnes Societatis cognosceret, & erga Ig-
natum studium suum testaretur. Itaq; Lu-
douico Gonzali (qui Ioanni Principi filio
suo à cōfessionibus fuerat) in Urbem pro-
ficiscenti mandat, vt omnia Ignatij dicta,
factaque curiose obseruet, & ad se diligen-
ter perscribat: & quid de toto homine ipsi
videatur, ipsum Regem certiolem faciat.
Fecit Ludouicus quod fuerat iussus, &
post exquisitam rerum omnium peruesti-
gationem (vt ab ipso met accēpi) scribit

Li. 3. c. 15.
Li. Regi.

Regi. Se quidem circumspexisse omnia, & diligentissimè Ignatium obseruasse, prout Rex iusserat, & ita virtutum illius magnitudine atque excellentia captum esse, vt vel aspectus tantummodo ipsius, & oris compositio, ac corporis motus vehementer ipsum Ludouicum ad Dei amorem inflammarer. Quo circa vel ex solo Ignatij intuitu, permultum ad virtutem se capere adiuuati. Gaspar Quiroga, qui viuuit adhuc, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Toleranus, & fidei supremi Consilij Præses, summa fuit amicitia cum Ignatio, necessitudineque coniunctus, multaque cum illo Romæ, & grauia tractauit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, à religione, sanctitate, atque prudentia, cæterisque præclarissimis virtutibus: tantam verò animi, vultusque constantiã, & tam æquabilem ac perpetuum tenorem in omnia vita, quantus in Ignatio fuit, se in nullo mortalium vidisse affirmat. Multi principes viri, & tum Ecclesiastica, tum sæculari dignitate præstantes, ad Societatem post Ignatij obitum literas scripserunt: in quibus & mortuum patrem laudabant, & viuentes ac moerentes

filiis.

filios consolabantur. Ex ijs vnus Ioannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo Rege Siciliam gubernabat, postea verò Regij Consilij Præses, in Hispania decessit è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus Caroli V. Cæsaris apud Pontificem Maximũ cum esset, magnam cum Ignatio contraxerat familiaritatem, summaque beneuolentia illum deinceps profecurus est. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Laynè Vicarium iam tunc Generalem literas scripsit, quarum caput vnum de Hispano sermone in Latinum translatum hic subiiciam, quod tanto viro dignum, & à nostro proposito non alienum esse iudicauit.

¶ Triduo (inquit) aut quadriduo antequã mihi reddita est epistola, quam Pater Polancus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me misit, nuntiatum erat nobis illum è vita migrasse, sed obscure. Itaque magno tenebamur desiderio, omnia certius cognoscendi, & intelligendi: quis fuisset sanctissimi viri exitus, quis status sit sanctæ vestræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabã (quod in hac epistola vidi, & in ea etiam quæ ad patrem Hieronymũ scripta est) quin & illius

Ll 2 vi-

vitam finis gloriosus clausisset, & vos vestramque sodalitatē diuina protectio protegat. Sed tamen per magnam ex hac exacta, & diligenti rerum gestarum narratione, consolationem atque ædificationem accepi, quæ tamen cum certo quodam doloris sensu fuit coniuncta. Non enim possumus non dolere eorum obitum ac iacturam, quos in hac vita dileximus. Benedictus Deus, qui seruum hunc suum è custodia corporis eductum ad se vocauit eo tempore, quod ipsi opportunius iudicauit: quique illum ita instruxit, & gratia sua cōmuniuit, vt tot suæ virtutis monumenta, tot sanctitatis trophæa relinqueret, quæ nulla consumet verustas, non dies, non aër, non aqua corrumpet, nulla vis labefactabit atque conficiet, quemadmodum alia videmus diruta & absumpta, quæ vanitate & ambitione fuerant constituta. Ego verò mecum ipse cogito, qua pompa, quo triumpho, in cælo à beatissimis illis mentibus exceptus is sit, qui tot clarissimas victorias de gentibus immanitate barbaris, multitudine infinitis reportauit, qui vel per se, vel per milites suos, lumen fidei ac religionis ijs populis ac nationibus inue-

xit,

xit, qui sedebāt in tenebris ac vmbra mortis: qui mortalium plurimorum infidelitatem vicit, feritatem emolliuit, ignorantia depulit, perditam vitam proffigauit. Itaque merito sanè atque iure optimo, illius vexillum apud vexilla Sancti Dominici, ac D. Francisci & aliorum sanctorum in cælo collocabitur, quos Deus elegit, vt non solum carnis illecebras, & mundi blandimenta ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent. Quam syncera porro erit ista Ignatij gloria? quam sine aliorum Sanctorū inuidia iste triumphus? quā dispar, quā dissimilis, quā contrarius, speciosus, sed fallacibus huius mundi triumphis, quos fugaces & breues, miseria & inuidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehemēter perniciosos? Quæ omnia magnam nobis consolationem afferre debent, & tristitiam, quam ex morte Ignatij pro naturæ nostræ imbecillitate capimus, vel mitigare vel tollere: nostrosque animos mærore percultos excitare, atque spe erigere: vt confidamus illum iam regnantem, & verè viuentem cum Deo, neque suæ religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis

Ll ; por-

porrecturum, filijs suis promptius etiam
opem laturum, denique eos apud Deū ha-
biturum commendatissimos, qui Deum
ipsum in Ignatio agnouerunt ac venerati
sunt. Hæc ille. Ioannes Auila vir excellen-
ti virtute, prudentia, doctrina, & cū in
vniuersa Hispania, rum potissimum in Bæ-
tica Prouincia (quam verbo Dei illustra-
uit) notissimus, cū Patrem Ignatiū cum
socijs in mundū à Deo missum primū audi-
uit, eiusque propositum atque institutum
intellexit, se quidem dixit hoc idem quod
ille afferebat, iam diu animo concepisse:
& magno labore atque studio conquisi-
uisse atque indagasse, sed peruestigare ta-
men, atque deprehendere haud potuisse.
Itaque euenisse sibi aiebat, quod puero ad
radices montis agenti, qui onus aliquod
magni ponderis diu multumque versat, &
in fastigium montis toto conatu subuehe-
re molitur, neque tamen præ virium in-
firmitate potest. Quod onus si vir ali-
quis, corporis mole & robore Gigas sus-
culerit, minimo negotio, transferet sci-
licet quò volet, & in cacumine mon-
tis collocabit. Atque hac similitudine
pro sua modestia, vir. excellens, se qui-
dem

dem pusillum, Ignatium verò Gigantem
nominabat.

DE STATURA CORPO- ris eius. Cap. XVIII.

STATURA fuit modica, vel potiùs
breui, cū eius fratres procera fue-
rint, & quæ iustam excederet. Facie
honestæ: fronte lata, atque exporrecta: de-
pressis vi lacrymarum oculis: palpebris
contractis, corrugatisque: auribus me-
diocribus: naso & à summo eminentio-
ri, & ab imo diductiore: colore virido,
ac temperato: caluitio, totoque ore vene-
rabilis: vultus illi iucunde grauis, & se-
uere iucundus: quique tranquillitate
quadam, ac serenitate exhilararet intuen-
tes, grauitate componeret. Ex altero crure
nō nihil claudicabat, sed honestè, & quod
ambulandi moderatione, regeretur. Callo-
sos pedes, & nuditate, crebrisque itineri-
bus exasperatos habuit: & crus alterum
ex vulnere (vt diximus) imbecillum sem-
per, ac tenerum: vt vel leuem contactum, *Lib. I. c. 1.*
Ll 4 absque

absque dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantam terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaque valetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæque magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque sæpè morbo tentatus est, maximeque stomachi dolore, per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cōtracto. Fuit enim tenuissimi, vulgarisque victus, & ita sobrius, vt tres interdum dies, integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque caruerit. Gustatum ita amiserat, vt nullam ferè ex cibo delectationem perciperet. Quapropter egregij medici negabant illum, naturaliter ea corporis affectione, tamdiu potuisse viuere. Vestitus eius vilis, & neglectus, sed mundus: cultus ipse, sine cultu. Nam quod de sanctissimis viris Nicolao, ac Bernardo memoriæ proditum est, paupertas semper ei placuit, sordes nunquam.

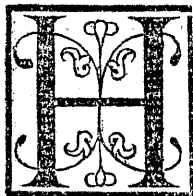
Et quoniam staturam Ignatij atq; oris & totius corporis habitum constitutionemque descripsimus, non erit alienum proposito nostro illud etiam adijcere. Nullam nos habere imaginem, quæ ipsum ad viuum

viuum referat: quod non obliuione tamè aut incuria factum est. Sed cum Ignatius neque pictam, neque fictam imaginem suam pati posset, neque quippiam quod vanitatem haberet, aut vanitatis umbram, vt hoc fieri permitteret, qui ab ipso petere audeat, ex omnibus nostris inuentus est nemo. Ignatio inscio aliqua ad eam rem tentata sunt, sed frustra. Itaque imagines eius quæ circumferuntur, ex quadam ductæ sunt post ipsius mortem effictæ. Quarum tamè omnium (meo quidem iudicio) proximè ad veritatem accedit, ea quam Ildefonsus Sanctius Philippi II. Regis pictor (quæ exprimendis ad viuum rebus maximè excellit) me præsentem & commonentem, ex prototypo Romano Mantuæ Carpentanorum depinxit, hoc ipso anno salutis nostræ, 1585.

VITÆ IGNATII LOIOLÆ.

LIBER QUINTVS.

Præfatio.

Hactenus de vita Ignatij, & morte diximus, quæ nobis ad continuationem quandam historia, seriemq̄ contexendâ pertinere visa sunt. Nunc operæ pretium me facturû arbitror, si aliqua de eius virtutib⁹ separatim dixerò. Quanquã enim in ijs, quæ de Ignatio explicata à nobis sunt, omnium virtutum illi⁹ eminet insignia, & probatissimi, integerrimiq̄ animi lumẽ elucet: interdû tamẽ ipsa recte facta,
alia.

LIBER V.

270

aliarum rerum narratione obscurantur² & ut maxime appareant, implicata tamẽ cum alijs, & coniuncta minus delectant, & permouent, & agendi verissimam rationẽ decet, quã cum seorsum spectatur, neq̄ pondere solû, sed numero etiam lectorem excitant. Tenuia vero quadã cur recensuerim, dicerem, nisi religiosi hominibus, & parentem nostrum Ignatium imitandi cupidissimis, hac scriberẽ. Quibus persuasum nimirû est, parua nõ esse, sine quibus maiora constare nequeunt: & in perfectionis acquirenda studio. Qui spernit Eccle. 19 modica, paulatim decidere: contraq̄, iuxta Christi Domini nostri sententiam, Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelem Lucæ. 16. esse. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos meus hic, qualiscunq̄ est, conatus spectat, commemorandis Ignatij virtutibus,
illum

illum or dinem sequar, quē Ignatius ipse in Constitutionibus tenuit, cum perfectā Præpositi Generalis formam describeret. Nam, nihil minus quam de se cogitans, suis coloribus se mihi videtur pinxisse. Ne que tamen omnia persequar, quæ mihi cōperta sunt, sed pauca quædam ex multis excerpam, quæ vel illustriora, vel ad exemplum cōmodiora videbuntur. Sic enim & breuitati, & lectorum vtilitati seruiā.

DE ORATIONIS GRATA, & familiaritate cum Deo.

Cap. I.

VT igitur de ea, quæ primo loco in Cōstitutionibus ponitur, de orationis virtute dicamus, quæ Deo hominē iungit, & ex perēni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in altos effundat: singularem quandam orationis gratiam Ignatius habuit.

Ex

Ex quo primum diuina luce illustratus est, & à sæculi vanitate ac Deum conuersus, omnes cōrendit neruos, vt iugiter cū Deo ac familiariter versaretur, & in oratione totus omnino esset.

Sacris initiatus, cum recitandis horarijs precibus, diuinoque officio persoluendo occuparetur, tanta diuinæ consolationis copia perfunde batur, tanta lacrymarum affluentia, vt in singulis pene verbis hære, ac preces interrumpere, & in psalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, excæcatus ferme est. Quæ de causa locij, vt omittere diuinum officium Ignatio liceret, à Sūmo Pontifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet, nihil tamen cōsuevit prius constituere, quam rem Domino in oratione cōmendasset. Hoc tamen studiosius faciebat, cum scribebat cōstitutiones ac regulas Societatis.

Conscripterat aliquando regulas quasdam Ignatius, ad modestiam religiosam, & totius corporis motum, decorumque pertinentes. Eas vt promulgaret, Romanæ domus Ministro iussit, cessauit ille aliquantulum;

lum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatium hac ipsa de re agens. Ego (inquit) in meditando regulis scribendis que diutius laboro, Ministri autem ut obseruatur remissiores sunt, quasi paruo mihi constent. Certe vel hasce quas publicare iussi, anteaquam perscriberem, septies & ed amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de constitutionibus, alijque maioris momenti regulis, credere par est? Has ipsas regulas postea domi nostræ promulgare P. Iacobum Lainem Ignatius iussit, & ad obseruationem earum nostros adhortari: atque exhortationi Iacobi Patres, fratresque qui domi erant antiqui & noui, ut ad vnum omnes inter essent præcepit. Quod nouum admodum atque insolens fuit. Dum concio sit à Iacobo, ingens ex auditu fragor, domus tota concutitur, tectum sub quo ea ipsa hora considerare in hortu primarij patres a cæna conueuerat (erat. n. Augustus mensis & calotes maximi) repente cecidit: quos sine dubio ruina oppressisset nisi præter morem, consuetudinemque in concione illos adesse Ignatius voluisset. Qui rectum collapsum videns, Deo, quod omnes domesticos seruasset, gratias egit, mihi que, videtur (inquit) Deus hoc factum

fignifi

significare voluisse, istiusmodi regulas sibi esse non ingratas.

In constitutionibus scribendis, alijsque magni momenti rebus statuendis, Deum semper (ut diximus) consulere. Consulendi autem modus hic erat. Exuebat imprimis se omni affectu, qui tollit syncerum de rebus iudicium, abdicabatque à se omnem propensionem animi: deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi, ac persequendi petebat: tum rationes, utraque ex parte considerabat per attentè & grauitè, earumque momentum ac pondus aestimabat, atque inter se etiam componebat. Postremo recurrebat ad Deum iterum, & qua cogitasset atque inuenisset, eius in conspectu ponebat: ut ipse confirmaret, quæ in ipso operatus esset.

Patrem Iacobum Lainem, qui omnium sanctorum vitam, ortus omnium ordinum, progressionemque legerat, sciscitatus est aliquando Ignatius; quod ei uisus esset de regulis illorum patrum constitutionibusque iudicium, qui autores ipsarum religionum atque parentes extiterunt: nunc scilicet, que literis mandassent, posterisque suis tradidissent, ea omnia per reuelationem acceperunt: an ex his suo sensu quedam, iudicioque statuissent? Cui Iacobus proprius

fidei

fidei esse respondit, grauiſſima quæque & maxima inſtituti cuiuſque quaſi fundamēta à Deo, qui omniū Religionum fons eſt, patribus illis tradita fuiſſe diuinitus: reliqua quæ minora ſunt, & naturam ipſam Religionis proprie nō attingunt, Deum prudentiæ eorum, qui leges condiderunt, iudicioque reliquiſſe: Sicuti etiam feciſſe videmus cum Paſtoribus ac Principibus Eccleſiæ: in ijs quidem quæ ad eius pertinet gubernationem: Tunc Ignatius, tecum plane ſentio: Ex quo conijcere licet, quæ propria ſunt, ac præcipua noſtræ Societatis firmamenta, ea Ignatium diuinitus accepiſſe: cum verò de re aliqua leuiori deliborabat, in qua diuinam lucem non haberet, P. Laynẽm ſciſcitaram fuiſſe, vt videlicet illius cõſilium exquireret, & apud ſe ſtatueret, vtrũ poſſet pariter rem illam præſcribere abſque Dei reuelatione, atque alias cœleſti lumine colluſtratus ſcripiſſet.

In horas ſingulas ſeſe colligebat, & reliquis animũ in Deum auocabat: conſcientiamque ſuam diſcutiebat, diligentiffime. Quod ſi negociũ intercederet grauius, vel occupatio aliqua tanta, quæ piæ conſuetudini impedimentum adferret: proxima ho-

ra,

ra, vel certe primo quoque tempore, interpoſitam moram cõpensabat. Non tamẽ externarũ rerũ occupatione vſque adeo diſtringebatur Ignatius, vt deuotionis illius curſus retardaretur.

Vidimus frequenter illum, ex tenuiſſimis rebus, ad Deum, qui in minimis etiam maximus eſt, aſcendentẽ: ex plantulæ, frõdis, floris, fructus vnus aspectu, ex vermiculti alicuius, aut beſtiolæ conſideratione, ſupra cœlos attollentem ſe, & ad ea, quæ à ſenſibus remota ſunt, penetrantem: capientemq; è ſingulis, vtiliſſima documenta, ad totius informationem vitæ.

Atq; hoc familiare noſtris oprabat eſſe, vt Deum in rebus omnibus, præſentem cernerent: & mentes ſuas non in oratione tantum ad cœleſtia attollerent: ſed vniuerſas res, atque actiones ſingulas in Deum referrent: neque minorem deuotionis ſpiritum in actione, quam in ipſa meditatione ſentirent. Et hanc quidem orandi conſuetudinem aſſiduã, cum in alijs, tum vero in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, vt ex intentione animi morbum aliquando contraheret.

Mm Anno

Anno vero, 1550. quòd ipso Christi domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum vitæ discrimē ad ductus est.

Neque vero, in sacrificio Missæ solum, ita intendebat animum, sed in minimis etiã rebus, quæ ad Deum pertinerēt: cum mensæ benedicebat: cum, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demũ rebus, ita seuocabat animum, seseque colligebat, vt Deum veluti præsentem cerne re videretur: semperque ante orationem præparabat animam suam, & quasi in cubiculũ cordis intrabat: & ita mens inflammabatur interior, vt facies etiam accēderetur, & tota (quod sepe animaduertimus) quodãmodo ignesceret.

Deũ sapissime alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Dñe, extra te volo, aut quid velim? Et quoniã voluntatē suam ad diuinam voluntatē accōmodabat, idem volebat omnino, quod Deus, idē nollebat, in omnibus rara quadam illum consolatio ne, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præsentem diem cum hesterno confers, & cum profectu profectum, longius se quotidie progressum, & ardentioribus inflam-

inflammatum studijs in dies reperiebat: vt suum illum, quem Manresæ habuit statum (quemque primitiuam suam Ecclesiam studiorum tempore solitus est appellare) extrema iam ætate, prima fuisse rudimenta, diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresæ lineamenta duxisset.

Cum in singulis precationibus vberissime fletet, & continua lacrymarum fluxio, lætitiã spiritui exiniam, magnam corpori debilitationem adferret, & suauitatem spiritus potiore longè corporis sanitate duceret, verereturque ne si lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa consolatione, & spiritali fructu detraheretur: ratione tandem, consilioque medicorum victus, à Deo petijt, vt liceret sibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam à Deo facultatem accepit, vt lacrymas ad arbitrium suũ regeret, & illarum habenas vel adduceret, cum vellet, vel remitteret: tam constãti, & æquabili diuinæ cōsolationis gratia, vt cum arescerent lacrymæ, deuotionis tamen vireret fructus: & cohibitus fletus, circumfluentem visitationis diuinæ copiam, nihil omnino reprimeret.

Phili. 1. Ardenti desiderio tenebatur, ex hoc carcere, & vinculis euolandi ad Christum: vt quoties de morte sua cogitaret, tēperare sibi à lacrymis, præ lætitiâ, non posset. Dissolui enim, & esse cum Christo, multo magis melius sibi existimabat. Neque vero, vt summum suum bonum consequeretur tantum, & in beatissima illa visione conquireretur, Christi videndi desiderio flagrabat: sed (quemadmodum amici expe-
tere præsentiam amicus solet) vt iucundissimo, multoq̄ue fœlicissimo illius perfrueretur aspectu.

Atque ex hoc fortasse moriendi desiderio, iugiq̄ue meditatione mortis, admiratio illa nascebatur, quam Ignatio cuiusvis hominis sermo mouebat, qui se post tres, quattuorue menses aliquid facturum diceret: cui (si quem nactus esset eiusmodi) tacita quadam, beneuolæque reprehensione admirans, aiebat, I E S V bone, tam diu te victurum putas?

Dum ægroraret, admonitus à medico, ne se angoribus daret, neue tristioribus rebus occuparetur: cogitare attente secum cœpit, num res tam noua, & acerbâ sibi posset accidere, quæ se molestia aliqua af-

ficere

ficeret, & perpetuâ animi securitatem perturbaret. Hæc cogitanti, illud (quod maxime insidebat animo) solum occurrit: si quomodo Societas nostra dissolueretur. Progressus est longius, & vt se excuteret ac diligentius pertentaret, quæsiuit ex se, quam diuturna hæc molestia futura esset: Statuebatq̄; si hoc nulla sua culpa euenisset, post quartam horæ partem, quam in oratione posuisset, seseque collegisset, se, si quid ex ea re cœpisset molestiæ, facile depositurum, etiam si vniuersa (inquit) Societas deleatur, & tanquam sal aqua dissoluatur.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere se passiuæ magis, quam actiuæ: qui supremus gradus ab ijs traditur ac perfectissimus, qui de contemplandi ratione scripserunt. Itaque Areopagita Dionysius de magistro suo Hierotheo loquens, erat (inquit) patiens diuina.

Observauit aliquoties illum idem P. Iacobus orantem in hunc modum. Ascendebat in solarium, vnde libere in cœlum posset suspicere: ibi aliquantisper corpore immotus, fixis in cœlum oculis stabat: tum genu flexo Deum adorabat: deinde capite aperto, in scabello humili sedebat, pro-

Mm 3 prer

*De diuinis
nom. c. 2. p.
1. in fine.*

pter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum riuuli profluebant: idque suaviter, moderateque, & sine vlllo vel singulatu, vel strepitu, vel corporis motu.

Nullus quātuis strepitus (si nulla eius culpa accideret) Ignatium obrurbabat orātem: leuissimus interpellabat, si vitari diligentia potuisset. Ita, non strepitus, sed negligentix culpa, quam sustinere sibi videbatur, molesta erat precanti. Orantē in cubiculo Ignatiū, ostio clauso, importune ianitor interpellauit aliquando, cui semel atq; iterū pulsanti, nihil respōdit Ignati⁹: cū molestus esse pergret, & perseverāter obrūderet, ostiū aperuit, & quid (inquit) tibi vis? Cui ianitor. En inquit patet literæ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicunt, simulq; literas in manus Ignatio tradit: qui recluso ostio, literas in lucētē caminū (erat enim hyēs) cremādas coniecit, & cōtinuo ad intermissam orationē redijt.

Defectus suos culpaq; quātūuis leues agnoscēs, desflēsq; dicebat, cupere se, vt p̄ peccata, sibi Dñs abundāris illius cōsolationis copiā adimeret, quo cautior, sollicitiorque esset: sed tantā misericordiā Dei in se esse, gratiaq; suavitatē, vt quo plus ipse deficeret,

ret, atq; emēdationē hac ratione perciperet, eo Dñs liberalior in ipsum esset, & dulcedinis suæ thesauros largius effunderet. Itaq; dicebat, Persuaderi sibi nō posse, hęc duo simul cōiuncta, in vlllo hominū tā valde reperiri, quā in se: vt in Deū videlicet, equē quis esset ingratus, & à Deo tā multa tāq; magna beneficia quotidie acciperet. ¶ Propter magnā suā imbecillitatē, donatū se à Deo grā deuotionis dicebat, & ad nullā rem, ingrauescēte iā ætate, & corpore grauiter affecto idoneū, nisi vt vni Deo vacaret, & deuotioni sese penitus daret.

Illam in primis consuetudinem tenuit, vt Reges eosq; Principes, ex quorū felici gubernatione vniuersę trāquillitas pēdet Ecclesiæ, diligētissimē Deo assidueq; cōmēdaret: id, quæ mox subijciā, exēpla demōstrant. Anno Dñi 1555. 21. die Martij, cū Iulius III. Pont. Max. eo morbo affectus esset, quo etiā extinctus est, orationes pro salute Pōt. domi instituens Ignatius, dixit se quidem pro Pont. antequam egrotaret, semel quotidie preces cum lacrymis Deo fundere solitum esse: post morbum verò, semel atque iterum id se in dies singulos præstitisse. Leonora Mascarena femina

primaria atque clarissimā, & de Ignatio ipso optime merita, Ignatium per literas rogauit, vt Philippum II. Hispaniarum Regem, quem ipse educauit à puero atq; eduxit, suis precibus apud Deum haberet commendatissimum. Cui respondit Ignatius. Se quidem, pro Philippo adhuc Hispaniarum Principe semel orasse quotidie: postquam uerò Carolus pater onus in illum reiecerat, & tot Reguorum clauum tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas statasq; preces, alias etiam se diebus singulis addidisse.

Illud etiam minime prætereundum videtur, quod quamuis ipse tam excellenti esset orationis spiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, & si ita connexi ijs spiritus, iugatiq; inter se sunt, vt seiungi, distrahiq; difficulter possint. Ex quo, cum religiosum quendam virum vt lauderet quidam ex nostris patribus Ignatio diceret, vir est multæ orationis: Ignatius, voce commutata, vir est (inquit) multæ mortificationis. Eam porrò mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione posita est, sed

mul

multo etiam magis, quæ in propriæ voluntatis, ac iudicij expugnatione consistit. Quo circa, in hominibus potissimum honoratis, atque splendidis, sui contemptum, omnifq; fastus, existimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac victoriam, corporis macerationi lōge anteferebat: quod videlicet sit difficilior spiritum comprimere, quàm carnem affligere. Quamquam rebellis caro sæpè affligenda est, vt spiritus comprimatur.

Qui proluxiori oratione vtuntur, & multas horas in rerum diuinarum meditatione collocant, ijs magnopere cauendū esse sentiebat, ne præfracti nimis ac duri fiât, & in proprio sensu pertinaces. Neue ex re omnium fructuosissima, & Dei communicatione præstanti vitium ipsi contrahant, fiatq; sua ipsis culpa venenum, quod præsens animæ est omnium morborum medicina. Solent enim quidam difficili admodum ingenio esse, & in proposito obfirmati: ad quorum naturam, si orandi studium nudum accesserit, & meditandi tantum quardam assiduitas, absque mortificatione, suiq; vincendi cura, ita capite exiccatur interdum atq; obdurescunt,

vt dimoueri de sententia, & ætîque nõ pos-
sint. Sunt rursus qui quicquid in oratio-
ne sentiunt, sibi à Deo immissum putent,
sensumque suum, sensum esse Dei, à quo
discedere nefas sit: itaque & sentiendi re-
gulam & agendi, sensum quem habent in
oratione certissimam statuentes, ad eam
omnes vitæ actiones dirigunt. In quo fal-
luntur sæpè. Ipsi enim non rarò iudicium
sequuntur suum, atque animi impetum
pro instinctu diuino habent: vitiumq; na-
turæ speciosa quidem, sed falsa excusatio-
ne tegunt: prolabunturque frequenter in
maximos errores, quibus orationi rei præ-
clarissimæ, ac mortalibus vtilissimæ, infamiam
inferunt apud imperitos, existiman-
tes rei id esse, non personæ vitium. Neque
enim ad sensum nostrum (quantūuis pius
videatur ac diuinus) detorquere quæ cer-
ta sunt, sed contra, sensus cogitationesq;
nostras (tanquam dubias & fallaces) ad re-
ctissimam fidei, & sanctorum patrum nor-
mam, atque exploratissimam debemus
exigere. Non enim dubijs perspicua
tollit, sed illustrari perspicuis
dubia & confirmari
par est.

DE

DE CARITATE ILLIUS
erga proximos. Cap. 11.

EX ijs quæ hætenus diximus facile elu-
cet, quibus diuini amoris facibus ar-
deret Ignatius: quo erga proximos fra-
ternæ dilectionis igne esset inflammatus.
Vbiq; enim suæ caritatis argumenta,
& cælestis incendij certa vestigia relin-
quebat. Cùm eius omnia consilia, studia,
labores in Dei gloriam, & hominum sa-
lutem referrentur, & in eo vno consume-
rètur, vt vitia radicitus è Christiana Repu-
blica reuellerentur, virtutes insereren-
tur, conseruarentur, augerentur. Sed hoc
ijs exemplis fiet magis perspicuum, quæ
hîc apponam.

Lutetiæ, cum quidam pellicis amore
nefario teneretur, neque ab illo Ignatius
hominem posset vlla omnino ratione di-
uellere, aliquâdo rescituit, illum extra op-
pidum iturum, eo fortasse, vbi turpes eius
delitiæ erant. Ignatius igitur in lacum fri-
gidissimum viæ, qua transiturus erat, ad-
iacentem sese conijcit: corporeque geli-
dis aquis immerso, capite tantū extans, ad
illum

illum iam appropinquantem, Perge, inquit, miser, perge ad tuas foetidissimas voluptates: impendentem capiti tuo ruinam non vides: instantem pestem non perhorrescis? Hic ego pro te tamdiu me macerabo, donec iustissimum Dei furorem in te paratum auertam. Exterritus homo, & hoc tam insigni caritatis exemplo percussus, resistit, pedem refert, familiaritatem illam scelere copulatam statim discindit.

Dicebat se, si quid ad animarum salutē pertineret, paratissimum esse, nudis pedibus, cornibusque onustum per plateas incedere: nullum denique recusare habitū, aut ridiculum, ac probrosum vestimenti genus, quod esse vtile hominibus posset: quod re ipsa comprobauit, si quando sese occasio obtulit.

Ætate iam affecta nominatim rogatus, vt moribundū hominem iuaret, tamen corpore erat morbis fracto, peneque consumpto, essentque permulti, qui labore illum leuare possent: tamen operam suā ei, qui peteret, negandam nō existimauit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti contentione dimicanti. ¶ Religiosē, sanctęque mo-
rem

rem illum retinuit, vt nulli malū pro malo redderet, sed vinceret in bono malum, & malefacta benefactis non tantum exaquaret, sed etiam obrueret. Qua de causa cum sapius appetitus esset à multis, & ad iustam indignationem prouocatus: ne minimam quidem commoti animi significationem dedit: neque eos à quibus grauiter est laesissus, vel leuiter, cū facile posset, est vltus: quod quidem ijs exemplis quæ mox subiiciam, planum fiet.

Roma anno 1546. Religiosus quidam eruditus, ex amico inimicus factus, inuidia extimulante, grauiter in Ignatiū exarsit: qui etiam iactare cepit, omnes nostrę Societatis homines, qui in Hispania essent à Perpinniano Hispalim vsque, igni se traditurum: idque Ignatio, qui suis verbis renuntiaret, misit. Cui Ignatius per eundem, scripto ita respondit. Tu quidē quotquot nostri in Hispania sunt, cremandos te curaturum dicis: ego vero id dico, & opto, vt, & tu caritate flagres, & amici tui, ac necessarii, non solum qui in Hispania, sed qui in vniuerso orbe terrarū sunt, Spiritus sancti igne inflammentur, & ardeant: vt perfectionis culmen adepti, di-

uinam

uinam gloriam augeant magis, & illustrent. Quod si quid, contra me, bone pater, habes, Iudices Romæ sunt, Gubernator, & Vicarius, qui nunc, Summi Pontificis imperio, res nostras cognoscunt, vt sententiam de illis ferant: ad illos referas, quæso, antequam sententiam pronuncient, vt ego, si quid debeo, solus exoluam, & corpore meo potius satisfaciam (quod mihi quidem erit iucundissimum) quàm alij, qui in Hispania sunt, nulla sua culpa, pœnas indebitas pendant. Romæ apud S. Mariam de Strata. 10. Augusti. 1546.

Lib. 2. c. 1.

Luteriæ contubernalem Ignatij quendam fuisse diximus, qui commissa sibi pecunia Ignatium defraudauit, & in eas angustias hominem coniecit, vt magno studiorum suorum incommodo, quotidie mendicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hispaniam ille Luteriæ decedens, dum opportunam Rhotomagi nauigationem expectat, in morbum periculosum incidit. Qui vsque ad eum mitem Ignatium, ac singulari præditum caritate esse intelligebat, vt ad illum de sua aduersa valetudine amice scriberet: & quasi esset

esset beneficio à se aliquo affectus, opem ab illo sibi, auxiliumque postularer. Oblatam occasionem Ignatij caritas auidè arripuit, vt libenter se impenderet, ac superimpenderetur ipse, pro anima illius, 2. Cor. 13 & carbones ignis non quidem vindictæ, Rom. 12. sed diuinæ caritatis in caput eius cogereret. Rhotomagū quæredī, iuuandiq; hominis causa confestim ire statuit, & magna spiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atq; ita ieiunus percurrit, vt ne aquam quidē gustaret. Porro in hac Ignatij deliberatione, & Rhotomagensi profectioe, eximia quædam acciderunt. Quorum aliqua, breuitatis studio in priori aditione prætermissa, nunc exponam. Primum illud: deliberanti Ignatio profectioem, & eum in modum quem diximus Rhotomagum abire statuēti, magnus repente metus, magnaque est iniecta religio, quasi hoc esset tentare Deum. Sed cum in templo Diui Dominici feruentius orasset, Deumque esset precatus, vt vias suas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus est: & nouo diuini spiritus robore, mirum in modum animatus. Alterum est, quod eo ipso, quo profectus est die, cum lecto surge-

surgeret, & se in viam dare veller, tanto subito horrore correptus est, vt neque satis pedibus consistere, neque vestimenta induere posse videretur: sed hanc percussis animi trepidationem diuina virtute vicit, & ante lucem ex vrbe Parisiensi egressus est: sic tamen vt tres ipsas leucas ad oppidum Argentuer vsque tam lente atq; grauate conficeret, ac si pedes haberet plures. Sed hæc tentatio, & totius corporis grauitas eatenus durauit, quoad superato quodam collis iugo, & aspero ascensu, in planum atque spatiosum campum tandem euasit. Vbi mirificè à Domino recreatus est, & tanta, tamque noua & subita luce perfusus, & spiritus ardore incensus, vt omni prorsus molestia, corporisq; grauitate depulsa, quasi cernus quidam, per latam illam planiciem sic curreret, vt volare magis quam ambulare, magis rapi, quam se mouere videretur. Deumque suauissime alloquebatur, & tam validis clamoribus, ex vulnerato amore corde, interpellabat, vt satis liqueret, Deum ipsum, à quo ita tractabatur illius professionis Ignatio fuisse autorem. Et quamuis dæmon impedire voluit hanc professionem, & vano metu

metu discutere. Deus tamen, & Ignatium ad repugnandum illius conatibus virtute sua communiuit, & victoriæ premijs etiã in hac vita benignissimè affecit. Rhotomagi debilitatum hominem offendit, iacentem erigit, confirmatumque iam, ad primos illos suos socios in Hispaniã cum literis commendatitijs mittit, infidelitatẽ suam detestantem, admirantem Ignatij caritatem, gratias Deo agentem, quod interris is vir esset, sibi que eum ostendisset, qui beneficijs maleficia vlcisceretur, officio cum offensa certaret.

Lutetiã item Parisiorum, quidam vsque ad eum in Ignatium concitatus, vt italas iam ad eum occidendum ascenderet, vocẽ audit dicentem sibi: Infelix, quid facis? qua voce perterrefactus, à proposito destitit. Hic autem exuscitator eius accusationis postea fuit, quæ contra Ignatium, eiusque socios Romæ primum conflata est. Quem vt beneficijs vinceret, ipsis Societatis inimicis deprecantibus, in Societatem admisit. Neq; tamen in sancto proposito ille diu permãsit. Quoniã adulteriæ plâcationes, non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

Na Quo

Quominus est mirandū, ita in suos fuisse beneuolum, qui alienorum etiam fuerit amantissimus. Nam cum frater quidam grauissimè agitatus tentationi in cōstantiā succubisset, & Deum fontem aquæ viuæ relinquere, & ad cisternas dispersas quæ continere non valent aquam, redire omnino statuisset, neque huius mortiferi vulneris causas aperire vellet: Ignatius peccatum aliquod in sæculo admissum causam arbitratus, quod explicare frater verecundia prohiberetur, ipsum conuenit, & vitam suam quam degisset in vanitate sensus sui, familiarissimè exposuit, ut illum sui minus puderet, & de Deo sentire in bonitate disceret. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. Alias item, cum ex primis nouem socijs molestissima tentatione quidam, periculosissimaque laboraret, & eò res esset adducta, ut non multum ab extrema pernicie abesse videretur, tres integros dies nihil omnino gustans, lacrymisque Deum pro illo assiduè orans, hominem in Societate seruauit. Acerbius item extitit alius quidam pater, impetu quodam animi abreptus in Ignatium ac

contu-

contumacior: pro quo in Missa orās Ignatius instantius, & magnā vim lacrymarum profundēs, clamabat ad Dñm. Ignosce Domine: parce Dñe: cui Dñs, sine me, ego em̄ pro te vindictam sumā, ego (ni respiscat) ultor existam. Accidit autē postea, ut ille pater in templo quodam, sanctorum reliquias aliquando venerabūdus intueretur: & inter beatissima ossa, quasi hominis aspectum videret, ruci vultu flagellū intētantis, nisi Ignatio paruisset. Quod ille ipse Ignatius, Ignatius mihi narrauit. Eo viso quāquam homo tumore compressit, animosque submitit, multis tñ postea magnisque molestijs affectus est, ut verissimū fuisse constaret, quod Ignatio fuerat à Deo significatū.

Ex multis virtutibus quæ in vita illius eminent, iucundissima fuit acceptorum beneficiorū memoria, atque remuneratio. Fuit enim nō in Deū tantū, sed etiā in homines propter Deū re ipsa animosque gratissimus. Nam cum Societatis pervniuersum orbem terrarum propagatæ vnum sit corpus, coagmentatum ex diuersis membris, & diuina caritate conglutinatū, cuius corporis ipse caput erat, quidquid beneficij in singula eius corporis membra vbiuis

Nn 2 gen-

Iere. 2.

Sap. 1.

Eccl. 4.

gentium conferebatur, id totum ad vniuersum corpus pertinere iudicabat, suiq; muneris esse ducebat, id pro sua virili remunerari, & parem, quoad posset, gratiam referre. Præsertim nascentis Societatis initio, quando neque tam nota erat hominibus, neque tam probata, quàm nunc est, nec ex suis in nostros beneficijs, vllam remunerationem, nisi à Deo sperare homines poterant. Multa sunt, eaque præclara, quæ à me afferri possunt ad virtutem hanc Ignatij declarandam, & grati animi pietatem: sed ea pro meo instituto summatim attingam. In omnes de Societate benemeritos singulare eius erat studium ac benevolentia, in maiores maior. Quos nostrorum orationibus vbique esse voluit quàm commendatissimos: de felici nostrarum rerum successu singulartim faciebat certiores: inuitabat, inuisebat, consilio, opera, reque iuuabat per se & suos. Denique multa faciebat, sibi alioquin insuauia, atque etiam molesta, eam vnam ob causam, vt illis gratificaretur. Et quamuis plura præstaret quàm acciperet, & beneficia accepta gratissimaviciissitudine exæquaret beneficijs, atque

inter-

interdum etiam vinceret, tamen datorum immemor, memor acceptorum, in rependa gratia, nunquam satis sibi fecisse videbatur.

Vt pacem cum omnibus caritatemque conseruaret, à litibus quantum licuit, & plus etiam fortasse quàm per alios licuit, atque ab omni contentione forensi maxime abhorruit: multa multis de iure suo concedebat, immò verò iniuriam sæpè accipiebat, fraudemque patiebatur, ne litigare cogeretur. Dicebat enim non solum hoc liberale esse, & Christiano homine dignum, verum etià fructuosum: quod rerum temporalium iacturam, si quam pro eius amore feceris, soleat Dominus abundanter compensare. Itaque cum refectorium Romanæ domus esset obicium, neque vicinus in medio communiq; pariete fenestram sine vlllo suo detrimento aperiri pateretur, quanquam ius nostrum erat perspicuum, ne tamen Ignatius iudicio contenderet, ac in ipso Societatis nascentis initio litigiosus videretur, cæcò potius ac perobscuro triclinio orto aut eò amplius annos vsus est, nullumque verbum cum homine commutauit, donec

Nn; empra

sententias dicendas aggredere^retur. Quod ita ut iussit factum est, & tam felici quam cimus successu.

Paupertatem, matrem nostram vocabat: ignominiosumque affirmabat esse atque indignum, si religiosi homines aut pecuniosi essent, aut haberentur.

Illud Dei misericordia est consecutus, ut per multos annos antequam à vita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Immo vero usque ad eum erat diuina luce perfusus, sui que perfectè cognitor atque contemptor, ut nullum se vitium diceret minus extimescere, quam vanitatis & gloriæ inanis: quæ ex ignorantia plerumque, & cæco amore sui ortum habet, & vel cedros ipsas libani solet euertere.

Observaui aliquoties ego illum, cum de propagatione Societatis vel fructu in sermone familiari mentio incidisset, vel de alia re quacumque, quæ cum virtute illius, ac laude implicata videretur, colligentem statim se, obortisque lacrymis, pudore quodam suffundi.

Cum P. Laines à quodam ex nostris audiisset, in tutelam Ignatium Archangelo à Deo

Deodatū: ipsummet Patrē, verūne esset, familiariter interrogauit: à quo verbis responsum nullū accepit, sed vultus mutatione, ac rubore oris. Sic enim est veredatus (ut verbis Lainis utar) sic expauit, ut virgo solet castissima, à viris sola deprehensa. Id eūq; sepe accidit, ut de ijs rogatus, quæ cū eius laude cōiūcta essent, nō aliter quā verecundia, silentioque responderet.

Illum dicentem audiui domesticos omnes, exemplo sibi ad virtutem, atque incitamento esse, neque quenquam præter se vnum, sibi displicere.

Mihi aliquando dixit, illud sibi à Deo petendum esse, ut eius ipsius mortui cadauer volucris, & feris laniandum abijceretur. Nam cū ego, inquit, sterquilinum & detestabilis omnino sim, quid aliud meis criminibus dignum experam?

Vbi perspicua res non esset, atque cuiusdā, facile aliorum iudicium sequebatur, & se, cum superior esset, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus se cupiebat esse: etsi animo indulgere suo voluisset, nudus, despicatus, & oppletus sordibus, ut infans haberetur, per vicos ambulasset. Sed hūc

humilitatis affectum proximorū vtilitas reprimebat, & caritas: cui ut fructuosius deseruiret, autoritatis etiam suæ, ac personæ rationem habuit.

De rebus suis raro loquebatur, idq; magna aliqua causa excitatus: vel ad sanandos eorum animos, & mœrore liberandos qui ab ipso consilium peterent, ac medicinam: vel ad acuendos socios, & aduersus omnes difficultates suo exemplo confirmandos, idque parce, & nascentis Societatis initio: qua iã constituta, mira taciturnitate sua omnia contextit.

Sed eius humilitas cum in multis alijs se ostendit, quæ narrata à nobis sunt, tum maxime in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recusatione, quæ summa omnium consensione electus, ne vel Præpositus Generalis esset, adhibuit, vel cum iam esset, ut honorem deponeret. Quod certe eo admirebilis est, quod Ignatius tam grauer & asseueranter se ex animo, & coram Deo, non esse idoneum ad regendum alios testatus est, longissimèq; ab ijs virtutibus abesse, quæ in eo, qui cæteris præsit, necessariæ sunt. Cum tamè cõstet, omnibus virtutibus ita illum fuisse cumulatum, ut qui ad

ad alios gubernandos accesserint, cum ijs præclare agatur, si sint eas virtutes, quas ille, consecuti.

Et quoniam Obedientia, humilitatis filia est, & custos religiosarum omnium, ac Regina virtutum, illique Ignatius in Societate primas deferebat (ut arbitror) non erit inutile, quid de Obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

DE OBEDIENTIA QUID senserit. Cap. IIIII.

Perfectæ obedientiæ Ignatij haud multa sane habemus exempla: neque enim obtemperare alijs Societatis Præpositis poterat, qui Societatis ipsius autor, & quoad vixit primus Præpositus Generalis fuit. Illa tamen aperte ostendunt, quàm excellenter omnes obedientiæ expleisset numeros Ignatius, si aliorum subditus fuisset imperio. Paruit confessario suo semper in rebus grauissimis. Dedit operam, quantum salua conscientia potuit, ut munus Præpositi Generalis, aut non susciperet, aut susceptum deponeret. Summo Pontifici obsequen-

quentissimum semper se præbuit, & in rebus arduis ac periculi plenissimis itidem se præbuisse. Admirabilem nobis de obedientiæ virtute atq; præstantia doctrinam reliquit. Deniq; multis argumētis docuit, hanc præclarissimam virtutem maxime sibi cordi esse, & intimis eius sensibus infixam penitus, atque infixam.

Optabat filios suos, cum omnibus virtutibus excellere, tum maxime obedientia, in eamque omnem operā, studiumque conferre. Hanc enim aiebat, præclarissimam esse virtutem, ac nobilissimam: omni victima, sacrificioque præstantiorem: humilitatis filiam, nutricem caritatis, iustitiæ comitem, religiosarum omnium virtutum ducem ac magistram: inimicam propriæ voluntatis: fraternæ benevolentia, & concordia matrem, tranquillitatis portum, & securæ mentis iuge conuiuium. Dicebatq; vt nonnullæ Religiones, aliæ alijs rebus Societati præstant, sic optare se, vt hæc Societas, obedientiæ virtute, ceteris antecellere niteretur. Eius porro dignitatem, atque præstantiam sic explicabat. Quemadmodum in hominū vita, duæ sunt homini bus propositæ ad beatitudinem viæ, altera

peruulgata, & communis, quæ diuinis præceptis seruandis continetur: altera illorum tantū, qui Christi consilia toto pectore cōplectuntur, quæ via religionis est: sic in ipsa Religione duo sunt obediētiæ genera, quorum alterum imperfectum est, alterum perfectum, & omnibus absolutum numeris: in quo vis obediētiæ elucet, homini quæ Religiosū virtus maxime apparet. Imperfecta obedientia, male oculata est, perfecta, sapienter cæca: illa iudicium suum de imperatis rebus sibi seruat, hæc iudicium proprium non habet: illa in alteram popēdet partem, hæc in neutram potius mouetur: illa mandatis parer, iudicio repugnāte, hæc iudicium iudicio, voluntatem, superiorum suorum subijcit voluntati.

Quocirca docebat Ignatius eam obediētiā imperfectam esse, quæ præter executionem, non habet voluntatis, & iudicii consensum. Nam obedientia quæ in executione solum posita est, obediētiæ non meretur nomen: quæ vero ad actionem voluntatem adiungit, efficitque vt ille qui obedit, id ipsum velit quod qui iubet, nondum perfecta est, si eo non progrediatur vt id ipsum non solum velit, sed etiam sentiat,

riat, quod superior sentit, & quod iubetur bene iuberi existimet: sic, vt præter executionem, sit eiusdem volûtatis, & sententiæ; inter eum qui iubet, & qui obedit, confensio. Hæc obedientia rectissima est, & omni bus expleta numeris, maximeque excellens, quæ veluti captiuam intellectum in obsequium obedientiæ, & id rectum credimus, quod cunq̃ue sit, à superioribus nostris præscriptum: neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur, sed obedientiam auidè arripimus, nulla alia de causa, nisi quia obedientia est. Tunc mortui nobis sumus, vt Deo viuamus: neque in vllâ partem impetu animi, atque inclinatione ferimur, sed indifferentes sumus, & vt mare, nullo vento mouente, tranquillissimi. Nam illi alij, quorum vel voluntas obmurmurat, vel ratio obstrepit, obedientiæque contradicit, nondum sunt illud consecuti, quod Dominus in Euâgelio ait, Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solû manet: si autè mortuum fuerit, multû fructum adfert. Isti enim adhuc moriuntur, nec dum plane mortui sunt: & quia cæci non sunt, peccatum interdum habent: & videntes cæci fiunt.

Affir-

Affirmabatque Ignatius eos qui voluntate tantum obediunt, ratione repugnante, vnû tantummodo in religione pedem habere. Atque in magna plerunq̃ue incômoda incidere, & grauissimis perturbatæ cōscientiæ molestijs implicari, multumque ab eo spiritu degenerare, quem in ipso Religionis ingressu primû habuissent, qui nisi studiose teneatur, labitur sensim, & effluit. Quapropter omni contentione elaborandum esse dicebat, vt id quod sequimur, assequamur: & perfectionis viâ ingressi, perueniamus ad id, quod in Religione perfectissimum est. Id adipisci haud fore difficile, ijs rationibus. Prima, si nos Deo totos, penitusque commiserimus, & diuinę illius prouidentię, vniuersum orbem terrarum gubernanti, habuerimus fidem: quæ vnicuique dat gratiam secundum mensuram donationis Christi: & superiori, vt regat: inferiori, vt obediat, facultatem tribuit. Altera, si vocationis nostræ ductum sequemur, ac spiritum, & non quis sit, sed cuius personam gerat, quicumque tandem sit, qui nos regit, perspexerimus. Tertia, si fallacibus argumentis, quæ contra obedientiam obijciuntur, prudenter exclusis,

ca

Ephes. 4-

Gal. 2.

Ioan. 12.

Ioan. 9.

ea exquiremus diligenter, quæ sunt verif-
 sima, & pro superioris faciunt voluntate.
 Quarta si eorum exempla, qui in simplici,
 perfecta que obedientia, præter cæteros ex-
 celluerunt, ante oculos semper habueri-
 mus: maxime que illius, qui propter nos Pa-
 tri factus est obediens vsque ad mortem,
 mortem autem crucis. Si denique oratio-
 ne instructi, humilitate ornati fuerimus:
 neque opinionibus inflati, neque amoris
 proprii, neque existimationis (quæ veræ
 obedientiæ pestes sunt) cupidi, sed demis-
 se de nobis sentientes, nostrique iudicij,
 atque ingenij agnoscentes infirmitatem,
 non plus sapiamus, quam oportet, sed sa-
 piamus ad sobrietatem. Hæc sunt Ignatij
 præcipua quædam de virtute obedientiæ
 præcepta, quibus erudiebat suos, & ad om-
 nem præclarissimæ virtutis excellentiam,
 splendoremque conformabat. Sed quoniã
 vno anno antequam moreretur, hac ipsa
 de re quid sentiret, expressit, illud mini-
 me prætermittendum videtur. Nam admi-
 rabili illa de Obedientia, atque diuina epis-
 tola non contentus, quã ad fratres nostros
 Lusitanos scripsit, scribere, qui exciperet, ad
 se accessit, scribere, inquit, quid egode obe-
 dien-

dientia sentiam, vt hoc ipsum testatum So-
 cietati relinquam: vnde cumque breuissi-
 mis capitibus rem vniuersam complexus
 est, quæ ego de Hispanico sermone in lati-
 num ad verbum pene cõuersa, hic attexa:
 vt res vtilissima, maxime que Religiosis ho-
 minibus necessaria, ex ore tanti viri pla-
 nius intelligatur. Sic igitur habent.

1. In ingressu Religionis, vel post ingres-
 sum, resignatus (hoc est, propria exutus,
 atque ab aliena pendens voluntate) omni
 no esse debeo in cõspectu Dei, ac Domini
 nostri, eiusque qui loco Dei mihi præest.
2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac
 regat, qui abnegationi mei proprii iudicij,
 & intellectus inuigilet.
3. In quibus rebus, peccatum non est, in
 ijs omnibus voluntatem illius sequi, non
 meam debeo.
4. Tres sunt obedientiæ gradus: primus
 est, cum sit obedientia, propterea quod ali-
 quid in virtute sanctæ obedientiæ præcipi-
 tur, & hic quidem bonus est: alter, cum fit
 quod simpliciter mandatur, & melior est.
 Tertius est, cum obedientiam præueni-
 mus, & id facimus, ad quod superiorem
 propensum cernimus: tamen nihil ille
 Oo præ-

Phili. 2.

Rom. 12.

ea exquiremus diligenter, quæ sunt verissima, & pro superioris faciunt voluntate. Quarta si eorum exempla, qui in simplici, perfectaque obedientia, præter ceteros excelluerunt, ante oculos semper habuerimus: maximeque illius, qui propter nos Patri factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Si denique oratione instructi, humilitate ornati fuerimus: neque opinionibus inflati, neque amoris proprii, neque existimationis (quæ veræ obedientiæ pestes sunt) cupidi, sed demisse de nobis sentientes, nostrique iudicii, atque ingenij agnoscentes infirmitatem, non plus sapiamus, quam oportet, sed sapiamus ad sobrietatem. Hæc sunt Ignatii præcipua quædam de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat suos, & ad omnem præclarissimæ virtutis excellentiam, splendoremque conformabat. Sed quoniã vno anno antequam moreretur, hac ipsa de re quid sentiret, expressit, illud minime prætermittendum videtur. Nam admirabili illa de Obedientia, atque diuina epistola non contentus, quã ad fratres nostros Lusitanos scripsit, scribere, qui exciperet, ad se accersito, scribere, inquit, quid ego de obedientia

sentiam, vt hoc ipsum testatum Societati relinquam: vnde cumque breuissimis capitibus rem vniuersam complexus est, quæ ego de Hispanico sermone in latinum ad verbum pene cõuersa, hic attexã: vt res vtilissima, maximeque Religiosis hominibus necessaria, ex ore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habent:

1. In ingressu Religionis, vel post ingressum, resignatus (hoc est, propria exutus, atque ab aliena pendens voluntate) omnino esse debeo: in cõspectu Dei, ac Domini nostri, eiusque, qui loco Dei mihi præest.
2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi meæ proprii iudicii, & intellectus inuigilet.
3. In quibus rebus, peccatum non est, in ijs omnibus voluntatem illius sequi, non meam debeo.
4. Tres sunt obedientiæ gradus: primus est, cum fit obedientia, propterea quod aliquid in virtute sanctæ obedientiæ præcipitur, & hic quidem bonus est: alter, cum fit quod simpliciter mandatur, & melior est. Tertius est, cum obedientiam præuenimus, & id facimus, ad quod superiorem propensum cernimus: tamen si nihil ille

Phili. 2.

Rom. 12.

præcipiat: & hic quidē cæteris longè perfectior est.

5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, summusne, an medius, an infimus sit, sed de uotionē meam omnē in obedientia collocare, & illud magni pēdere, quod loco Dei Dñi nostri præsidet. Nā personarū si distingas gradus, perit obedientiæ vis.

6. Si quando tempus inciderit, quo mihi videatur à Superiore meo quid præcipi, quod contra conscientiam meam sit, Superiori vero aliud videatur, illi potius quam mihi credam, si quidē aperta ratio non repugnat. Quod si hoc in animum inducere non possum, at certe meum iudicium, sensumq; relinquam, & ad vnius, aut duorū, triumue iudicium rem totam rēijciam, vt quod ab illis iudicatum sit, id sequar. Hoc si recuso, longissime à perfectione absom, & ab ijs virtutum officijs, quæ veri Religiosi sunt maxime propria.

7. Denique meus esse nō debeo, sed eius, qui me creauit, quiq; illius locum tenet, vt me duci, tractariq; instar mollissimæ ceræ sinam, quæ sequitur fingentis manū. Vt in scribendis, accipiendisue literis, & contra, in colloquio cum fratribus, aut silentio,

lento, id mihi salutare credam, quod iustus fuero, deuotionēq; meā in eo quod præcipitur totam constituam.

8. Ita me instituam, quasi corpus mortuū, quod neque volūtatem, neque sensum habet. Secundo, non aliter quam paruulam quandam statuam, quam quoquouersum uelis, haud repugnantem vertas. Tertio, talem me fingam, ac præstabo, qualis baculus in manu senis est, vt me ad arbitrium suum vtatur, ibiq; ponat, vbi eum adiuuare maxime possim: sic ego paratus ad omnia sim, ad quæ mea opera Religio vti velit, nihilq; recusem, quod sit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multo minus flagitare debeo à Superiore, vt me aliquo potissimum mittat, vt in hoc potius, quā in illo munere exerceat: sed cogitationes meas, siue desideria simpliciter exponere, atq; ad illi⁹ pedes abijcere: vt ille cōstituat, atq; imperet, ego, quod ab illo cōstitutū fuerit, atq; imperatū, id optimū putē.

10. In rebus tamē leuibus, ac bonis, facultas peti potest, vt ad stationes Urbis obeundas, ad spirituales gratias petēdas, & his similia: dum eo tamen animo sis, vt quod cōcessum, negatūue sit, id optimū credas.

ir. In his præterea, quæ ad paupertatem spectant, nihil meum ducam: sed ita me comparem, ut quarum rerum sum habeo, earum me vestitu, cultuque ornatum, quasi statuam existimem, quæ ornatum detrahenti, nihil omnino aut resistit, aut repugnat. Hæc ille.

Neque vero nostrorum tantum obedientiam, ad hoc exemplum exigebat, verum etiam aliarum Religionum homines, si qui forte de obedientia superioribus præstanda, consilium ab Ignatio peterent. Ipse vero expletæ huius, cumulatæque obedientiæ magister, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societas nondum constituta, spes omnis Hierosolymam nauigandi, nostris patribus erepta est, P. Iacobus Laines Ignatio dixit, habere in votis se in Indiam, ad salutem syluestrium illorum hominum, atque efferatorum proficisci. Cui Ignatius, Ast ego, inquit, nequaquam. Causam rogatus, nimirum, quia cum obedientiæ voto simus obstricti, summoque Pontifici integros nos ad eius voluntatem obtulerimus, ut quocumque terrarum velit, suo nos arbitrio mittat, indifferentes esse debemus, ac medijs, & in neutram potius partem

partem, pendere. Immo vero si me hoc tuum desiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum: ut in ea æquabilitate tandem, statuque consisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam, est necessarius.

Cum vero Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit, si Summus Pontifex imperaret, ut ostio Tyberino scapham, vel nauigium quodcumque, primum inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque ullo comœatu, mare traiceret, se id non solum equo, sed etiam libenti animo facturum. Cum autem quidam summus vir, hunc illius animum admirans, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius, Prudentia, Domine, non tam est parentis, quam imperantis.

DE MORTIFICATIS affectibus. Cap. V.

Appetitus omnes sic Ignatius Dei gratia, studio, laboreque peruicerat, & obedientes rationi effecerat, ut non qui-

dem *απεθῆς* & absque omni animi affectione esset (hoc enim hominis naturæ est alienum) sed certe, vt ab omni commotione animi, motuque turbulentro vacuus videretur. Eratque id consecutus, vt cum calidus natura, corporisque constitutione biliosus esset: propter summam tamen lenitatem, quam in omni sermone, vitæque cōsuetudine adhibebat, frigidus ipsis medicis, lentusque potius videretur. Sed eo, quod in interiori affectu vitiosum erat, edomito, actio; vbi opus erat, vigeat: neque animi summa moderatio vim efficiendi vlla ex parte minuebat.

Vidimus per sepe illum affabiliter, hilaraque; & magna animi æquitate colloquerem cum suis, accedere aliquem, quem obiurgare vellet: primoque illius aspectu commutare vultum, ad severitatem componere, & quasi iratus esset, grauiter hominem corripere, & castigare. Statim tamen atque ille excesserat, ne puncto quidem tēporis interiecto, ad suam illam tranquillitatem, iucunditatemque sermonis, sereno vultu, explicata fronte, rediisse: perinde ac si nunquam aut ille interuenisset, aut quæquam ipse obiurgasset.

Itaque

Itaque apparebat nihil animo fuisse cōmorum, sed feuerā illā obiurgatoris personam, & suscepisse cū vellet, & depoluisse. Quod in reliquis eius actionibus videre fuit, vt ex illis perluceret moderatio animi, & trāquillissimus securæ mētis status.

Eundem tenorem semper tenuit in rebus gerendis, & perpetuam in omni vita. Nam quauis corpore aliter, atque aliter affectus esset, & propter valetudinis varietatem, ad res tractandas vel magis, vel minus aptus, animo tamē idem semper erat: vt ad aliquid ab eo impetrandū, aut conficiendum, obseruare tempus, & opportunitatem nihil esset necesse. Nam siue illum sanctissimo Missæ sacrificio peracto, siue prandio cōuenires, è lecto surgentē, aut ab oratione, perinde erat: siue res lætæ, siue tristiores essent: denique in nulla rerum dissimilitudine ac varietate, varius ipse, suique dissimilis fuit. Quæ animi æquabilitas, perpetuaque constātia in corpus etiam (vt paulò ante diximus) redundabat.

Cum in mēsa, aut in sermone aliquo familiari cum Ignatio vnā essemus: si cui nostrum imprudenti verbum aliquod excidisset: si quid factum, dictūue esset, quod

uisci, vt cœlestia studiosius meditari, atque ardentius possint cōcupiscere. Itaque ista vrbauitatis officia fugiunt, vt quę Dei sunt impensè curent. Sed si vlla mihi sese obtulisset occasio, tibi, ad Dei gloriam, in seruiendi, eam verò libentissimè arripuissim: & pro mea tenuitate etiã ostendissim, quam me tibi, ac vniuersę familię tuę obstrictum putem: quorq; & quam magnis maiorum tuorum beneficijs, me deuinctum intelligam. Quod vnum mihi reliquum fuit, vt te Deo commendare præstiti sanè hætenus, & præstabo diligenter: Deumq; precabor, vt te tuaq; omnia, quam felicissimè conseruet, & singulari quadam gratiæ suę protectione, ad ipsius nominis gloriam tueatur, ac gubernet. Quod ad matrimoniũ, de quo ad me scribis attinet, illud certè eiusmodi est, & à mea minima professione vsque adedò alienum, vt ab eo quasi meis institutis, omnino contrario, ac vehementer repugnanti, mihi temperandũ statuã. Possum enim tibi omni asseueratione affirmare, totos decè, vndecimue annos ad nullũ, ex Loiolea familia, ne literam quidem me scripissim. Per suasi enim mihi, cū sæculo vniuerso nuntium

rium remissi, illam quoque propter Christum me semel reliquissim: neq; debere me eam repetere, aut vilo modo propriã existimare, quam tam certo, tamque considerato iudicio reliqui. Sed si tu tamè ad maiorem Dei gloriam fore iudicas, vt duę istę familię & dominatus in vnum coëar, & coniungantur, & ad eum finè quẽ omnes semper ante oculos debemus habere in rem vtriusque futurum putas, Ozaetę Dñm, & Martinũ Garziam cōsanguineos meos, ad te euocandos censeo, & cum ijs ipsis transigendum. Ab ijs enim duobus, res illius quidem partis pender, quod Ioãni Gueuata copiosius exposui. Itaq; rem totam sapientiori tuo iudicio relinquo: Deumq; precor, vt nobis voluntatis suę lumen ostendat, eamq; perfectè adimplendi abundantem gratiam tribuat, Roma 26. Augusti. 1552.

Si sensum animi sui, eamq; voluptatè, atque adedò vtilitatem, quam ex cantu magnam capiebat, sequi, suoq; indulgere genio voluisset (mirificè enim recrebatur eius mēs musica, atque incitabatur in Deum) se chorum in Societate institutum (me audiète) esse dicebat, sed illud

se

se prætermisisse, quod Deo magistro atq; autore didicisset, præclarum quidem in choro canendi esse munus, atque sanctissimum, sed minime ad illud nos à Deo esse vocatos. Aliam nostri instituti rationem, alia propria nostræ religionis esse munia.

*DE MODESTIA ATQUE
efficacia Sermonis. Cap. VI.*

Iacobi. 3.

Sis, qui in verbo non offendit, perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totum corpus, ut beatus Iacobus ait, merito sane in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui linguæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænum iniecit, maximeq; excelluit moderatione verborum.

Ibidem.

Si quid audiret eorum, quæ ad iram, vel ad turbidiorum aliquem motum incitare homines solent, statim sese colligebat, iugebatque cum Deo: & quid responderet, accuratè meditabatur. Ex quo illud consequabatur, ut neque rationem inconfidentia vlla præcurreret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quanquã hoc non

non in huiusmodi rebus seruauit solum, sed perpetuum illi in omni sermone fuit, ut nihil temere loqueretur, sed cogitato, & prudenter.

Vndecim annis antequàm moreretur, amicissimo cuidam viro, ac nobili suam operam in quodam negotio est pollicitus: postea se promississe pœnituit: & hac de re, me præsentem agens, adiecit. Vndecim duodecimue sunt anni, ex quo nõ memini me ita verbo lapsum, neque quippiam promississe, cuius postea me pœniteret.

Constat illũ per triginta, & eo amplius annos, ne fatuum quidem, aut stupidum appellasse quenquam, aliove contumelioso verbo affecisse: Quod in obiurgationibus sæpè obseruauimus, ut sermonis grauitate adiuncta, acerbitas tamen omni abesset: neque verbo morderet quenquã, sed rerum seuera explicatione compugneret. Neque enim quenquam, cum asperius etiam obiurgaret, vocabat aut non obedientem, aut superbum, aut inertem, & pigrum: sed quid cuique inesset vitij, rei explanatione ostendebat.

In laudando parcus fuit, in vituperando parcissimus. Superlatiuus (ut vocant) vix

ute-

utrebatur nominibus. De alijs nunquam detraxit: detrahentibus; aures nunquam patefecit: Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium versarentur, in sermone quotidiano, ipse non usurpabat: & in illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen alijs excidisset, ipse vel eleuabat, vel etiam excusabat factum, aut animum certe, & voluntatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eo perfugiebat: Nolite ante tempus iudicare. Deus solus intuetur cor. Domino quisq; suo stat, aut cadit: cum grauissime, ego quidē certe hoc non fecissem. Vt illud Domini præceptum penitus in eius animo infedisse videretur: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

De erratis verò domesticorum mirum silentium: neque, si quid minus decenter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebat, nisi forte ut emendaret: & tunc quidem tam modeste, ac mansuete, tam existimationi illius qui peccauerat amice, ut si vnus testis satis esset ad remedium, duos non adhiberet: nudamque culpam poneret ante oculos, nulla adhibita con-

tentione,

tentione, aut reprehensione verborum.

Audiui ego ex ipsomet Patre, Confessarium aliquando à se quæsitum, ut vnā tantum culpam confiteretur. Ea erat, quod erratum cuiusdam tribus patribus aperuisset, cum duo ad remedium adhibendum sufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, ut vno illo errato diuulgato, nihil eius existimatio apud tertium illum patrem læderetur. Et ira loquebatur de omnibus, ut singuli bonam de ipsis opinionem illum habere intelligerent, seque illi cordi esse.

Eius autē sermo, sententiarum erat gravitate plenus, non verborum copia, simplexq; potius, & aperta videbatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res ut erant, referebat: auditoribus, ut consequentia cernerent, rerumque momenta ponderarent, suum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnam habebat ad persuadendum vim eius oratio: & tamen propensionem animi sui neutram in partem aperiebat. Illud erat in sermone prudentiæ, quod quæ grauia essent, & aliquid ponderis haberent, in ijs multum hærebat, eaq; leuibus prætermisis, narratione ipsa ponderabat.

Tanta

i. Reg. 16.

i. Cor. 4.

Rom. 14.

Mat. 7.

Tanta eius erat in sermone gravitas atque efficacia, ut non tam humana videretur, quam diuina: quocumque enim volebat impellebat homines, non verborum vlla vel copia, vel elegantia, sed vi sententiarum ac potestate. Peruicaces ac ferreos etiam emollebat, flexibilesque ad omnia reddebat & tractabiles, suoque imperio sic obediens, ut se ipsi, suamque mutationem sæpè mirarentur. Neque solum nostris, sed etiam alienis: neque gregarij tantummodo homines, atque infimæ notæ, sed maximi etiam viri, ac præstantissimi, ira cum essent, aut alijs turbidioribus motibus concitati, ad lenitatem eius sermone, ac mentis tranquillitatem flectebantur. In certamen verò, disputationemque; si quando cum illo descendissent, superiorem in ipso vim agnoscentes facile illi concedebant, animosque submittebant, Domino verbis eius dante virtutem. Quod quavis multis exemplis illustrari posset, duo tamen in præsentia adduxisse sufficiat. Quo tempore Romæ tam multa falsa in Ignatium à calumniatoribus, sociosque coniecta sunt, Ioannes Dominicus de Cuppis, S. R. E. Cardinalis, sacrique Collegij Decanus, Quirinum Gar-

Garzonium, hominem nobilem, familiarem suum ac necessarium (qui Ignatium, sociosque hospitio benignè exceperat in vinea sua apud Cœnobium Sanctæ Trinitatis) seuerè monuit, ne se consuetudine Ignatij implicari, aut circumueniri pateretur: nihil cum illo, illiusque socijs haberet commune, ne ex eorum coniunctione, aliquid dedecoris in eius nomen, infamiamque redderet. Quirinus contra, Ignatium, se, sociosque diligenter obseruasse, ait, nihilque omnibus vestigijs indagantè, in eorum vitæ deprehendere potuisse, quod sanctitatè non saperet, quòd non ad amussim quadraret Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad quæ Cardinalis. Falleris Quirine, falleris, nec mirum. Neque enim tam multa tu de istis hominibus audire potuisti, quàm ad me perlata sunt. Qui speciem quidem habet pietatis, sed factis eius abnegant veritatè. Lupus in specie lupi facile vites, lupum autè ouilla pelle indutum, neque agnoscas facile, neque declines. Perturbatus homo ad Ignatium venit, quid nam à Cardinali audierit, narrat: quid sibi faciendum sit, consilium petit. Ignatius verò læto vultu hominis errorem abstergit, & verbis bono animo esse iubet. Cardina-

lis, ait, error est tuum, optima ex mēte & re-
rum ignorantione profectum, cognita veri-
tate libenter deponet, offensionē mēte in
benevolentiam vertet. Neque existimes
tantum virum, Quirine, solum in ea esse
sentētia, quæ tamē non propria ipsius est,
sed corū qui vel maleuolētia adducti, vel
Zelo fortē Dei, sed nō secundū scientiā, ea
spargunt in vulgus, & in aures Principum
etiam instillant, quæ aut confinxerūt ipsi,
aut conficta ab alijs vera putāt. Quoniā si-
mulata & falsa, à sinceris & veris secerne-
re, atq; internoscere, haud propriū illorū
officiū est. Orabimus Dñm, in silentio &
spe erit fortitudo nostra. Nos tacebimus,
ille pro nobis loquetur. Cū autē Cardina-
lis ea saepe repeteret, atq; inculcarēt Qui-
rino, rogatus ab ipso est, Ignatiū vt allo-
queretur, & ab ipso mērationē dictorū, fa-
ctorūq; omniū reposceret: & de certis atq;
exploratis ferret iudiciū. Neq; enim sapiē-
tis esse viri (qualis ipse esset) inauditū quē
quā & indefensum condēnare. Audia, in-
quit, Cardinalis si veniat ad me, & ita tra-
ctabo, vt dignus est. In summa dies dici-
tur, Ignatius ad Cardinalem venit, remo-
tis arbitris, ipso etiā Quirino pro foribus cu-

cubiculi expectāte, duas ferme horas Car-
dinalis Ignatiūsq; colloquunt. Quo in col-
loquio, tāta spiritus Dñi, verborūq; Igna-
tij vis fuit, vt se Cardinalis ad eius pedes
abijceret, suppliciter veniā peteret, ab eun-
tem comiter, beneuolēq; profēqueretur:
elemosynā panis, viniq; certā ipsi in heb-
domadas singulas socijsq; decerneret: quā
etiam ad extremū vsq; vitæ diē per libera-
liter tribuit. Postremo ex inimico amicus,
ex aduersario, ex imius repente patronus
factus est. Quod Quirinus, ex ipso rum
Cardinali, ego ex Quirino postea accepi:
qui non sine magna admiratione, & iucū-
dissima recordatione, inter alia virtutis
Ignatij documenta, hoc mihi solebat re-
ferre.

Huic persimile est illud. Compluti ha-
bitauit vir nobilitate atq; dignitate excel-
lens (cuius nomē de industria silentio præ-
tereo) sed idem moribus dissolutis. Huius
ex vita, hominis scilicet Ecclesiastica di-
gnitate præstantis, magna offensio erat
in populo. Multi fortē præeuntem illum
sequebantur ruētem in præceps. Ignatius
igitur sub vesperam domum illius ingre-
ditur, loquendi cum illo facultatem petit,

quæ postquam facta est, in cubiculo, solus solum hominem aggreditur, suaviter ac fortiter admonet, arguit, obsecrat, increpat cū omni patientia, & à perditæ vitæ rationibus, ad meliorē conatus mentem traducere. Hic homo principio furere, & in sanire, & magnis clamoribus se extrubaturū Ignatiū, & præcipitē eiectionum dicere. A quo imperterrito, cū seueritate vultus & tranquillitate, ac veritatis robore premere-
 rur, mitius agere capit: iracundiā deinde tēperauit, vocis contentionē remisit, aures clausas aperuit veritati. Quid verbis opus est? Famuli qui initio Domini sui clamores minaces, ac iracundia plenos audierant (etenim Ignatij voces non exaudiebantur) illud vnum expectabant & in id parati erant, vt iussi hominem abriperent, ac deturbarent, & in malam crucem abire permitterent. Sed ita Ignatij sermo in Domini animū influxit, sic illum cōstrinxit ac obligauit, vt ad cœnam etiam inuitaret, ipsiſque famulis, alijsq; qui aderant, & in exteriori cubiculo. rei exitum opperiebantur, demirantibus, blandè, amicè, beneuolè, ac reuerenter Ignatium acciperet. Qui quo plus hominē demereretur,

cœnam

cœnam etiam non recusauit: qua exacta, quod pluuiosum esset ac tenebrosum cœlum, mulam, famulosque cum facibus præsto esse Dominus iussit, vt Ignatium domum reducerent. Sed ille mula reiecta, quos vitare nulla ratione potuit famulos, vix domo egressus declinavit, & per angustum, & occultas vias digressus, præcuntes delusit: mirantesque quam Ignatius euauisset, ad Dñm suum redire cōpulit. Qui magna deinde beneuolētia Ignatiū profecutus est.

In communi consuetudine, negocijsque cum alijs cōtrahendis, parce loquebatur, & considerare: prolixè, ac libenter vsque ad finē audiebat, sine interpellatione. Neque ex vna in aliam rem fortuito, & casu deuoluebatur, sed consulto transibat, transitionemque præmunitione mollebat.

Viros graues, autoritateque præstantes, nunquam auctores proferebat nisi magnarum rerum, in quibus nihil aut dubitationis inesset, aut vanitatis.

In depellendis molestijs, animiq; perturbationibus sedandis, sermo illius familiaris valebat plurimū. Scimus quendē venisse ad Ignatiū, qui adhuc viuit in Socie-

cierate, ita percussus animo, tam acerbo, eoq; diuturno mœrore confectus, vt nunquam respiraret, aut tranquilla mente cōquiesceret. Et cum tristitiâ animi sui aperuisset, vno Ignatij verbo, in hodiernum diem omni molestia liberatum.

Alium etiam in Societate superstitem nouimus, qui inani quodam terrore correptus, vel umbram suam formidabat. Cui Ignatius paucissimis verbis, & vanū metum ademit, & mētis securitatē restituit.

Possent equidē alia hic exempla referre magis interiora ac ppria, quib' cōstaret, quāta verborū eius vis esset, ad aīos hominū immutādos, tranquillādas cōscientias perturbatas, egras sanādas, afflictas cōsolādas, rōborādas, atq; erigēdas infirmas & abiectas: sed malo tacere, ne de me loqui videar. Hoc est certissimū, tā excellētī à Deo Ignatiū grā fuisse donatū, vt nō raro ad se venientiū, paucis verbis, nō solū presentē morbū depelleret, sed sanaret in perpetuū, neq; tantū ægritudinē animi, sed ægritudinis etiā quasi radices euelleret.

Antequā Carechumenorū domus Romæ esset instituta, domi nostræ erudebantur, qui ex Hebræis sacrū baptisma petebāt: in
his

his quidā Isaac nomine, insanire ita cepit aliquando, & quasi furijs agitari, vt è domo nostra se proripere statim velleret; & baptismi petitionē abijcere: neq; aut retineri à nostris verbis, & blāditijs, aut vlla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentiq;, illud tantum: Maneto nobiscū Isaac. Quibus verbis placatus omnino eius animus continuo est, sibiq; restitutus, lætusq; domi in sententia permānsit, baptismūq; suscepit.

Energumenū quendā sermone suo liberauit, qui (vt arbitror) in factissimo quodā cœnobio viuit adhuc, mihi familiariter notus, antequā à diabolo liberaret, & post.

Energumenus hic de quo loquimur, iuuenis quidā fuit Cataber natione, Marthæ nomine, qui etiā si noster non fuit, cū nris tamē Romæ habitauit. Qui anno Dñi 1541. quo tēpore in cœnobiū D. Petri de Mōtorio, se recepit Ignatius, vt diuinā volūtate exquireret, deliberaretq; , vtrum onus Prepositi Generalis susciperet, an reijceret, à dæmone correptus est, grauitēque vexatus. Nā & se vehemēter collidebat, & tanto pondere veluti desigebat, vt octo aut decem homines robusti illum humi-

iacentem vix loco dimouere possent. Et cum esset omnino literarum rudis, & maternā tantū linguā callens, varijs tamē linguis tunc loquebarur expedite, sciēterq; Præterea os primum inflabat, cui signum crucis à Sacerdote impressum, confestim tumorem ab ea parte depellebat: sed ita ut in inferiorem descenderet, gutturq; occuparet, quē idē crucis signū admotū veluti deprimebat: in pectus deinde, stomachum, ventrē defluebat. Nā oēs istæ corporis partes, alia alij succedens, repente turgēbant, tumore (quasi crucis virtutē fugerent) delabente in inferiora mēbra. Hic igitur adolescēs, quē ego tunc obseruavi aliquoties, vel dēmo potius in adolescēte, cū à nobis audiret Ignatiū breui domū rediturū, & ipsum ex obsessi hominis corpore exturbaturū, valide sese decerpēs clamabat. Ne mihi nominetis Ignatiū, quem ego inimicissimū habeo, omniūq; hostē infestissimū. Reuertit domū Ignarius, quod ipso absente accidisset, à nobis didicit. Matthæum accersit, remotis arbitris alloquit, quid dixerit, feceritue, mihi cōpertū non est. Iuuenē certe illico sibi redditū cōstat, & ab illa dēmonis tyrānide liberatū. Qui

vt

(ut puto) in sanctissima Italiæ Camaldulensī Eremo adhuc viuit, & appellatur frater Basilus.

Et quoniā de dæmonis in Ignatiū odio (quē ipse hostē suū omniū atrocissimū nominabat) mentionē fecimus, non erit abs re, illud quoq; quod est persimile adscribere: Patavij miles fuit quidā Ital^o natione, homo simplicissimus, qui Ignatiū de facie nō nouerat, neq; eius (quod scīā) nomē audierat. Hūc dæmō inuasit: qui sacris præcationibus dū excātaretur aliquādo, de Ignatio loqui cępit, eūq; suis coloribus pingere, tā stritē & appositē, ut P. Laynes (de quo hæc audiim^o) vehemēter miraretur: addebatq; diabólus frédēs, ac stridēs Ignatiū omniū qui viuerēt, sibi esse inimicissimū. Mortuo verò recēs Ignatio, Drepani (quę ciuitas est in Sicilia) puella quędā virgo quæ à dēmonē vexabatur, interrogata à quodā Sacerdote (multis magnisq; viris præsentibus) Ignatiūne nosset, & vbi nam ille esset? respōdit, Ignatiū inimicū suū, vitā iā perfunctū, in celo esse inter alios sacrarū religionū Fundatores. Quę tamen, quod à dæmone profecta sint, certā nō habēt fidē, tamē quoniā Dñs veritatē ab illo

Pp 5 sape

Luc. 4.

Ibidem.

ſæpe exprimit inuito, hæc quæ & veritati, & Ignatij moribus cōſonant, nō ſunt quaſi falla repudiāda. Nā homo habēs dæmoniū immundū, exclamauit voce magna dicēs, ſine, quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? ſcio te quod ſis ſanctus Dei. Et alibi, exhibāt aut̄ dæmonia à multis clamātia & dicētia, quia tu es filius Dei. Voluit itaq; Dñs, vt dæmō ipſum vel inuitus agnoſceret, & Dei filiū eſſe teſtaretur. Atq; alia ijs ſimilia legimus in ſanctorū virorū historijs, quæ ad eorū laudē pertinet.

SEVERITATEM QUOMODO CŪ BENIGNITATE TĒPERAVERIS.

Cap. VII.

EX multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud poſtremo loco numero, quod difficilem illam ſeueritatis cum lenitate coniunctionem, tam perfecte obtinuerit. Formidabilis cōtumacibus, in obſequentes mitiſſimus: ſponte tamen ſua, ad lenitatem ſemper, quam ad ſeueritatem propenſior.

Nouitium quendam vacillantē in propoſito, ollaq; Aegypti ſuſpirantē, vt ab ea mente

mente deduceret, ac firmiorem redderet, humaniſſime aliquando eſt allocutus, ſed fruſtratum vt reliqui Patres idem præſtarent, iuſſit. Ad quorum voces, cum aures illius obſurdeſcerēt, & nihil animus leniſſimis admonitionibus, ſalubribuſq; conſilijs ſecteretur: renūtiatū eſt Ignatio, obſtinatū pertinacia illū eſſe, ac ſummo mane poſtridie (nox enim erat) cōſtituiſſe diſcedere. Tum Ignatius, haud ita ſane, neque enim apud nos ille pernoctabit: hominem quæ dimitti continuo iuſſit: vt cui inutilis benignitas extiterat, vtilis eius exemplo, cæteris eſſet ſeueritas.

Autoritatem retinebat in primis omniū virtutū exēplo, deinde maxime prudētiæ opinione, & rerū gerendarū vſu: tū in reb⁹ periculofis, quæq; vel exēplo inficiūt, vel contagione ſerpūt, ſeueritate. Qua magna præcipue in eos vtebatur, qui vel obſtinati & inſanabiles, vel ceruicis in obediētia dure, vel ſeditioſi, & fraternæ pacis, cōcordiæq; perturbatores viderētur, vel opinionib⁹ certe turgidi, atq; inflati, & cedere neſcij. Hos oēs in religiōe pernicioſos cēſebat eſſe. Quocirca neq; illos, ſi tales ſciret, in Societate admittebat: neque cognitos poſtea reri-

retinebat: si illis curâdis, nihil profecisset. Atque ut quisque doctissimus erat, ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illo esset vitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione cõmendatũ, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatem posset.

Illud etiam augebat autoritatem, quod in leuibus erratis, grauiâ interdum exempla statuebat. Nam & in nonnullos qui ad afflictam valetudinẽ ex morbo confirmandam, inscio ipso, pila palmaria in vinea luserant grauius animaduertit: & in quendam nouitium non Sacerdotem, manus interdum sapone lauãtem: & in alios etiam, pro minimis delictis, magnas nõnunquam pœnas constituit. Ne videlicet, ex minimis, maxima fierent: et si minus deformitate, ac magnitudine nocerent: imitatione certe serperent, atque exemplo. Magnumque Religioni detrimentum inferri existimabat, cum quarumlibet nouarum rerũ inductione, tum vero illarum potissimũ que ipsum Religionis statũ immutare possunt, sensimque peruertere: & quidem maxime in ipso Religionis initio.

Beneuolentiã vero suorum multa Ignatio

rio conciliabant: ipsa eius sapientiæ in primis opinio, qua imbuti hominum animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebãt enim omnes, se illi filios esse carissimos. Præterea, cum singulorum & animi, & corporis facultatem nosset, quantum quisque oneris ferre poterat, tantũ cuique imponebat, vel aliquanto etiam minus: ne ponderis magnitudine opprimeretur, sed potius cum gaudio illud perferrent, & nõ gementes.

Si quid porro ab illo nostrorum aliquis peteret, quod negandum statueret, negabat: sed si rei, ac personæ ratio posceret, cur negaret, causas proferebat. Sin concederet, causas ni hilominus addebat, cur negari posset: ut & qui non acciperet, minus ferret moleste, & qui acciperet, gratius quod dabatur haberet.

Cum maxime cuperet, ut indifferentes sui essent, & in his rebus quæ ad obedientiam pertinent, neutram in partem mouerentur: explorabat ramen diligenter, acuteque perspiciebat, quo quemque natura duceret, quam in partem cuiusque propederet animus: & ad illius se honesta cupieris,

distrahi iubebat. Et cum præclaros adolescentes summa ingenij spe, doctrinæq; præditos, aut laborum magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipso Societatis nostræ exordio animaduerteret (quod spiritus quōdam impetu longius nostri progredierentur, quam moderationis, & duritatis ratio patiebatur) domū in remoto loco Romæ ex ædificandam curauit: in qua, qui literarum studijs inuigilarent, interdum laxarent animū, & aliquid de summa illa studendi, meditandique contentione remitterent. Sed cum inopia pecuniæ obstaret, nonnullique id dicerent, viuendum quidem tempus esse, non laboriose ædificandi: nunquā de sententiā deduci Ignatius potuit, pluris sibi esse dicens quam omnes thesauros, cuiusuis fratris salutem. Illudque addebat, Cum homo ægrotat, raro aliquid boni potest in aliorum utilitatem facere: quando vero sanus est; potest multa bona facere.

Cum grauissimè ipse langueret, & ad illum subleuandum, patrum; qui Romæ tum quidem eramus, precibus temporariū Vicariū admittere cogeretur: omnibus, quæ domesticus Minister ad se referri ex præ-

scrip-

cripta sui officij regula deberet, in Vicarium reiectis: illa tamē excepit, quæ ad curam, salutemq; eorum qui ægra essent uitudine pertinerent. Hæc enim ad se tum etiam referri volebat.

Patrem Iacobum Lainem cum Ignatio iter vna facientem, acerbissimus quidam dolor inuasit, quæ vt leuaret, & mitigaret Ignatius, quem vnicum ex elemosyna denarium acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo suo tenui attritoque inuolutum, imposuit: & vt magis hominē animaret, ipse, tanquam Helias, alter, tanta animi alacritate, atque pedum velocitate antecedebat, vt Laines præeuntem illum equo vix consequi posset.

Dicam, quod ægrotanti mihi accidit. Cum de nocte sanguis mihi ex brachio esset missus, custodesque qui excubias agerent Ignatius apposuisset, reliqui quieti se dedissent, ad multam noctem, alijs dormiētib; bonus sollicitusque pater vigilabat. Bis, terque misit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commode: ne forte, soluta vena, sanguis efflueret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitum adferret.

Qq

Mira-

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, ut tot ipse morbis esset obnoxius, ut ex suis doloribus aliorum dolores aestimare disceret.

Et hoc quidem misericordie erat, & benignitatis: Illud tamen seueritatis, quod ægros volebat omnem sui curam deponere; dicto audientes esse: patientes, tractabiles, minime querulos, aut morosos: cælum ad arbitrium suum non mutantes, neque ea de re medicum consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum: Qui secus fræferent, in eos ubi cõualuissent grauius animaduvertebat: Si quem vero cerneret difficili, immoderatoque ingenio, & propter contumaciam carnis, robustamque naturam minus se ad spiritus, mortificationisque legem ac comodantem illum vero, ut spiritus saluus fieret, facile patiebatur, supra vires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauare sequebatur, adhibebatque eum medicinæ modum, quem & paternæ caritatis ratio, & illius spiritalis salutis posebat.

DE

DE MAGNITUDE
animi. Cap. IX.

Constantiâ Ignatij, fortitudinẽ, magnitudinemque animi multa declarât. Cum morbo sæpe tentaretur, & doloribus torqueretur, nullum vnquam gemitum edidit, nullum afflicti animi signũ: sed placide, ut remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando fedatissime dentiũ dolorem grauissimum, neque vllam tamẽ doloris significationem dedit. Alias irẽm, ad morbum, quo laborabat curandum, quidam ex nostris lineum panniculum ceruicibus Ignatij circumponens, & consuens, auriculam etiã illius incaute perforauit, acuque traiecit. Ad quem Ignatius moderatissime illud tantum, Vide, inquit, frater quid facias. Quanquam quid mirum, tam patienter illum Christianæ iam militiæ ducem, acus tulisse vulnus, qui vanitatis adhuc miles, secari crus sibi tam fortiter pertulit?

Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni vir animi, Christi que paupertate diues, ac de vniuersa Societate optime meri

Q 9 2   tus

tus (qui primis illis, difficillimiſque temporibus, ad ſubleuandam Societatis noſtrę tum naſcentis inopiam, ſingulari Dei beneficio nobis donatus eſt) cum in conducta domo viueremus, extruere aliã, in qua nunc habitamus, eſt aggreſſus, magna potius diuinę providentię ſpe, quam præſenti pecunia fretus. Ad ædificationē cœmentis, calcem, reliquamque materiam comparauit. Sed cum ſoluere creditoribus non poſſet, illoſque diem ex die iuberet expectare, miſi tandem domum à magiſtrato apparitores ſunt, qui Codacium pignoribus ablatis coercerent, & in domeſticam ſupelleſtilem inuolarent. Ea erat tenuis ſane, ac peranguſta, quęque noſtram paupertatem ſatis per ſe indicaret. Miniſter domus cum ſatellitum turbam irrupentem aſpiceret, miſi repente, qui curriculo Ignatium moneret de noſtrę domus exproliatione. Cui apud viros nobiles amiſſiſſimoſque ſedenti, qui miſſus erat cum rem ordine in aurem inſufurratſet, nihil omnino commorus: Bene, inquit Ignatius, habet, ſat eſt, ſermonemque ſuum, quem fuerat exorſus, pertexuit. Quo ſermone omni poſt horam conſecto, placido vultu Ignatius

rius ad amicos, An neſcitis, inquit, quem paulo ante nūciũ acceperim? quem illi: cum rem ſubridens aperuiſſet, & (quaſi nihil ad ſe pertineret) æquiſſimo eſſet animo, perturbatur illi, rem indignam dicunt, ſeque in omnes partes verſant, vt tam graui malo remedium inueniant. Sed eadem tranquillitate Ignatius, eodemque vultu, nihil eſt, inquit, opus. Nam ſi lectos auferret, terra nobis cubile erit: pauperes enim ſumus, & vitam pauperibus dignã agemus. Quod ſi ego præſens fuiſſem; nihil amplius ab illis certe poſtulauifſem, quã vt ſcripta mihi quędam relinquerent, cætera ſuo arbitratu auferrent: id ſi negaſſent, nã ego haud magno opere contendifſem. Quid plura? Hieronymus Stalla, homo nobilis, & vicinus, & amicus noſter, ſuam autoritatem interponit: res noſtras eodẽ loco futuras, ſuam fidem obligat: Satellites nihil omnino de rebus noſtris attingunt. Poſtridie amicus Societatis quidam ſacrę Theologię Doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, huius quidem rei omnis ignarus, ſed diuino afflatus inſtinctu, Ignatium accerſit, ducentos aureos coronatos in manum Codacis dat: illis æs alienum diſſoluit, &

hoc tam illustri exemplo discit, quam sit extremis etiam rebus ac desperatis, sperandum in Domino.

Atque in hac firmissima in Deum spe, pecuniæque despicientiâ, Ignatii altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Dei que fiducia opulentissimus. Quapropter nullû, qui ad institutum nostrum aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit, propter nostrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter vsurpabat. Nos quidem Deo seruiamus: ille certissime reget nos, & nihil nobis decriit. Iactemus cogitatum nostrum in Dominum, & ille nos enutriet. Speremus in Domino, & faciamus bonitatē, & pascemur in diuitijs eius. Et cum quidam non ex externis modo, sed etiam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tam multos Ignatius nullis certis redditibus fultus Romæ haberet, quibus alendis magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærerent: An nescitis (inquit) quantas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parû illi esse loci, vbi omnia abunde suppetant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur,

tur, vbi nostra esset in Deum spes? spes enim quæ videtur, non est spes. Nā quod quis videt, quid sperat? Rom. 8.

Atque ita sane euenit sæpissime, vt nostra paupertas ex spe contra spem sustentaretur: eiusque rei multa sunt, eaque clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tantum subiiciam, ex quibus similia intelligantur.

Quo tempore bellum inter Paulû III. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum gestum est, magna erat in Vrbe annonæ caritas, & domi nostræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex nostris suadebant Ignatio, vt familiam suam quæ Romæ erat, diuideret: & partē nostrorum ad alia Collegia, vbi commodius alii possent, amā daret. Ignatius verò hoc ipso tempore Antonium Labacum Architectû apprimè nobilem atque excellentem, qui alium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando, & duobus Collegijs Romano & Germanico ædificandis agit diligēter, iubet vti formā exemplarq; delineet, rationes supruû subducatur, ac rē totā perscribat. Atq; hoc factò de clarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis

fixa est radicibus, & supra eam petram esse fundata, quæ neque imbrum vi, neque fluminum exundatione, & concursu obrui possunt, neque ventorum impetu labe factari.

Alias item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitum Pauli III. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia nostri præmebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æstimâtes. Ignatius verò, eo ipso tempore, familiam suam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societatem admisit: multis eius animum admirantibus, quibus, quod consecutum est, admiratione noua admirationem ademit. Nam hoc ipso tempore cum aliquâdo Ioannes Crucius, domesticus obsonator, homo simplicissimus, & feruens spiritu ex Diui Ioannis Lateranensis templo, vesperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Colosseum dicunt, in hominem incidit, qui in manum illi centum nummos aureos silentio tradidit. Eius aspectu plurimum Ioannes commotus est, & horrore quodam perfusus: tradita enim

homo

homo pecunia, ex oculis mirantis subito euanuit.

Alias etiâ, dum idem item Ioannes summo mane obsonatum ir, obuiam illi factus est quidam, qui marsupium aureis numis plenum in manum dedit. Et quod nondum plane illuxisset, quis esset, agnosci non potuit. Obsonator certe noster, daemone suspectatus, eiusque timens insidias, in templum Diuæ Mariæ supra Mineruam, quod proximum erat, se repente coniecit, precatumque Deum est, ut se dolo, & fraude omni liberaret. Pecuniam domum allatam, adulterinam nonnulli suspicabantur, & à diabolo, ut nobis imponeret, præstigij quibusdam adumbratam. Sed tamen vera, & recens, & aurea fuit: eaque debita soluta sunt. Eodem pene tempore, in alia nostris difficultate versantibus, dum in propatulo loco, apertam arculam tomento, & scurtis vilissimis refertam, pater Ioannes Polaneus domi perscrutatur, & scripta quædam diligentius inquirat, recentes numeros aureos, fulgentesque in ea, casu reperit, quibus subuentum præsentī necessitati est. Nam illud diuinæ quidem prouidentię signum, minus tamen mirandum est, in

summis rei familiaris angustijs fuisse, qui nostræ necessitatis insciji, pecuniam vltro offerrent, vel etiam benigne domum deferrent: qua ratione nostram saepe inopiã subleuarunt.

Atque hac quotidiana experientia Ignatius confirmator, & indices singulari in Deum spe erectior euadebat, cum tot argumentis disceret, se, suosque illi curæ esse: & vbi maiores rerum ad vitam necessariorum angustia timeri poterant, ibi diuinam providentiam largius omnia suppeditare, & benignius sibi praesto esse. Illud propter ea quod fuit maxime insigne, & Romæ nostris omnibus vulgarissimũ, addendũ puto, Anno salutis nostræ 1555. 16. Septēbris, Ioãnes Polácus pecuniã ad sumptus Collegij Romani necessarios, neque murã, neq; fœneratiã, neq; vlla alia ratioe diligentissime cõquisitã inuenerat. Rẽ ad Ignatiũ placidissimè detulit. Ille verò in cubiculũ se abdidit, orõni se dedit, Deũ precarè est, vt praesenti subueniret inopiẽ. Post orationẽ Iacobũ Laynẽ, Christophorũ Madridiũ, ipsum deniq; Polancũ ad se vocat, ipsis quid à Poláco acceperit, exponit, seq; rem totã Deo cõmendasse ait, & se

se quidẽ, neq; prophetã esse, neq; filiũ prophetarũ: sed tamẽ pro certo habere Deum rebus providētissime consulturũ. Et ad Polancũ cõuersus. Tu (inquit) Poláce in sex proximos mēses Collegij res curato, & illi lūptus necessarios suppeditato, ego te istarũ rerũ cura postea liberabo. Permirũ fuit eo ipso die, qui tũ iã vergebat in occasũ, duobus ex locis, ab hominibus nrẽ inopiẽ atq; difficultatis ignaris, spõte pecunia missa est, qua ex illis tũc angustijs exire licuit. Profectus sum ego Octob: mēse proximo in Germaniã inferiorẽ, & mēse Martio in sequētis anni 1556. cũ sex mēsu spatiũ ab Ignatio definitũ, aut effluxisse iã, aur appetere videretur, Romã ad Martinũ Olaiũ scripsi, me vt de rei exitu faceret certiorẽ. Ille verò rescripsit, pridie eius diei, quamã me literas accepisset, magnã pecuniã sum mã elecmofynã noĩe Romã nr̃is allatã es alienũ pene dissolutũ, Polacũ anxia illa rerũ necessariorũ cura liberatũ, solutiore aĩo esse, res oēs fluere, & supra opinionẽ oĩum, quã vnquã antea copiosius abũdare. Itaq; verba Ignatij re ipsa & felicissimo successũ ad eũ esse cõprobata, vt ipse maiora miracula nõ requireret ad habedã fidẽ Ignatio:

sed

sed cęleste tantum lumę, quo illustratus mentis oculis videret, quę corporeis oculis cernebat.

Quid illud, quod ex superiori narratione perspicitur: quod antequam socios cogeret Ignatius se desertum ab omnibus, quam cuiusquam patrocinio defensum, in tot, tantisque contentionibus esse maluit? Socios autem cum haberet, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominumque vel imperitorum ignorantia, vel perditorum amentiam, nihil contra veritatem valere passus est: Quorum alterum, robusti fuit animi, magnęque constantiæ: alterum etiã caritatis, eximięque prudętię.

Illud etiam præstatis animi signum est, quod multi obseruarunt in Ignatio. Nam cum fracto corpore esset, morbisque confectus, & multis auxilijs necessario indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamque varia conficienda, quę in constituenda Societate, ac propaganda, quotidie noua occurrebant: si tamen diuinę glorię ratio, aliorumque id posceret maior utilitas, libentissime sane optimum quęque, sibi que maxime necessarium ab se dimittebat. Fecitque non semel, ut quibus in Societatis

admi

administratione, plurimum Romę vteretur, eos ferme omnes, alium alio amanderet, solusque remaneret, qui tantam rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima valetudine, affectaque iam ætate, ac propemodum extrema ipsam ego Ignatium dicentem audiui, se quidem, si ex vsu Ecclesię Christi futurum esset, ut Roma, vel in Hispaniã usque suis pedibus iret, non modo æquo, sed etiam libenti, ac magno animo, iter illud suscepturum, & ut sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelsus animo, & erecto, ut morbo sepe oppressus, si quis nodus existeret, ad quem expediendum virtute illius esset, ac prudętia opus, statim quodammodo conualeiceret: Scãimo corpus regente, sanus, fortisque videretur. Ex quo illud iam nostris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, oprandum esse, ut aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbum depellere cogeretur.

Adijt aliquando Ignatius ad salutandum principem virum nři studiosum, a quo mi-

nus

nus officiose, quam par erat, exceptus est. Causam Ignatius arbitratus est, quod minus eius opera, ad res Societatis, atque patrocinio vteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis nostræ percupidus, molesteque forsitan ferebat, quod alios ad nostram defensionem, se prætermissis, potius adhiberemus. Tunc Ignatius mihi, dicam (inquit) illi, & aperte dicam, me ante 30. annos à Deo didicisse, ut in ijs efficiendis quæ Dei sunt, omnia auxilia conquiram: sed ita, ut non in externis adiumentis spem meam, sed in ipso Deo bonorum omnium effectore, constitutam putem. Quod si inter hæc subsidia efficiendique instrumenta, se vnum esse vult, libenter eo vtemur: sed ita demum, si intelligat nos ab vno Deo pedere, Deo non hominibus nitenti.

Erat autem ut in rebus arduis suscipiendis strenuus, ita in susceptis retinendis constantissimus, animique firmitate singulari: cuius constantiæ causam multam erant. Circumspiciebat enim omnia attentissime, animoque collustrabat, antequam quicquam aggrediretur. Orabat multum, flebat, gratiam flagitabat à Domino, cuius sæpe numero diuina luce perfusus, voluntate intelligebat, neque se ab ea diuelli villo modo patiebatur.

tur. Præterea adhibebat eos in consilium, quorum cura commissa erant, eorumque exquirebat iudicium, quibus illa potissimum essent cognita, atque explorata: quæ in deliberatione versabantur. Atque hæc in modum prudenter susceptum negotium, perseueranter urgebat.

Compluti aliquandiu habitauit in hospitali domo, quam vocant Altozanæ, quæ quidem domus, id temporis, lemuribus, nocturnisue laruis infamis vulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maxime putabatur infesta. Ibi cum aliquando primis tenebris esset, horrore quodam perfusus est: quasi dæmonum truculentus aliquis, terrificusque obijceretur aspectus. Sed continuo se recepit, inanemque terrorem animaduertens, in genua procubuit, & magna animi, vocisque contentione appellare, prouocareque dæmones capit. Si tradita, inquit, à Dño, in me vobis potestas est, preestolum: potestatem datam in me, neque repugnantem neque vero recusantem conuertite: sin potestatem nullam habetis, quid miseri atque imbecilles furitis, laruisque umbratilibus, trepidos puerorum terrore animos, & iniecto vano terrore concutitis? An quibus re non

potestis, falsa rerum imagine nocere vultis? Quæ ea animi firmitate dixit, vt tunc omnem metum depelleret, & in posterum aduersus omnes diaboli impressiones, ac terricula, multo etiam esset erectior.

Dormientem Ignatium strangulare diabolum voluisse, Romæ anno Domini 1541. audiuit. Guttur enim quasi manu iniecta stringere, præfocareque conatus est, tam fortiter, vt nullo conatu posset Ignatius Iesu sanctissimum nomen inuocare. Sed cum neruos animi, corporisque omnes quantum maxime posset intenderet, vim vi repellens, in suauissimam tandem vocem erupit, Iesumque clamauit, qua voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex cõtentione Ignatius (quod postea vidimus atque animaduertimus) per dies aliquot raucus omnino ac sine voce fuit. Huic affine est quod à Ioanne Paulo, qui diu comes Ignatij sociusque fuit, accepi. Dormiebat Ioannes in cubiculo apud Ignatium proximo, & nocte intempesta aliquando è somno excitatus, audire sibi visus est plagarum crepitum, & valentissimorum hominum strepitum quasi Ignatium diuerberatum, ipsiusque Ignatij gemitus atque suspiria.

Ad

Ad Ignatium statim accurrit, in lecto sedentem offendit, stragulo ad pectus brachij compresso, velut i erectum, atque inuictum, & ad verbera excipienda paratum. Cui Ioannes, quid hoc inquit rei est parer? quid audio? quid video? Ad quem Ignatius. Et quid, inquit, audiisti? cum narrasset, abi inquam dormi. Redijt in cubile Ioannes: paulò post audiuit rursus grauitèr pulsari Ignatium, cædi que. Ad ipsum recurrit, immotum reperit, sed veluti ex magna lucta animique contentione anhelantem, à quo denuo lectum repetere, somno se dedere, neque amplius surgere iussus est.

Otiosum esset persequi singula, quæ ad robur Ignatij, magnitudinemque animi pertinent. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinendis inuictus, & perseverans, nullis periculis animum submittens: nulla hominum potentia, aut autoritate, ab eo quod rectissimum duceret, statuque constantiæ discedens.

Rr

DE

VITÆ IGNATII
DE RERUM SPIRITUALIUM
prudentia. Cap. X.

Singulari conscientias perturbatas tranquillandi gratia, ac prudentia fuit: vsque ad eum, vt saepe, qui medicinam ab illo peteret, cum morbum ipse suum explicare non posset, Ignatius tamen, quasi intima, & recondita illius cordis penetrasset, quæ in eius animo versarentur, clare, dilucideque exponeret. Deinde simili quo exemplo, quod sibi accidisset, remedioque quod expertus esset, breuiter explicato, facile afflictis animis omnem mororem, atque aegritudinem abstergebat. Exempla multa sunt, quæ breuitatis causa, prætermitto. Certe liquet, initio ita fuisse à Deo exercitum Ignatium, ac probatum, vt probari cum oportuit, qui tot filiorum parens, qui dux tot militum futurus esset.

Luteriæ quidam Sacerdos dignitate, professione religiosus, vita prophanus ac perditus, Ignatio erat propter morum dissimilitudinem maxime infestus. Ad quem sanandum Ignatius, cum omnes sibi aditus videret

deret occlusos, hanc rationem excogitauit. Dominico quodam die, ad sacratissimum Christi corpus sumendum de more profectus, quod propè templum habitaret, vbi Eucharistiam sumere volebat, bene mane ad hominem diuertit: rogauitque, vt quoniam confessarium alium non haberet ad manum, sibi peccata sua confitenti operam daret. Ille exhorruit primùm Ignatij ingressu: deinde multo magis quod id peteret miratus est: postremo dedit inuitus, quod honestè negare non poterat. In confessione Ignatius, postquam quotidiana & leuiora errata exposuit, addidit se etiã quædam præteritæ vitæ crimina, quorum stimulis maxime urgeretur, aperire velle, vt eorum recordatione salubri pudore suffusus, veniam à Dño facilius impetraret. Hic cepit delicta iuuentutis suæ, & ignorantias recensere, tanto dolore ac gemitu, tam profusis lacrymis, vt suo fletu, flere hominem cogeret, vehementerque compungeret. Expēdebat enim vero iudicio, ac magno verborum & sententiarum pondere exaggerabat, quanta Dei esset quem offenderat maiestas, quanta vicissim sua ipsius vilitas atque abiectio: quanta illius in se liberalitas & mansuetudo, quanta

Rr 2   ipsius

ipsius ingrati animi obliuio, & in tam benignum Dominū scelus, prorumperebatque Ignatius in lacrymas, & intimum doloris sensum deficientibus verbis explicare nō poterat. Quid multa? cū in vita præterita Ignatij, Sacerdos vitā suā præsentē expressam, quasiq; suis coloribus expictā cerneret, & alieno ex dolore, coq; grauissimo sibi propter maiorē causam vehementius etiā dolendū intelligeret, ita cōmotus est, atq; animo cōmutatus, ut quē prius detestabatur, admirari Ignatiū inciperet, vitāque suā detestari, cuius sordibus hætenus impensē oblectabatur. Itaq; nauigationis cursu in contraria mutato, vela vertit, funemq; reduxit: spiritualibus exercitationibus ab Ignatio eruditus, sacris peregrinationibus sese, ac pœnitentiæ asperitatibus penitus dedit, vitamq; & Sacerdote & religioso homine dignam ita instituit, ac persecutus est, ut sui ordinis viris admirationi æque esset atq; exemplo. Certè ipse quasi salutis suæ autorē Ignatium, ac vitæ parentem semper deinceps coluit, ac dilexit, idque aperrè non destitit prædicare.

Alias itē, erat Ignatius Lutetiæ aliquando, vna cum asiduo quodam eius comite,

ac

ac cælestis disciplinæ discipulo (ex quo ipso hæc audiuius) hominem respicit quēdam horridum, ac luridum per viam publicam transeuntē, prægrandi saxo onustum, ac veluti gementē sub pōdere. Diuinitus collustratus (sicut rei probauit hæbitus) de repente comitē suum simili se habitu induere, atque hominē subsequi iubet, facereq; simulate, quidquid illū verè facientem videret, se enim è vestigio utrunq; consecuturū. Extra ciuitatē homo ille egreditur, in solitariū locū se confert. Quò postquàm ventū est, rogatus homo à nrō, quid sibi vellent? quid quæreret? suspendiū, inquit, volo, & acerbissimam mihi mortē cōsciscere. Crucior enim nimis, & tristissimis rebus ac perditissimis ad restim adigor. Nulla enim erit requies, nullus laborū ac dolorū finis, nisi mors, quæ meta malorū est. Hanc mihi inferre statui, & iccirco hūc veni. Cū autē alter se in eadē causa esse diceret, multisq; vitam suam obsessam esse molestijs, ex quibus exire ipsi non liceret nisi per mortem, Ignatius interuenit: & ad socium quasi ad ignotum conuersus, quis inquit tu? Vnde? quò? quid tibi vis? quorsum saxum, quor-

Rr ; sum

sum sordidus atque incultus habitus? hic ille titubare, hæere, & supra modum afflictum se ac perditum dicere, nullumque desperatissimis rebus remedium esse præter laqueum. Quem blande consolatus Ignatius, sensim sermonis suavitate eo pellexit, ut se consilij sui pœnitere diceret, & ferro atque execrando mortis genere reiecto, spem suam magnam in Deo vitæ ac salutis parente, atque certissimam collocare. Tunc ad hominem (cujus causa omnia ex composito fiebant) quid, inquit, tibi videtur? Ego enim consilium huius boni viri (Ignatium indicans) sequi decerno: quando hanc mortem, quam mihi inferre parabam, brevem quidem, sed miserrimam, altera sempiterna & terribilissima cõsequetur. Neque enim hæc præsentium ærûnarum mors finis, sed principium impendentium malorum, atque æternorum futura est. Quo exemplo animatus homo ille, & blandissimis verbis delinitus ab Ignatio, & confirmatus idem sibi placere dixit: & à detestabili illa, diraque sese occidendi volûtate discessit, Deo gratias agens, quod miseriam suæ socium inuenisset, & communis calamitatis depulsorem.

Vitu-

Vituperabat gubernatores aliorum & magistrõs, qui in spiritali vita ceteros omnes ex se mererentur, & ad eandem, quam vtilem ipsi sibi experirentur viuendi, orandiue rationem reuocarent. Hoc periculosum valde dicebat esse, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, variâq; Spiritus sancti distributiones ignorantis: neque satis diuisiones gratiarum, in eodem spiritu intelligentis. Vnusquisque enim proprium donum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius vero sic. I. Cor. 7.

Ipsè vero quantum in Dei viâ quisque profecisset, non fronte, ac vultu, sed animo, & fructu metiebatur: neque ex facilitate quadã & bonitate naturæ, sed ex contentione, & sui cuiusque victoria, virtutum momenta ponderabat: fecernebatq; acutissimè naturæ motus, & gratiæ.

Itaque adolescẽtem quendam ex nostris, acri ingenio, & vehementi natura incitatum monens Ignatius, & ad prauos animi motus cohibendos paterne cohortâs, vince aiebat e. N. vince. Si enim te viceris, splendidiorẽ, quã alij qui mitiorisunt ingenio, habebis in cœlo coronam. Et cum huc ipsum adolescentẽ Minister Romanæ

R r 4 domus

domus, me corâ, grauius accusaret apud Ignatiû, & quasi minus quietû, morigerû ac tractabilem insectaretur: Ignatius non vulgi trutina, sed veritate, & spiritalis prudentiæ statera rem æstimans, respondit ministro, mitius quæso & blandius. Equidem istum ipsum, quem tu tam acriter reprehendendum putas, plus ego, in Dei via paucis mensibus profecisse arbitror, quam duos illos integro anno. Nominauit autê duos, omnium ex fratribus candidissimos, & lenitate quadam ingenij, ac morum suauitate maxime amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantum speciem respexisse, vt de virtutis solido fructu iudicaret, & blandam quandam mollemque naturam, qua illi duo præstabant, sed rem totam perpendisse vera ratione, & conatu, studio, sui que peruincendi labore definit se. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, maiorem conatum, contentionemque desiderant.

Simplicem hominem & Spiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quam eruditum, minusque perfectum. Huic tamen reliquisque, qui vel naturæ, vel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem

cu.

curam adhibebat, propter eam, quæ ab illis in multos redundare potest utilitas.

Quæ religiones, nullis proprijs redditibus, sed quotidianis eleemolynis viuunt, eas dicebat, neque perpetuas, neque in suo instituto permanentes esse posse, nisi aut vitæ asperitate, aut insigni aliqua utilitate, hominum beneuolentiam in se allicerent, & benignitatē excitarent. Istæ enim duæ res hominum animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant.

Non temere quolibet utebatur, sed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios regendi que, aut duram aliquam prouinciam vix ulli tradebat, cuius spectata virtus, diuque probata antea non fuisset. Romæ tamen, vt periclitaretur ingenium, & vires aliquorum tentaret, eosque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atque inexercitatis in hoc genere officij interdum est usus,

Illud diligentissime cauit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quomodo inquinaret, & peregrinis omnino, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque

Rr 5 cum

cum timeret, ne ex Hebraicę linguę necessaria cognitione aliquid discerent, ex quo ad novas interpretationes perquirendas, nouosque sacra Scripturę sensus delaberentur: ita tuit, vt nostri veterę, vulgatęque editionem, longo tot seculorum vsu comprobatam omnino retinerent: & magnę etiam studio tuerentur. Quod Concilium etiam Tridentinum, suis postea decretis cauit & sanxit. Adde eodẽ, quod mali autoris, aut certe dubij, ac suspecti, bonum etiam librum legi in Societate nolebat. Namque aiebat, dum mali autoris bonus liber legitur, primo quidem placet ipse liber, paulatim deinde, qui librum scripsit: qui quidem probatus, blãde in animos teneros, atque molles influit, & lectoribus iã beneuolis, sui que amantibus doctrinam suam facile persuadet: vt quicquid scriptũ ab illo sit, id etiam verum iudicetur. Ita, quod infectum veneno est, id longissime etiam serpit, & dum principijs caute non obstititur, ægre vitantur extrema. Hoc de Erasmo Roterodamo, hoc de alijs eiusdẽ farina sentiebat scriptoribus: idque multo ante quam Apostolica sedis censura notarentur. Oportet enim Monachum (vt pre-

clare

clare scriptum est a Diuo Basilio) hæreticum hominem auersari, genuinos, ac probatos libros legere: reprobos, & apocryphos penitus non contingere: nam terrorem, (ait Paulus) vt cancer serpit.

Eandem etiam diligentiam adhibuit, vt studium orationis ac mortificationis exueritate in Societate (vt par est) æstimaretur: eiusque fructus, non falsis atque speciosis titulis (qui imprudentium oculos plerumque excæcant) sed spiritali profectu, & perfecta sui cuiusque victoria, tanquam certissima regula definiretur: vt ex ijs quæ mox subiiciam fieri manifestam.

Anno Domini 1553. Fr. Reginaldus Dominicanę familię monachus, vir grauis, & vita, ætate, atque prudentia inter sui ordinis viros apprimè nobilis, nostrique per studiosus, Ignatium. 2. 3. Maij officij gratia Romę conuenit, & me, ac P. Benedicto Palmio præsentibus, inter alia, Bononię in Canobio seminariarum suarũ curæ commissio, virginem quandam esse dixit admirabilem, & orationis virtute præstantem: quæ sæpè numero alienaretur à sensibus, atque extra se ita poneretur, vt neque ad motum ignem, neque stimulos corpori adhibitos sensu

Basil. sermone. 3. de exercitatione piet. 2. Tim. 2.

sensu perciperet: ad omnia denique mor-
 tua iacere similis; præter quã ad vnam obe-
 dientiã vocẽ. Excitabatur enim, ac veluti
 de leuissimo somno expergetacta surgebat
 ab oratione, simul atque vocem præfecti
 monasterij se vocantis audiuiſſet. Hæc ea-
 dem virgo, Dñi nostri Iesu Christi crucia-
 tus ferebatur imitari, & quos ille in corpo-
 re suo pro nobis dolores pertulit, ipsa suis
 doloribus ita representabat interdum, vt
 in Christum ipsum amore transformata
 diceret. Nam stigmata habere in manibus
 videbatur, perfossus latus, caput veluti
 punctum spinis atque transixum, gut-
 ratim distillans ac cruore madidum, & id
 genus alia quædã: eaque bonus pater suis
 ipse oculis se vidisse aiebat, suis tetigisse
 manibus, alienis oculis, atque manibus si-
 dem negãtem. Hæc cum narraſſet, ex Igna-
 tio quaſiuit familiariter, quod eius eſſet
 de istius modi rebus iudiciũ? quas ipse nõ
 audebat vel probare omnino, vel improba-
 re. Cui Ignatius illud tantum: ex omnibus
 inquit, quæ narraſti pater, nihil minus ha-
 bet dubitationis, quã illud promptẽ obe-
 dientiã signum: Roginaldo à nobis digreſ-
 ſo, rogauit ego Ignatium solus solum, quæ
 eius

eius recondita eſſet de proposita quaſtio-
 ne ſententiã? Et ille, Proprium inquit Dei
 eſt Petre, animas hominum ſanctificare,
 in eas influere, ſuis eas donis complere: id
 que tam copioſe facit nõ nunquam, vt ani-
 mæ Dei gratia circumfluentis plenitudo,
 in corpus etiã deriuetur, emineatq; foris
 quod intus eſt, ſed id perrarum eſt. Dã nõ
 vero, quoniam vim ipſam non habet in ani-
 mam, ſimulatis rerum atque adumbratis
 imaginibus, mortalium mentes vanitatis
 ſectatrices, & nouitatis auidas per corpus
 sæpe deludit. Idque exemplis etiam mihi
 notis confirmauit. Virginem autem illam
 Bononiẽſem, quam admiratione ſtupefa-
 cti homines intuebantur, peſimum exi-
 tum habuiſſe audio, fumumque ex fulgo-
 re dediffe.

Atque illud quoque per ſimile eſt, anno
 opinor 1541. Martinus de Sancta Cruce
 (qui Conimbricẽſis poſtea Collegij Re-
 ctor fuit, Romæque anno. 1547. feliciter
 obdormiuit in Domino) vir tunc nouitiuſ
 Societatis, ac feruens ſpiritu, cum ſermo-
 nem aliquando cum Ignatio haberet (cui
 ſermoni ego quoque intererã) incidit men-
 tio de ſcæmina quadam Magdalena de la
 Cruz

Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hispania, & Religionis professione, & opinione sanctitatis omnium ore celebrabatur. Quæ cum magnopere Martinus laudaret, eamque se vidisse, cum ea se collocutum diceret, ac multa contulisse, ex quibus eius tum sanctitas, tum prudentia eluceret: Ignatius grauius hominem obiurgauit, quod feminam illam eo loco poneret, quodque tanti faceret exteriora quedam signa, & minime certam sanctitatis inditia pro non dubijs atque exploratis haberet: opinionemque illam deponere iussit fallacem, hominemque nostræ religionis indignam. Quod Ignatii iudicium, aliquot annis post, rei exitus comprobauit. Illa enim quæ ab ipsa infantia Deo sacrata fuerat, quæ poenitentia asperitate præclara, orationis assiduitate excellens credebatur, prudentiæ laude singularis: à qua (tamquam futura presentiret, & conscientia diuinæ voluntatis, mente præfata vetera prædiceret) responsa multi præbatur: quæ denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de cælo delapsa virgo colebatur: certis velligijs deprehensa tandem est, cognitumque est omnibus ac copertum, fraude Diaboli atque artificio egregie illam hominibus imposuisse, eamque decepticem & leuem, & fal-

fa

sa opinione errore hominam à pueritia commendatam, animum vultu, vitam parietibus, flagitia captiosis artibus diemonis, prestigij que rexisse. Sed hæc obstructio nec diuturna fuit, nec obducta, ita ut curiosis oculis tandem perspicere non posset. Ficta enim factaque omnia, celeriter decidunt.

Sacerdotem quendam ex nostris ad se (me coram) accersitum acriter corripuit, quod cum ueritate de rebus ab nostro alienis instituto loqueretur: exemplaque virtutum longe posita potius quam domestica afferret: cuiusque hominis spiritum miraretur, & probaret maxime, cuius sanctitas peregrino seruire, raptibus, ac reuelationibus potissimum constare videbatur. Quæ quidem omnia procul esse à nouitijs debent, quorum animi teneri adhuc & molles certis, germanis, & in propria cuiusque uocatione, atque instituto legitimis opinionibus imbuendi sunt: erroribusque, qui fere incautis animis obrepunt, omni cura atque diligentia detractis, ad veras, solidas, atque expressas virtutes studiose effigendi atque efformandi. Nam quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu. Quare; si nauerit tyro metet veteranus.

Bonos bene valere cupiebat, malos male

vt

vt & illi integris ad Dei gloriã vteretur viribus, & isti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominũ, vel leuius certe remissiusque illum offenderet, iuxta illud *Pfal. 10.* Prophetę, contere brachium peccatoris. Si quę ex ijs, qui in ipsius potestate essent, præfractiorem esset nactus, quęque à recta obedientię regula perturbatio aliqua animi detorsisset (neque enim mirandum est in tanta multitudine eiusmodi aliquem reperiri) cum hoc tam prudenter beneuolentia, patientiaque certabat, vt vel mitigaretur omnino, & Ignatiij caritati succumberet, vel eò tandem erüperet, vt suam ipse contumaciam agnosceret, aut in excusabilem certe efficeret.

Dicebat à Diabolo, ita hominẽ aliquando tentari, atque opprimi quodammodo, vt de mentis exiisse potestate videatur: & interdum naturę adscribi, morbo nõnunquam, quodd tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cum adoriri quempia, exagitareque; infestius cupit, nocturnũ tempus maximè obseruare, in quo ille, quę aggredi parat, è somno suscitatur: vt experrecto, fœda, & impura statim obijciat, antequam à Deo sanctis cogitationibus occupetur.

Per-

Perutile sentiebat esse, cũ quis grauius impugnatur, si semper aliquem habeat à quo recta audiens sustentetur, ac fulciatur: vt vbi oppugnantium Dæmonum adest copia, ibi etiam propugnantium non desit multitudo: & conatus conatu, quasi clauus clauo repellatur.

Proprium diuinę bonitatis aiebat esse, ea vehementius defendere, quę à Diabolo acrius oppugnantur: & firmiter comuni re, quę hostis demoliri conatus est: laborifque quem repugnando ceperis magnitudinem, consequentis consolationis magnitudine compensare.

Sanandis morbis, qui iisdem videbantur omnino, diuersas, interdum etiam aduersas, & contrarias adhibebat medicinas. Nã alium blande curabat, ac suauiter, dure alium, & seuerè: exitus tamen ostendebat, semper eam curationẽ fuisse cuique adhibitam, quę optima cuique esset, & accomodatissima. Atque huius excellentis, diuinęque prudentiæ ratio nõ vna erat, neque simplex, sed multiplex, & varia.

His vitijs curandis, quę inueterauerant, penitusque in animis infederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes ver-

Ss fabar

fabat hominem, quem sanare vellet: tam varia, multipliciaque remedia adhibebat, vt vix quippiam esset tam infirmum, quod non euelleret. Modi autem, quibus utebatur, multi erant. In ijs, crebra examinatio sui ipsius, de era re, quã emédare quisque vellet: idq; statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequã cibum sumeret, lectumue peteret, fido alicui, certoque homini renunciare iubebat, an examinationem illam ex præscripto fecisset. Obseruare alios, qui in eodem vitio sint, illosque admonere. Obseruari ab alijs, & moneri. Pœnam certam constituere, quam sibi toties infligeret, quoties diliquisset. Ipse vero pater, initio suã ad Deum conuersionis cum ad risum hominum aspectu commoueretur, verberibus risum depulit, quibus se toties ad numerũ afficiebat, quoties vel leuiter risisset.

Dicebat innocentiam vitæ ac sanctimoniam multum quidem per se valere, & cæteris rebus omnibus longe præcellere, sed nisi cum prudentia, agendi que cum hominibus modo sit coniuncta, mancã fore atque infirmã, nec satis ad alios gubernandos idoneã: plusq; sæpe exquisitam pruden-

dentiã cum mediocri sanctitate in gubernatione efficere, quam cum minori prudentia maiorem sanctitatem. Et hoc quidem si de communi loquamur vsu, ac lege. Nam priuilegia sanctorum extra ordinẽ sunt. Potest enim Deus, & solet amicis atq; electis suis beneficia magna sæpe conferre, quæ tanquã extraordinaria, in cõmunem reliquorũ ordinẽ cogenda nõ sunt.

Præterea, non Dei tantũmodo habendã esse rationem docebat, sed etiam hominũ propter Deum. Quod sic explicabat. Vt quoniam in hac vita spectatorem non solum Deum habemus & agonothetam, sed etiam spectaculum facti sumus mundo, & *1. Cor. 4.* Angelis, & hominibus: prouideamus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: demusque operam ac cõnitamur, vt Deo nos quidem primum ac præcæteris omnibus probemus, (de cuius vultu prodit verum iudicium) *Psal. 16.* sed deinceps etiam hominibus propter ipsum Deum. Nemini dantes vllam offensionem, vt nõ vituperetur ministerium nostrum. Item non tantum id respiciendum *2. Cor. 6.* quod Dei zelus per se exposcit, sed hunc ipsum zelũ ad proximorũ utilitates exi-

gendum, ac conformādum. Quod tunc de-
 mum verus Dei zelus ac secundum scien-
 tiam sit, si aliorum fructibus seruiat, & ad
 Dei gloriam, fratrum etiam salutem adiun-
 gat: eamque in Deo ipso intuens ac per-
 quirens, Deū ipsum in se, (vt ita dicā) pro-
 pter Deum in proximis aliquando relin-
 quat. Misericordiam (inquit) volo, & non
 sacrificium. Et si offers munus tuum an-
 te altare, & ibi recordatus fueris quia
 frater tuus habet aliquid aduersum te, re-
 linque ibi munus tuū ante altare, & vade
 reconciliari fratri tuo, & tunc veniens of-
 feres munus tuum. Ex quo multa facien-
 da, multa fugienda sunt, hominum non
 peruerso iudicio, vt eorum saluti consula-
 mus. Ipse autem Ignatius nonnulla se in
 nostra Societate instituturum fuisse di-
 cebat, Deum tantummodo spectantem:
 à quibus tamen abstinebat, propter hunc
 quem ad homines, Dei causa, habebat re-
 spectum.

Patrem Cornelium Brughelmam Flan-
 drum, in recitandis diuinis precibus, an-
 xie nimis laborantem, & totum ferme diē
 scrupulose collocantem, hac ratione sana-
 uir Ignatius. Iussit vt preces ad horolo-
 gium

gium arenarium recitaret: & in eis vniuer-
 se recitandis non plus temporis poneret,
 quàm quantum alij patres consueuerant:
 quo tempore consumpto, si qua forte pars
 ad totum officium diuinū explendum de-
 esset, eam ille eo die prætermitteret. Cor-
 nelius vero, veritus ne quam partem omit-
 tere cogeretur, dabat operam diligenter
 ne sibi tēpus deesset. Vehemētius enim an-
 gebatur, si quid omnino relinqueret, quā
 si quid minus (vt sibi videbatur) attente ac
 deuore pronūciaret. Ita scrupulus minor,
 maiori scrupulo, quasi clauus clauo exem-
 ptus est.

Adolescens quidam Germanus nostræ
 Societatis nouitius, tam grauiter aliquan-
 do vexatus est, vt de mentis constantia de-
 iiceretur. Ad illum sanandum, nihil non
 tentatum ab Ignatio est, sed nullo succes-
 su. Sic enim obfirmato erat animo, vt om-
 nibus consilijs aures occluderet, omnibus
 machinis impenetrabilis resisteret. Sed mi-
 serum adolescentem, fraudulenter circum-
 uentum ab veteratore, humanique gene-
 ris hoste, atque irretitum vidēs, conatum
 Diaboli suo Ignatius conatu, pertinaciā
 constantia, calliditatem caritate vincen-

dam existimauit. Rogat nouitium vt aliquot dies domi adhuc maneat, ea conditione, vt Societatis omnibus solutus legibus, suo arbitratu viuat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio denique, atque in negotio ad suam voluntatem sit: idque vt ita fieret, Ministro domus præcepit. Accepit conditionem adolescens, se sibi permisit, libere cœpit viuere, quasi exolutus regularum vinculis, quibus se dolebat constrictum. Sed hac remissione animi, hac Ignatij benignitate quasi respirauit, atque ita immutatus est, vt illum sui puderet, pigeretque, & pœnitentiæ suæ pœnitentiam agens, ab eius patris amplexibus deinceps nollet discedere, cuius tantam in se experiebatur caritatem.

Doctor erat quidam Lutetiæ egregius, quæ Ignatius Christo cupiebat lucrifacere: multis rebus frustra tentatis, ipsum aliquando vno socio comitatus (à quo hæc accepim⁹) domi suæ conuenit. Animum relaxantem, & sese honesto quodam lusu oblectantem offendit. Erat autem lusus globulorū, qui super mensam certa quadam ratione iaciuntur. Et ille, vt laxamento suo forte excusationem prætexeret, opportune inquit

Ignati

Ignati aduenis, vt vnâ mecū ludas. Negauit Ignatius se lusus illius consuetudinem habere, aut artem. Ille instare, vrgerere, efflagitare, vt vnâ ludat animi causa. Cùm molestus esse pergeret, & vim prope modum afferret: ludam, ait Ignatius, tecū, sed serid, atque ea conditione, vt si vincar aliquid tua causa faciam, sin vincam, tu vicissim facias mea. Placuit conditio, & ita cōuenit inter illos, vt victus triginta dies victoris iussa faceret: & ad voluntatē illius honesta imperantis se accōmodaret. Ludit Ignatius rudis, nouus, inexpertus, neque enim globulos vnquā in manus sumpserat, & ita ludit, vt Doctorē sursum, deorsum versaret: neque vnquā in mensa pateretur consistere, vel vnâ manū lucrari. Ad quæ Ignatij sofocius identidem dicebat, Domine Doctor, digitus Dei est hic. Victus itaque est, deditque manus, & Ignatij voluntati se ad omnia subiecit. Ignatius verò hominem hortatus est, vt se ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret sibi, exercitationibus spiritualibus (alijs curis abiectis) se penitus dederet: quod & fecit, magna vitæ mutatione, hominumque admiratione.

Feruentes zelo religiosos, & dissoluta omnia reformare cupientes sic interdum reprimebat, vt diceret: Illud, in huiusmodi rebus in primis cogitandum, quid à nobis Deus in iudicio exiget; quarumnam rerum rationem repōcer, vt ad Dei iudicium, non ad nostrum sensum vitam instituemus. Exiget nimirum à nobis Deum vitam nostræ vocationi consentientem, & religioso homine ac priuato dignam: vt verè contemptores mundi, spiritu feruentes, orationi instantes simus, & nostri instituti muneribus strenue vacantes. Reliqua quæ huc non pertinent, neq; in nostra potestate sunt, quibus Deus non commisit, eorum ab ijs rationem non poscer. Quamuis etiã desiderio diuini honoris ardere, & precibus instare, & si quando res ferat, homines, in quorum potestate illa sunt, etiam vrgere debeamus,

Anno Domini 1554. venit Romam ex Oritentis Solis India Andreas Fernãdez Lusitanus probatæ virtutis vir, à Francisco Xauier ad Ignatium missus, vt eum de rerum Indicarum statu plenius doceret: ostiumque magnum nostris, ad multarum gentium conuersionem, apertum esse diceret,

ceret, si qui forte Dei amore inflammati, ac diuinæ gratiæ robore, sui que contemptione muniti in eas oras proficiscerentur. Fecit Andreas à Francisco quod fuerat iussus sane diligenter, mandata exposuit, auxilia, nouosque milites postulauit ab Ignatio, responsum tamen certum nullum retulit. Tum Andreas me adhibuit deprecatores, orans, obsecransque eius vt causam susciperem, quam Deo fore gratissimam sperabat. Negotium suscepi, egi cum Ignatio, qui me audito aliquantisper sese collegit, & graui se ueroque vultu hæc tantum. Non minus, inquit, Petre opus est bonis operarijs atque strenuis, ijs quidem calamitosissimis temporibus, ad Christi fidem in Europa conseruandã, quam ad illã ferendam in remotissimis illis regionibus. Atque vtinam hæc Ignatii verba vera esse, non tam nostro malo experiremur. Illo enim ex tempore, magnas Ecclesiæ Catholicæ ruinas videmus, multas Prouincias hæreticorum furore conuassatas: serpere quotidie magis contagionis venenũ, & incorruptas atque integras etiam nationes inficere. Opprimat hanc flammã Domini misericordia, & Babylicum incendium

dium nostris peccatis excitatum, vento ro-
ris gratiæ suæ flante, benigne restinguat.
¶ Atq; exijs tot tantisq; , quas Catholica
Ecclesia patitur calamitatibus, ac ruinis,
natum puto affectum illum pietatis in Ig-
natio, & incensum sanctæ Inquisitionis
tribunali omnibus in rebus obsequendi,
seruendiq; desiderium. Nam cum an-
uerteret auitam religionem, & Catholi-
cam fidem, Christi sanguine, & Apostolo-
rum doctrina fundatam, à truculentis sa-
cilegisque fidei hostibus nostra etate, om-
nibus machinis pertinaciter oppugnari:
& grauissimos atque sapiētissimos viros,
qui consilio supremo fidei præsumt, quasi
in vigilia quadam stare, luporum rabiem
arcere, & sanctissimæ fidei propugnatio-
nem suscipere: dabat operam, vt eius tri-
bunalis autoritatem ad fidem ipsam tuen-
dam apprimè necessariam, quam maxime
posset per se, & per suos conseruaret. Quã
obrem, quæcunque ipsi negotia sese offe-
rebant ad Inquisitionis officium pertinen-
tia, tameri à Summo Pontifice ea impe-
trare minimo negotio poterat: semper ta-
men ad ipsos fidei quæsitores reiecit, per
eosq; confici voluit, quemadmodū mul-
tis

ris exemplis explicare non esset difficile,
quæ breuitatis causa omitto.

Considerans varia, multiplicia, & gra-
uissima nostri instituti ministeria, & quã
plena difficultatibus ac periculis sit cū ho-
minibus omnis generis atque ordinis tra-
ctatio, illos sentiebat ad Societatem no-
stram minus habiles, qui non satis essent
sæculi officijs & negotijs idonei: illos ve-
rò aptos, & nostro instituto cōgruentes,
qui industria, & de xteritate quadã etiam
in sæculo florere possent, alijsq; inge-
nij muneribus antecellere. Hæc enim illi
siue adiumenta naturæ, siue ornamenta, à
sæculi vanitate ad Christi veritatem trãs-
ferentes, vtiliores religioni nostræ (quæ
multū in actione etiã sita est) atq; accōmo-
datiores plerūque existunt. Idq; ipsa ex-
perientia compertum est.

Vt nihil est quod tràquillū religionis sta-
tū magis labefactet atq; euertat, quam dis-
cordia, ita nihil est quod maiore religiosi-
s ipsis notã inurat, eosq; vulgo magis despe-
ctos reddat, quã si discordes inter se sint,
atq; esse intelligant. Nã caritas si absit, quæ
vita est religionis, mortuæ virtutes om-
nes religiosæ, ac sine vita sint, necesse est.

Coadiū

Coadiutorem quendam ex nostris, qui negligentior in re quapiam fuerat, me præ sente interrogauit Ignatius. Quid spectas? quid quæris in religione? quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum se spectare respondit, Deum se habere finem, cuius causa omnia faceret. Tum Ignatius, si Deus inquit propositus tibi finis est, gra uiter certe multaberis. Nam mûdo seruire ac vanitati indiligenter, haud magnû sane crimê est. Deum verò spectantê oscitanter aliquid facere, atque ignaue intolera bile est. Maledictus, inquit, qui opus Dei facit negligenter.

Hierc. 48

Per paucos, ac fortasse vix vllum esse dicebat, qui perfecte intelligat, quantû Deo volenti in eo operari, ipse impedimento sit: quantumque Deus in nobis efficeret, nisi à nobis ipsis impediretur.

Inter commoditates, quas multas ac peregregias deuotus augustissimum corpus Domini Iesu percipiendi, ac frequens vsus secum affert, illam esse eximiã, quod digne cõmunicantem ita virtute Sacramenti cõfirmat, vt ne in peccatum graue labatur, aut si humana imbecillitate victus cadat, breui certe à peccato respiscat.

Tanti

Tanti æstimabat persecutiones ac vincula, quibus pro Christo fuerat vexatus atque constrictus, & eo numero ponebat, vt aperte diceret, si quæ à Deo creata sunt omnia, altera in parte statera collocarentur, in altera, carcer, catena, probra, vix illa omnia, præ istis, mométum vllum apud se habitura. Neque verò creatam vllam naturam posse lætitiã talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti, & purissimam alacritatê, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa, magnaque pro eius amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à patre quodam, quænam esset compendiosissima ad perfectionem via? respõdit, Si multa aduersa, magnaque pro Christi amore patiãre. Pete hanc gratiam à Deo. Nã cui Dominus hoc tribuit, multû tribuit: hoc enim vno beneficio, multa, magnaq; eius continetur beneficia. Ipse verò pater, hãc eandem gratiam & postulasse à Domino videtur, & impetrasse. Nam cum reliqui socij separati ab Ignatio essent, & quietissime sape viuerent, simul atque Ignatius ad eos veniebat, & cum ipsis agebat, tempestas aliqua contra omnes, & persecutio-

nis

nis procella repente excitabatur. Quod pater Iacobus Laynez sapissimè obseruauit, & simul ex eo coniecturam se capere aiebat, quanta Ignatij vis animi atque constantia, quantum rursus & quam implacabile Dæmonis in Ignatium esset odium, atque inuidia.

Sed quoniam spiritalis prudētia Ignatij, in exercitiorum spiritaliū, & in cōstitutionū libris (de quibus antea diximus) maxime cernitur, & quibus peti possunt, quæ ad hunc locum pertinēt, hac omissa, quanta fuerit in illo rerum gerendarum prudētia, videamus.

DE PRUDENTIA RERUM GERENDARUM. Cap. XI.

Magnitudo illius animi cum summa erat prudentia, constantia cum egregia quadam moderatione coniuncta. Nam etsi in rebus magnis & arduis, ægrè diuelli poterat ab eo quod semel rectum iudicasset, eratq; acer, & efficax in agendo, nō tamè propterea, aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates: sed se
flina-

stinabat læte, opportunitateq; tēporū obseruata, res marurabat, in omnibus excellenti tēperatione vtens. Ex quo vix vllus eius labor irritus, vix vllū non perfectum opus, in magnis etiā, atq; operosis fuit.

In rebus suscipiendis, sapissimè videbatur nulla humana prudentia vti, sed diuina tantum niti prouidentia: in exequēdis tamen, & ad finem perducendis omnes vias tentābat, vt inchoata perficeret: ea tamen cautione, vt non in humanis subsidijs (quæ tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in Deo, bonorum omnium effectore, spem efficiēdi defugeret: & vt vt res cederet, lætissimo semper, trāquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorū consilia (quod occulta essent) aut rationi parū consentanea nonnullis, aut admirabilia certe videbantur: sed tamen eorum exitus, exquisitum spiritum, reconditamque prudentiam declarabant Ignatij: qui ante languorem adhibuisset medicinam, cuique futura tam solerter præuisa fuissent, & præcauta. Atque hæc quidem admirabilis, atque diuina prudentia, qua omnibus in reb⁹ utebatur Ignatius, ex copioso illo ac
cælesti

cœlesti lumine deriuabatur , quo eius anima illustrata, non solum præsentia cernere, sed etiam futura prospicere videbatur. Apparet enim illi Deum ab initio vniuersæ Societatis progressum, cursumque diuinitus ostendisse : & quam suaues ac vberes fructus, ex arbore quam ipse Ignatius plantabat & rigabat, dante incrementum Domino, sancta Ecclesia perceptura esset. Idque tum ex alijs multis, tum ex ijs quæ subijciam, coniectare licet. Anno Domini 1540. cum Petrus Mascarenas Ioannis Tertij Lusitanæ Regis apud Pontificem Maximum legatus Ignatium vrgeret, vt ex decem socijs, sex in Orientis solis Indiam, ad Regis sui voluntatem mitti pareretur: Ignatius (vt supra scripsimus) oratori respondit, si ex decem sex auferas, quotam obsecro partem reliquo orbi terrarum relinques? Quasi pro certo haberet, exiguum illud paucorum sociorum semine spargendum breui, & per vniuersum terrarum orbem disseminandum. Anno item 1549. mecum de Societatis nostræ statu, atque incremento loquens, hæc eadem verba mihi dixit. Si decem annos viuemus Petre, mirabilis Societatis quasi cursum videbimus.

Vi-

viuimus dico? immò verò si tu viues, videbis, Ego enim me tandiu victurum non puto. Quod vt dixit ita cetero factum est. Nam & ipse celerius vitæ laboribus defunctus est, & septem tantum postea nondum integros vixit annos: & nos intra decem illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augeſcentis propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eodem, quod me audiente anno Domini 1555. dixit. Nam cum Collegium nostrum Romanum certas sedes non haberet, sed incertis, ijsque conductijs ædibus vagaretur, & locus certus, & ad Collegium in vrbe constituendum idoneus quæreretur: monuit quidam eius familiaris Ignatium, vt ædes vicinorum professæ domo proximæ (quæ multæ erant atque amplæ) commendas curaret, in quibus Collegiū ædificaretur: multasque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum illud spatium vni professæ domui necessarium esse dixit. Cum ille instaret, & ingentem locum multarum domorum professorum capacem, & Collegiorum esse diceret: Ignatius nunc quidem (ait) ita videtur, sed erit aliquando tempus.

Tt cum

cum hac vna domus amplietur, & vniuersum istum ambitum complexa, plus etiam soli requirat: citiusque dixerim duos passus ad necessarios vsus adhuc defuturos, quam vnum pedem superfuturum.

Neque tamen mirum est, Ignatio Dominum præsignificasse felicem successum eius religionis, quam ipse, eodem Domino autore, atque adiutore fundauit: quandoquidem multa alia ei præmonstrata videmus, quæ longo post tempore futura erant. Anno Domini 1527. quo tempore Ignatius egenus, abiectus, ac contemptus vivebat, quidam adolescens apprimè nobilis & copiosus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, iuuenili quadam leuitate commotus, procaeciter ipsum irridens atque insultans, ardeam, inquit, ego, & flammis incensus concidam, nisi hic qui flammis conflagret dignus est. Quod audiens Ignatius, placido ad eum vultu: caue (inquit) ne hoc ipsum quod imprecaris, tibi eueniat. Paucis post diebus in tormentarium pulverem, qui ad publicam lætitiā paratus erat in turri domus nobilis eiusdem adolescentis, ignis scintilla fortè illapsa, magnum

gnum repente excitauit incendium, quo miser adolescens am bustus, ac semiustulatus est: ardoremque nimium restinguer cupiens, in aquam se cō iecit, mortemque fugiens, in mortem incidit, breuique consumptus est. Anno verò 1541. cū agrotantis Stephani Baroëli Itali, ac tunc nouitij nostri salus, esset à medicis omnibus desperata, pro illo in Diui Petri Montorij rem diuinā Ignatius fecit: qua peracta dum vterque domū redimus, mihi dixit: nō morietur nunc quidē Stephanus. Quiquidem Stephanus & viuit adhuc, & vitam suam Ignatio planè acceptā fert. Et anno 1543. mihi secūdo grauissimè agrotati, in morbū me tertio relapsurū prædixit. Anno item 1555. mittens in Hispaniam Hieronymum Natalé, & Ludouicum Gonzalem, summa hyeme nauigaturos, nauim Genue statim conscendere iussit, ac commodā ipsos nauigationē, & secundū habituros cursum Natali præsignificauit. Patri Iacobo Layni prænuntiauit, illum, se mortuo, futurum Societatis Præpositum Generalem, & alia ijs similia prædixit, antequam euenirent, quæ omnia, ita vt dixit, consecuta sunt.

Cum pietatis opera, quæ ad proximorū utilitatem pertinent, complecti omnia nō posset, magno delectu, publica, priuatis: ijs quæ ad tempus fiunt, perpetua: certa, semper incertis prætulit, & secunda, periculosis: neque tam spectabat, quantæ res ipsæ essent, quam quantū spei ad eas faciendas ostenderetur.

In huiusmodi autē operibus beneficentiæ, ac pietatis, libetī animo operam suā, studiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibusque essent, ac ratione constituta: postea vigilia sua alijs tradita, sensim subtrahebat se, & ad aliā instituenda trāsferebat. Negabatque nostris, hisce finibus longius progrediendum: neque committendum, ut se istiusmodi operum ordinaria administratione implicarent: quod à sodalitatibus ferè ijs, collēgijsque gubernentur, quibus satisfacere (quod multorū sint capitum) sit perdifficile.

Pulcherrimū arbitratur esse munus, nostræque Societatis maximè propriū, verifandi cum hominibus familiariter, & agēdi. Sed illud, quo plus habet utilitatis, si recte fiat: eo etiam plus periculi, si inepte. Nam ut moratus sermo, & modesti pruden-

dentisque hominis assiduus vsus alios ad Christum maxime allecat, & inuitat: ita præcipitis, atque inconsiderati, à sancto plerumque proposito auertit: & offensio contrahitur, ex quo quærebatur utilitas. Multas proinde cautiones censebat adhibēdas, ut illud munus officij utiliter exerceretur: quas quidem exemplo magis tradebat, quam verbo. Eas enumerare omnes, longum nimis esset: nonnullas referre, commodum nostris, vtileque futurum puto.

Qui alijs igitur utilis esse cupit, in primis, aiebat, sibi vacare debere: & ardere ipsum caritate, si alios velit incendere: superare inanem metum: ambitionem tanquam pestē fugere: voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aspernari: & quicquid vitiosum est, à se repellere: ut omnibus turbidorum motuum radicibus euulsis, diuinos satus, & in se aptius accipiat, & in alios utilius effundat.

Cum omnia vitia declinanda esse, tum ea cuique potissimum, ad quæ procliuior cuiusque natura sit: ab ijs enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter sibi quisque caueat.

Illis præcipuè, quibus corporis constitutio biliosa esset, ac feruentior, magno-
perere cauendum censebat, si cum alijs iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facile enim dissidia nasci. Proinde, qui talis est, ante se comparet, ac sapissimè meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, vehementique natura refrænanda, eiusmodi provisione animi vtendum censebat solum: sed in reliquis item vitis debellandis. Multū enim cōhibet, & quasi vinculis quibusdā exultantem naturam constringit meditatio, & comparatio animi, & assidua, accurataque eorum quæ cogitaueris, dixeris, egeris commemoratio. Quod si socium habeas, quicum communicari hoc officij recte possit, vtrō, & citro, & ab illo moneri liberè, & illum monere placide vells.

Qui ira in se fuerit constitutus, & intelligentia necessaria instructus, & agendi modo, ad alios tum iurandos, tanquam in puluèrem, aiebat, & solem posse descendere: Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeq; sapientibus

tibus viuere, sed in medio nationis præuæ, atque peruersæ: animumque ita suum debere instituire, vt neque scelerum vlla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque vlla hominum, vel fatuitate, vel fraude, ipse non retineat, vel cum prudentia columbæ simplicitatem, vel serpentis cum simplicitate prudentiam.

Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum vteretur, ipsdem nobis vtendum ad salutem. Nam vt ille cuiusque naturam exploras, & animi pro-
pensionem perreptans, ad eam se attemperat: & ambitiosis splendida, vtilia cupidis, voluptuosis iucunda, pijs quæ speciem habent pietatis proponit: & non irumpit subito, sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque tandem immergit: sic spiritalis, ac peritus artifex, vniuscuiusque naturæ conuenienter se debet gerere: & in principio multa dissimulare, in multis conuiere, deinceps, parta beneuolentia, ipsos quibuscum agit, ipsorum armis expugnare. Ipse verò in mores hominum quibuscum versabatur, naturamque intrabat penitus, sagacitate quadam non tam

Philip. 2.

humana, quam diuina. Nam, vel ex vno cōgressu, aut vno sermone, ita intimos illorū sensus perspectos habebat, atque exploratos, vt modium salis cum eis comedisse, illosque intus, & in cute nosse videtur.

Omniū quidem mulierum familiaritatem, etiam earum, quæ spirituales aut sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat; sed earum maxime, quæ astate, conditione, statu periculosiores sunt. Quarū ex consuetudine, plerumque aut fumus sequitur, aut flamma. De vestimētis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

Eccl. 42.

Factis liberaliorem, quam verbis esse oportere: vt quod in diem crastinū promiseris, id, si fieri potest, hodierno præstes.

In omni sermone, maximeque in pacificandis hominum animis ac reconciliandis, in controuersis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderatorem cautionemque adhibendam, vt nihil imprudenter excidat: sed verbum quodcunque nostrum cogitemus ad multorum aures perueniturum.

Concionatoribus, & ijs qui de loco superiore

periore populū docent, scribendum diligenter, & multo ante meditandum, quā dicerent: nil temere asserendum: à nouis, dubijsque rebus abstinendum: & modeste hominum vitia castiganda potius, quam plausibilia, & quæ aures delectant persequenda. Ipse verò conciones suas in detractione vitiorum consumpsit, & in virtutum prædicatione: idque semper propositum habuit, vt præuaricatores ad cor redirent, & summum Dei, infinitumque in se amorem agnoscerent.

Si quis quid petat, quod tuæ personæ indecorum iudices, ab indignatione temperandum: & id curandum, vt & quod postulatur, neget, & amicū tamen eum, qui postulat, beneuolumque dimittas.

Religiosi hominis officium affirmabat esse, ab aulica vita (ad quam, tanquam ad Sirenū scopulos quidam adhærescunt) homines ad Christum potius abducere, quam in illam quemquam inducere. Ipse vero operam suam ad Principem gratiam aucupandam, vel in eorum aulas intrandum petētibus, respōdebat, Ego quidem, præstantiorem dominum nullū scio, quam eum quē mihi ipse delegi: ad hunc

T r s vos

vos si applicare cupitis, libentissimè meū omne studium præstabo.

Pauperibus, & egenis eleemosynam percentibus, facile tribuebat ex nostra paupertate, quod poterat. Si quis tamen Apostata vel religionis desertor esset (quod diaboli conatibus aduersandum diceret, non suffragandum) eum, ne obolo quidem iuuandum putabat: nisi forte, ut ad sanitatē rediret. Nam in hoc genere officij, & huiusmodi per fugis ad Christi castra reuocandis, magna voluntate, & suorum collocabat industriam.

Si quis otiosus ad illum veniret, quicū tempus inutiliter terendū esset, vbi semel illū, atque iterum admiserat, si cōgressum ille suū sæpius requireret, quoties vētibat, toties ipse aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sempiterno supplicio impijs parato, sermonē instituebat. Sic enī aiebat fieri, ut ille vel molestus esse desineret, vel certè si perseueraret, eiusmodi sermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat præterea in rebus gerendis illud in primis tenendum, ut re rebus, non res tibi submittas: hoc est, ut rei gerendæ, non tuæ cōmoditatis rationē ducas, negotiorumque

ciorumque vtilitati diligenter seruias, & tempori.

Denique tam congruenter omnibus, ut omnes lucrifaciat, sapientē hominum piscatorem, Christiq; ministrum se attemperare debere, ut omnia omnibus fiat, & non sibi, sed fratribus viuat in Christo.

1. Cor. 9
2. Cor. 5.

Si quid tamen efacere in hominum salutem cupiat, vel si quæ ab exitio studeat ad salutem reuocare: vbi diligenter suo perfunctus sit munere, quoquomodo res cedat, æquissime sibi ferendū statuat. Neque si ille, ad quæ iuuandū incubuerit, respuat medicinā, demittat iccirco animū: Angelorū tutelariū exēplo (nam & hac utebatur Ignatius similitudine) qui, quos à Deo suæ fidei commissos acceperunt, mōnent, quoad possunt, defendunt, regunt, vrgent, ad bonum iuuant: sed si voluntatis libertate abutantur illi, & inobsequentes, atque obstinati sint, propterea tamen nullo anguntur mœore, nulla afficiuntur molestia: euraimus, inquiunt, Babylonem, & non est sanata.

Hier. 51.

Hæc, & ijs similia erant Ignatij documenta, quibus suos informabat, ut ad spirituales mundinas, animarumque copiosam

mer-

VITÆ IGNATII

mercaturam mitteret, sed factis, quam ver-
bis illustrius. Neque enim (quod de Na-
zianzeno Gregorio scriptum legimus) dis-
cipulis aliquid imperabat, quod non prius
ipse fecisset. Et cum singularis in eo pru-
dentia fuerit, idem tamen sentiebat, in di-
uinis rebus, qui nimis prudentes esse vo-
lunt, haud saepe magna præstare. Nūquam
enim se, ad ea, quæ pulcherrima sunt ad-
mouebit is, qui eorum difficultates, & an-
cipites euentus scrupulose cogitat, aut an-
xie nimis reformidat. Vnde & Sapiens,
Prudentiæ tuæ, inquit, pone modum: neq;
enim decet, sine modo eam virtutem esse,
quæ reliquarum virtutum modus, & men-
sura est.

DE VIGILANTIA, ET
solicitudine. Cap. XII.

Mirifica in illo sollicitudo ad res cõ-
ficiendas, atque vigilantia fuit. Non
enim solum efficiendi adiumenta
excogitabat sapientissime, sed magna etiã
efficacitate utebatur inuentis: re cõceptam
perseueranter vrgens: alios, quibus uteba-

tur

tur administris, rebus agendis indormire
haud quaquam sinens, sed impigros red-
dens, atque attentos.

Cum ad Principem virum aliquando ad-
ire vellet, eiusque conueniendi copia non
fieret, quattuordecim horas ieiunus expe-
ctauit, ne bene gerenda rei occasio efflue-
ret. Constatque per triginta quattuor, &
eo amplius annos, nunquam illum quod
in Dei gloriam facere statuisset, propter vl-
las temporis, cœlique iniurias, ex præstitu-
ta vel die, vel hora, in alium diem, aliam-
ue horam reiecisse.

DE MIRACULIS PER
eum factis. Cap. XIII.

Exposita nobis hætenus est Ignatii vi-
ta: ex qua sumere quisque ad imitan-
dum possit, quod cuique maxime con-
uenit. Sed dicat aliquis, si hæc vera sunt,
ut profecto sunt, quid causæ est, quam ob-
rem illius sanctitas, minus est testata mira-
culis? & ut multorum sanctorum vita, signis
declarata, virtutumque operationibus insi-
gnita? Cui ego. Quis cognouit sensum Do-
mini,

mini, aut quis consiliarius eius fuit? Ille enim est, qui facit mirabilia magna solus, propterea quod illius tantūmodo infinita virtute fieri possunt, quæcunq̄ue aut nature vim, aut modum excedūt. Et vt solus ille hæc potest efficere, ita ille solus nouit, quo loco, quō tempore miracula, & quorū precibus facienda sint. Sed tamen, neque omnes sancti viri miraculis excelluerunt: neque qui illorum aut magnitudine præstiterunt, aut copia, iccirco reliquos sanctitatem superarunt. Non enim sanctitas cuiusque signis, sed caritate æstimanda est. Quod docet D. Gregorius his verbis. Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnūquēque vt se diligere: de Deo autē verā cognoscere, de proximo verō meliora quā de semetip̄o sentire. Nā quia vera virtus in amore est, nō autē in ostēsiōe miraculi, veritas dē mōstrat, quæ ait. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionē habueritis ad inuicē. Qui enim non ait, in hoc cognoscent, quia discipuli mei estis si signa feceritis, sed ait, si dilectionem habueritis ad inuicem, aperte indicat quia veros Dei famulos, non miracula, sed sola caritas probat. Testimonium ergo

lib. 20. Mo
r. c. 9.

Iohn. 13

ergo superni discipulatus est, donū fraternalis dilectionis. Et iccirco paulo ante idem sanctissimus doctor dixerat, in hominibus caritatis humilitatē, non autē signa virtutum, esse venerandā. Itaq; & Ioānes Baptista, quo inter natos mulierum maior non surrexit, signum (vt ait Euangelista) fecit nullum: & per multos alij sanctissimi viri, lumina Catholicae Ecclesie, & ornāmēta, in hominum ignoratione iacuisent, & tenebris, si miraculorū lux, ad illorum gloriā illustandā, necessaria fuisset: quorū tamen vita, & doctrina mundum vniuersum illuminat. Et contra, in extremo die multi dicent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tuac confitebor illis, quia nunquam noui vos. Et ne illos forte mentiri credamus: ipse Dominus (vt notat Augustinus) ait: Surgent pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa magna, & prodigia: ita vt in errorem inducātur (si fieri potest) etiam electi. D. Hierony. sic ait. Prophetare, & virtutes facere, & dæmonia eicere, interdū non eius meriti est qui operatur, sed vel inuocatione nominis

Iohn. 10.

Mat. 7

Mat. 24

In Math.
c. 7. uerba

minis Christi hoc agit: vel ob condemnationem eorū qui vident & audiunt conceditur, vt licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt miracula. Nam & Saul & Baalam & Cayphas prophetauerunt nescientes quid dicerent: & Pharaō & Nabuchodonosor somnijs futura cognoscunt. Et in actibus Apostolorum filij Scæuæ videbantur eijcere dæmonia. Sed & Iudas Apostolus cū animo proditoris multa signa inter cæteros Apostolos fecisse narratur. Certe ex Paulo constat, & prophetiæ donū, & omnis scientiæ cognitionem haberi, & montes transferri etiā sine caritate posse. Non ergo ita exigēda miracula sunt, quasi ab illis sanctimoniā cuiusque necessario pēdeat, sed ad verā rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæpe numero Deus seruatorum suorum declarat sanctitatem signis, atque miraculis: nō tamen id sempiternū (vt diximus) est, neque necessarium. Quæ enim miracula Diui Augustini, quæ Chrysostomi, Athanasijque legimus: quæ vtriusque Gregorij Nazianzeni, & Nileni? sane pauca: quibus tamen propterea non audeamus Gregorium illum antepone-re, qui

Thau-

Thaumaturgus, hoc est, miraculorū patratō appellatus est. Vnde D. August. scribēs Clero, senioribus, & vniuersæ plebi Ecclesiæ Hipponēsis, & docens, neminem posse Dei consilium perscrutari, quare in alijs locis miracula fiant, in alijs non fiant: postremo concludit. Sicur enim quod Apostolus dicit. Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent diudicationem spirituum: ita nec in omnibus memorijs sanctorum, ista fieri voluit ille; qui diuidit propria vnicuique prout vult. Hæc dixerim, non vt miraculorum vim eleuem, sed vt prudens lector intelligat, rem totam Deo cōmittendam: qui dona sua vnicuique distribuit, prout vult. Potuit ille, pro sua occulta sapientia, nostræ hoc imbecillitati dare, ne miracula vnquam iactare possemus. Potuit vtilitari, vt autore instituti nostri minus illustri, à I E S V potius, quam ab illo, nomen traheremus: & nostra nos appellatio sacra mōneret, ne ab illo oculos vnquam dimoueremus: quem non solum, vt communem humani generis liberatorem, ac Principē, sed etiam, vt præcipuum ducem colere, atque imitari debemus, minimam hanc So-

Vv cie-

I. Cor. 13

Epist. 137

I. Cor. 12.

cietatem sui nominis glorioso titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula necessaria non sunt. Mihi vero tantum abest, ut ad vitam Ignatij illustrandam, miracula deesse videantur: ut multa, eaque præstantissima iudicem in media luce versari. Quod item videri credo, non plebi imperita, res populariter æstimanti, sed graui cuius homini, & cæto iudicio eas ponderanti. Nam siue initia huius Societatis, siue institutum spectemus, siue propagationem, cõsecutasque ex ea vtilitates, miracula certe nulla desiderabimus: cum tam multa ijs rebus miracula inesse deprehendamus, per quæ Deus, & hoc opus suum esse, & radicis naturam, ex trunco ostendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quam militarem hominem, ferro, & castris assuetum, à spiritu Dei alienum, ita immutatum, ut non solum ipse Christo militaret, sed sacre militiæ antesignanus esset, & princeps? Quid inusitatus, quam tot homines ingenio, studio, ætate florentes, ab Ignatio egeno, ac despiciato, nulla magna vel literarum scientia, vel sermonis elegantia, & copia, huc adduci potuisse: institutum ut

vitæ

vitæ cursum abrumperent, spes suas prodigerent, paupertatis, dedecoris, atque ignominia se se telis objecerent, & tot laborum, periculorumque offerrent incursum? Illud vero, & nouum, & mirum plane videatur necesse est, nisi ab eo factum intelligatur, cuius virtute, credentium multitudo, erat cor vnũ, & anima vna: Hispanos, Gallosque homines, ita inter se conuenisse, atque tristissimo tempore, & inter ipsos Hispania, Gallieque Reges, bellis infestissimo, tam amice consociatos fuisse: ut quorum antea tanta fuisset nationum, voluntatumque dissensio, tam singularis repente existeret studiorum, animorumque cõsensio: ut dissimilium morum tanta esset similitudo, & vitæ concors, atque perpetua coniunctio. Nam institutum ipsum satis aperte auctorem suum indicat: quod neque subilitate excogitari, neque prudentia humana constitui, neque industria gubernari tam sapienter vnquam potuisset: nisi ille, qui sapientie omnis fons est, Ignatij mentem afflatu suo, instinctuque diuino, & ad Societatem stabilendam inspirasset, & ad tam salutares leges, quibus ipsam temperauit, conscribendas impulisset. Neque vero hoc dubitatione

Act. 4.

VITÆ IGNATII

Sessio. 25.
cap. 16.

ullam habet, aut habere fas est, cum institutum ipsum, & à Sūmis Pontificibus multis confirmatum, & ab œcumenico, sacro- que Concilio Tridentino, tam luculenter comprobatū videamus. Quod quidem cū finito tēpore nouitiatus, vt superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad profectendum admittant, aut è monasterio eos eijciāt iussisset, statim adiecit. Per hæc tam sancta synodus, non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis Iesu, iuxta pium eorū institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inferuire possint. Nam quid ego de propagatione dicam? quæ tanta est, vt & admirationem omnibus recte considerantibus moueat, & dignum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tanta potuisset? Etenim ab eo tempore, quo Societas à Paulo. III. Ponti. Max. anno. 1540. confirmata primum est, pauci anni fluxerūt: quo quidem tempore, non solum per vniuersa Christiani orbis regna disseminata est, verum etiam his finibus egressa, disiectissimas prouincias, regiones incultas, barbaras, immanesque nationes peragrauit: & apud illas

illas domicilia etiā constituit. Nam vt Hyberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam, Insulas Fortunatas, ad Christianam religionem pro virili portione dilatandā, à nostris aditas, pratercā: vt de Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, superiori atque inferiori Germania, nihil dicā: vt Austriā, Bohemiā, Poloniā, Lituaniā, omittam (in quibus ita hæc Societas hæctenus creuit, vt octodecim prouincias, præter quatuor alias, ultra oceanū cōstitutatas habeat.) Certe videmus, & in oriētis Solis Indiā penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesus est.) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse: & in Occidentis item Indiā, quæ Hispaniarū Regi parer, esse delatos: & in Brasilea terra, latissima quidem atque salubri, sed hominum anthropophagorum feritate formidabili, magna pars cum utilitate versari. Nam in Iaponem, vastissimam regionē, & per multas insulis distinctam, nostraque ætate primum à Lusitanis patefactam, & repertam, nostri omnium Christianorum (quod quidem ex veterum scriptorum monumentis constat) primi lustrarunt: & impotentis-

mum, latissimumque Sinarum regnum, vt in illud vnus, veri que Dei nomen inueherent, sunt ingressi. Ad Meridiem vero, Æthiopiam, Congum, Angolam, Monomotapam, aliasque exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percurfarūt. Et in hodiernū vsque diem, in illarum quibusdam ita peregrinantur, & viuunt: vt neque maris interiecti immensitas, neque terrarum asperitas, neque vel syluestris cultus, victusque inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendi que difficultas, neque indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intrata supplicia, sociorumque ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione, quicquam eos deterreat. Itaque tantus est vbi que terrarum ex nostrorum hominū consuetudine, atque vsu fructus consecutus, vt minime pœnitendus videatur. Nam vt de India primum loquar, Certe, quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Scissæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnū, & sitiens in fontes aquarum. In equilibus,

in

in quibus prius dracones habitabant, ortus est viror calami, & iuaci. Et idolorum multitudine sublata, atque illudentium demonum prestigijs extinctis, vnus iam Dei cultus efflorescit: Crucis que trophæum in vrbibus, in vijs, in desertis etiã, atque asperis locis collocatum, dæmones aspectu suo terret, homines recreat, pios consolatur, impios ad salutem inuitat. Denique habitatibus in regione vmbre mortis veritatis lumē ortū est. Actot miracula, & tanta per Ignatij filios edita sunt (quippe, ad plantandam, in nouo, atque inculto solo fidem, apprime necessaria) vt neque maiora, neque illustriora requiramus. Siquidē & dæmonia multa, Christi tantum nomine inuocato, ab humanis corporibus eiecta, illuminatos cæcos: leprosos mūdatos: omni propemodum morborum genere, multos mortales liberatos: mortuos denique constat reuocatos ad vitā: fontes diuinitus repertos ad Christianorum sitim sedādam: & contra, arefactos amnes, ad infidelium damnandam perfidiam. Apud Malucas verò insulas, cum ab ea fide, veraque religione, quam semel susceperant, ad superstitionem multi, atque impietatem defecis-

Vv 4 sent

Esa. 52.
Rom. 15.

Esa. 35.

Sap. 5.

sent, cœlum & terram, omnemque creaturam armatam, scimus cœtra incensatos : & ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, tonitru, turbine, & fragore ingenti perterrefactos infidelium animos: arbores radicitus reuulsas: distubatas domos: animalia passim extincta: posita flumina in desertū, & exitus aquarū in sitim. Terram fructiferā

Psal 106.

in falsuginem, à malitia inhabitantium in ea. Et quod omnium maximum, ac prestantissimum est, multa (vt modestissimè dicam) hominum millia, qui in summa barbaria, & feritate nati, atque educati sunt, importuna illa morum feritate deposita, iugum suaue Christi subierunt: & Christianæ disciplinæ legibus eruditi, ad mansuetudinem se, ac humanitati propiorem cultum reuocarunt. Vt autem nemini dubium esse possit, hoc Dei opus esse, in memoriam reuocemus illa verbera, ignominiosum illud supplicium, quod in collegio D. Barbaræ à Gouerno Dectore in Ignatium fuit constitutum: & intelligamus ex seruilis, probrosa que illa ignominia, Ignatio magno eius desiderio flagranti parata, summam Dei Opt. Max. gloriā, cum incredibile innumerabilium populorum salute

Lib. 2. c. 3

salute coniunctam diuinitus effloruisse. Sed quid mirum, si Deus se in omnibus Deum ostendit: cuius etiam proprium infinitæ bonitatis est, quo se quisque propter ipsius amorem magis summittit, atque abijcit, eò magis illum extollere, atque ornare. Quamobrem Deo Optimo Maximo, maximas gratias agere omnes, & habere in commune debemus, qui presentes Ecclesiæ Catholicæ ruinas, sua benignitate refarcit: & nostrum, ex continuis illius calamitatibus dolorem, & luctum magna hac consolatione leuat: quod exeuntium hæreticorum iacturam, intrantium in Ecclesiam gentium reparat multitudine: estque hoc in tanto mœrore solatij, quod plus nobis Dei bonitas adiecit, quam diaboli ademit inuidia. Sed vt ad ea veniamus, quæ collocata in omnium oculis sunt: videmus certe, & apud hæreticos, non parū per huius Societatis homines, in fide, veraque doctrina profectum esse: & apud Catholicos multum, in religione, ac pietate. Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis prouincijs, quibus hæresis, certissima pestis animorum liberius grassatur, multi, nocte falsitatis depulsa, se ad ve-

ritatis lumen ab errore reuocarūt: multos nostrorum prædicatio, & doctrina nuntantes in fide, cōfirmavit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuos, atque præcipientes reduxit in viam: & à diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (qua vna salus continetur) arcã, fidemque traduxit. Et optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutriticis lacte suxerunt, in nostris Collegijs institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum iubet: & quotidiana Catholicorum cum hæreticis altercatio satis ostendit, multis locis, illorum vel languere animos, vel debilitatos esse imperus, atque compressos. Nec mirum sane. Nam cum aliquorum Ecclesiasticorum vel ignorantia, vel peruersitate, vel negligentia (cùm enim dormirent homines, inimicus homo superfeminauit zizania) non suis lacertis, & viribus fortes illi hætenus fuerint: & dum quorundam hominum vitam nobis obijciunt, dum in scitiam exprobrant, dum funestas sacrilegasque faces, veris interdum criminatibus contactas in nos contorquent, incautos simplicium animos, nescientes discernere

cernere doctrinam à vita, fidem à persona, potestatem à moribus, venenis suis inferunt: quid mirum est, si hoc tempore veritas, inculpatæ vitæ, exquisitæque doctrinæ stipata studijs, in falsitatis castra inuadere, & per rûperè importunã eius audaciam, atque temeritatẽ valeat, quæ vel sola, & nuda, tantã semper vim & potestatem habet, vt facile se per seipsam defendat, & gloriosam reportet de hoste victoriam? Cùm præsertim, & qui dormiebant, sint excitati: & qui vigilabãt, facti sint etiã acriores. itaque hoc vnum Ecclesiæ hostes propositũ habent, vt iisdẽ IES VITARVM hostes sint: & bellum aduersus eos gerant, quos bellum à se Catholicæ Ecclesiæ indictũ, nõ ignauè propulsare animaduertunt. Quorum inflammatum in nos odium, non obscurum arbitramur diuinæ in nos beneuolentiæ signum: vituperationem, laudem: insectationem, gloriam, & triumphum nostrum ducimus. Quos tamen diligimus, vt proximos: amamus, vt nostros aliquando fratres: vt pretioso sanguine quasi agni im maculati, & incõtaminati Iesu Christi cõsperfos beneuolentia prosequimur. Prætermitto eas utilitates, quas Catholici, intc-

integrique populi, filiorum Ignatij opera, & industria perceperunt: tum quod sint in pròptu, & magis sit animaduersione opus, quam explicatione: tum verò quod à me sine pudore commemorari non possint, quæ in hoc genere diuina bonitas, per minimam hanc Societatem effecit. Ipsi soli (cuius sunt) honor, & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domesticos, hoc est, ad nos pertinent, & interiora quidem magis sunt, non minus tamen certa diuinæ virtutis sunt signa? Primum (vobis fratres, quibus hæc nota sunt, loquor) quam multæ, quam variæ, quam eximix vocationes, ex omni pene natione in nostra Societate sunt eorum, qui singulari quodam, diuinoque afflatu excitati, omnium externarum rerum amputata vanitate, ad Christi crucem in hac Societate complectendam, adducti sunt? Quod item de reliquis sanctissimis religionibus credo. Deinde, quàm præclara est illa, quæ apud nos florer, dissimiliũ rerum similitudo? Quam eximia hominũ disparium, & vel natura, vel fortuna, vel industria, & consuetudine inæqualium æqualitas? Quam conspirans, & plane con-

flatus

flatus inter se diuersarum nationum consensus? Quam copulata omnium inter ipsos caritatis beneuolentia? Quid mirifica illa scientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adolescentiæ coniunctio & castitatis? grauitatis in superioribus, comitatisque societas? quanta alienæ salutis cura? Quantum publicæ vtilitatis studiũ? quanta sollicitudo, ac procuratio? Quam læti peregre venientium nostrorum fratrum congressus? quam iucundi eorũdem digressus abeuntium? vt siue manendum in aliquo sit loco diutius, siue longe gentium abeundum, lætissimo semper animo sint, & terrarum affectu, locorumque posito, eorumque, quibuscum viuunt, intemperato amore reiecto, Dei tantum gloriã, & salutem proximorum spectare videantur. Agnoscamus Dei gratiam fratres, & grati simus: atque hosce mores in Societate hætenus fuisse gaudeamus: & futuros semper speremus: & vt sint, quantum possumus animo connitamur.

Hæc mihi magna miracula, & certissima sunt, quæ cum attentius considero, neque plura, neque maiora ad virtutẽ Ignatij declarandam requiro. Nam si ex fru-

tu

Mat. 7.
Iacob. 3.

Estu arbor agnoscitur, vt ait Dominus, si neque de spinis colligi vix possunt, neque de tribulis ficus: si fons de eodem foramine, dulcem simul, & amaram aquam manare nequit: certe fateamur necesse est, & truncum, ex quo tam suaves, tantiq; fructus percipiuntur, optimum, ac suauissimum esse, & fontem nobilissimum, ex quo, commoda in Christi Ecclesiam tam multa redundarunt. Præsertim si attendamus, quibus temporibus hæc, & locis gesta, & à quibus personis sint, quam acerbe præterea, & grauitèr impugnata. Gesta sunt enim nostris temporibus, hoc est, hæreseon numero, errorumque nouitate, calamitosis: morum leuitate, perditis: Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatio, infelicitissimis. Ex quo hæc Societas, odiosa hæreticis semper visa est: Catholicis quibusdam minus interdum necessaria: nonnullis forte & suspecta etiam, & iniusta. Gesta sunt autem non in angulis, non in deserto loco, sed in omnium gentium oculis, in celeberrimis vrbibus, clarissimis academijs, in ore, atque luce hominum, vel potentia, & autoritate, vel prudentia, & consilio, vel doctrina, vitæq; inte-

integritate sine controuersia principum. Effecta sunt autem ab Ignatio, primiq; socijs illius, ac filijs. In quos si animum paulum intendas, magna te admiratio capiet perspicentem, nihil illos ex se attulisse, quod intuentium possit in se oculos, sua specie conuertere. Neque enim illi aut stirpis, ac generis opinione commendari, aut amicorum copia fulsi, aut excellentis doctrinæ præsidio subnixi, primum ad nos venerunt: sed abiecti, pannosi, obscuro, & ad speciem contemnendi, & ad sensum, cogitationemque viles. Quid de persecutionibus dicam, grauissimisque tempestatibus, quas hæc Societas nondum nata, in parente suo pertulit? vt verò exijt in lucem, ac primum emerfit, ab omni pene hominum genere, ad hunc vsque diem passa est? Quibus iactata procellis non habitus est? quibus non telis appetita? vt mihi quidem (quod Diuus Hieronymus de Catholica Ecclesia scribit) persecutionibus etiam creuisse videatur. Ex quibus omnibus eam Deus eripuit: & victoriam dedit per Dominum nostrum Iesum Christum. Accidit enim illi, quod reliquis fere sanctissimis religionibus vsu venit,

Joan. 16. venit, quibus donatum est, vt in mundo
Phi. 1. pressuram habeant, & non solum in Chri-
 stum credant, sed etiam, vt pro illo patian-
 tur. Sed vt modum huic mæ narrationi
 ponam, ijs miraculis, magnis, conspicuis,
 vtilissimis, nulla alia Ignatij (meo quidē
 iudicio) sunt comparanda. Itaque, quæ nar-
 rata suprā à nobis sunt, quanquam sine mi-
 raculo fieri multa non potuerunt, & tot
 dierum ieiunatio, viribus nihil omnino
 debilitatis: octo dierum raptus, & à sensu-
 bus destitutio: tot tantæque diuinarū re-
 rum illustrationes: P. Simonis periculose
 laborantis sanatio, & sanitatis futuræ prædi-
 ctio: dæmonis expulsio, & alia quædā vim
 naturæ, modumque exuperat: & illa etiā quæ
 addi possunt, quorundam, qui vel magnis
 periculis, vel morbis grauissimis expedi-
 ti ac liberati sunt, ad vestitiū illius aliquan-
 do contactum: omnia hæc tamen quanquā
 magna, certa atque admirabilia sunt, supe-
 rioribus illis cum proximorum vtilitate,
 et cūpurissima atque sanctissima Ignatij vi-
 ta coniunctis, inferiora multis partibus iu-
 dico, & minora miracula ad sanctitatem
 Ignatij declarandam. Idque sanctissimis
 Augustino atque Gregorio Magno auto-
 ribus,

Aug. ser.
44. de ver-
bis Dñi.

ribus. Ex quibus D. Aug. sic ait. Dñi nostri
 & saluatoris Christi Iesu miracula omnes
 quidē audientes & credentes mouent, sed
 alios atque alios, aliter & aliter. Quidam
 enim corporalia eius miracula stupentes,
 maiora intueri non norunt. Quidam vero
 ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc
 amplius in animis mirantur. Nemo ergo
 dubitet qui Christianus est, etiā nunc mor-
 tuos suscitari: sed omnis homo habet oculos,
 quibus videre potest mortuos resurge-
 re, ita vt resurrexit filius huius viduæ, qui
 modo ex Euangelio recitatus est. Vnde au-
 tem videant homines resurgere mortuos
 in corde, non omnes habent, nisi qui iam re-
 surrexerunt in corde. Amplius est resusci-
 tare semper victurum, quam resuscitare
 iterum moriturum. Hec Augustinus.

li. 3. dialo.
c. 17.

Gregorius verò Augustinum secutus in
 lib. dialog. Cū Petrus Diaconus dixisset.
 Quid alij sentiant ignoro. Ego autem præ-
 cunctis miraculis hoc potius existimo esse
 miraculum, quoad vitam mortui redeunt,
 eorumque animæ ad carnē ex occulto reuo-
 cantur. Respondet Gregorius. Si visibilia
 attendimus ita necesse est, vt credamus: si
 vero inuisibilia pensamus, nimirum con-
 stat

constat, quia maius est miraculum prædicationis verbo, atq; orationis solatio peccatorem conuertere, quam carne mortuū resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterū moritura, in illo vero anima in æternum victura. Cum enim propono duos, in quo horum existimas maiori factum virtute miraculum? Lazarum quippe quem iam fidelem credimus fuisse, carne Dominus suscitauit. Saulū vero resuscitauit in mente. Minus est ergo quempiam in carne suscitare: nisi forte per viuificationē carnis, ad vitam reducat̄ur mentis, vt ei hoc agatur per exterius miraculum quatenus conuersus interius viuifectur. Et homil. 29. tractās illa Dñi verba. Signa autē eos qui crediderint, hæc sequūtur, &c. docēs q; sanctam Ecclesiam quotidie spiritualiter facere, quod tūc per Apostolos corporaliter faciebat, subdit. Quę nimirū miracula tāto maiora sunt, quāto spiritualia: tāto maiora sunt, quanto per hæc nō corpora, sed anime suscitātur. Nā corporalia illa miracula ostēdūt aliquādo sanctitatē, nō autē faciūt. Hęc vero spiritualia quę agūtur in mente, virtutē vitę nō ostēdūt, sed faciūt. Illa habere & mali possunt: istis autē perfrui,

Homil. 29.
in die Af-
cens.

frui, nisi boni nō possunt. Nolite ergo fratres carissimam amare signa quę sunt cū reprobis hominibus communita: sed hæc quę modo diximus caritatis atque pietatis miracula amate, quę rāto securiora sunt, quāto & occulta, & de quibus apud Dñm eō maior fiet retributio, quo apud homines minor est gloria. Hastenus Gregorius. Diuus Eulogius martyr Cordubēsis, libro primo memorialis sanctorum late profequitur hanc quęstionem, & respondens nonnullis tepidis ac mollib⁹ Christianis, qui Martyres non putabant eos qui a Sarracenis pro Christi fide eo tempore interfecti sunt, propterea quod nulla edebāt miracula, post multa sic ait. Miracula deniq; dū aut propter fidē credentiū, aut propter futurā credulitatē astantium Dei prouidentia operatur, non tā nos in eorū admiratione debem⁹ stupere, quā prouida cōpēsatione intueri, si eorū dē effectores signorū, expulsis vitijs, morū honestate præcellāt: si seculo mortui, Deo viuāt, si propter illā verā caritatē quę cuncta charismatū dona exuperat, oēs affectiones mūdi p̄ nihilo pēsāt, si acceptā virtutē non ad suā gloriā, sed ad bñficiū referūt collatoris, si attrētis aurib⁹

VITAE IGNATII

cordis, veri magistri admonitione percepta, non quia demonia eis subijciatur tripudiant, sed quia nomina sua scripta sunt in caelis exultant. Et id circò hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorum autoribus, potius quam ipse signorum effectus est admirandus, & quod sit magis præuium specimen eundi ad regnum querendum, nõ vero quod signiferos ac notabiles nos ostentet. Quia sanctitas & timor Domini, cultusq; regni caelestis non nisi ab idoneis & perfectis procedunt. Signa vero atque prodigia & sancti & reprobi faciunt. Quæ nihil aliud quam notitiam vanam etiam aliquando hominum conferunt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, nisi fuerit iust⁹, ad aeterna supplicia perueniat condemnandus. Ille autem qui caelesti gratia illustratus, sub notitia sui creatoris vixerit sanctus, etsi mortalibus sit ignotus, in futuris tamen sanctorum gaudijs erit annumerandus. Huc vsque Beatus Eulogius.

Hæc habui maxime, quæ de Ignatij vita moribusq; conscriberem: tum ne parentis nostri (quod in omnibus humanis rebus se re fit) paulatim memoria consensceret, tum

rum etiam vt in perpetuum haberent nostri homines, vnde omnium domestica peterent documenta virtutum. Quod ego si assecutus fuero, erit cur Deo gratulemur autori bonorum omnium: sin minus, nostros certe qualescunq; labores, vobis, fratres carissimi, quorum præcipue gratia suscepti sunt, non ingratos fore confido.

FINIS.

Xx 3

HVIVS

H V I V S O P E R I S

C A P I T A.

L I B R I P R I M I.

Ortus Ignatij, antequã a seculi uanitate conuerteretur. cap. i. folio. 1

Qua ratione a seculi uanitate ad Deum conuersus sit. c. ij. f. 3

Ex patria in montē Serratū proficiscitur. c. iij. f. 6.

In Serrato Monte uestitum mutat. c. iij. f. 9

De uita ab eo Manrese instituta. c. v. f. 10.

Scrupulis angitur, & probatur à Deo. c. vj. f. 11

Post tentationes illustratur. c. vij. f. 15.

De Exercitiorum spiritualium libro. c. viij. f. 20

In grauera morbum incidit. c. ix. f. 23

Nauigat Hierosolymam. c. x. f. 4.

Hierosolymis loca sancta perlustrat. c. xj. f. 28.

Reuertitur in Hispaniam. c. xij. fol. 30

Studia literarum aggreditur. c. xij. f. 32

Compluti in carcerem conijcitur, & absoluitur.

cap. xiiij. fol. 34

Salmanticae rursus comprehenditur, & liberatur.

cap. xv. f. 38.

In Parisiensem Academiam studiorum causa contendit

c. xvj. f. 42.

L I B R I S E C U N D I

Capita.

Studiorum illius labor, & fructus. c. j. f. 43

Ex

Ex caritatis officijs in inuidiã uocatur. cap. ij. f. 48.

Virgarum periculo liberatur. c. iij. fol. 51.

Quos socios sibi ascieuerit. c. iij. f. 53

Lutetia in Hispaniam, inde in Italiam discedit.

cap. v. fol. 55

Venetijs accusatur, et innocens declaratur. cap. vj.

fol. 59

Socij Lutetia in Italiam ad Ignatium ueniunt.

cap. vij. f. 60.

In Veneta ditione passim operantur. c. viij. f. 63.

Aeger Ignatius aduentu suo Simonē sanat Aegrotū

cap. ix. fo. 65.

Academias Italiae inter se distribuunt, & aduenit.

cap. x. fol. 66.

Ignatio Dñs Iesus apparet, & unde societatis no-

men inditum sit. cap. xj. f. 68

Urbem ingreditur: in Casinate monte animã socij

caelum intrantem uidet. cap. xij. f. 70

Romã simul omnes de Societate constituenda deli-

berant. c. xij. f. 72

Magna Romã in nostros tempestas exoritur, &

sedatur. c. xiiij. fol. 74.

Ignatius, socijque partim in Urbe, partim foris Ec-

clesiã nauant operam. c. xv. fo. 78.

Mag. Franciscus Xavier, & Mag. Simon in Indiã

destinantur. c. xvj. f. 80.

Societas a Paulo. III. Pontif. Max. confirmatur.

cap. xvij. f. 82.

H V I V S O P E R I S

C A P I T A.

L I B R I P R I M I.

Ortus Ignatij, antequã a seculi uanitate conuerteretur. cap. i. folio. 1

Qua ratione a seculi uanitate ad Deum conuersus sit. c. ij. f. 3

Ex patria in montem Serratũ proficiscitur. c. iij. f. 6.

In Serrato Monte uestitum mutat. c. iij. f. 9

De uita ab eo Manrese instituta. c. v. f. 10.

Scrupulis arguitur, & probatur à Deo. c. vj. f. 11

Post tentationes illustratur. c. viij. f. 15.

De Exeritiõrum spiritualium libro. c. viij. f. 20

In grauem morbum incidit. c. ix. f. 23

Nauigat Hierosolymam. c. x. f. 4.

Hierosolymis loca sancta perlustrat. c. xj. f. 28.

Reuertitur in Hispaniam. c. xij. fol. 30

Studia literarum aggreditur. c. xij. f. 32

Compluti in carcerem conijcitur, & absoluitur.

cap. xiiij. fol. 34

Salmanticæ rursus comprehenditur, & liberatur.

cap. xv. f. 38.

In Parisiensem Academiam studiorum causa contendit

c. xvj. f. 42.

L I B R I S E C V N D I

Capita.

Studiorum illius labor, & fructus. c. j. f. 43

Ex

Ex caritatis officijs in inuidiã uocatur. cap. ij. f. 48.

Virgarum periculo liberatur. c. iij. fol. 51.

Quos socios sibi ascuerit. c. iij. f. 53

Lutetia in Hispaniam, inde in Italiam discedit.

cap. v. fol. 55

Venetijs accusatur, et innocens declaratur. cap. vj.

fol. 59

Socij Lutetia in Italiam ad Ignatium ueniunt.

cap. vij. f. 60.

In Veneta ditione passim operantur. c. viij. f. 63.

Aeger Ignatius aduentu suo Simonẽ sanat Aegrotũ

cap. ix. fo. 65.

Academias Italiæ inter se distribuunt, & adant.

cap. x. fol. 66.

Ignatio Dñs Iesus apparet, & unde societatis no-

men inditum sit. cap. xj. f. 68

Urbem ingreditur: in Casinate monte animã socij

cælum intrantem uidet. cap. xij. f. 70

Romæ simul omnes de Societate constituenda deli-

berant. c. xij. f. 72

Magna Romæ in nostros tempestas exoritur, &

sedatur. c. xiiij. fol. 74.

Ignatius, socijque partim in Urbe, partim foris Ec-

clesiæ nauant operam. c. xv. fo. 78.

Mag. Franciscus Xauier, & Mag. Simon in Indiã

destinantur. c. xvj. f. 80.

Societas a Paulo. III. Pontif. Max. confirmatur.

cap. xvij. f. 82.

Dei in societate instituenda consilium exquiri-
tur. cap. 18. fol. 84
De fidei Christianae apud Indos propagatione.
cap. 19 f. 100

LIBRI TERTII

Capita.

Ignatius praepositus generalis eligitur. c. 1. f. 110
Ignatij Generalatus initia. cap. ij. f. 114.
Franciscus Xaverius in Indiam proficiscitur: Simon
in Lusitania remanet cap. iij. f. 116
Alfonfus Salmeron, & Paschasius Broet, in Hi-
berniam legantur. c. iiij. f. 117
De Collegijs Conimbricēsi, & Goensi, ac Romana
domo. c. v. f. 118
Pataunum Collegium. cap. vj. f. 121.
Confirmatur de novo à Pōtifice Max. Societas, &
augendi numeri fit potestas. c. vij. f. 123
Collegium Complutense. c. viij. f. 124.
Ignatius in Vrbe pietatis opera instituenda curat.
cap. ix. fol. 125
Farijs locis Collegia instituuntur. c. x. f. 129
De morte Petri Fabri. c. xj. f. 131
Vniuersi ordinis Carthusiensis erga Societate ca-
ritas & beneuolentia c. xij. f. 134
Ignatius benefaciens malefacta recipit. c. xij. f. 136
Ignatius Societatem foeminarum cura liberat.
cap. xiiij. fol. 138
Ne ad Ecclesiasticos honores aditus nostris homini-
bus

bus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem
nittitur c. xv. f. 140
Varia Collegia. c. xvj. f. 146
Magistri Generalis ordinis Praedicatorū de Socie-
tate publicū testimoniū. c. xvij. f. 148
In varias Africa regiones penetrant nostri. cap.
xviiij. fol. 150.
Sicilia Societatem complectitur. c. xix. f. 151.
Nostrī in Brasiliā nauigant: & pro Christo Anto-
nius criminalis occiditur. c. xx. f. 154
A Iulio. Pōt. Max. Societas cōfirmatur. cap. xxi.
fol. 156
Societatis Iesu institutum & forma describitur.
cap. xxij. fol. 169
Nova Gregorij. XIII. constitutio, & instituti So-
cietatis Iesu cōfirmatio. c. 23. f. 184
Collegia cur habeat Societas ad instituendam iuuen-
tutem. c. xxiiij. f. 199.

LIBRI QVARTI

Capita.

Abdicare se Generalatu conantem Ignatium Socij
prohibent. c. j. f. 223.
Constitutiones ab Ignatio perscribuntur. c. ij. f. 224
Romani collegij institutio. c. iij. f. 226
Collegia aliquot in Hispania nostri instituunt: ab
Archiepiscopo Toletano uexantur. c. iij. f. 228
Prouincialis in Italia declaratur Laynes. Viennæ
moritur Iaius. c. v. f. 231.
Collegij

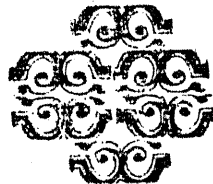
Collegij Germanici instituendi initium, & cause.
 cap. vj. fol. 232
 Francisci Xauier obitus. c. vii. f. 234
 Corsica lustratur à nostris. c. viii. f. 242
 In exercitia spiritalia inquiritur, in Hispanijs di-
 stribuuntur prouinciæ. c. ix. f. 244
 Nearia Collegia. c. x. f. 245
 Sorbonensis Collegij in Societatem decretum.
 c. xj. fol. 247
 Petrus Correa, & Ioannes Sossa a Barbaris tru-
 cidantur. c. xij. f. 249
 Ioannes Nugnetius Aethiopiæ patriarcha creatur,
 & in Indiam mittitur. c. xiiij. f. 250
 Cesaraugustæ seditione ab aduersarijs concitata,
 nostri Vrbe cedunt: mox honorifice reuocantur.
 cap. xiiij. fol. 251
 In Belgica nostris patefit aditus, varijs Collegijs
 Societas augetur. c. xv. f. 257
 Ignatius obdormit in Domino. c. xvj. f. 259
 De Ignatio uirigrauisissimi quid senserint. c. xvij.
 fol. 262
 De statura corporis eius. c. xviiij. f. 268

LIBRI QVINTI

Capita.

De orationis spirita Ignatij c. j. f. 270
 De caritate illius. c. ij. f. 278
 De

De humilitate. c. iij. f. 283
 De obedientia quid senserit c. iiij. f. 286
 De mortificationis affectibus. c. v. f. 291
 De modestia, atq; efficacia sermonis. cap. vj. f. 294
 Seueritatem quomodo cum benignitate temperauit.
 cap. vij. fol. 301
 De commiseratione c. viij. f. 304
 De magnitudine animi. c. ix. f. 306
 De rerum spiritalium prudentia c. x. f. 313
 De prudentia rerum gerendarum. c. xj. f. 327
 De uigilantia & solitudine. c. xij. f. 334
 De miraculis per eum factis. c. xiiij. f. 335

I N D E X

S. Benedic⁹ pueros suis in
 cœnobijs instituit. 210. b
 Benedictini monachi do-
 cendo florent. 211
 Bernardus Iaponius Ro-
 mam ad Ignatium ven-
 nit. 241. de Francisco Xa-
 uier testimoniu ibid. b
 Bernardus Oliuerius infe-
 rioris Germaniæ prim⁹
 Prouincialis moritur.
 258.
 Beneuolentiã suorũ Igna-
 tio quæ cõciliabãt. 303
 S. Bonauẽtura opportunò
 tempore datus Ecclesię
 185.
 In Brasileam nostri nauig-
 ant. 154. b
 In Brasilea nostrorum do-
 micilia. 249. b
 Brasileę Emanuel Nobre-
 ga Prouincialis. 250.
 C.
 Cæsaragustę magna in
 Societatem tepeitas ex-
 citatur. 251. b
 Cæsaragusta nostri ex-
 cedũt & reuocantur. 256
 Cæsaragustana tempe-
 state Societas crescit, ibi
 dem. b
 Cæsaragustanus Archie-
 pisc. edicta sua in Societa-
 tem reuocat. 256
 Caluinistę orbis terrarũ
 incendium 98.
 Cardinalib⁹ tribus Socie-
 tatis confirmandę nego-
 tium datur. 82. b
 Carolus Archidux Au-
 strię Græciensis Collegij
 autor. 220. b
 Carolus Torromens Car-
 din. Mediolanensis Col-
 legij fundator. 221.
 Carolus Locomungus Car-
 din. Põtemosonij Colle-
 gium constituit ibid. b
 Carolus Quintus Augu-
 stus Panormitanum col-
 legium stabiluit. 153. 200
 Carthusianorum in no-
 stris caritas. 135
 Castellatorũ in Indiam
 nauigatio. 103
 Castellatorum nauis to-
 rum orbem circumdedit
 104.
 Castititas votum Ignatij.
 fol. 9.
 Catharina Fernandez a
 Corduba Plięgij marchio
 Montilla collegium ædi-
 ficat. 259. b
 Cathecumenonũ domus
 Romę Ignatij, opera
 edificata. 136. b, S. Mar-
 thę

I N D E X

zha. item. 128. & S. Catha-
 rinę de Funarijs 129
 Catholicorum Regum in
 noui orbis inuẽtione fœ-
 licitas, 103. b
 Caritas Ignatij eiusq; exẽ-
 pla. 278. erga peccatores
 ibid. aduersus inimicos.
 279. erga tentatos. 281. b
 in homines de se bene-
 meritos. 282. in ægrotos
 30. 4. in omnes fugiendo
 lites. 283.
 Caritas vera proximi e-
 riam propter Deum ra-
 tionem habet. 52. & 522.
 Chorus ad constituendã
 religionem non necessa-
 rius. 172
 Chorum nõ habuit ordo
 S. Dñici suo p̄cipio. 172
 Chorum non habet Socie-
 tas, & quare. 172. co-
 piose:
 Chorum instituisse Igna-
 tius si animo suo indul-
 gere voluisset. 294
 Chriſtus Dominus Igna-
 tio apparet. 27. & 30. &
 68.
 Chriſtus Ignatio se fore
 propitium spondet. 69
 Chriſti Ascensionis vesti-
 gia in mōte Oliueti. 29. b
 Claudius Iaius Ignatij s̄c̄
 cius. 54. b. Brixia. 79.
 Ingolltadij. 153. Viennę
 nę. 231. moritur, eiusq;
 virtutes. ibid.
 Clemens Alexandrinus Ca-
 thecista. 209
 Coadiutores Societates.
 179. b
 Cocũ agit Ignatius. 174. b
 Cogitationum Dei & m̄i
 di differentia. 5. b.
 Collegia Ignatio viuente
 erecta. A. Bulfese. 244. b.
 Barcinonẽse. 146. Bibo-
 nẽse. 258. b. Billomiẽse
 247. Bononiẽse. 146. Bur-
 gẽse. 228. b. Cæsaragusta-
 nũ. 146. Catinense. 259.
 Coloniẽse. 257. Cõplutẽ-
 se. 125. Cõchẽse. 246. Co-
 nimbricẽse. 118. Cordu-
 bẽse. 244. Eborẽse. ibid.
 Ferrariẽse. 230. Florẽti-
 nõ. ibid. Gãdiẽse. 130. Ge-
 nuẽse. 246. b. Germanj
 cũ. 252. Goẽse. 119. Grana-
 tẽs. 245. b. Hispalẽse ibi-
 dẽ. Ingolltadiense. 154.
 Lauretanũ. 246. b. Louã
 niẽse. 257. b. Lutetianũ,
 247. Messanẽse. 152. Me-
 tinense. 229. Mõtillanũ
 257. b. Montis Regij in
 Gal

I N D E X

81. ex Lusitania in Indiã sol
uit. 166. & 235. de Ignatio
quod sentiat. 264. b. episto-
las genib' flexis ad Ignatiũ
scribit ibidem.

Franciscus Nauerij cõmendatio
ex Bernardo Iaponio.
241. b. cor omis incorruptio
& translatio. 242. la-
bo res. 255. miracula. 241.
b. mors. 239. obedientia. 81.
Prophecia spiritus. 242. Vir-
tutes. 239. per somnum vi-
sio. 81. b.

Fulius Corneus Card. Peru-
sini collegij fundator. 221

Fundatores collegiorum So-
cietatis quid sint. 219. b. quã
grauã eis referat Societas.
222. oēs nri pro illis apud
Deũ sũt deprecatores, ibi. b

G

Gaspard Conaten' Card. So-
cietatis institutũ Põr. 221.
Ignatij nomine pponit. 82.

Gaspard Quiraga Card. Tole-
tan. Talalaric' & Tolericol
legia fundat. 221. de Ignatio
quid sentiat. 265. b.

Generalis Præpositi primã
electio. 111.

Germani cũ collegiũ, quũq;
instituenti causa. 232. l. bo-
nat, & sustinetur ab Ignat.
233. b. excitatur & stabilitur

à Greg. XIII. 234. de collegio
Germanico Ignatij vaticini-
ũ ibidem.

Gomezia Figueroa Dux Fe-
ric' Societate fouet. 258.

Gratis sua ministeria Socie-
tas impedit. 160. & quare.
171.

D. Gregorius Magn' pueros ca-
nones corrigit. 217.

Anglos adolefcentes alit in
cœnobijs. 210. b. ne Diaconi
cãtores eligãt statuit. 172. b

D. Gregori' Nazian' pueris
a pueris docẽdos scribit
217. Constantinopoli exce-
dit. 254. b. nihil præcipiebat
quod prius noscisset. 334. b

Greg. xij. Pent. Max. femina-
ria, passim edificat. 219. b
collegiũ R. m. fundat ibid.
& 228. in Iapone alterum in-
choat. 220

Societatis institutũ declarat
& cõfirmat noua cõstitutio-
ne. 185.

Gubernatio Societatis quæ
181. b. ex Monarchia & Aui-
stocratica cõstat. 183

Guilielmus Dux Bauariæ Ca-
tholicæ fidei ppopugnator.
153.

Guilielmus à Prato ep̃s Clara-
montanus collegiũ Billio-
mentis ac Lucretianũ nostris
fundat. 247.

I N D E X

Gutierrez Carataialius Pla-
centinas Episcopus colle-
giũ nostris edificat. 246

Gymnasia literarum in cœ-
nobijs habetur. 210. b

H

Habitum peculiarẽ cur non
sumpsit Societas Iesu. 171

Hæretici nostri tẽporis quæ
dana nobis intulerint. 89.
90 & d. incepte copiose

Hæreticorum sectæ variæ, &
inter se pugnant. 90

Hæreticorum crudelitas. 91. in
pietas. 97. rebelliones. 94. &
cõspiraciones in Principes
catholicos. ibidem.

Hæretici Turcasia christia-
nos solliciti. ibid.

Hæretici Sutorẽ Regẽ creãt
96. naturã peruenit. 97

Hæreticorum spiritus est Sa-
tanæ spiritus. ibid.

Hæreticorum præteritorum
Lutherus terribilissimus. 97. b

Hæreticorum in Societatem
odium. 342.

Henricus Car. Eborense col-
legium constituit. 244

Henricus Lusitanie Regis fi-
lius primus nauigationem
in Indiam tetrauit. 102

Hieronymus Comenech Va-
letinũ collegiũ instituit. 130.
in Belgio. 123. in Sicilia. 152. b

Siciliæ Prouincialis. 247

Hieronymus Natalis Messa-
næ. 172. e. nauis agiũ. 231. Cõ-
milianus Gñalis in Hispania.
245.

Hieronymo Natali prædicit
Ignatius tutam nauigationem
nem in Hispaniam. 350

Hieronymus Veralus Nuci'º
Apostolic' innocentiã Ignatij
Venetijs defendit. 60. b.
vota nostrorum patrũ ex-
cipit. 63

D. Hieronym' de infantulæ edu-
catione præcepta tradit. 205.
b. puellã se magistru' & nu-
tritiũ spõdet. 218. sacra scri-
pturam passim tractari ab
imperijs cõqueritur. 88. b

Hierosolymis loca sancta p-
uulstrat Ignatius. 29

Hierosolymitanã professio-
nẽ Ignatius & socij vouent
54. b. ab ea diuinitus exclu-
duntur. 63. b

Hispaniarum ex cõseruata
religione felicitas. 98

Honores Ecclesiasticos nri
quos rei cerint. 140. vel ad-
miserint. 251

Hozij' Hispanus Venetijs Ig-
natio se adiungit. 59. Para-
uij in carcerem truditur. 68
eius mortui animã carlos in-
uapit Ignatius videt. 72

- Ignatij liber cōstitutionum
224. b. exercitiorum. 20. b.
de Trinitate, 16
- Ignatij de vero ac spirituali
profecū iudicium. 316. de
Religiosa quadam femi-
na signata habēte. 318. de
Magdalena item de la cruz
Cordubensi. 319
- Illustratio insignis Ignatij.
173. b.
- Imago Ignatij nulla perfecta
& quare. 269. quæ maxime
ad veritatē accedat. ibid.
- Inquisitori Lutetiæ bis se fi-
sit Ignatius. 49. & 50
- Inquisitionis Romanæ ini-
tū. 124. b. & Hispanæ. 98. b
ei⁹ necessitas. 99. Ignatij ad
Inquisitionē respect⁹. 325. b
Instituti Societatis formula.
159. b
- Institutum Societatis a mul-
tis Pont. Max. confirmatū,
& a Conc. Trid. Laudatū.
186. a Gregorio. xiiij. defen-
sum 190. copiose explicatur
169. b. 186
- Instituti Societatis firmamē-
ta dimitus accipit Ignati⁹
272. b.
- Ioānes Auila de Ignatio quid
sentiat. 267. b
- Ioannes Codurius Ignatij sō-
cip⁹ 54. eius patria ob. tus,

- virtutes, gloria. 114
- Ioannes a Corduba nostros
explorat, & collegium initi-
tuit. 245
- Ioannes Crucius nosler ob-
lonator pecuniam diuini-
tus accipit. 308. b. 309.
- Ioannis Dominici de Cupis
Card. cum Ignatio collo-
quium 297
- Ioannes Moronus Card. in-
stituēdi collegij Germanici
autor. 232
- Ioannes Nuñez in Maurita-
nia. 150. Aethiopiæ Patriar-
cha de signatur: Goæ mo-
ritur. 151
- Ioannes Sosa pro Christo oc-
ciditur 249
- Ioannes Siliceus Archiep. To-
let. nostros exercet. 229
- Ioannes Tertius Lusitanæ
Rex nostros in indiam mit-
tedos curat. 80. & 118. in Bra-
sileam item. 154. b. Conin-
bricense & Goense collegiū
cōstituit. 118. & 119. patriar-
cha Aethiopiæ in india mit-
tit. 251. Ignatij res diligēter
inuestigat 265.
- Ioannes Vega in Sicilia Socie-
tatis collegia institui curat
152. Aphrodisium expug-
nat. 231. de Ignatio quid sen-
tiat. 266

- Julius tertius. Pont. Max. So-
cietatem confirmat. 256. b
L
- Lacrymæ primæ Ignatij. 10.
copiosæ. 64. b. præ mortis
desiderio. 224. b. in regularū
scriptione. 271
- Lacrymas Ignatius ad arbi-
trium suum regit. 274.
- Leonora Matcharenas. 36. b.
259. b. 276.
- Liber Ignatij de Trinitate. 16
- Librum bonum suspecti au-
toris in Societate legi veat
Ignatius, & quare. 317
- Libellum de imitatione Chri-
sti probat Ignatius, & mori-
bus exprimit ibidem.
- Litium fugitans Ignatius. 283
- Loiolarum familia 1
- Ludouicus Calataiud Oca-
niensis collegij fundator.
257. b
- Ludouicus Gózalez in Mau-
ritania. 150. de Ignatio quid
sentiat. 265
- In Lusitaniam nostri profici-
cuntur. 81. & 119.
- Lusitanorum nauigatio. 102
- Lusitanorum Regum in So-
cietatem beneficētia. 118. &
220. in Christiana Religio-
ne amplificanda felicitas. 102
- Luteriæ Societas vexatur.
248.

- Magdalena Austriaca Hallæ
sis collegij fundatrix. 220
- Magdalene Villoæ in Deum
pietas et in nostros benefi-
centia 221. b
- Magistraliorum quales ex
Ignatio 316
- Maxcelli. 2. Pōt. Max. de Igna-
tio iudiciū. 145. 265.
- Maria virgo Ignatio apparet
5. b. 16. b
- Mariæ virginis patrocinium
9. 10. & 68. b
- S. Maria a Strata templum
nostri Romæ 120
- Maria Manrique Barcinonē-
sis collegij fundatrix. 221. b
- Maria Mendocia Cōpluten-
se collegium redditibus ita
bilibuit ibidem.
- Maria a Toledo Arci dux
Marchenæ collegium ædifi-
cavit. 257. b
- Martini Garziz fratris ad Ig-
natium oratio. 7
- Martinus Lutherus quo tem-
pore, & vbinatus. 86. eius
hæresis origo & progressus.
87. & deinceps.
- Martinus Lutherus omniū
hæreticorū teterrimus. 97. b
- Martino Luthero Ignatius a
Deo oppositus. 86. 261
- Martinus Olavius Ignatio
elice-

mosynam tribuit. 34. Romanum collegiu illustrat. 227. cum Marco llo z. de dignitatibus in Societate non admittendis disputat. 145
 Martyres Societatis septuaginta septē. 107. Ignatij familia Dei familia esse ostendit. 109
 Mathæus Ori quaesitor Dominicanus. 49. & 76. b.
 Mendicitas impedimentum affectu studijs. 46.
 Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius. 128.
 Michael Hispanus Romę nostros accusat. 75. exilio multatur ibid. b. Ignatium occidere volēs diuinitus terretur. 281. in Societatem ab Ignatio admittitur & discedit ibidem.
 Michael Tornensis Salmantice. 147. Bethicę Prouincialis. 245.
 Minorum in publico conuictu decretum de Societate. 145. b.
 Miracula non necessario sanctitati coniuncta. 335. b. copiose
 Miracula Ignatij multa & magna quę sint. 337. b.
 Miracula per Ignatij filios apud infideles. 340
 Missę sacrificiū primum Ignatij. 28. b.
 Mittam qua deuotione Ignatius faciat. 273. b.
 Modestię regulas scribit Ignatius. 271. nullis promulgadis mirum quid accidit ibidem.
 Mores nouos induci in Societatem Ignatij non patitur. 307. b.
 Mores Societatis. 342. b.
 Mortificatio perfecta Ignatij que. 275.
 Mortificatio quanti faciendā ex Ignatio. 276. b. honoris difficillima. 277.
 Mysteria fidei Christianę quam fixa in mente Ignatij. 16. b.
 N
 Negligentem in quodam ministerio quendam quomodo arguit Ignatius. 326. b.
 Nicolaus Bobadilla Ignatij ductum sequitur. 54. in Calabria. 79. in Germania. 117. b. a professione indichide impeditur. 81.
 Nouitij Societatis duos annos probantur 174. & quere ibidem, quibus pię pietatis erudiuntur. 176. qua cautione tractandi. 320.
 Nouitium quendam Ignatij abire volentem qua arte retinet. 223. alterū eijcit. 302.
 De

O

De Obedientię voto Patrum consultatio. 73. b.
 Obedientię laudes ex Ignatij. 286. b. eius gradus & perfectio. 287. eius adipiscendę adiumenta. 288. obedientia perfecta Ignatij. 291.
 Obedientiam ab egrotis exigit Ignatius. 305.
 De obedientia xauerius quid sentit. 241.
 Obedit Ignatius apprimē confessorio. 14. 112. Pont. Max. 219.
 Oratio Ignatij. 11. 271. magis passiva quam actiua. 275. quondiana pro principibus Christianis. 276. assidua. 273. intensa ibid. tranquilla. 275.
 Oratio Ignatij semper antequam res graues decernat. 271. studiosius cum scribit regulas ibid.
 Orandi modus Ignatij cum de rebus grauioribus deliberat. 272.
 Orantis exterior compositio. 275.
 Orantis Ignatij cubiculum contremiscit. 5.
 Oratio & mortificatio coniunctę esse debent. 277.

Oratio prolixa absq; discretionē periculosa, ibidem.
 Orbis nouus diuinitus patefactus. 104. multis miraculis illustrat. 105. ab alijs religiosis vnīs diligenter excolitur. 107.
 Orbis noui inditria quadam apud veteres. 101.
 In Orbe nouo quam late propagata fides. 103. & 104. 339.
 Ordines SS. Dñici & Fracisci quo tempore instituti. 36. b.
 Orphanorum domus Romę ab Ignatio constituta. 128. b.
 Othomani imperij ortus, & amplificatio. 85. b.
 Orthon Truffles Card. Augustanus. 132. 220. b.

P

Paschasius Broet Ignatij socius. 54. Nuncius Apostolicus Hibernię. 117. Gallię Prouincialis. 247.
 Patres grauisissimi Societatis pueros docent. 216. b.
 Paulus Iaponius qua ratione ad Christum conuersus. 238.
 Paulus tertius Pontifex Maximus Societatem primus confirmat. 82. 120.
 Pat

I N D E X

- instituta. 29
 Societatis admonitor generalis quis. 182. b. a. p. e. i. t. a. t. e. s.
 171. b. A. s. s. i. s. t. e. n. t. e. s. e. o. u. q. o. f. f. i. c. i. u. m. 182. b. c. h. o. r. u. s. 172. c. o. p. i. o. s. e. C. o. a. s. i. u. t. o. r. e. s. i. p. s. i. u. a. l. e. s. & t. e. p. o. r. a. l. e. s. 179. b. C. o. l. l. e. g. i. a. 180. 200. D. o. m. u. s. N. o. v. i. t. i. o. r. u. m. & p. r. o. f. e. s. s. o. r. u. m. 180. f. i. n. i. s. 170. f. r. u. c. t. u. s. 340. b. & d. e. i. n. c. e. p. s. g. r. a. d. u. s. 179. b. g. u. l. e. i. n. a. t. o. 181. b. h. a. b. i. t. u. s. 171. m. i. n. i. s. t. e. r. i. a. 160. 170. & 187. m. i. a. c. u. l. a. 337. b. 340. m. o. r. e. s. 342. b. n. o. u. i. t. i. a. 174. b. p. a. u. p. e. r. i. t. a. s. 186. p. e. r. s. e. c. u. t. i. o. n. e. s. 344. p. e. r. s. o. n. a. q. u. a. a. d. m. i. t. t. u. r. t. u. r. v. e. l. e. x. c. l. u. d. u. n. t. u. r. 174. p. r. a. e. c. e. p. t. a. a. d. s. u. o. s. i. n. s. t. i. t. u. e. n. d. o. s. 176. p. r. o. p. o. s. i. t. u. s. G. e. n. e. r. a. l. i. s. 181. p. r. o. p. a. g. a. t. i. o. 338. b. s. c. h. o. l. a. s. t. i. c. i. 180. v. o. t. a. s. i. m. p. l. i. c. i. a. a. n. t. e. p. r. o. f. e. s. s. i. o. n. e. m. 176. b. c. o. p. i. o. s. e. v. o. t. a. t. o. l. e. n. t. i. a. g. e. n. e. r. a. l. i. s. f. o. r. u. m. 181. & a. l. i. a. v. o. t. a. s. i. m. p. l. i. c. i. a. s. i. b. i. d. b.
 Ad Societatis ministeria qui sunt apti ex Ignat. 226. b.
 Sorbonensis collegij in Societate in decretum. 247.
 Stanislaus Osus Card. Brasburgensis coll. gij fundator. 221.
 Spiritus Dei tum spiritu muni in Ignat. pugna. 4.
 Statura Ignatij. 272. b.
 Stephanus Almeida Episc. Murciae collegium instituit 257. b.
 Stephanus Baroellius sanatur Ignatij precibus. 330.
 Stephanus Batorus Poloniae Rex tria collegia nostris instituit. 220. b.
 Studia Ignatij. 44. quibus incommodis ad nostram utilitatem affecta fuerint. 46
 Stultus haberi cupit Ignat. 285

T

 Tentationes Ignatij. 12. 31. b. 33. 45
 Theatini quii. 60
 Theatinorum nomen vnde nostris ibid.
 Thomas Cottamus mar tyr. 109
 De Trinitate liber Ignatij. 16
 Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit. 15. b. 25. b.
 Turnonensis Card. Turnonense collegium nostris donat 220. b.
 D. Thomas Aquinas in Casimensi cenobio educatur. 250. b. quo tempore a Deo datus ecclesiae. 185

V

 Vanam gloriam initio timet Ignat. 14. 26. postea vincit. 254. b.

Ve-